

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

*Βραβευθέν υπό τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
(ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΣ ΚΟΡΑΗ 5)

1955

Η ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ 23ΟΥ ΤΟΜΟΥ ΤΩΝ "ΘΡΑΚΙΚΩΝ,"

ΠΡΟΣ

ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΤΑΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ, ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΥΣ, ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΘΡΑΚΑΣ
ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον μὲ χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν παραδίδει εἰς τοὺς Θράκας καὶ τοὺς φίλους τῆς Θράκης τὸν 23ον τόμον τοῦ περιοδικοῦ του τὰ «Θρακικά».

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου συνεχίζει λαμπρὰν παράδοσιν εἰκοσιπενταετίας ὅλης, ἐκπληροῖ δὲ τὸν πνευματικώτερον σκοπὸν του, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἐκδοσις τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῷ δημοσίευσις ἀξιολόγων μελετῶν, σχετικῶν πρὸς τὴν Θράκην, τὴν ἱστορίαν της, τὸν ἑλληνικὸν λαὸν της, πολυτίμου λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὕλικου, ὡς καὶ βιογραφιῶν ἐξόχων Θρακῶν ἀναλωσάντων ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς Θράκης καὶ τοῦ Ἔθνους.

Τὰ «Θρακικά» ἔχουσι τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἐχάραξαν καὶ διήνοιξαν τὴν πρωτοπορείαν ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1928, ὅτε ἐκυκλοφόρησεν ὁ πρῶτος τόμος των, τῶν ἀναλόγου περιεχομένου περιοδικῶν, Ἡπειρωτικῶν, Θεσσαλικῶν, Θρακικῶν, Ποντιακῶν, Μικρασιατικῶν κλπ., ἅτινα κατέβαλλον ἀξιέπαινον ἄμιλλαν καὶ φιλότιμον προσπάθειαν ἵνα ὀλοκληρωθῇ ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν διαφορῶν ἐκ καταγωγῆς ἀποχρώσεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ἐν Παρισίοις Ἑταιρεία πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐβράβευσε τὸ περιοδικὸν «Θρακικά» τὸ 1931. Τὸ σχετικὸν πρακτικὸν τῆς βραβεύσεως ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ἕκτακτον τεῦχος τῶν Θρακικῶν ἐπὶ τῇ Ἑκατονταετηρίδι τῆς Ἑθνικῆς Ἀνεξαρτησίας, ἐκδοθὲν τὸ 1931 (παράρτημα τοῦ Γ' τόμου τῶν «Θρακικῶν»).

Ἐπίσης ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (Μπενάκειον Βραβεῖον) ἐβράβευσε τὰ «Θρακικά» καὶ τὸ Θρακικὸν Κέντρον διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς Θράκης ἐν γένει δρασίμῳ του κατὰ τὴν πανηγυρικὴν τῆς Ἀκαδημίας μηνὸς Δεκεμβρίου 1932 τὸ δὲ σχετικὸν δίπλωμα ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν 4ον τόμον 1933 τῶν «Θρακικῶν».

Αἱ βραβεύσεις αὐταὶ ὁμιλοῦν ἀφ' ἑαυτῶν περὶ τῆς ἰδιαιτέρας ἐκτιμήσεως καὶ ἀναγνωρίσεως ἧς ἔτυχον αἱ ἐκδόσεις αὐτῶν καὶ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἢ ἐπιδοκιμασία μεθ' ἧς περιεβλήθη παρὰ τῆς δλότητος τῶν διανοουμένων καὶ ἐπιστημόνων ἢ πρωτοβουλία καὶ ἢ τόσον καρποφόρος προσπάθεια τοῦ Θεοκρατικοῦ Κέντρου.

Φιλοδοξοῦμεν, ὅπως μετὰ τῆς αὐτῆς προσοχῆς καὶ ἐκλεκτικότητος συνεχίσωμεν τὴν ἐκδοσιν τοῦ ὄγκου τῶν 32 τόμων, διὰ τὰ ἀποταμιεύσωμεν εἰς τὸ διηνεκὲς ὅλους τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς τῆς Θεοράκης. Χωρὶς δὲ τὰ διαφημίζωμεν συσπῶρευσιν πληθώρας ὕλης, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ κατορθώσωμεν μὲ ἀυστηρὰν ἐπιλογὴν τῆς ὑπαρχούσης καὶ τῆς συλλεγομένης τοιαύτης, νὰ κρατήσωμεν τὸ περιοδικὸν εἰς τὴν τόσον δοκιμασθεῖσαν καὶ ἐκτιμηθεῖσαν ἰδίαν περιωπὴν τοῦ παρελθόντος.

Φρονοῦμεν ἀκόμη, ὅτι χωρὶς τὰ παραλείψωμεν τὴν συνέχισιν ἐρεῦνης τῆς Ἀρχαίας Θεοράκης, θὰ πρέπη νὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς τοὺς προσεχεῖς τόμους καὶ μὲ τὴν ἔρευναν καὶ περιγραφὴν καὶ τῆς νεωτέρας Θεοράκης καὶ κυρίως τῆς Ἀνατολικῆς Θεοράκης πρὸ τῆς ἐκκένώσεως αὐτῆς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον φιλόπονοι συμπατριῶται ἀνέλαβον ἤδη ἐξ ἰδίων ἀπομνημονευμάτων καὶ ἐκ συλλογῆς αὐθεντικῶν στοιχείων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἐμφανίσωσι τὴν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἀφήγησιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐν γένει σταδιοδρομίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, εὐρισκόμεθα δὲ εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ προαναγγείλωμεν ὅτι ὀλοκληρώθη ἤδη πραγματεία περὶ τοῦ Νομοῦ Παιδεστοῦ, ἣτις καὶ θὰ δημοσιευθῆ εἰς τὸν 24ον τόμον. εὐρίσκονται δὲ πρὸς συμπλήρωσιν αἱ πραγματεῖαι τῶν Νομῶν Καλλιπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως. Ἐλπίζεται ἐπίσης νὰ συγκεντρωθῶν στοιχεῖα καὶ διὰ τὸν Νομὸν Σαρανταεκκλησιῶν.

Τὰ δημοσιεύματα ταῦτα τῆς πρὸ τῆς ἐκκένώσεως ἐποχῆς τῶν τεσσαρῶν Νομῶν τῆς Ἑλληνικωτάτης Ἀνατολικῆς Θεοράκης, κατέστησαν τοσοῦτον μᾶλλον ἐπιβεβλημένα, καθ' ὅσον πᾶσα ἀμέλεια περὶ τὴν περίσωσιν καὶ δημοσίευσιν τοιαύτης ὕλης, θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρηθῆ ὡς ἐγκληματικὴ παρὰ τῶν ἐπιγόνων καὶ τῆς νεωτέρας γενεᾶς, ἣτις οὐδὲν ἄλλο θὰ ἐδικαιολόγει καὶ θὰ ἐσυγχώρει, ὅτι ἐνῶ ἠσχολήθημεν τόσον ἐμπεριστατωμένως περὶ τῆς Ἀρχαίας Θεοράκης ἐλησμονήσαμεν τὴν νεωτέραν καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν γλυκυτάτων ἀναμνήσεων, τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἀλησμονήτων γεγονότων τῆς πεφιλημένης μας πατρίδος, δὲν κατεβλήθη φροντίς νὰ διαιωνισθῶν καὶ παραμείνουν ὡς πολύτιμον ἀπόκτημα τῆς μελλούσης γενεᾶς. Ἡ ἰδικὴ μας γενεά, ἢ ὁποία ἐγεννήθη, ἔζησε καὶ ἐχάθη εἰς τὴν Θεοράκην, πρέπει νὰ τὸ θεωρήσῃ ἱερὰν ὑποχρέωσιν τῆς νὰ καταγράψῃ πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτὸν παράδεισον.

Ἐὰν ἡ γενεὰ ἡμῶν παρέλθῃ, καὶ θὰ παρέλθῃ, δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος, θὰ εἶναι ἡ συγκέντρωσις τῶν θησαυρῶν αὐτῶν.

Ξεκινούμεν με αὐτὰς τὰς αἰσιοδόξους προγραμματικὰς προβλέψεις καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ παροῦσα ἔκδοσις τοῦ 2ῃου τόμου θὰ ἀκολουθηθῆ συντόμως ἀπὸ δύο ἄλλους τόμους τῆς συλλεχθείσης ἤδη ὕλης.

Συνεχίζομεν ἓνα ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὡς κατὰ τὸ παρελθόν, τὸ Θρακικὸν Κέντρον θὰ αἰσθάνεται τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐπιτελέσεως ἐνὸς ὑψίστου πατριωτικοῦ καθήκοντος. Τὰ «Θρακικὰ» θὰ ἐνθυμίζουσιν καὶ θὰ ζωντανεύουσιν τὴν νοσταλγικὴν φωνὴν τῆς ἀλησμονήτου πατρίδος μας Θράκης, ἡ ὁποία δι' αὐτῶν θὰ ζῆ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ θὰ γεμίξῃ τὰς καρδίας μας μετὰ μέγαλον καὶ ἀκμαῖον φρόνημα καὶ μετὰ ἐλπίδα ἀσβεστη.

Διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὠραίου τούτου ἔργου ζητοῦμεν τὴν συμπαράστασιν καὶ συνεργασίαν ὅλων τῶν συμπατριωτῶν μας, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν ἱστορικὴν, ἐπιστημονικὴν, περιγραφικὴν, στατιστικὴν, λαογραφικὴν καὶ ἐν γένει ἔρευρναν καὶ μελέτην τῶν ζητημάτων τῆς Θράκης, τοῦ ἀπωλεσθέντος αὐτοῦ παραδείσου.

Πρὸς πάντας τοὺς ἀγαπῶντας τὴν Θράκην, τοὺς κοπιῶντας ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Θρακικῶν» ἐκφράζομεν ἐκ τῶν προτέρων εὐχαριστίας καὶ ἀπευθύνομεν ἐγκαρδίους χαιρετισμούς.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

ΒΙΚΤΩΡ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΟΥΪΖΟΣ

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

Ἡ Ἀνατολική Θράκη δύναται δικαίως νὰ καυχηθῆ ὅτι ἔδωσεν εἰς τὸ Βυζάντιον τὸν πρῶτον Ἑλληνα αὐτοκράτορα, Λέοντα Α' τὸν Θράκα (457—474) ὡς καὶ τὴν Μακεδονικὴν καλουμένην δυναστείαν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ὁποίας ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἀνήχθη εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμὴν τῆς δυνάμεώς της.

Οὐδεμία ἄλλη περιοχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου διετήρησε ἀνέπαφα καὶ αὐτούσια ὅσον αὕτη τὰ τοπωνύμιά της διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων μέχρι τῆς σήμερον, εἴτε ἑλληνικὰ εἶναι ταῦτα, εἴτε ἀνήκοντα εἰς τὴν προελληνικὴν ἐποχὴν: Δημοκράνεια, Ἐπιβάται, Καλλικράτεια, Γάνος, Μυριόφυτον, Μάδυτος, ἀλλὰ καὶ Βυζῶ, Ζαντώ, Σηλύβρια κτλ., παρέχοντα οὕτω καὶ τὸ κατ' αὐτὸν τὸν μισέλληνα Φαλμερίϋγερ ἀλάθητον τεκμήριον τοῦ ἀμιγροῦς ἑλληνισμοῦ τῶν κατοίκων των.

Ἐχουσα παρὰ τὸ πλευρόν της τοιοῦτον πληθυσμὸν δὲν εἶναι διόλου ἄπορον τὸ πῶς κατάρθωσεν ἢ ἐν Βυζαντίῳ ἐδρεύουσα αὐτοκρατορία νὰ παρατείνη, οὐχὶ ἀδόξως, τὸν βίον της ἐπὶ ἔνδεκα συναπτοῦς αἰῶνας. Ἦρχοντο οἱ ἐπιδρομεῖς καὶ παρήρχοντο χωρὶς ν' ἀφήνουν ἴχνη τῆς διαβάσεώς των.

Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ὄχι ὀλίγον ἢ ἀπαράμιλλος ὀργάνωσις τῆς πολιτοφυλακῆς (1) τῶν Βυζαντινῶν πόλεων τῆς ἐνδοχώρας.

Πόσον λαμπρὰ ἦτο ἡ ὀργάνωσις αὕτη μᾶς τὸ δεικνύει περιφανῶς τὸ παράδειγμα τῆς Ἀσημοῦντος, ὅτε τὸ 422 ὁ περιώνυμος Ἀτίλας ἄγων ὀπισθὲν του τὰς πολυπληθεῖς ὀρδὰς του διῆλθε τὸν Δούναβιν καὶ κατέκλυσε τὴν Θράκην ἐνσπείρων ἀπανταχοῦ τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον, ἢ Ἀσημοῦς ἀνέπτυξε τοιαύτην πολεμικὴν δραστηριότητα ἐναντίον τοῦ πρό αὐτῆς στρατοπεδεύσαντος ὤμοῦ ἐπιδρομῆως καὶ τοιαύτην φθορὰν ἐπέβαλεν εἰς τὸν συρφετόν του, ὥστε οὗτος καταπτοηθεὶς ἔφυγε κατησχυμένος. Ἀπασαὶ ὁμως αἱ Θρακικαὶ πόλεις δοθείσης περιστάσεως διὰ κοινῆς καὶ συντονισμένης προσπαθείας ἔπραξαν τὸ πρέπον. Τοῦτο δὲ ἐδείχθη λαμπρῶς κατὰ τὴν ἀν-

1. Βλ. τὴν ἐν τῷ ΙΧ Βυζαν. Συνεδρίῳ Θεσσαλονίκης ἀνακοίνωσίν μου.

ταρσίαν τοῦ Γότθου Γαῖνᾶ, κατὰ τὸ ἔτος 400. Οἱ Γότθοι καταδιωκόμενοι πρὸ καιροῦ ὑπὸ τῶν Οὐνῶν διήλθον τὸν Δανούβιον καὶ ἐζήτησαν τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατορίας προσφέροντες τὰς ὑπηρεσίας τῶν ὡς Φοιδεράτοι, ὡς σύμμαχοι δηλαδὴ.

Οἱ ἀρχηγοὶ τούτων κατέλαβον τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν Γαῖνᾶς τὸ ἀνώτατον πάντων «Magister militum praesentalis». Κατιδόντες ἐντεῦθεν τὴν ἀδυναμίαν τοῦ κράτους, ἀπέβησαν θρασύτατοι. Κατῶρθωσαν ἤδη νὰ ἐγκαθιδρῦσουν εἰς ἀπάσας τὰς Θρακικὰς πόλεις τοὺς ἀκαταπαύστως καταφθάνοντας νέους λιμώττοντας πρόσφυγας· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πρωτευούσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Ἐτοποθετοῦντο εἰς τὰς οἰκίας ἀναγκαστικῶς ὡς ὑπηρεταὶ καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βαναυσωτέρων ἐργασιῶν, караδοκοῦντες ὅμως τὴν εὐθετον στιγμὴν τῆς ἐξεγέρσεώς των. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὑπέφερεν ἐξ αἰτίας τῶν τὰ μέγιστα, ἀλλ' ἢ Κυβέρνησις ἠμβλυώπει καὶ ἐκώφευε εἰς τὰ διατυπούμενα παράπονα. Ὁ μόνος Ἕλληρ ἐν τῇ Κυβερνήσει τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β' Εὐτρόπιος ὑπεβλέπετο καὶ κατεδιώκετο ἐνδελεχῶς. Ἦδη τὰ πάντα ἐδεικνυον ὅτι Γερμανικὴ βασιλεία θὰ ἀνήρχετο ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου. Μάτην οἱ κληρικοὶ, οἱ φυσικοὶ προστάται τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔκρουον τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου· φρονῶ ὅτι ἡ ἀδιανομία αὕτη πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ ἤγαγε τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας νὰ μὴ διάκεινται εὐμενῶς πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ Κράτους. Θὰ ἀπέβλεπον προφανῶς πρὸς τὴν ἴδρυσιν Καισαροπατισμοῦ, οἷον ἐθεμελίωσεν ἡ Ἀλεξανδρινὴ Ἐκκλησία καὶ τὸν ἀπεμιμήθη καὶ ἡ πρεσβυτέρα Ρώμη. Θὰ ἐπετυγχάνετο δὲ καὶ ἐν τῷ Ἀνατολικῷ Κράτει ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ σφοδρὰ ἀντιζηλεία μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας.

Ὅτι ὁ κλῆρος παρηκολούθει ἀγανακτῶν τὰς αὐθαιρεσίας τῶν Γότθων, ἡ δὲ πολιτεία ἠμβλυώπει, φαίνεται ἀρκούντως ἀπὸ τὸν σωθέντα λόγον «περὶ βασιλείας» τοῦ Συνεσίου Κυρήνης, εὕρισκομένου τότε ἐν Κων/πόλει. Πάντως κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν ὑπῆρχε κάποιος ὅστις παρηκολούθει τὰ γεγονότα μὲ τὸ ἀέτιον βλέμμα του, караδοκῶν καὶ αὐτὸς τὴν κατάλληλον στιγμὴν. Οὗτος ἦτο Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Τὴν 12ην Ἰουλίου τοῦ ἔτους 400 ὁ πληθυσμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεγερθεὶς τῇ προτροπῇ, ὡς ὑποπτεύω, τοῦ λατρευτοῦ πρωθιεράρχου του, προέβη εἰς γενικὴν τῶν Γότθων σφαγὴν. Ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἐσφάγησαν 8000 Γότθων. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς ἀπάσας τὰς Θρακικὰς πόλεις. Ὁ Γαῖνᾶς περισυλλέξας πάντας τοὺς περισωθέντας ἐπεχείρησε νὰ τοὺς διαπεραιώσῃ διὰ τῆς Ἀβύδου εἰς Ἀσίαν,

ἀλλ' ὁ αὐτοκρατορικὸς στόλος τοὺς παρέλαβε μὲν, ἀλλὰ τοὺς κατεπόντισεν ἀνοικτιρμόνως.

Ὁ πανοῦργος Γαῖνας καὶ πάλιν διέφυγε. Εἶναι ὅμως ψεῦδος ἱστορικὸν τὸ ὅτι ἐλεηλάτησε τὰς πόλεις τῆς Θράκης.

Ἄλλόφρων ἐκ τῆς ἐνσκηψάσης κατὰ τῆς κεφαλῆς του συμφορᾶς, ἔτρεχεν ἀναζητῶν καταφύγιον· ἀλλ' αἱ πύλαι τῶν Θρακικῶν πόλεων ἦσαν ἔρμητικῶς κεκλεισμένοι. Ἐπιχειρήσας τότε νὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὸν Δούναβιν συνελήφθη ὑπὸ ἐνὸς βασιλέως τῶν Οὔνων καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Ἡ κεφαλὴ του ἀπεστάλη ὡς δῶρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΜΠΑΤΣΚΟΒΟΥ (*)

...“Ότε μηνί Μαΐω (1887) μετά την επίσκεψιν άλλων τῆς Ροδόπης Ἑλληνικῶν μονῶν, ἦν προεκάλεσεν ἡ εὐγενῆς προθυμία τῆς Α. Πανιερότητος τοῦ μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Ἰωακείμ Εὐθυβούλη, ἀνέβαινον καί εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐπιφανῆ μονὴν τοῦ Μπατσκόβου, τὴν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ Γρηγορίου Πακουριανοῦ, μεγάλου δομειστίκου τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ἐδοκίμασα καὶ τότε τὸ περιέργον ἐκεῖνο

(*) Ἡ μικρὰ αὕτη τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ μου Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου (1859 -1913) ἴδε Σταμ. Ψάλτη, Λόγος ἐπιμνημόσυνος ἐπὶ τῇ ἀ' ἐπετείῳ τοῦ θανάτου Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, 1915, ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Ἀθηνᾶς» μελέτη περὶ τῆς εἰς τὴν ἱστορικὴν μονὴν τοῦ Μπατσκόβου τῷ 1887 παλαιογραφικῆς του ἐκδρομῆς, ὡς αὐτὸς οὗτος καλεῖ αὐτήν, ἀνατυπῶνται πιστῶς διὰ τὸ δυνεῦρετόν της ὡς συμπλήρωμα τῶν ἐν τοῖς Ἑρακικοῖς μέχρι τοῦδε περὶ τῆς αὐτῆς μονῆς δημοσιευθέντων: Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου περὶ τῆς μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πετρισοονίτισης (τόμ. ζ' ἔτ. 1936, σελ. 51—82), Μάρκου Βαλαθάνωφ, ἔκδοσις περὶ τῆς μονῆς τῆς Πετρισοονίτισης, νῦν Βατσκόβου (τόμ. Θ' ἔτ. 1938, σελ. 137—166) καὶ Φωτίου Μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως, ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ περὶ τῆς μονῆς (τόμ. ι', ἔτ. 1939, σελ.). Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τῆς Ἀνατολῆς (ἔτ. 5, 1887, σελ. 115—120), ὅθεν παραλαμβάνεται, καὶ ταῦτοχρόνως γερμανιστὶ ἐν τῷ περιοδικῷ Berl - philol. Wochenschrift (ἔτ. 1887, σελ. 821 καὶ ἐξῆς).

Εὐτύχημα εἶναι ὅτι ὁ διαπρεπῆς κριτικὸς καὶ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Σοφοκλέους, ὅστις ἐδίδαξε καὶ ἐν τοῖς Ζυριφεῖοις διδασκαλείοις καὶ τῷ γυμνασίῳ Φιλιππουπόλεως (1885—1888), παραδαρρυνόμενος ἐκ τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως οἰκίας τοῦ ὁμογενοῦς Σιαγκούση εὐρέσεως παλαιοῦ χειρογράφου τοῦ Ὁργάνου τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν ὤκνησε ν' ἀναδιφήσῃ καὶ τὰ κοινοτοβριδῆ καὶ ἐρεθώδη κελλάρια καὶ θησαυροφυλάκια τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης Ἑλληνικῶν τότε μονῶν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀνακαλύψεως καὶ ἐτέρων τῆς προγονικῆς ἡμῶν κληρονομίας κειμηλίων. Ἡ ἐλπίς του δὲν διεψεύσθη· διότι ὁ λάτρης αὗτος τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος εὗρεν ἐν τῇ προειρημένῃ μονῇ ὅ,τι ἐζητεῖ. Μεταξὺ τῶν κατὰ δεκάδας ἀριθμομένων ἐκκλησιαστικῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων καὶ κωδίκων,—εὐαγγελίων, πατερικῶν καὶ ψαλτηρίων, ἀποστόλων καὶ νομοκανόνων, τυπικῶν καὶ μουσικῶν, ἐν οἷς ἐξάγει εὐαγγέλιον τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος καὶ τὴν ἐπὶ λαμπρᾶς μεμβράνης λειτουργίαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τοῦ δεκάτου πέμπτου, ἢ δεκάτου τετάρτου, ἀνεκάλυψε καὶ τρεῖς κώδικας κλασσικῶν συγγραφέων τοῦ δεκάτου

αἴσθημα, ὅπερ συνήθως δοκιμάζουσι πάντες οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἑλληνικὰς μονάς: Πάντες καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς συμφωνοῦμεν εἰς τοῦτο, ὅτι μικροῦ ἢ οὐδενὸς λόγου ἄξια ἐκ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος σφάζουσι νῦν τὰ σεσυλημένα ἐρημητήρια, ἐν οἷς τὴν ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν ἐζήτησαν τόσαι χριστιανῶν ἀδελφῶν χιλιάδες. Καί ὅμως! οὐδεὶς, παρὰ τὴν πικρὰν (πικρὰν, ὥστε καὶ νὰ ἐκστομίσωμεν αὐτὴν δὲν τολμῶμεν,) ἀλλ' εἰλικρινῆ ταύτην ὁμολογίαν, οὐδεὶς, πιστεῦω, εἰσηλθεν εἰς παλαιὰν Ἑλληνικὴν μονὴν ἄνευ ἀκτίνος χρυσοῦς ἐλπίδος ὅτι ὑπὸ στιβάδα ἀγνῶν τροπαρίων δυνατὸν νὰ κρύπτηται ὁ ἐρωτικὸς Ἀνακρέων καὶ μεταξὺ τῶν τιλφοβρώτων φύλλων «σωτηρίας» ἀγνώστου ἀμαρτωλοῦ ὁ εὐθυμος Σοφοκλῆς!

Ἔσεισα καὶ ἐγὼ δυσπίστως τὴν κεφαλὴν, ὅτε ὑπὸ τὴν στιβαρὰν χεῖρα τοῦ Ἀνθίμου Δικαίου ἤκουσα τῇ 28ῃ Μαΐου νὰ τρίξη ἀνοιγομένη ἡ θύρα τοῦ σκευοφυλακίου τοῦ Μπατσκέβου καὶ ὅμως

πέμπτου αἰῶνος, ἐξ ὧν μεταδίδει ἡμῖν τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐπιμεικτοῦ (codex miscellaneus), ἀντιγραφέντος τῷ 1460 ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ μονῇ ἀναγνώστου Παύλου Φωστινιάτου.

Ἡ μαρτυρία τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς περὶ τῶν ἀπὸ τῶν αἰῶνων ἐκείνων σωζομένων μέχρι τοῦ 1887 πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων καὶ τῶν τριῶν τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος μεθ' ὅλην τὴν κατὰ καιροὺς σύλησιν καὶ ἀφανισμόν ἄλλων ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐξ ἀβελτηρίας τῶν μοναχῶν (ἴδε καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πρωτοτύπου τριγλώσσου τῆς μονῆς τυπικοῦ τοῦ Πακουριανοῦ), εἰ καὶ ἀπλὴν μνείαν οὗτος ποιεῖται ἐξετάσας περὶ πάντων πλὴν ἑνός, περὶ οὗ ἐνδιεφέρετο,—συνδουαζομένη πρὸς τὴν τοῦ πρωθιερέως καὶ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Σοφίας Ἰβάν Γόσεφ περὶ ὑπάρξεως νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τεσσάρων ἐπι ἐκκλησιαστικῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἐτῶν 1428, 1450, 1472, 1478 (Νέαι μαρτυρίαι περὶ τῆς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας τῆς τοῦ Βατσκόβου μονῆς, βουλγαριστὶ ἐν τῇ ἐπετηρίδι τῆς Θεολ. σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου Σοφίας, τόμ. η' ἔτος 1930-31, σελ. 341-393) εἶναι σπουδαία συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς. Διότι καταρρίπτει τὴν ἐπιβεβαιωμένην διίσχυρσιν τοῦ Σ. Στανιμήρωφ καὶ τῶν ὁπαδῶν του περὶ τῆς κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον καὶ δέκατον πέμπτον αἰῶνα βουλγαρικότητος τῆς μονῆς.

Ὁ Στανιμήρωφ δηλ. ὑποστηρίζει ὅτι ἡ μονὴ φθίνοντος τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ἀφ' ὅτου περιῆλθεν εἰς τὸ δεῦτερον τῶν Βουλγάρων βασίλειον (Ἰβάν Ἀλεξάνδρου καὶ Σισμάν) καὶ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἦτο Βουλγαρικὴ διότι ἀπαγορεύοντος τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς τὴν ἐν αὐτῇ μόνασιν Ἑλλήνων (κεφ. 24ον) οἱ ὅλον ἐλάττουμένοι Ἰθῆρες μοναχοί, (οἱ οὖς καὶ μόνους ἰδρῦθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Πακουριανοῦ), ἄτε μὴ ὄντος πλέον δυνατοῦ τῆς προσελεύσεως ἐξ Ἰθῆρας νέων ἔνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης, ἤρξαντο δεχόμενοι Βουλγάρους μοναχοὺς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὀρισμένου κατὰ τὸ τυπικὸν ἀριθμοῦ τῶν 50 καὶ οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ κατήντησε σύμπασα ἡ ἀδελφότης ν' ἀποτελῆται ἐκ Βουλγάρων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ

οὐδὲ μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας, ἐνθυμοῦμαι καλῶς, μὲ κατέλιπεν ἢ ἐλπίς, ἥτις καὶ ἔβασκε μέχρι τοῦδε τὸν κόσμον καὶ θὰ βόσκη καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τοὺς πολλοὺς τῶν βροτῶν.

Πλὴν εἰκόνων καὶ κειμηλίων καὶ ἐπιγραφῶν ἐπὶ σκευῶν καὶ λίθων, ἅς ἀντέγραψεν ὁ διευθυντὴς τῶν Ζαριφείων Γ. Κωνσταντινίδης, ἀξιολογωτάτη εἶναι ἢ «ἀκολουθία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου» ἐπὶ λαμπρᾶς μεμβράνης κοσμουμένη δι' ὠραίων εἰκόνων καὶ ποικιλμάτων, σφζουσα δὲ ἔτι ἀλωβήτους τὰς πλάκας κεκαλυμμένας δι' ἀργύρου καὶ λίθων. Τῶν πολλῶν εὐαγγελίων ἐξέχει ἕν καὶ μόνον τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος κεκοσμημένον διὰ τῶν εἰκόνων τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν. Κατὰ δεκάδας, ὡς συνήθως ἐν ταῖς μοναῖς, ἀριθμοῦνται τὰ πατερικὰ καὶ ψαλτήρια, οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ νομοκανόνες, τὰ τυπικὰ καὶ μουσικά.—Ὀλίγαι εἶνε ἐκδόσεις τινὲς τῆς Βασιλείας παλαιαί.

Ὑστατος Βούλγαρος πατριάρχης Εὐθύμιος κατέφυγεν εἰς αὐτὴν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1402 ἐτάφη ἐν αὐτῇ (!). Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὅμως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν Βουλγάρων μοναχῶν δεχομένων εἰς τὴν μονὴν Ἑλληνας ἕνεκα τῆς Τουρκικῆς καταδιώξεως ἢ μονὴ περιήλθεν εἰς τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες τὰ πάντα ἐμηχανεύθησαν, ὅπως καλύψωσι τὴν ἐπὶ χρόνους Βουλγαρικὴν κατοχὴν ἐξαφανίσαντες τὰ Σλαυικὰ ἴχνη τῆς ἐν αὐτῇ ζωῆς τοῦ Εὐθυμίου ἢ τῶν μαθητῶν του!!! (Δελτίον τῆς ἱστορικῆς ἐταιρείας Σοφίας, τόμ. ΧΙΥ - ΧΥ, ἔτος 1937, σελ. 125 - 137, βουλγαριστί).

Τὰ ἀπὸ τῶν αἰῶνων ὅμως ἐκεῖνων περιωθέντα ἐκ πλειόνων Ἑλληνικὰ χειρόγραφα, ἅτινα ἀναμφιβόλως δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ Βουλγάρων, μαρτυροῦσι ὅτι ἔκτοτε ἢ καὶ πρὸ τῆς διὰ συνθήκης (1342) ἐκχωρήσεως εἰς τὸν Τσάρον Ἰβάν Ἀλέξανδρον τῶν περὶ τὴν Ροδόπην τούτων μερῶν (Καντακουζηνού, ἱστορ. ΙΙ' 66) ἀπὸ τῆς αὐτοκρατείας Ἀννης τῆς Λαβοϊανῆς ἀτονήσαντος τοῦ τυπικοῦ τῆς ἀνεξαρτήτου μονῆς ἐλλείψει ἢ ἀνεπαρκείᾳ ἰσθῆρων μοναχῶν ἢ μονῆ ὡς διατελοῦσα ἐν τῇ Βυζαντιακῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ προστατευομένη ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ τοῦ Στενιμάχου ὀχυροῦ περιήλθεν αὐτοδικαίως εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ οὐχὶ εἰς τοὺς Βουλγάρους μοναχοὺς. Τὸ δὲ φληναφούμενον ὑπὸ τοῦ Στανιμήρωφ ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν χρόνων ἐκεῖνων Σλαυικὰ χειρόγραφα ἐκάησαν ἢ ἐξεκομίσθησαν ἐκ τῆς μονῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον καὶ δέκατον ἑνατον αἰῶνα ἀποδοτέον εἰς τὸν ἀπ' αἰῶνος συνήθη καὶ ἔωλον πλέον καταστάντα μῦθον, τὸν ἀναμασσόμενον καὶ σήμερον ὑπὸ τινων μικρόνων καὶ ἀπαιδεύτων Βουλγάρων ὅτι οἱ Ἑλληνες—οἱ φωτίσαντες διὰ τῶν συγγραφῶν των τὸν πεπολιτισμένον σύμπαντα κόσμον, ἐπομένως καὶ τοὺς Βουλγάρους,—ἐκ φθόνου (!) ἐξηφάνιζον τὰ παλαιὰ Βουλγαρικὰ συγγράμματα καὶ ἐπιγραφάς. Ἡ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτῇ τῆς μονῆς ὑπαρξὶς νῦν Σλαυικῶν ἐκκλησιαστικῶν χειρογράφων καὶ βιβλίων τῶν μεταγενεστέρων χρόνων μαρτυρεῖ ὅτι οἱ Ἑλληνες περιουπέλεγον αὐτὰ σέβοντες καὶ τιμῶντες ὡς ἱερά.

Νοεμβρίου 1 ἔτος 1938

† Κ. ΜΥΡΤ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Κλασσικά χειρόγραφα ἠδυνήθην τρία μόνα νά ἀνακαλύψω :
 α) Ἴσοκράτους Παναθηναϊκοῦ β) Ἴπποκράτους ἐν παραφράσει καί,
 τὸ σπουδαιότατον, γ) Σοφοκλέους μέρους Αἴαντος καί Ἡλέκτρας.

Τὸ γ) εἶναι τὸ μόνον, περὶ οὗ δύναμαι νά εἶπω ὅτι ἀντήμειψε
 τοὺς κόπους, μικροὺς ἢ μεγάλους : εἶνε ἀληθές ὅτι τὴν χαρὰν ἐμε-
 τρίασα, ὅτε εὐθὺς μὲν ἐκ τῆς γραφῆς ἤκασα ὅτι ὁ πολὺβιβλος κῶδιξ
 («codex miscellaneus») ἀνήκεν εἰς τὸν δέκατον καί πέμπτον αἰῶνα,
 κατόπιν δὲ ἐξ ὑπογραφῆς, περὶ ἧς κατωτέρω, ἔμαθον ὅτι ἐγράφη
 ἔτει 1460φ' ἀλλ' ὅμως τόσον σπανίως νῦν, μετὰ τὴν φοβερὰν περι-
 σύλησιν τῶν ἡμετέρων μονῶν, ἀνακαλύπτονται τοῦ Σοφοκλέους χει-
 ρόγραφα, δὲν λέγω παλαιὰ ἀλλὰ καί νεώτερα μόνον, ὥστε δὲν
 ἔκρινα ἀνάξιον τοῦ κόπου νά ἀσχοληθῶ ἡμέραν ὅλην περὶ τὰ ἀπο-
 σπάσματα τῶν τραγωδιῶν, ἅμα μὲν ἐπαινῶν τὴν κλησιν τοῦ Ἀνθί-
 μου εἰς εὐωχίαν ἐν τῷ τερπνῷ «Κλωβίῳ» ἅμα δὲ χάριν τοῦ Σοφο-
 κλέους, ὑπομένων τὸν καλὸν παπᾶ Ἰωάννην πυκνῶς μὲν μακαρι-
 ζοντα τὴν ὥραν, καθ' ἣν «ἐπάτησεν ἐκεῖ τὸ πόδι μας καί εἶδε καί
 οὐτός μιὰ φορὰ εἰς τὴν ζωὴν του βιβλίον μὲ τὰ μάτια του, ποῦ μέρα
 νύκτα τὰ βαστάει κλειδωμένα» (ὁ ἠγούμενος), θερμῶς δὲ παρακα-
 λοῦντα «νά τὸν ἐνθυμηθῶ νά στείλω καί εἰς αὐτὸν νά διαβάσῃ τὴν
 παλαιὰ ἱστορία». Τὰ αὐτὰ εἶπέ μοι πρὸ πέντε ἐτῶν ἐν τῇ ἐν Θεσσα-
 λονίκῃ μονῇ τοῦ Σωτήρος καί ὁ πάτερ Ναζαρίας, ὅτε διαλαθὼν τὴν
 προσοχὴν τοῦ ἠγούμενου καί διεισδύς εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἐν ἣ εἶργα-
 ζόμεν, ἤρπασε ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ Ἀριστοφάνους τὰς κωμωδίας
 καί ἤρξατο νά ἀναγινώσκῃ ἀντιστρέψας τὸ βιβλίον καί μειδιῶν . . . ἐκ
 τῆς χαρᾶς ὅτι θὰ ἐννοήσῃ τὸν ποιητὴν μάλιστα . . . ἀντεστραμμένον !

Ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης σελίδος ἀναγινώσκονται :

Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἀγίῳ τῆς γραμματικῆς τοῦ κυροῦ Μανουήλ.
 Τῆς γραμματικῆς τέχνης εἰμί πυξίον εὐληπτον, εὐσύνοπτον, ἐστενω-
 μένον, σαφές, καθαρὸν, εὐκρινές γεγραμμένον, πρὸς πεῦσιν ἰθύνων
 (sic) τε καί ἀποκρίσεις, ὁ γὰρ τρόπος φέριστος εἰς τὸ συμφέρειν ἄγαν
 λόγον μάθημα τῶν λογεμπόρων (sic).

Ἐπονται μέχρι τοῦ φύλλου 63β δέκα γραμματικά «σχέδη».

63β—64α : Ἐπιστολαὶ τοῦ λογιωτάτου καί ρητορικωτάτου καί
 πάσης μαθήσεως καί παιδείας Ἑλληνικῆς ἀρίστου σοφωτάτου κυροῦ
 Λιβανίου κτλ.—τῆς Ἑλλάδος γλώττης, ἧς χωρὶς ἀδύνατον ἄνθρωπον
 ἐντροφεῖσαι μαθήσεως. Τέλος σὺν Θεῷ τῆς ἐπιστολῆς.

64β—65α : Ἱεροφάντη' πολλὰ ἀγαθὰ γένοιτο καί τῷ γεγραφότι
 τὰ γράμματα—λαμπροτέραν ἔση πεποιημένος τὴν ἐπικουρίαν.

65α—65β : Ἀκακίῳ' πάντα δὴ τὸ λεγόμενον προσδοκᾶν—κατὰ
 τὸ ἐν μύθοις τὰ σκέλη ψέγοντα.

65β—66α: Δημητρίω· αὐτὴν τε ταύτην ἐθρήνησα—μεγάλην παρὰ τῶν θεῶν τευξόμεθα εὖνοϊαν.

66α—66β: Νεμεσίω· ἔδει τὸν ἐπιστεῖλαντά σοι—καὶ ἴσως δυνησόμενον ἴσα.

66β—67α: Εἶ με ἐθέλεις καὶ φθέγγεσθαι—οὕτω νικᾶν.

67α: Ἀντωνίω· οὐκοῦν τὸν ἀγκῶνα τοῦτον—παρὰ θεῶν εὖνοϊαν τεύξεσθαι.

67α—67β: Βασιλείω· ἐν τῇ κεφαλῇ μου κατοικεῖ—ἐρρῶσθαι μοι δοῦναι.

67β—68α: Τιμοθέω· Ἀνδρόνικον τὸν Βερονικέα—μεγάλην τὴν εὐκλειαν.

68α: Θεοδώρω· ἦκεν εἰς ἡμᾶς τὰ εἰωθότα—κατέναντι προσφέροντα.

Ἐν φύλλῳ 68α·69β φέρεται Εὐριπίδου Ἐκάβης ὑπόθεσις ἀνέκδοτος ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δενδορφίου ἐκδόσει τῶν σχολίων τόμ. α' σελ. 200—202.

Μετὰ δὲ τὴν Ἰλίου πολιορκίαν οἱ μὲν Ἕλληνες ἔστησαν εἰς τὰ ἀντίπεραν τῆς Τροίας, ὁ δὲ χορὸς συνέστησεν ἐκ γυναικῶν αἰχμαλωτῖδων, ἐπὶ δὲ Πρίαμος ὁ τῶν Τρώων βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δορυάλωτος γεγωνῶς καὶ διὰ φασγάνου καιρίαν δεξάμενος κατὰ γαστρός τὴν πληγὴν, μόνης τῆς γυναικὸς Ἐκάβης ἀπολειφθείσης, τῆς Τροίας τοιγαροῦν πολιορκηθείσης αὐτὸς ὁ Πρίαμος τῶν παιδῶν πάντων ἀπορφανισθεὶς καὶ μάλιστα τοῦ Ἔκτορος, οὐτινος τὸ κλέος τῆς ἀριστείας ἐφ' ὅλης ἦν τῆς Ἑλλάδος, δεδοικῶς τοίνυν ὁ Πρίαμος καὶ περὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Πολυδώρου, ἔτι νηπίου ὄντος καὶ μὴ δυναμένου πρὸς πόλεμον ὄπλα φέρειν τῇ Τροίᾳ, ἐκπέμπει καὶ πρὸς τὸν ἐν Θράκῃ βασιλεύοντα Πολυμήστορα τοῦνομα τὸν παῖδα παρακατατίθει χάριν φυλακῆς καὶ ἀσφαλείας, συνεκπέμψας μετὰ τοῦ παιδὸς χρυσιὸν ἰκανὸν πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς αὔξησιν καὶ ἀνατροφὴν, ἵνα μὴ τῆς Τροίας διαφθαρείσης ὑπὸ (τῆς) τῶν Ἑλλήνων στρατιᾶς τῷ παιδί στέρησις γένηται τῆς ζωῆς· ὁ τοίνυν Θραξ Πολυμήστωρ τὸν παῖδα σὺν τῷ χρόνῳ δεξάμενος, τοῖς δόμοις ἔχων, ἠῤῥεξε μὲν τὴν τοῦ παιδὸς ἡλικίαν ἐπὶ δὲ τῆς Τροίας ἀναλωθείσης καὶ μέχρι τῶν ἐδῶν κατασκαφείσης καὶ τοῦ Ἔκτορος ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντος καὶ τοῦ Πριάμου παρὰ τοῦ Ἀχιλλέως σφαγέντος καὶ τῆς Ἐκάβης αἰχμαλωτισθείσης, ὁ ἐν τῇ Θράκῃ Πολυμήστωρ μαθὼν τὸν Τροίας ἀφανισμόν καὶ τοῦ Πριάμου τὴν τελευτὴν κτείνει τὸν παῖδα Πολύδωρον, ὅπως αὐτὸς τὸν χρυσὸν ἐν τοῖς δόμοις ἀποκληρώσῃται καὶ κτανῶν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Θράκης τοῦτον ἀπορρίπτει καὶ μετ' ὀλίγον ἐμφανῆς τοῦ παιδὸς ὁ νεκρὸς καθίσταται τῇ μητρὶ. Ἡ ψυχὴ τοίνυν τοῦ Πολυδώρου

κοιμωμένης τῆς μητρὸς ἔρχεται κατ' ὄναρ καὶ διαλέγεται πάντα, ἀπέπονθεν παρά τοῦ Θρακὸς τοῦ Πολυμήστορος, ὕστερον δὲ καὶ ὁ νεκρὸς τοῖς γηραλέοις γόνασι τῆς μητρὸς τίθεται παρά τῆς θεραπευνίδος τῆς Ἐκάβης ἐλθούσης καὶ θαλάττιον ὕδωρ βουλομένης κομίσασθαι καὶ πρόσθεν τῶν ποδῶν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κύματος τοῦ νεκροῦ φερομένου καὶ τὸν νεκρὸν ἐπ' ὤμων θήσασ(α) προσελθοῦσα τῇ μητρὶ ἀποδίδει. Αὕτη τοίνυν ἢ τοῦ δράμματος περίληψις. Πλάττει τοίνυν ὁ ποιητὴς ὅτι ἢ τοῦ Πολυδώρου ψυχὴ πρῶτον ἐλθοῦσα διαλέγεται τῇ μητρὶ κοιμωμένη. Τὰ τοῦ δράματος πρόσωπα, Πολύδωρος Ἐκάβη, χορὸς γυναικῶν αἰχμαλωτίδων, προηγείται δὲ ὁ Πολύδωρος.

69β—71α: Εὐριπίδου Ἐκάβης στ' 1—154 (ἤκω—μελαναυγὲς) μετὰ σχολίων ἔν τε τῇ ὥσθαι καὶ διὰ τῶν στίχων.

71α—75α: Σοφοκλέους Αἴαντος καὶ Ἡλέκτρας στίχοι. Ἀντιβαλῶν ἀκριβῶς εὔρον ὅτι ἐν δέκα χωρίοις αἱ γραφαὶ τοῦ Μπατσκοβείου κώδικος εἶναι ἄξια προσοχῆς, τινὲς ὡς ἐμπεδοῦσαι κριτικῶν εἰκασίας, ἄλλαι ὡς ὅλως νέα παρέχουσαι· οἱ στίχοι εἶνε Αἴαντ. 4, 196, 685, 863, 1395, 1409. Ἡλέκτρ. 89, 91, 96. Εἰς τὰ ἐννέα ταῦτα χωρία προστίθημι δέκατον καὶ τὸν 130 στίχον τῶν Φοινισσῶν Εὐριπίδου (οὗ ἐπίσης φέρονται στίχοι), ἐν ᾧ ἀντὶ τοῦ

πρόσφορος ἀμερίῳ γέννα

ὁ ἡμέτερος κῶδιξ ἔχει ἀμερίων, ὕπερ ἄξιον λόγου θὰ νομίσωσιν ὅσοι ἂν θελήσωσι νὰ ἐνθυμηθῶσι τὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Αἴαντ. στ. 399 «οὔτε θεῶν γένος οὔθ' ἀμερίων» (Πρβλ. καὶ Ἀντιγ. στ. 790). Περὶ τῶν ἐννέα ἄλλων χωρίων θὰ διαλάβω ἐν τόπῳ προσφορωτέρῳ.

Ἐν φύλλῳ 75α φέρεται ἡ ἐξῆς ὑπογραφή.

Ἐεστὴ σαλικάβαντος
τετρακοσίοις
ἐντυχάνοντα
μηρὶ Μαίῳ τε
ἐν κυριακῇ,
καὶ διὰ χειρὸς
Παύλου εὐτελοῦς
τὸ ἐπίκλιον
ἔτος τοῦ Ἰαδὰμ
καὶ ἐννεκοσιοστοῦ
ἡλίου κύκλος εἰκοστός
ἦν καὶ τετρακαίδεκατος

ἐν δὲ χιλίοις
καὶ ἐξήκοντα τὰ γε
τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ μου
ἐτύγχανεν τετάρτη
φίλτατε, ὦρα ἔκτη
ἔμοῦ τοῦ ἀβελτέρου
τάχα καὶ ἀναγνώστου
υἱὸς Φωστιμιάτου
ἐξὰς τῆς χιλιοντάδος
ἕξηκοστοῦ ὀγδόου
καὶ τέταρτος, ὦ φίλε,
ὁ κύκλος τῆς σελήνης.

76α—97β: Ἰσοκράτους πρὸς Δημόνικον παραίνεσις: ἐν πολλοῖς—ὁμολογοῦμενον.

98α—139β: εὐαγγέλια ἑωθινά, ια', ἔρμηνεῖα.

140α—158α: τοῦ ἐν Ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ λόγος ἑρμηνευτικὸς εἰς τὴν γέννησιν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ θαυμάσιοι λόγοι—τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ θαυμασίῳ πατρὶ ἐκπεφώνηται—ὧ πρέπει κτλ.

158—174: τοῦ ἐν ἁγίοις—Ναζιανζοῦ λόγος εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια.

175α—188β: ἱστορίαι (α' Διός, β' Ρέας, γ' Δήμητρος κτλ.).

189α—244β: εὐαγγέλια ἑωθινά τὰ ια', ἔρμηνεῖα τοῦ Κεραμέως ἀρχιεπισκόπου Ταυρομενίου τῆς Σικελίας.

Ἐν τέλει τοῦ φ. 244β.

Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Παύλου πόνος
μὴν (sic) Δεκεμβρίῳ (sic) εἰκὰς
ὀγδόῃ,

χιλίον ἔτους χριστοῦ τοῦ θεοῦ μου
πέμπτης τυχούσης τοῦ νῦν αἰῶνος
σοὶ πρέπει δόξα Χριστέ μου λόγε

εἰς αἰῶνα αἰῶνος,
ἀμήν

καὶ τάχα θύτου τοῦ Φωστινιάτου,
ᾧρα δὲ πρώτη νύξ τοῦ σαββάτου

τετρακοσίους καὶ ἐξήκοντά γε
ἰνδικτιῶνος τετρακαιδεκάτης,
σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ καὶ τὸ
πνεῦμα

ὧ τρισάριθμον κράτος.
ἀμήν

245α—271β: ἐκ τοῦ Κεραμέως περὶ τῶν ἁγίων παθῶν ἴσως μὲν ἐπαχθῆς δόξω—εἰς τοὺς αἰῶνας.

272α—295β: τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου ὁμιλία περὶ ψευδοδιδασκάλων καὶ ἀθέων αἰρετικῶν, ἐρρέθη δὲ μέλλοντος ἐκδημεῖν αὐτοῦ ἐκ τοῦ σώματος: ὀδυνηρὸς ὁ λόγος καθότι καὶ ἔσχατος ἔστιν—εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

† ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Καθηγητῆς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Διά τούς επισκοπικούς καταλόγους συλλέγων ὕλην ἀπό πολλῶν ἐτῶν, εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ μακ. Ἀμασειᾶς Ἀνθίμου Ἀλεξούδη ἰδίως ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφίαν, ὡς ἀσφαλῆ γνώμονα τῆς ὀρογραφίας τῶν ἐπαρχιῶν¹. Ἄλλ' ἐπὶ τούτῳ ἀπαιτεῖται καὶ τελεία γνώσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἣς ἄνευ ὃ γράφων στερεῖται τοῦ ἀριαδνείου μίτου εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦ μεσαίωνος βαδίζων.

Τούτου ἕνεκα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καταλόγου τῶν ἐπισκόπων τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Ἡρακλείας, ἐπελαβόμεν ἔργου κοπιώδους, τῆς συγγραφῆς τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ὡς συμβολῆς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης².

Ἡ Ἡράκλεια ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τῆς Θράκης πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ «μητρόπολις τῆς Εὐρώπης», ὡς

1. Αἱ πρῶται μὲν πηγαί εἰσιν ὁ «Συνέκδημος» τοῦ Ἰεροκλέους, οὗ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Parthey (1866) ἔχομεν κριτικὴν πολλῶν βελτίω τὴν τοῦ Burkhard (Λειψία 1903) καὶ ἐν τῷ Corpus historiae byzantinae, Le Synekdeimos d'Hiéroclès κτλ. Texte, introduction, commentaire et cartes par Ern. Honigmann, Bruxelles 1929, καὶ τοῦ Γεωργίου Κυπρίου ἡ «De scriptio orbis Romani» (ἔκδοσις Gelzer 1890), εἶτα τὰ διὰ φρα «Τακτικά». βοηθήματα δὲ αἱ «Notitiae episcopatum» τοῦ Gerland, Gelzer, De Boor, Petit κ.ά. αἴτινες συμπληροῦσι τὸ γιγαντιαῖον ἔργον «Oriens christianus» τοῦ Le Quien. Πρόσθετες καὶ N. Bees, Beiträge zur kirchliche Geographie Griechenlands in Mittelalter und neueren Zeit ἐν Oriens Christianus 1914, σ. 238-278. Σύστηματικὰ ἔργα γνωρίζω δύο τοῦ Wiltsh κλπ. Handbuch der kirchlichen Geographie und Statistik (Berlin 1846) καὶ τοῦ S. Petrides τὸ Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclesiastique (Paris 1912).

2. Δυστυχῶς εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην μοὶ ἔλλειπε καὶ ἡ βιβλιοθήκη μου, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ ἄστει βιβλιοθήκας, πενιχρὰς ἄλλως εἰς τοιαῦτα βοηθήματα οὐσας, δὲν ἠδυνήθην εὐχερῶς, ἅτε διαμένων εἰς προάστειον, νὰ χρησιμοποιοῦσιν ἕνεκα τῆς ἀπιστεύτως ἐλαττωματικῆς συγκοινωνίας κατὰ τὰς πονηρὰς ταύτας ἡμέρας. Ταῦτα ἐγράφοντο ἐπὶ κατοχῆς.

ὠνομάζετο ἡ διοίκησις αὕτη τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐπομένως δὲν στερεῖται σπουδαιότητος ἡ πολιτικὴ ἅμα τε καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία αὐτῆς. *Ἡ Ἡράκλεια εἶναι ὁ πρωτόθρονος τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος*—ἔχει ἀποστολικὴν τὴν σύστασιν—Ἐνταῦθα, ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς, συνεστάθη ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινωνία καὶ ἡ ἐστία ἀφ' ἧς ἔμελλε διὰ τοῦ Βυζαντίου—τὸ Βυζάντιον ἦν τότε ἐπισκοπὴ τῆς Ἡρακλείας—νά μεταλαμπαδευθῆ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς εἰς ὀλόκληρον τὴν ὑφήλιον. Ἐπομένως κατὰ τὴν περιπετειώδη καὶ αἱματηρὰν περίοδον τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων ἐνταῦθα συνεκεντροῦτο πᾶσα ἡ θρησκευτικὴ κίνησις, ἐνταῦθα συνετελεῖτο ἡ μεταμόρφωσις τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ ἐνεβολιάζετο ἡ ἀγριέλαιος εἰς καλλιέλαιον. Στίφη μαρτύρων τῆς νέας θρησκείας ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Θράκης μετεφέροντο δέσμοι ἐνταῦθα, ἵνα δικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὅπου ἀπηνεῖς διώκται τοῦ χριστιανισμοῦ, *Διοκλητιανοί, Μαξιμιλιανοὶ καὶ Διότιμοι*, εἶχον στήσει τὸν θρόνον καὶ συνωμοτήσῃ νά πνίξωσιν εἰς τὸ αἷμα τοὺς ὁπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας¹.

Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἡρακλείας ὑπῆρξαν οἱ πρώτοι ἀλείπται τῶν μαρτύρων, μετὰ πατρικῆς στοργῆς ὑποδεχόμενοι τοὺς ἀτρομήτους ἥρωας καὶ σθεναροὶ ἰστάμενοι παραστάται πρὸ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου. Ἦσαν ἐκεῖ, ὅπου ἐκάλει αὐτοὺς τὸ βαρὺ καθήκον. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἡρακλείας ἀπέδειξαν τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης, τοῦ κυρίου γνωρίσματος τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ μετὰ πάσης αὐταπαρνήσεως ἐξετέλουν τὴν εὐαγγελικὴν ἐπιτογὴν «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰω. ι', 11). Πολλοὶ τούτων ἐταύτισαν μετὰ τῶν μαρτύρων τὴν τύχην καὶ προὔτιμησαν νά θυσιασθῶσιν μᾶλλον παρὰ νά ἐγκαταλίπωσιν αὐτούς. ὅποια αὐταπάρνησις ἱεραρχῶν! Ὑπὸ τοιαύτας ἐξαιρετικὰς συνθήκας στερεμνίως ἐθεμελιώθη ἐν Ἡρακλείᾳ ἐπὶ τοῦ αἵματος τῶν καλλινίκων μαρτύρων *ἡ πρώτη εὐρωπαϊκὴ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ*. Εἰς τὸν σοφὸν μύστην τῆς ἀγιολογίας, τὸν πρῦτανιν τῶν Βολλανδιστῶν μακ. *Ἰππόλυτον Delehaye* ὀφείλεται χάρις, διότι ἐξ ὄλων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, μό-

1. Ἄγνωστος ποῦ στηριζόμενος ὁ κ. Γ. Κονιδάρης γράφει ὅτι ἡ Ἀδριανούπολις ἀπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ἦν πρωτεύουσα τῆς Θράκης (θρησκευτ. καὶ Χριστ. Ἐγκυκλ. Α', σ. 306). Ἐν τῇ Χώρα ἑγγύς Ἡρακλείας εὐρέθη τιμητικὴ ἐπιγραφή ὑπὲρ τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιλιανοῦ. Βλ. Corpus Inscript graec. Boeck II, σ. 60, καὶ ἐν Περιστάσει «ἐπὶ τῶν δεσποτῶν ἡμῶν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ Σεβαστῶν» κτλ. βλ. Δράκου «Θρακικά» σ. 87.

νον τῆς Θράκης καὶ Μοισίας περιέγραψε τοὺς μάρτυρας καὶ ἐξήρε τῶν φιλομαρτύρων ἐπισκόπων τὴν θαυμασίαν δρᾶσιν καὶ τόσας ἄλλας πολυτίμους περὶ αὐτῶν καὶ τῆς Χώρας εἰδήσεις παρέσχε ἡμῖν¹.

Εἰς τὸ ἔκπαυλον τοῦτο τῆς δημιουργίας μεγαλεῖον, ὅπου τὸ πᾶν διαγελᾶ καὶ τέρπει, εἰς τὰς ἐξαιρέτους τῆς φύσεως ταύτας καλλονάς, ὅπου ἡ ὕλομανοῦσα βλάστησις, ἡ ποικιλία τῶν ἀνθέων ἀρωματίζει τὸν αἰθέρα καὶ ἡ ἐλλησποντιὰς αὔρα ζωογονεῖ τὸ πᾶν, ὅπου τέλος αἱ προποντιάδες περιχορεύουσι Νύμφαι, ἐνταῦθα διενεώθη τὸ πρῶτον νὰ στήσῃ τὸ λάβαρον τοῦ σταυροῦ καὶ νὰ ἰδρῦσῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου ὁ πρῶτος ἐστεμμένος τοῦ Χριστοῦ προσήλυτος, ἀλλ' αἱ ὥραϊται Βοσποριάδες ἐκέρδισαν αὐτὸν ἄρασαι τὸν κλοιὸν τῶν *συμπληγᾶδων πετρῶν*. Οἱ οἰῶνοι ἀπεδείχθησαν αἴσιοι, καὶ αὐτὴ ἡ θεία πρόνοια ἀπέστειλεν κατὰ τὴν παράδοσιν ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα σχεδιάσῃ τὰ ὄρια τῆς περιπέστου Ἑπταλόφου, τῆς ἐπικληθείσης Θεουπόλεως, διότι ὄντως ἐνταῦθα ἔμελλε νὰ συντελεσθῇ *τὸ θαῦμα τῆς θρησκευτικῆς ἀναδημιουργίας τοῦ ἀρχαίου κόσμου*. Ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ κολυμβήθρα τοῦ Σιλῶαμ.

Πόσον βαθείας εἶχεν ἀπλώσει τὰς ρίζας ἐν Ἡρακλείᾳ τὸ καλλιπρεμνον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ εὐσκόφυλλον δένδρον μαρτυροῦσιν οἱ μεγαλοπρεπεῖς βυζαντινοὶ ναοὶ καὶ τὰ μνημεῖα τῆς πρωτοχριστιανικῆς τέχνης, αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ ἀγαλματώδεις εἰκόνες², καὶ δὴ τὰ πολυπληθῆ ἁγιάσματα³, περὶ ἃ οἱ πρῶτοι ἀνηγέρθησαν χριστιανικοὶ κατακομβώδεις ναοί. Οὐδεμία ἄλλη ἐπαρχία τοσαύτην παρουσιάζει πληθὺν ἁγιασμάτων! Ἐντεῦθεν ἀνέβλυζε *τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν*, τὸ *ἀλλόμενον* εἰς ζωὴν αἰώνιον. τὸ ὕδωρ τὸ καθαῖρον τὰς ἀμαρτάδας τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποσμῆχον τὸν ρύπον τῆς εἰδωλολατρείας, τὸ ὕδωρ τὸ ἰώμενον *πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν* τοῖς μετὰ πίστεως ἀδιακρίτου προσιοῦσιν. Βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, μικροὶ τε μεγάλοι, συνέρρεον εἰς τὸ ἁγίασμα τῆς ἀγίας *Γλυκε-*

1. Saints de Thrace et de Mésie. Extrait des Analecta Bollandiana, tome XXXI. Bruxelles 1912, σ. 161-303. αἱ 100 σελίδες περιέχουσι τὰ μαρτύρια τῶν Θρακῶν ἁγίων. Ὅτι οἱ πλείους ἐμαρτύρησαν ἐν Ἡρακλείᾳ ἢ Περὶνήθῳ βλ. εἰς τὰ εὐρετήρια.

2. Βλ. τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἢ Θρακὸς ἱππέως, τὴν Παναγίαν Μυριοφύτου κ. ἄ.

3. Ἰδίᾳ τὰ ἀρχαῖα ἁγιάσματα Πανίδου, Κομβάου καὶ Σαφρᾶ ἢ Ζεφυρίου.

ρίας, τῆς θαυματουργοῦ πολιούχου τῆς Ἡρακλείας, ὅπου ἤκουον :

«πιστῶς προσέρχου πᾶς τις ἀγνῆ καρδίᾳ
καὶ θάττον εὖροις τοῦ ποθουμένου λύσιν·
ὡς γάρ κρήνη τις βλύζουσα ζωῆς θεϊθρα,
οὕτω πρόκειται πᾶσιν αὐτῆς ἡ χάρις».

Αἱ κολυμβῆθραι αὗται τοῦ *Σιλωάμ* ἦσαν πυκναὶ ἐνταῦθα, διότι ἦσαν προωρισμέναι νὰ εἰσδέξωνται τὰς ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας ἀκολουθούσας τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν τῆς ἀρχαιότητος λεωφόρον, ἔχουσαν σπουδαῖον ἐν Ἡρακλείᾳ σταθμόν, ἣτις μέχρι τοῦδε διασώζει ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν κλήσιν *Ἐγνατία ὁδός*. *Ἀνεξηρεῦνῆτοι ὄντως τοῦ Θεοῦ αἱ βουλαὶ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!* Οἱ στρατιῶται οὗτοι, αἱ φοβερὰι τοῦ σκότους τῆς εἰδωλολατρείας δυνάμεις, ἐξώρμουν ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἐξόντωνσιν τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ παραδόξως συνέβαινε τοῦναντίον· μόλις τὸ καταυγάζον τὰς διανοίας ἠτένιζον φῶς, ἔπιπτον πρηνεῖς, ὡς ὁ ἐκατόνταρχος *Λογγίνος*, καὶ προσεκύνουν τὸν ἐσταυρωμένον, ὃν ἐδίδωκον. *εἷς χριστιανὸς ἐμαρτύρει καὶ χιλιάδες ἐπίστευον!* Ἡ ἁγία *Γλυκερία*, τὸ ἀκροθίνιον τῶν μαρτύρων τῆς Ἡρακλείας, ζῶσα ἐξεδάρη τὴν κεφαλὴν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, «ἐνθα ἐπιστυσία, κατὰ τὸν βίον, ἀγγέλου λυθίσεια τῶν δεσμῶν καὶ ὑγιασθίσεια τὴν κεφαλὴν τὸν δεσμοφυλάκα *Λαοδίκιον* ἐξέπληξεν, ὡς ὁμολογήσας τὸν Χριστὸν ἐτμήθη τὴν κεφαλὴν...».

Ὁ παλαιὸς κόσμος ἔπρεπε νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν εἰς τὸν νέον, ὁ Παρθενῶν σκιάζεται ἐκ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἀγ. Σοφίας!

Ἡ πολυθεΐα εἶχε καταργῆσει τὴν ἔννοιαν τῆς θεότητος. καὶ οὐ μόνον *ἐθεοποίησαν τὴν κτίσιν παρὰ τὸν κτίσαντα*, ἀλλ' ἐσχάτως ἐθεοποίησαν καὶ πάντας τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, ὡσεὶ ἡ ἰσχὺς ἦν τὸ μόνον προσὸν τῆς θεότητος. ἐπομένως τὰ πάντα ἐξεφυλλίσθησαν. Τὰ διαυγῆ τῆς Κασσαλίας ὕδατα δὲν εἶχον πλέον τὴν καθαρτικὴν δύναμιν, ὁ *Φοῖβος* δὲν εἶχε πλέον «*πλαγὰν λαλέουσαν*». Νέον ὕδωρ ἀνεδίδου ἡ γῆ ἐκ τῶν ἑαυτῆς λαγόνων, τὸ ὕδωρ τοῦ φωτισμοῦ τῆς χάριτος, ἐκεῖ ὅπου αὐτὴν ἐκόσμουσαν αἱ νεοπαγεῖς χριστιανικαὶ κοινότητες. Δὲν ἔσωσε τὸν *Διόνυσον* οὔτε ὁ πομπῶδης τίτλος «*ἕψιστος θεός*», ὃν ἀπέδωκαν αὐτῷ εὐγνωμόνως οἱ Ἑρᾶκες, οὔτε ἡ πρὸς τὸν *Ἥλιον* συνταύτισις αὐτοῦ. ἐπέστη ὁ χρόνος, ἵνα ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός τῆς χριστιανοσύνης. Ἡ κατ' ἐξοχὴν «*ἀμπε-*

λόφυτος» τοῦ Ὀμήρου Θράκη ὠνόμασε καὶ «ἐλευθέριον» τὸν πατέρα τῆς ἀμπέλου, ὡς ἐλευθεροῦντα τὸν οἰνοπότην ἐκ τῶν θλίψεων τοῦ βίου. ἀλλ' ὁ παντοδύναμος θεὸς οὗτος τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς χαρᾶς, οὗ χάριν καὶ ἐνιαύσιοι ἐτελοῦντο ἀγῶνες «τὰ Διονύσια», ἐν Ἀβδήροις¹, δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ καταστήσῃ διαρκῆ τὴν τοιαύτην εὐτυχίαν, ἀλλὰ προσέφερε ἄλλο πολύτιμον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα δῶρον. Τὸ ἐν ταῖς ἀρχαίαις θυσίαις ἀφθόνως ῥέον αἷμα ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀναίμακτον τῆς θείας εὐχαριστίας θυσίαν διὰ τοῦ οἴνου, ὅστις εἶναι τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἐκχυθὲν αἷμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ οὕτως ἀντὶ τῆς στιγμιαίας εὐτυχίας τῆς μέθης διὰ τῆς μεταλήψεως αὐτοῦ αἰσθανόμεθα ἀληθῆ παρηγορίαν καὶ οὐράνιον εὐτυχίαν.

Ὁ «Κύριος ἤρωσ», ὁ περιώνυμος Θραξ ἵππεύς, ὁ θεοποιηθεὶς ἐν Θράκῃ, ἀνέμενε τὸν ἐν Ἡρακλείᾳ ἐνθρονισθέντα *τροπαιοφόρον*, ἵνα παραδώσῃ τὰ ὅπλα. Ὁ ἅγιος *Γεώργιος*, ὁ ἀσπροκαβαλλάρης Ἡρακλειανός, γίνεται πλέον ὁ ἐφέστιος θεὸς τῶν Θρακῶν. Οὐδαμοῦ συναντῶμεν τόσους ναοὺς, τόσας πανηγύρεις, τόσας παραδόσεις περὶ αὐτοῦ, ὅσας ἐν Θράκῃ καὶ δὴ τῇ Ἀνατολικῇ. Ὁ «Κύριος» *Ζεὺς*, ὁ «Κύριος» *Ἀπόλλων*, ὁ «Κύριος» *Διόνυσος* δὲν ἐσώθησαν ἐκ τῆς ἀπονεμηθείσης αὐτοῖς ἐν Θράκῃ τοιαύτης ἐπωνυμίας, οὔτε διὰ τοῦ ἵππου, ὅπου ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἡ θρακικὴ εὐσέβεια (ἴσως μόνον διὰ νὰ προλάβωσι νὰ φύγωσιν). ὁ λαὸς δὲν ἠσθάνετο πλέον τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν. ἡ γῆ ἐξηράνθη ἐκ τῆς ἀνομβρίας, «ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ». Ἐπλησίαζε πλέον ὁ *Κύριος βασιλεὺς τῶν δυνάμεων*, «ὅ ἅ πρᾶξι δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις». εἰς αὐτὸν ἔπρεπε νὰ καταθέσῃ τὸ στέμμα τῆς θεότητος καὶ τῆς κυριότητος. Ὁ «Κύριος» *Ἥλιος-Ἀπόλλων* «οὐκ εἶχε καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην». ἐθαμβώθη πρὸ τοῦ ἀνατέλλοντος *ἡλίου τῆς δικαιοσύνης* καὶ ἐξηφανίσθη *χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐτὰ* παραχωρήσας τοὺς λόφους καὶ τὰς σκοπιὰς εἰς τὸν ἀρματοδρόμον προφήτην τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁμοίως ἡ «Κυρία» *Ἥρα*, ἡ «Κυρία» *Ἄρτεμις* ὑποδέχονται τὴν Κυρίαν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ἄχραντον παρθένον, ἥτις ἐπιστοποίησε τὴν κυριολεξίαν τῶν ἐπιθέτων τούτων, ὧν ἀνίερος ἐγίνετο παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις χρῆσις. Αἱ «Κυρίαὶ»

1. Ὀδύσσ. ι, 195 ἐ. Κατὰ τὸν μῦθον ἡ Θράκη ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς Τιτανίδος Νύμφης Θράκης. Αὕτη ἐκ τοῦ Διὸς (ἀρδὶ ἀλβανιστί, ἡ ἀμπέλος) ἐγέννησε τὸν Βιθυόνον (bi-tin Σουμεριστί κατὰ τὸν μακ. Ἰ. Θωμ. ὁ π ο υ λ ο ν ὁ οἶνος).

2. Σ α κ ε λ λ. Θέσμια Θράκης σ. 178.

Νύμφαι ἐγκαταλείπουν τὰ Νυμφαῖα, ὅτε ἐνεφανίσθη ἡ *ἀνύμφευτος νύμφη*¹, τὰ

«ἀγλαὰ δῶρα Καβείρων,
χρησμούς τ' ἄροήτους νυκτὸς περὶ *Βάκχου* ἄνακτος,
Λημνὸν τε ζαθέην, ἠδ' εἰναλίην Σαμοθυήκην»²,

καὶ τὰ σκοτεινὰ ἄντρα, ὅπου ἡ *Κυβέλη*, ἡ *μεγάλη μήτηρ*, ἡ *μήτηρ τῶν θεῶν*, ἀπεκάλυπτεν ἀπόρρητα τοῖς ἀνθρώποις μυστήρια, ἐξαφανίζονται πρὸ τῆς φωτεινῆς βηθλεεμίτιδος φάτνης, καὶ ἡ ὄντως μήτηρ τοῦ θεοῦ ἀντικαθίστησι τὴν φρυγίαν θεάν.

Ἴδου ἐν ὀλίγοις πῶς προῖδεάζομεν τὴν ἐν Θράκῃ ἐπενεχθεῖσαν μεταβολὴν καὶ μεταμόρφωσιν διὰ τινος συγκρητισμοῦ τῆς ἀρχαίας θρησκείας πρὸς τὴν νέαν, εἰς ἣν ἡ Θράκη ἔδωκε καὶ τὸ ὄνομα³. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ὄντως ἀξιοσημείωτον, ὡς προφοιβάζον καὶ προεικονίζον τὴν ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα νέαν τοῦ ἑλληνισμοῦ σταδιοδρομίαν. Ὁ χριστιανισμὸς ὅμως, ὅσα δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλλῃ καὶ μετουσιώσῃ, ἀπέβαλεν ἐκ μέσου. Τοῦ Ὁρφέως ἡ μυστικοπαθῆς, συμβολίζουσα τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ποίησις καὶ ἡ συναρπάζουσα μουσική:

»ὃς θῆρας καὶ δένδρα καὶ ἔρπειά καὶ πετεηνὰ
φωνῆ χειρῶν κοίμησεν ἁρμονίῃ»,

κατ' ἐπίγραμμα εὐρεθὲν ἐν Βερόῃ, προώριστο νὰ συνεχισθῇ διὰ τῶν μουσολήπτων καὶ θεοεικέλων Ρωμανῶν τῶν μελωδῶν, ὡς καὶ διὰ

1. Περὶ Νυμφῶν λατρευομένων ἐν Θράκῃ βλ. Μ. Ἀποστολιδην ἐν «Θρακικοῖς», τόμ. Ε', σ. 52.

2. Ἀργοναυτ. Ὀρφικά 27-29.

3. Ὁ γραμματικὸς Θεόγνοστος ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ λέξις θρησκός δέον νὰ υπογράφηται «θρησκός. διὰ τοῦ ἡ γραφόμενον. ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ ἀνεκφώνητον γέγονε δὲ παρὰ Θράξι—θράισκος καὶ τροπὴ τοῦ αἰετὸς θρησκός καὶ μετὰ συναίρεσιν θρησκός» Crummett Anecd. τόμ. Β'. σ. 14, 31, ὅπερ ὁ Ζηκίδης ἐν τῷ Ὁρθογρ. λεξ. θεωρεῖ πλημμελές. Λέγει δὲ ὁ Πλάτων ὁ ἀρχαῖος ἐν β. Ἀλεξάνδρου 2 «Πολλὰ ταῖς Ἰδωνίσι καὶ ταῖς περὶ τὸν Αἴμον Θρήσσαις ὅμοια δρώσιν (οἱ Μακεδόνες), ἀφ' ὧν δοκεῖ καὶ τὸ θρησκεῦν ὄνομα ταῖς κατακόροις γενέσθαι καὶ περιέρχουσι ἱερολογίαις». Ἐπίσης καὶ ὁ τίτλος ἀρχιερέως ἦν ἐν χρήσει ἐν προχριστιανικοῖς χρόνοις καὶ δὴ ἐν Μακεδονίᾳ: «ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἀγωνοθέτης τῶν σεβαστῶν» C. I. G. 2007, καὶ «ἀρχιερεὺς τοῦ κοινοῦ τῶν Μακεδόνων» 2007β.

τῶν Ραιδεστηνῶν ψαλτῶν· διὸ δικαίως Ἰουστίνος ὁ Δεκαδύο ἀνε-
φώνει ἐν ἐπιγράμματι προτασσομένῳ εἰς τὸ ψαλτήριον.

«Σίγησον, Ὅρφεϋ, ῥίψον, Ἑρμῆ, τὴν λύραν».

Τὰ διονυσιακὰ ὄργια καὶ τοὺς ἀνηθικούς τῶν μαινάδων ὄργια-
σμούς διαδέχονται αἱ σεμναὶ μυστηριακαὶ τελετουργαὶ καὶ ἀγιαστι-
καὶ ἱεροπραξίαι τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν¹.

Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι θρησκεία ἐξ ἀποκαλύψεως ἥτοι θείας
προελεύσεως, αὐτογενῆς, αὐτούσιος καὶ αὐτάρκης πρὸς πᾶν ὅ,τι ἀφο-
ρᾷ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παρουσιάζει τὸ τελειότερον σύστη-
μα μὴ ἐπιδεόμενον ἄλλου πρὸς τὸν προκείμενον σκοπόν. Ὁ Χριστὸς
τὸν μὲν μωσαϊκὸν νόμον συνεπλήρωσεν ἀποκηρύξας ἐκείνας τῶν τυ-
πικῶν διατάξεων, ὅσαι δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν
πνεῦμα «τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας» κατὰ *Παῦλον*
(Ἐφεσ β', 15), τὰ δὲ νόμιμα τῶν ἔθνικῶν ἠγνόησε τελειῶς. Τάσις τις
συμβιβαστικὴ ἀνεφάνη κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ κορυφαίῳ *Πέτρῳ*, ἀλλ'
εὗρεν ὀρθούμενον αὐτὸν τὸν ἀπόστολον τῶν ἔθνῶν: «εἰ σύ, Ἰουδαῖος
ὑπάρχων, ἔθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαί-
ζειν;» (Γαλ. β', 14). Ἀποδοκιμάζομεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ μακ. *Ν. Πο-
λίτου* τοὺς λογίους Ἑλληνας, οἵτινες «κατ' ἀρχὰς ἀνέτως ὑπεχώρησαν
εἰς τὸν τυντισμὸν παντὸς ἀρχαίου ναοῦ πρὸς τοὺς χριστιανικοὺς καὶ ἀνεκ-
λυπτον πλείστας ὁμοιότητας τῶν σεβομένων ἁγίων πρὸς τοὺς ἀρχαίους θεοὺς
ἢ ἥρωας»². Ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἐγνώριζε τοιούτους συμβιβασμούς
προδιδόντας ἀδυναμίαν, ἐνῶ διὰ τῆς ἀποστροφῆς πρὸς πᾶν το ὀθ-
νεῖον ἐπιστοποιεῖ περιφανέστερον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νέου θρησκευ-
ματος καὶ τὸ πρὸς ἀντίστασιν ἀνίσχυρον τῶν ψευδωνύμων θεῶν Ὁ
ἀπολογητὴς *Τατιανὸς* δριμὺν ἔγραψε «Πρὸς Ἑλληνας λόγον», ἵνα ἀπο-
δείξη αὐτοῖς ἐπὶ σοφίᾳ ἐναβρυνομένοις, ὅτι οὐδὲν κέκτηνται ἴδιον,
ἀλλὰ τὰ πάντα παρὰ τῶν βαρβάρων παρέλαβον· «ποῖον γὰρ ἐπιτήδευμα

1. Βλ. C a c a u b o n u s, De rebus sacris et ecclesiasticis exercitationes
XVI 1164, ὅστις συσχετίζει τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια πρὸς τὰ ἑλληνικὰ
καὶ ἀποδεικνύει ὄρους, ἰδέας καὶ τελετὰς προερχομένας ἐξ ἐκείνων, καὶ A.
L o i s y, Les mystères payens et le mystère chretien Paris 193). G. A n r i c h,
Das antike Mysterienwesen in seinem Einfluss und das Christentum. Göttingen
1894. ἄλλα βλ. παρὰ Π ο λ ί τ η ἐν τῇ κατωτέρῳ σημειουμένη πραγματείᾳ.

2. «Περὶ τῆς τοπογραφικῆς σημασίας τῶν ἐκκλησιῶν ἐν Ἑλλάδι πρὸς
ἀναγνώρισιν ἀρχαίων ἱερῶν», ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὸ ... εἰς Ρώμην συν-
ελθὼν τρίτον διεθνὲς ἀρχαιολ. συνέδριον 1913, ἐν τόμ. Δ' Λαογρ., σ. 14.

παρ' ὑμῖν τὴν σύστασιν οὐκ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐκτῆσατο;» διειπνεῖτο λέγων¹. Τὸ αὐτὸ ὅμως ἠδύνατο ν' ἀντιστρέψῃ καὶ Κέλσος τις πρὸς χριστιανούς, ἐάν οἱτοί ἀνεπιφυλάκτως υἱοθετῶσι τὰ ξένα καὶ παρουσιάζωσιν αὐτὰ ὡς ἴδια.

Παρ' ὅλα ταῦτα οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ τὸ δικαίωμα, ὅπερ κέκτηται ὁ θρησκευολόγος πρὸς καθορισμὸν τῶν στοιχείων ἐκάστης θρησκείας. Οὗτος δὲ ἀνακαλύπτει πολλὰ λείψανα ἐκ τῆς ἀρχαίας λατρείας, ἅπερ λεληθότως παραμένουσιν εἰσέτι παρὰ τῷ λαῷ (καὶ ἔστω ὡς παράδειγμα ἢ συμπαθητικὴ μαγεία), ὅπου δὲν εἰσέδυσεν ἄπλετον τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἄλλα διατηρηθέντα ὡς οὐκ ἀπόδοντα πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ χριστιανισμοῦ. καὶ τοῦτο μάλιστα συμβαίνει διὰ τὴν φιλοσοφίαν, ὡς γράφει ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς *Ἰουστίνος* «Χριστιανὸς εὐφροδῆται καὶ εὐχόμενος καὶ παμμάχως ἀγωνιζόμενος ἡμολογῶ, *οὐχ ὅτι ἀλλότρια ἐστὶ τὰ Πλάτωνος δόγματα τοῦ Χριστοῦ*». πάντες παραλείπουσι τὰ κατωτέρω: «ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι πάντῃ ὅμοια, ὥσπερ οὐδὲ τὰ τῶν ἄλλων, Στωϊκῶν τε καὶ ποιητῶν καὶ συγγραφέων· ἕκαστος γάρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικοῦ θείου λόγου τὸ συγγενὲς καλῶς δοῶν ἐφθιέξατο»². Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ *Πολίτης* δὲν ἀρνεῖται τελείως τὴν ὑπαρξιν ἑλλην. στοιχείων ἐν τῇ ἡμετέρῃ θρησκείᾳ «Ἡ δὲ καὶ μετὰ τέλειον ἔχριστιανισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διατήρησις δοξασίων καὶ νομίμων τῆς ἀρχαίας θρησκείας δὲν προέροχεται βεβαίως ἐκ σκοπίμου συμβιβαστικῆς πολιτικῆς τῆς ἐκκλησίας. . . ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς συνηθείας καὶ τῆς βαθείας ἀποτυπώσεως εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ θρησκευτ. παρουσιάσεων, τὰς ὁποίας οὐδὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ. Ἐνεκα τούτου ἔχομεν ὑποκαταστάσεις ἁγίων εἰς ἀρχαίας θεότητας. . . »³.

Οἱ ἀρχαῖοι Θραῖκες διακρίνονται οὐ μόνον διὰ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐξελαττικεον αὐτὰς δι' ὀργιαστικῶν θιάσων, οἵτινες διὰ διαφόρων τελετῶν παρίστων τὰ πάθη τοῦ *Διονύσου* καὶ ἄλλα παρόμοια. Λείψανον τούτων εἶναι τὰ *Ἀναστενάγια* τῆς σήμερον καὶ οἱ κλήδωνες, περὶ ὧν πολ-

1. Oratio ad Graecos, edidit J. C. Th. Otto, Jenae 1851, ἐν ἀρχῇ.

2. Ἀπολογία β' ὑπὲρ χριστιανῶν σ. 101, Β', ἔκδ. Βενετίας. Ταῦτα περιπου φρονεῖ καὶ ὁ Ὀριγένης: «Ταῦτα λέλεκται μοι οὐ προσφιλονεκοῦντι μὲν τοῖς καλῶς παρ' Ἑλλῆσι νενοημένοις, οὐδὲ κατηγοροῦντι τῶν ὑγιῶν δογμάτων, βουλομένῳ δὲ παραστήσαι, ὅτι καὶ τούτων ἔτι μείζονα καὶ θεϊότερα λέλεκται μὲν παρὰ τοῖς θεοῖς πατράσι, προφήταις τοῦ θεοῦ καὶ ἀποστόλοις τοῦ Ἰησοῦ». Κατὰ Κέλλσου κεφ. VII, Migne IA', 1492 B.

3. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 21.

λά ἔχουσι γραφή¹. Αἱ ὀργιαστικαὶ αὐταὶ τελεταὶ ἔχουσι πάτρωνας ἀγίους τῆς ἐκκλησίας. Εἶναι μεγάλη ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα συμβιβαστικὴ καὶ διαπλαστικὴ ἰκανότης τοῦ θρακικοῦ, λαοῦ. ἵνα συμβιβάσῃ π. χ. τὰς περὶ τοῦ *Θρακῆς ἱππέως* παραδόσεις πρὸς τὸν ἅγιον *Γεώργιον*, ἐπενόησε τὸν θρόνον τῆς δρακοντοκτονίας, μεταφέρων καὶ ὄλην τὴν ἀνεκδοτολογίαν πρὸς τὸν νέον ἥρωα. *Οὐδαμοῦ γῆς ἑλληνικῆς ἀνεμίχθη τοσοῦτον ὁ χριστιανισμὸς ἐν ταῖς συνηθείαις καὶ τῇ λαογραφίᾳ ὅσον ἐν Θράκῃ*²· διὸ καὶ ἐγράψαμεν ἴδιον περὶ τῶν θρησκευτικῶν λαϊκῶν παραδόσεων κεφάλαιον ἐν *Heraclaea sacra*.

1. Περὶ τῆς περιέργου ταύτης ὀργιαστικῆς λατρείας ἀπὸ τοῦ Χοουρμουζιάδου ἠσχολήθησαν πολλοὶ ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι μεταβάντες ἐπὶ τόπου εἰς τὸ χωρίον Κωστή τῆς Ἀγαθουπόλεως, ὅπου εἶναι τὸ κέντρον. Τελευταῖοι ἐδημοσίευσαν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ θρακικοῦ... θησαυροῦ, τόμ. Ε'. 1938· 1939. Ἀθῆναι, ὁ Κων. Κοουρτίδης, Ἰ ἀναστενάρια, ἢ διονυσιακαὶ παραδόσεις εἰς τὴν Θράκην καὶ οἱ Β. Δεληγιάννης καὶ Δ. Πετροπούλος (σ. 90· 5, 129—141). Πλήρη βιβλιογραφίαν περὶ τῶν ἀναστενάρων εὐρίσκει ὁ βουλούμενος ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς ἡμετέρας *Ἱστορικῆς βιβλιογραφίας τῶν φουσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι*, Ἀθῆναι 1941 (βλ. Εὐρετήριον κυρίων ὀνομάτων) καὶ εἰς τὸν Γ' τόμον ἤτοι τὴν Κλεῖδα τῆς Ἱστορ. βιβλιογραφίας, ἐν λέξει ἀναστενάρια). Πάντες διατείνονται, ὅτι πρῶτος ἔγραψε περὶ αὐτῶν ὁ Χοουρμουζιάδης, ἡμεῖς ὁμως ἀπεδείξαμεν (αὐτ. σ. 406), ὅτι ὁ ἀοίδιμος Ἀγιορέτης Νικόδημος περιγράφει πρὸ αὐτοῦ τὴν εἰδωλολατρικὴν ταύτην τελετὴν, καθ' ἣν οἱ χριστιανοὶ «ὥσάν παράφοροι μεθυσμένοι καὶ δαιμονισμένοι κτυπῶντες πότε εἰς ἕνα μέρος καὶ πό'ε εἰς ἄλλο καὶ προμαντεύοντες κάποιά τινα ἢ φανερώνοντες πράγματα κεκρυμμένα· διατὶ αὕτη ἦτον μία πλάνη παλαιὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐσήκωναν παρομοίως τὰ εἰδωλά των, ὅπως οἱ ἀναστενάρεις τὰς εἰκόνας εἰς τοὺς ὤμους των...». Χρηστοθήεια τῶν χριστιανῶν. Ἐρμούπολις 1833, σ. 197 ἔ. τάσσει δὲ τὸ ἔθος τοῦτο μεταξὺ τῶν διαφόρων μαγειῶν τοῦ ἑλλην. λαοῦ.

2. Π. χ. ἐν Θράκῃ τὸ λαϊκὸν ἑορτολόγιον ἢ μηνολόγιον δὲν ἀναγράφει ἀπλῶς τοὺς ἀγίους τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα, γεωπονικά, ναυτικά, βιοτεχνικά κτλ. ἅπερ ἀρμόζει νὰ ἐκτελῶνται καθ' ἐκάστην. Εἶναι ὅπως τὰ Γεωργικὰ ἡμερολόγια, ἀλλὰ γενικώτερα καὶ συνδεόμενα πρὸς τοὺς ἀγίους, καὶ οἱ μῆνες αὐτοὶ ἔχουσι θρησκευτικὰ ὀνόματα ἢτοι Σταυρὸς ἐν Πετροχωρίῳ (Τζαχῆλι) λέγεται ὁ Σεπτέμβριος (Θρακικὰ Θ'. σ. 341), Ἀἰ Δημήτρις ὁ Ὀκτώβριος, Ἀἰ Ἀνδρέας ὁ Νοέμβριος (αὐτ. 343), Κυριακὴ τοῦ λουλουδ' ἢ Σταυροπροσκύνησις (σ. 315) κτλ. Μεταξὺ Λούπιδας καὶ Περισιτάσεως κατὰ Δράκον (Θρακικὰ σ. 91) ὑπάρχει μεταλλικὸν ὕδωρ, ὅπερ ὁ λαὸς ἀφιέρωσε εἰς τὴν Ἐλεημοσύνην, νεοδαμῶδη θεάν. Μετὰ τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους οἱ Θρακικοὶ χριστιανοὶ ἐμφανίζονται λίαν φιλέορτοι, ὅσον καὶ δραστήριοι καὶ φιλόπονοι γεωπόνοι. ἐκάστη κοινότης ἐτέλει κατ' ἔτος τὴν πάνδημον καὶ δημοτελῆ θρησκευτικὴν ἔν τισι δὲ καὶ ἐμπορικὴν πανήγυριν, ὧν αἱ σπουδαῖοι

Ἡ θρησκεία κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι θεωρία πλέον, εἶναι πράξις, κτήμα τοῦ λαοῦ, ὅστις ζῆ καὶ κινεῖται ἐν αὐτῇ καὶ συνωδᾷ ταύτη ὁυθμίζει πᾶσαν βιωτικὴν ἐνέργειαν. Δὲν εἶναι μόνον ὠρισμένοι τάξεις ἐν Θράκῃ, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς μορφώσεως εἴτε ἐξ ἀνατροφῆς παρρουσιάζονται θρησκευόμενοι, ὡς γενικῶς συμβαίνει, ὥστε ἡ θρησκεία νὰ ὑπάρχη εἰς τὸν ἐγκέφαλον ὠρισμένων ἀτόμων, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ ἐνθυμῶνται αὐτήν, ὅταν πηγαίνωσι (καὶ ἂν πηγαίνωσι) εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι τὸ σύνολον. Αὐτὸ εἶναι τὸ πολύτιμον συμπέρασμα, οὗ ἕνεκα οὐκ ὀλίγα ἐγκεφαλικά κατηγαλώσαμεν κύτταρα, ἀνερευνήσαντες ποικίλα λαογραφικὰ κείμενα καὶ συγκρίναντες τὰ ἀρχαῖα πρὸς τὰ νέα καὶ σχετίσαντες ταῦτα πρὸς τὰς παραδόσεις ἄλλων χωρῶν πρὸς καθορισμὸν τῆς γενέσεως καὶ προελεύσεως αὐτῶν. Οὕτως ἐνομίσαμεν, ὅτι ἀνταποκρινόμεθα, ἐκκλησιαστικὴν τοπικὴν σχεδιάζοντες ἱστορίαν, πρὸς τὰς μεγάλας ἀξιώσεις τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης. Κατὰ ταῦτα δὲν ἀρκεῖ ν' ἀναγράψῃ τις ἀπλῶς τὰ γεγονότα καὶ περιπετείας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ γενεσιουργικὰ αἴτια καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν καὶ διαμόρφωσιν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, παριστῶν τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τοῦ θρησκευομένου λαοῦ. Κατὰ πόσον ἐπετύχομεν, ἄλλοις ἀπόκειται νὰ κρίνωσιν.

Ἄλλη ἀπόδειξις τῆς θρησκευτικότητος καὶ τῆς ἐξαιρέτου πνευματικῆς κινήσεως τῶν Θρακῶν εἶναι, ὅτι ἐνταῦθα ἐπεπόλασαν πολλαὶ αἰρέσεις, αἵτινες ἐσώζοντο μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς βυζ. αὐτοκρατορίας. Ἐν Θράκῃ οἱ Ἀρειανοὶ μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἶχον τὴν ἰσχυροτέραν μερίδα· διὸ καὶ βλέπομεν μητροπολίτας Ἡρακλείας ὡς ἀρχηγοὺς τῆς αἰρέσεως. Οὕτως ἔδραν εἶχον ἐνταῦθα οἱ Πανλικιανοί, παραφυὰς τῶν Μανιχαίων ἀπὸ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἔχουσα τὴν ἀρχήν. Οἱ Μασσαλιανοὶ ἢ Ἐνθουσιασταὶ εἶχον κέντρον τὸ Παπίκιον ὄρος ἦτοι τὴν Ρίλαν, ὅπου ἐπὶ Βυζαντινῶν ὑπῆρχον σεμνεῖα καὶ φροντιστήρια μοναχῶν διακρινομένων ἐπὶ αὐτηρότητι βίου, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ βίῳ Μαξίμου τοῦ Κανσοκαλυβίτου¹. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Θράκης, ὡς σκληρῷ τόπῳ ἐξορίας, ἀπεστάλη ὁ ἀρχιεπί-

τεραι τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Παναγίας (8 Σεπτεμβρίου) ἐν Σηλυμβρία, τῆς ἀγίας Παρασκευῆς (παλαιότερον) ἐν Ἐπιβάταις, εἰς ἅς εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ πανταχόθεν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Βασιλευούσης συνέρρου.

1. Εὐλογίου Κορυθαῖα Λαυριώτου, Ἱστορία τοῦ ἀσκητισμοῦ, Ἀθωνῖται, τόμ. Α'. Θεσσαλονίκη 1929, σ. 103· 104, 110 Acta patriarch. Miklosich - Müller, τόμ. I, σ. 296 ἔ. Περὶ Παυλικιανῶν βλ. Σαμοθρ. 272. καὶ Μολ.619, κεῖνται 12 χωρία περί τῆς Ἑλικῆς ἡδῆ παπιστῶν κέντρον

σκοπος Ἀλεξανδρείας *Θεοδόσιος*, ὡς μονοφυσίτης μετὰ τῆς συνοδίας τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ (ἐπίσκοποι πολλοὶ) 300 ἐν ὄλῳ «εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ἡμέρας εἰς κάστρα καλούμενα Δέρκος»¹.

Ἐν Θράκῃ ἀναφαίνεται κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἡ αἵρεσις τῶν *Κολλυδιανῶν*, ἀποδιδόντων τῇ Θεοτόκῳ θεῖαν λατρείαν², οἵτινες ὑπὸ διάφορον ὄνομα διεδίδουν τὰς πλάνας τῶν *Μανιχαίων*³. Ἐνῶ ἐν τῇ Ἀνατ. Θράκῃ ἐπλεόναζον οἱ Ἀρειανοί, πρὸς βορρᾶν ἦσαν Ὀρθόδοξοι. Κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Σαρδικῇ σύνοδον (342) ὁ *Μ. Ἀθανάσιος* ὑπέδεχθη μετ' εὐλαβείας ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐξαίρει τὴν εὐσέβειαν τῶν κατοίκων ἀναδειξάντων καὶ δέκα μάρτυρας ὑπὲρ τοῦ δόγματος τῆς Νικαίας⁴. Κατὰ τὸν Ιζ' αἰῶνα ἀνεφύη αἵρεσις ἐνταῦθα περὶ παραδείσου καὶ ψυχῆς, τὸν δὲ ΙΗ' μετέδωκεν ὁ ἀσκητὴς *Παντελεήμων* τὰς περὶ συνεχοῦς μεταλήψεως καὶ μνημοσύνων ἔριδας τοῦ Ἀθωνος, οἱ δὲ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν (μόνον ἐδῶ) καὶ *θεοσοφισταὶ* ἢ *θεοφώτιστοι*, ὡς βλέπομεν εἰς τὴν συνοδικὴν καταδίκην αὐτοῦ ἐπὶ πατριάρχου Γαβριήλ, τῷ 1807, οἵτινες ἐξηκολούθουν διδάσκοντες καὶ τῷ 1843, ὅτε ἠναγκάσθη τὸ πατριαρχεῖον νὰ ἐκδώσῃ ἀφορισμόν. Οὗτοι ἐν Ἀθῶν ὠνομάζοντο *Κολλυβάδες* (διὰ τὰ κόλλυβα=μνημόσυνα, οὗ ὄρου ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν ὁ κ. *Κονιδάρης* (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 311). Οὕτως ἡ Ἀδριανούπολις, ἣτις «τὰ μὲν δευτερεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχει, τὰ πρωτεῖα δὲ πασῶν τῶν κατὰ τὴν Δύσιν πόλεων ἀρμοζόντως αὐχεῖ»⁵, συνέχισεν ἐπὶ πολὺ τὰς βυζ. παραδόσεις καὶ παρουσίασε μεγάλην πνευματικὴν κίνησιν καὶ ὑπῆρξεν ὁ θεματοφύλαξ τῶν περὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους παραδόσεων, ὡς διεξοδικῶς ἀνεπτύξαμεν ἐν εἰδικῇ μονογραφίᾳ⁶.

1. Διήγησις Ἰωάννου Ἐφέσου, Θρακικά, τόμ. Ε'. σ. 218.

2. Ἐπιφ. περὶ αἵρ. οζ', 257 ἔ.

3. Βλ. Κοντογ. Ἑκκλησ. Ἱστορ. Α', σ. 623.

4. Περὶ τῆς συνόδου τοῦ 325, Ἀπολογία πρὸς Κωνσταντῖνον 4 (βλ. Κονιδάρη ν, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 307).

5. Μανουὴλ Κορίνθιος, βλ. Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου, Ὁ ἅγιος Στέφανος ἐν Ἀνδριανουπόλει, Θρακικά τόμ. ΣΤ', σ. 250, σημ. 2. Ὁ Μανουὴλ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἔριδος ταύτης συνέγραψε τὸν θαυμασίον περὶ παραδείσου λόγον, ὃν ἐξ Ἰβηρ. κώδικος 512 ἐδημοσίευσεν ἑλλιπῶς ὁ Γεδεών (βλ. Ἑκκλησιαστικῆς Ἱστορίας σύμμικτα. Κ/πολις 1905 σ. 21 ἔ.). Ἡμεῖς δὲ εὐρόντες ἀρτιώτερον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως κώδικα ἀνετυπώσαμεν μετὰ πολλῶν προλεγομένων εἰς τὴν «Θεολογίαν» τόμ. Κς', 1955, τεύχ. Β'. σ.

6. Θεόκλητος ὁ Πολυεΐδης (ὁ λεγόμενος Ἀγαθάγγελος) καὶ τὸ Λεύκωμα (1731-33) αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ (ἐξ ἀνεκδότου κώδικος). Ὁ φιλελληνισμὸς τῶν Γερμανῶν, Ἀθήναι 1935, σ. ια', 306 (ἀνάτυπον ἐκ τῶν Θρακικῶν τόμων Γ'-Ζ', 1932-1935. ὁ συγγ. Ἀδριανουπολίτης Ἰβηρίτης.

Ἡ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας ἱστορία ἐν μέρει εἶναι καὶ ἱστορία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, δι' ἣν κατεῖχον οὗτοι τὴν ἐξέχουσαν τοῦ πρωτοθρόνου θέσιν ἐν τῷ Συνταγματικῷ «*ὑπέρτιμος τῶν ὑπεριτίμων καὶ ἑξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας*». Εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον ὁ Ἡρακλείας, εἰς τῶν πρωτοθρόνων τριῶν γερόντων, διέτηρσε σεβαστὰ καὶ ἀμείωτα τὰ *παλαιγενῆ προνόμια* ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου χειροτονῶν (εἰμῆ ἦν ἐπίσκοπος) καὶ ἐγκαθιδρύων αὐτόν, ἐνδυσόμενος ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὁσάκις συνελειτούργει αὐτῷ, καὶ ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου. Καὶ ὁμοῦς ἐπισήμως ἀνεκοινώθη εἰς τὴν ἀτθίδα ἀκαδημειαν καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Πρακτικοῖς αὐτῆς «*περὶ ἀσυστάτων προνομίων τοῦ Ἡρακλείας*! «*Θοῦ Κύριε, φυλακὴν τοῦ στόματί μου*»¹.

Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου καὶ ὡς πλησιόχωρος ὁ Ἡρακλείας ἦν συνήθως ἐνδημῶν ἐν Κωνσταντινοπόλει καὶ παρήδρευεν ἐν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ· διὸ καὶ συχνότατα συναντῶμεν αὐτὸν ὑπογεγραμμένον εἰς τὰς ἐπισήμους πράξεις. Καὶ ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς δὲ συνόδοις σπουδαίαν συμμετοχὴν ἐλάμβανε καὶ προήδρευεν ἐν ἀπουσίᾳ πατριάρχου, ὡς ὁ *Παῦλος* ἐν τῇ Β' μετὰ τὴν ἀποχώρησιν *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἦν νόμος ἐν τῇ συνόδῳ καὶ μεγάλως ἴσχυε παρά τε τοῖς αὐτοκράτορσι καὶ τοῖς Σουλτάνοις ἔπειτα. Πολλοὶ ἀνήλθον εἰς τὸν Οἶκουμ. θρόνον, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἦν πλέον κάτοικος Φαναρίου ὁ Ἡρακλείας, ἔχων καὶ ἴδιον κατάλυμα, ὅτε διὰ τὴν διακυβέρνησιν τῆς ἐπαρχίας προσέλαβε βοηθὸν ἐπίσκοπον. Τότε οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων πρωτοθρόνων, τῶν Καισαρείας καὶ Ἐφέσου, προσλαβόντες καὶ τὸν Νικαίας καὶ Κυζίκου, ἀπετέλεσαν τὴν πεντάδα τῶν *ἐφόρων* διὰ τὰ λίαν ἀυξηθέντα τοῦ πατριαρχείου αὐλικὰ χρέη καὶ εἶχον διανεῖμει εἰς ἑαυτοὺς ὅλους τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς εἰς *ἐφορευομένους*². Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὁ Ἡρακλείας ὑπῆρξεν εὐεργετικώτατος αὕτη ἐφημίζετο ἐπὶ πλούτῳ καὶ εὐνομίᾳ ἔχουσα ἐξαίρετον πολιτισμὸν καὶ ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ὀφειλό-

1. Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, συνεδρία τῆς 15 Μαΐου 1930. Μ. Ω. Γ ε δ ε ὦ ν (sic) «Ἀρχιερέων Ἡρακλείας ἀσύστατα προνόμια». Ἀπόσπ. ἐκ τῶν Πρακτ. τῆς Ἀκαδημίας, 5, 1930, σ. 203 ἐ. καὶ ἀνάτυπον ἐκ σ. 8 καὶ ἐπειδὴ ὁ μακ. εἶχε γράψει τὰ ἀντίθετα, δικαιολογεῖται, ὅτι «ἦν ἀδύνατον νὰ γράψω ταῦτα πρὸ 40 ἐτῶν, νεώτερος ὢν καὶ στερούμενος θάρρους (!) ὅπερ ἔχω νῦν περὶ τὸ δειλινὸν δυστυχῶς τοῦ βίου μου». ἀλλ' ἦτο τότε νέος 60 ἐτῶν ἄνθρωπος;

2. Βλ. Σ τ ε φ α ν ἰ δ ῆ ν, Ἐγκριτοὶ ἀρχιερεῖς τοῦ Οἴκουμ. θρόνου ἐν Νέφ. Ποιμένι Α', σ. 151, 156-158. Γ ε δ ε ὦ ν, Μνεία σ. 165-167-168. Ὁ Ἡρακλείας Μ ε λ ε τ ι ο ς εἶχε 30 ἐφορευομένους ἀρχιερεῖς.

μενα εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διαπαιδαγώγησιν. Ἡ ἐπαρχία Ἡρακλείας εἶχεν ἀνθούσας καὶ τελείως ὠργανωμένας κοινότητας, αἵτινες διὰ τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων καὶ διὰ τῶν ἀγαθοεργῶν καὶ φιλοπτώχων ἀδελφοτήτων ἀπέδειξαν ζῶσαν τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν. Λέσχαι, φιλεκπαιδευτικοὶ σύλλογοι ἐκδιδόντες τὰς Ἐπετηρίδας αὐτῶν, μουσεῖα καὶ ἐν ἐκάστη σχεδὸν κοινότητι βιβλιοθήκαι ἐμαρτύρουν τὴν πνευματικὴν αὐτῶν κίνησιν καὶ τὸν ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν, οὗ ἐτάχθη θεματοφύλαξ ἡ γεραρὰ μητρόπολις τῆς Ἡρακλείας.

Συγκεκριμένην ιδέαν περὶ προόδου ἐν ταῖς τουρκοκρατουμέναις χώραις ἠδύνατό τις νὰ λάβῃ ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων, ἅτινα διανοίγουσι τὰς λεωφόρους τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκπαίδευσις τότε διετέλει ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐκκλησίας, δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι *ἡ θεραπεία τῶν Μουσῶν εἶναι ἀγλαὸς καρπὸς τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας*¹. Παρὰ τὸν ναὸν ἀνηγείρετο καὶ τὸ σχολεῖον. Ναὸς λοιπὸν καὶ σχολεῖον οἱ δύο ὀφθαλμοί, δι' ὧν βλέπει τις τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὸ δίτροχον καὶ εὐδρομον ἄρμα, δι' οὗ διεισδύει τις εἰς τὰς πνευματικὰς σφαίρας. Πείθεται τις, ὅτι τὸ δένδρον τῆς παιδείας ἐπιμελῶς ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Θράκῃ διερχόμενος τοὺς τόμους τοῦ Ἑλλην. φιολ. Συλλόγου. καὶ τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Θρακ. φιλεκπαιδευτ. Συλλόγου². Τοιοῦτος Σύλλογος ἐλειτούργει καὶ ἐν Ραιδεστῷ³. Δὲν ἦτο λοιπὸν μόνον ὥραία καὶ εὐφορωτάτη ἡ χώρα αὕτη, ἣν ἀπεθανάτισεν ἡ λύρα τοῦ Ὀρφέως καὶ Μουσαίου, ἀλλὰ καὶ ἐστία λογίων καὶ ἐπιστημόνων καὶ διασήμων ἀνδρῶν⁴. Ἡ Ἡράκλεια

1. Τοῦτο ἐπικυροῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ ἐξωμώσαντες Ἕλληνας καὶ Ἀλβανοὶ εὐρίσκοντο εἰς μειονεκτικὴν κατάστασιν, καίτοι ἔζων ὑπὸ καλλιτέρας ἢ οἱ Χριστιανοὶ συνθήκας.

2. Ἔτος Α' 1872-3, Κίπολις 1873. Διὰ τὴν ἀνατολ. Θράκην ἐπιθι τὰ Θρακικὰ τοῦ Εὐστρ. Δράκου.

3. Οὗτος ἐξεδίδου τὴν Ἐπετηρίδα. βλ. τὸν λαμπρὸν πανηγυρικὸν τοῦ σχολάρχου Κ. Τσακούση Βάγια 1874.

4. Ἐνταῦθα ἀναφέρονται σποραδικῶς λόγοι τινες ἐξαιρέσει τῆς Ἡρακλείας, ἧτις φυσικὰ θὰ ἀποτελέσῃ ἴδιον κεφάλαιον. (Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ σιωπήσω τὸν ἐκλεκτὸν Ἰβηρίτην Νικηφόρον Χαρτοφύλακα (1799-1840), τὸν ἐξ Ἡρακλείας Ἰφικράτην Κοκίδην καθηγητὴν ἀστρονομίας Ἐθν. Πανεπ. ἐκ Γάνου καὶ τὸν γυμν. Ι. Παντοῦρη ν). Ἱερόθεος πατρ. Ἀιτιοχείας καὶ ὁ Κιπόμεως Καλλίνικος Α' ἐκ Χώρας, Ἄναστ. Χοιρμολιζιάδης καθηγ. Μεγ. τοῦ γένους Σχολῆς ἐκ Μετρῶν. Ἰω. Λεοντόπουλος διδάσκαλος τοῦ Γένους ἐκ Πλατάνου,

ἐγέννησε τὸν οἶκ. πατριάρχην *Διονύσιον Δ'* (1671 - 1673) Μουσελίμην καταγόμενον ἐκ Κομνηνῶν. τελευταῖον († 1719) τῆς ἐστεμμένης ταύτης βυζαντινῆς οικογενείας φέρομεν τὸν *μεμουσωμένον καὶ πολύγλωσσον* Δρύστρα *Ἱερόθεον*, τὸν γνωστὸν ἐκ τῆς εὐρείας αὐτοῦ ἀλληλογραφίας πρὸς τὸν *Χρῦσανθον* Ἱεροσολύμων. Οὗτος, *Ἰωάννης Κομνηνὸς* πρὶν χειροτονηθῆ, εἶναι συγγραφεὺς τοῦ «Προσκυνηταρίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους» καὶ ἄλλων συγγραφῶν. Ἐλέγετο *Μόλυβδος*, πρὶν ἢ ἀνακτήσῃται τὴν νέαν ἐπωνυμίαν, ὅτε ἔγραψε σπουδάζων ἔτι εἰς τὴν περιώνυμον Σχολὴν τοῦ Βουκουρεστίου «Ἐγκώμιον πρὸς τὸν υἱὸν *Δουκα* τοῦ αὐθέντου» ἐκ μέρους καὶ τῶν ἄλλων φοιτητῶν προσφωνήσας αὐτῷ. Ὁ λόγος εἶναι διηρθισμένος πάσαις χάρισι καὶ τῷ ρητορικῷ ὕψει προφοιβάζει τὸν διαπρεπῆ ἑλληνοιστὴν διὸ καὶ ἐκ κώδικος τῆς Μεγίστης Λαύρας δημοσιεύομεν ἐν *Her. sacra*. Καὶ ἡ Ραιδεστός ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ *Ἄ ν θ ι μ ο ν τὸν Ε'*, πατριάρχην Κ/λεως καὶ τὸν Ἱεροσολύμων *Ἄ θ α ν ἄ σ ι ο ν Ε'*, τὸν ἐξαίρετον ἐν Κ/πόλει πρωτοψάλτην Γ. Ρ α ι δ ε σ τ ι ν ὸ ν καὶ τὸν κράτιστον τοῦ Ἑλληνος λόγου ἀντιπρόσωπον, τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν (1785 - 7) *Ἀθανάσιον Μιχαήλ*. Οὗτος διαμένων εἰς τὸ κλεινὸν τῆς Παλλάδος ἄστου καὶ ὡς ὑμήττειος μέλισσα ἀνθολογήσας ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λειμῶνος συνέθετο θαυμασίως εἰς Περικλείον ὕφος τὸ «*Παιρίδος ἐγκώμιον*», δι' ἐπικλήσεως ὁμηρικῆς προκύπτων :

Ἔσπετε νῦν μοι, μοῦσαι, Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι·
 ὁμῆεις γὰρ θεοὶ ἔστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα·
 ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν,
 ὅσαι θ' ἔστίαι τοῦ νῦν *Ραιδεστοῦ* τελέθουσι.
 πληθὺν δ' οὐκ ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὄνομήνω,
 οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
 φωνῇ δ' ἄροηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη!

ὁ ἀρχιεπίσκοπος Προικοννήσου *Δανιήλ*, ὁ *Νεόφυτος* Τυρολόης, ὁ *Γρηγόριος Μυριοφύτου* καὶ ὁ λόγιος *Ματθαῖος Γανοχωρίτης*, ἐπίσκοπος οὗτος τῆς γενετείρας του, ὁ Ἀρ. *Κορυτίδης* ἐκ Μυριοφύτου, *Κύριλλος Ἀθανασιάδης*, λογιώτατος ἀρχιμανδρίτης τοῦ Παναγίου Τάφου, *Λεόντιος Λιβέριος* ἐπίσκοπος Θεοδωρουπόλεως καὶ *Δοσίθεος* ἱεροδιδάσκαλος, *Δημ. Ροῦσος* καθ. Βουκουρεστίου ἐκ Περιστάσεως, *Μάξιμος* ὁ *Καλλιπόλεως* μουσικοδιδάσκαλος, ὁ διαπρεπῆς θεωρητικὸς μουσικολόγος *Χρῦσανθος* μητροπ. Προῦσης, ὁ Ἀμασειᾶς *Ἄνθιμος*, ὁ *Χρυσόστομος* Ἀθηνῶν ἐκ Μαδύτου, ὁ Ἐλευθερουπόλεως *Σωφρόνιος* *Σταμόλης* καὶ ὁ *Γερμανὸς Στρινόπουλος*, ὁ Θυατείρων ἐν Εὐρώπῃ πατριάρχ. ἑξαρχος, ἐκ Σηλυμβρίας, ὁ *Εὐσέβιος Γιάσεμίδης* διάσημος ἱεροκήρυξ ἐν Ἐπιβάταις κ.ἄ.

Οὐδεὶς πώποτε ἐκπρεπέστερον τῆς ἑαυτοῦ πάτρης ἔπαινον ἔγραψεν. Ἐκ τούτου δὲ *διδασκόμεθα περὶ τῆς ἀπιστεύτου ἀκμῆς τῆς μητροπόλεως τοῦ ἁγίου Ἡρακλείας*, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν λεπτομερειῶν. «Τὶς γὰρ ἐτέρα, λέγει, οἶων αὕτη καλλίστων τε καὶ μεγίστων βλανείων ἔτυχεν; ὧν δὴ . . . τὰ ἐκτὸς οὗτος ἔκκαϊεν, ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων τοῦνδυμα μήτ' ἄλλο τι, ἢ γυμνὸν τὸν προσιόντα ἀνέχεσθαι. ἢ τίς ἐτέρα τῶν πρὸς ξενίαν μεγίστων καταγωγῶν αὐτῆς ἢ πηγῶν πολυχευμόνων καὶ ὑδάτων τοσοῦτων ἠδέων καὶ προσηνῶν; οὐδεμία δὴπου παρὰ ταύτην»¹.

Τὸν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα διακαῆ ζῆλον μαρτυροῦσι τὰ καλλιμάρμαρα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα. Ἐκάστη κοινότης ἀνθημιλλᾶτο νὰ ὑπερβάλη τὴν ἄλλην. ὁποῖα εὐγενῆς φιλοδοξία! ἐκάστη ἐνεκαυχᾶτο ἐπὶ τοῖς μεγάλοις εὐεργέταις. αἱ Ἐπιβάται εἶχον τοὺς *Σαράντην Ἀρχιερέην, τὸν Κυριαζῆν Ζωγράφον καὶ τὸν Ἄγγ. Βαλφῆν, Καμινάρην*, ἢ Ραιδεστός τοὺς ἀδελφούς *Γεωργιάδην* καὶ τὸν *Κωστάκη Θεοδορίδην*, ἢ Μάδυτος τὸν *Χατζῆ Στεφανῆν Γαῖτανάκην καὶ Χ. Ἀνδρέαν Κάλφαν* καὶ τὸν Ἀμασειᾶς *Ἀνθιμον Ἀλεξούδην*, αἱ Μέτραι τὸν *Φώτιον Ἀναστασιάδην* κτλ. καὶ πᾶσαι κοινὸν τῶν γραμμάτων προστάτην καὶ χορηγὸν τὸν φιλόμουσον ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας *Ἀλέξανδρον Καλλιμάχην*. Ἄλλ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐθαυμάζετο ἡ ἐπαρχία αὕτη διὰ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ περικόσμους βυζαντινοὺς ναοὺς, ἔκδηλον τεκμήριον τῆς εὐλαβείας τῶν κατοίκων. Τὸ ὄργανωμένον ἱερατεῖον ἦν τὸ κόσμημα τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας, καὶ ὑπεράνω τούτων πάντων προεξέχουσιν οἱ γεραροὶ ἀρχιποίμενες, οἵτινες ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ βίου ἔθεντο τὴν προαγωγὴν τῶν κοινῶν καὶ τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων, ἦσαν οἱ ἐνδεδειγμένοι προστάται τῶν μουσῶν καὶ δὴ οἱ Λέριοι τῆς Ἡρακλείας κλεινοὶ μητροπολίται, εἰς οὓς δικαίως ἀποδίδεται ἡ πνευματικὴ τῆς ἐπαρχίας ἀναγέννησις. Ὁ *Μελέτιος* μόνος τελευτῶντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐδωρήσατο εἰς τὰ σχολεῖα 75.000 χρυσᾶ φράγκα². ἄλλοι ἐγένοντο ἐκδόται χρησίμων βιβλίων. (ὁ *Γεράσιμος* ἐξέδοτο τὴν παράφρασιν τῆς Ἐξαβίβλου τοῦ *Ἀρμενοπούλου* καὶ ὁ *Ἰγνάτιος* τὴν Γραμματικὴν τοῦ διακεκριμένου τῆς ἐπαρχίας διδασκάλου *Ἰωάννου Λεοντοπούλου*), ὁ *Κ. Χρυσονέφαλος* τὴν «Τερψίνου» γραμματικὴν 1811 εἰς 3 τόμους διδάσκων ἐν Κ/πόλει.

Οὗτοι μετὰ τοῦ *Γενναδίου* καὶ *Μεθοδίου* ἀπετέλεσαν καὶ σχολὴν οὕτως εἰπεῖν ἀναδείξασαν καὶ μορφώσασαν, χωρὶς διδασκαλίας ποιμαντικῆς θεολογίας, διευθυντὰς τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινω-

1. Φιλ. Συλλ. Τόμ. Ι', σ. 72-73.

2. Μ α ν. Γ ε δ ὶ ω ν, Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας (ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Θρακικῶν) σ. 31.

νικῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ζωῆς ἀξίους μνείας. Ὁ πρῶτος ἀγλαὸς καρπὸς τῶν μόχθων τούτων καὶ τῆς ἀνευδότητος προσπαθείας ἦν τὸ νὰ ἀναδείξωσι τὴν ἐπαρχίαν καὶ τὰς ἐπισκοπὰς τὸ σπουδαιότερον φυτώριον ἀρχιερέων, τῶν ἀριστέων τῆς στρατευομένης ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ πρωτόθρονος τῆς Ἡρακλείας συνέστησε τὸ λευϊτικὸν γένος εἰς τὴν ἀπέραντον ταύτην ἐπαρχίαν, ὅθεν ἡ ἐκκλησία ἐστρατολόγει τοὺς ἀξιωματικούς. ἡ Σηλυμβρία, τὸ Γάνος, ἡ Μάδυτος, ἡ Περίστασις ἦσαν προνομιούχοι γενεταῖραι ἀρχιερέων, ὅπως καὶ ἡ Ραιδεστός μετὰ καλλιφώνων καὶ ἡ ἡδυμόλων ἱεροψαλτῶν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλεκτὴ παράταξις τῶν πατριωτῶν διδασκάλων, τῶν ἱατρῶν, τῶν νομικῶν καὶ πάσης κλάσεως ἐπιστημόνων, οὓς ἐν ἐκάστη πόλει καὶ κωμοπόλει συνήντα τις, ἐπιθέτει τὴν κορωνίδα εἰς τὴν ἀλματικὴν πρόοδον τῆς παρελλησποντίου καὶ προποντιάδος περιφερείας. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον τοῦ ἀκμάζοντος ἑλληνισμοῦ τῆς χώρας ταύτης, ἣτις δὲν ὑπέστειλέ ποτε τὴν σημαίαν. Ἐὰν τὸ κλίμα εἶναι σπουδαιότατος παράγων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων, ἐνταῦθα συμπληροῖ τὸ ἔργον καὶ ἡ θελκτικὴ καὶ γόησσα φύσις, εἰς ἣν ἔχει ἐπιδαφιλεύσει ἡ θεία πρόνοια ὅλην τὴν εὐλογίαν. Ἐνταῦθα εἶχον ἰδρῦσει οἱ Βυζαντινοὶ μεγιστάνες τὰ *κέντρα εὐωρίας* καὶ τὰ *μεταστάσια*. Αἱ χαρακτηριστικαὶ ὀνομασίαι *Καλλιπόλις*, *Μυριόφυτον*, *Γάνος* (ἐκ τοῦ γάνυμαι) εἶναι ἔκφρασις θαυμασμοῦ διὰ τὰς ἐξόχους καλλονάς. Οἱ Κομνηνοὶ ἐν Ἡρακλείᾳ, οἱ Ἀτταλειᾶται ἐν Ραιδεστῷ καὶ οἱ Ἀπόκαυκοὶ ἐν Σηλυμβρίᾳ καὶ ἐν Ἐπιβάταις οἱ Ταρχανιδῶται, εἶχον τὰς πυργοειδεῖς ἐπαύλεις, ἃς μετεποίησεν ἡ εὐλάβεια αὐτῶν εἰς μοναστήρια καὶ ἔπειτα ὄρφανοτροφεία. Αὐτὴν τὴν μαγικὴν δύναμιν εἶχεν ὁ βυζαντινισμὸς, ὃν χλευάζουσι πολλοί. Αὐτὸς καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ τοὺς ὄπαδους τοῦ κερδῶου Ἑρμοῦ παραδίδωσι μεθ' ὅλων τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸν λόγιον καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Ἡ φιλομουσία καὶ φιλογένεια τοῦ ἀβραμιαίου οἴκου τῶν ἐν Σηλυμβρίᾳ *Σταμουλαίων* εἶναι τὸ ἐπισφράγισμα τῶν λεγομένων μοι ἐνταῦθα καὶ ἡ ὠραιότερα ἀνάμνησις¹.

1. Λέγομεν ἀνάμνησις, διότι μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν τῆς Θράκης ἑλληνικῶν κοινοτήτων καὶ τὸν ἐκπατρισμὸν πανοικειῶν ὄλου τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου καὶ ἐπαναληφθέντα μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Μ. Ἀσίας τῷ 1922 ἡ οἰκία Σ τ α μ ο ὑ λ η διετηρήθη ὡς ἀρχαιολογικὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων Μουσείον. Ἐνταῦθα αἱ μαρμάριναι ἐπιγραφαὶ τῶν συλλογῶν παραμένον ἐπὶ τόπου κατὰ τὸν κ. Μ ι λ τ. Σ τ α μ ο ὑ λ η ν, ὅστις κατώρθωσε τότε νὰ μεταβῇ εἰς Σηλυμβρίαν, μέχρι τοῦ 1938. περὶ ἄλλων ἀρχαιολ. δωρεῶν, βλ. βιογραφίαν τοῦ μακ. Ἀ ν α σ τ. Σ τ α μ ο ὑ λ η Θρακ. ΣΤ'. σ. 416 - 422.

Δικαίως λοιπὸν ἡ ἐπαρχία Ἡρακλείας ἐθεωρεῖτο ἡ *σημαντικωτέρα τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος*.

Παρητηρήθη ἤδη ὑπὸ τινων ἡ ἐν Θράκῃ ἔλλειψις ἀρχαίων βυζαντινῶν ναῶν καὶ μνημείων—οὐδεμία ὅμως μέχρι τοῦδε ἐγένετο σπουδαία ἔτι ἀνασκαφή.—Τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐεξήγητον, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἡ Θράκη καὶ δὴ ἡ ἐπαρχία Ἡρακλείας ἐγένετο τὸ θέατρον ὅλων τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπιδρομῶν, ὧν τέρμα καὶ σκοπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐκπόρθησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τούτοις διεσώθησαν οὐκ εὐάριθμα μνημεῖα ἀρχαίας καὶ χριστιανικῆς τέχνης, ἀνάγλυφα, ἐπιτύμβια, ἐπιγραφαί, σταυροὶ καὶ διάφορα μαρμάρινα ἀντικείμενα, κιονόκρανα, θωράκια, κτερίσματα κτλ. καὶ πρὸς τούτοις ἀγιάσματα ὑπόγεια καὶ ἄλλα ἠνωμένα μετὰ λουτροῦ (Πάνιδον). Πολλὰ τῶν μνημείων τούτων εἶναι ἐντετελισμένα εἰς τοὺς ὑπάρχοντας ναοὺς, ἄλλα ἐφυλάσσοντο ἐν τοῖς σκευοφυλακείοις καὶ τοῖς νάρθηξιν, ὅπου δὲν ὑπῆρχον Μουσεῖα, καὶ τὰ πλεῖστα μετεκομίσθησαν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ *Mendel* καὶ θαυμάζομεν τὰ κοσμήματα.

Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἕλληνας φιλόλογος εἰργάσθη μετὰ παραδειγματικοῦ ζήλου πρὸς περισυλλογὴν καὶ διάσωσιν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Θράκῃ ἐπιφορτίσας τὸν ἀείμνηστον *Ἀθ. Παπαδόπουλον Κεραμέα*, ὅστις καὶ ἐδημοσίευσεν πολύτιμον Ἐκθεσιν τῆς ἀρχαιολογ. αὐτοῦ ἐκδρομῆς ἀνά τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Ἄλλα καὶ ἕτερα ἐπίλεκτα μέλη τοῦ Συλλόγου, οἱ *Mordtmann* (πατὴρ καὶ υἱοί), ὁ *Μ. Γεδεών*, ὁ *Στ. Ἀριστάρχης*, ὁ *Α. Ζωηρός*, ὁ *Β. Μυστακίδης*, ὁ *Ξ. Σιδερίδης*, ὁ *Μ. Παρανίκας*, ὁ *Γ. Λαμπουσιάδης*, καὶ ἐκ τῶν ξένων ὁ *A. Dumont* καὶ *G. Seure* εἰργάσθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καὶ οἱς ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη, ὡς καὶ εἰς τοὺς φιλομούσους Παιδευτηνοὺς, οἵτινες οὐ μόνον τὸ πρῶτον συνέπηξαν ἐγχώριον Μουσεῖον, ἀλλὰ καὶ κατάλογον τῆς σπουδαίας αὐτοῦ συλλογῆς ἐξέδοντο. Ἐν Παιδευτῷ ἐλειτούργει ὁ Θρακικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος καὶ διάδοχον ἀναγνωστήριον «Ἡ Βισάνθη». Δόξα καὶ τιμὴ τῷ ἀειμνήστῳ εὐπατρίδῃ *Ἀναστασίῳ Σταμούλῃ*, ὅστις ἀφειδῶς προσδαπανήσας ἀπετέλεσε τὴν μνημονευθεῖσαν πλουσίαν συλλογὴν ἀρχαιοτήτων διασώσας οὕτω πολύτιμον προγονικῆς εὐκλείας θησαυρόν, οὗ χάριν καὶ ἀνασκαφὰς διενήργησεν. Τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν αὐτοῦ ἐξέδοτο τῷ 1912 ὁ τῆς ἐν Ἀθήναις τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐταῖρος *Georges Seure* ὑπὸ τὸν τίτλον *Collection Stamouli*. Εὐτυχῶς γνωρίζομεν ἤδη τὸν θαυμάσιον βυζαντινὸν ναὸν (τοῦ ΙΑ' αἰῶνος) τοῦ ἁγ. Γεωργίου, τὴν μητρόπολιν τῆς Ἡρακλείας. Οὗτος ἐνωρὶς προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν δύο διακεκριμένων ἀρχαιολόγων τοῦ *Ἐρνέστου Kalinka* καὶ τοῦ πρυτάνεως τῶν καθ' ἡμᾶς βυζαντιολόγων *Ἰωσήφ Strzygowski*,

οἵτινες κατώρθωσαν ἐπιτοπίως νὰ ἐξετάσωσιν ἐπισταμένως τὸν πᾶρικαλλῆ ναὸν ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ζωγραφικὴν καὶ νὰ ἀποκομίσωσι σχεδιαγράμματα καὶ φωτογραφίας—ὁ ναὸς ἔχει καὶ μωσαϊκά.—Αἱ πραγματεῖαι τούτων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Jahreshefte des österreichischen archeologischen Instituts in Wien, περιοδικῶ σπανιωτάτῳ παρ' ἡμῖν, ὅθεν καὶ ἠναγκάσθημεν ἐν πιστῇ μεταφράσει νὰ περιλάβωμεν αὐτάς ἐν τῇ ἐκδοθησομένῃ *Heraclaea sacra*.

Κατὰ τὴν τοῦ καταλόγου τῶν μητροπολιτῶν σύνταξιν συνεπληρώσαμεν τὸ ἡμέτερον ὑλικὸν ἐκ τῶν συντομωτάτων «Ἀρχιερατικῶν καταλόγων τῆς Θράκης» τοῦ ΙΔ' τόμου τῶν «Θρακικῶν» (βλ. βιβλιογραφίαν) εἶναι οὐ μόνον ὁ τελευταῖος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρτιώτερος ὀνομαστικὸς κατάλογος, *πολύτιμον διὰ τὴν θρακικὴν ἐκκλησίαν μνημεῖον*. Οὗτος θὰ ἦτο πολυτιμώτερος, ἐὰν εἶχε καὶ σύντομον βιογραφίαν τῶν ἐπισκόπων. Ὡς συνέχεια τοῦ καταλόγου τούτου ἔδει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Ἡρακλείας, αἵτινες ἀπὸ δύο δεκάδων περιωρίσθησαν εἰς τοὺς ὕστερον χρόνους τοσοῦτον, ὥστε νὰ μετρῶνται εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός, ἕως οὗ πᾶσαι προήχθησαν εἰς μητροπόλεις. ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον θὰ ἐδιπλασίαζε τὸν ὄγκον τῆςδε τῆς πραγματείας. καὶ ἡ παντελῆς ὅμως ἀπουσία θὰ παρουσίαζε ἀτελὲς τὸ ἔργον. τούτου ἕνεκα διαλαμβάνω διὰ βραχέων καὶ περὶ αὐτῶν ἐπὶ τῇ βίβλῳ τῶν ἀποκειμένων μοι σημειώσεων διὰ τὰ ὄνόματα τῶν ἐπισκόπων.

Τοιοῦτον τὸ περὶ μητροπόλεως Ἡρακλείας ταπεινὸν ἡμῶν πόνημα, ὅπερ νομίζω, ὅτι ἀναπληροῖ μίαν ἔλλειψιν. Παρετήρησα ἐν τῷ ἀξιολόγῳ περιοδικῷ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου, τὰ «Θρακικά», ὅπου τοσαῦτα σοβαρὰ δημοσιεύματα παντοειδοῦς φύσεως, ὅτι δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι τι περὶ τῆς τε ἐκκλησιαστ. ἱστορίας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐν γένει βίου τῆς Θράκης. Καὶ ὅμως αὕτη, ὡς ἀδιστάκτως πιστεύω, ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς οὐ μόνον τῆς ἀρχαίας μυστηριακῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ χριστιανισμοῦ· διὸ καὶ ἠξιώθη νὰ ἔχη τὴν χριστιανικὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς.

Ἐπὶ τούτοις ἀπείρως εὐχαριστῶ καὶ δοξάζω τὸν Ὑψιστον ἐνδυναμώσαντά με ἐν οὕτῳ σκληρῷ βιοτικῇ δοκιμασίᾳ νὰ φέρω εἰς πέρας πολύμοχθον πραγματείαν μὲ ἄρτιον πίνακα τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας καὶ μὲ βιογραφίας αὐτῶν καὶ εἰς πόσα πατριαρχικὰ σιγίλλια καὶ ἐπισήμους πράξεις εἶναι ὑπογεγραμμένοι ἥτις λόγῳ τοῦ ὀγκώδους περιεχομένου θέλει δημοσιευθῆ συνολικῶς ἐν καιρῷ εἰς προσεχῆ τόμον τῶν «Θρακικῶν».

Ἐγραφον ἐν Ψυχικῷ Ἀθηνῶν ἐπὶ τῷ τέλει μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1941.

Σημ. Ἡ εἰσαγωγή αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ ΙΖ' τόμῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν ἀσυγχώρητον λάθος, διέκοψα τὴν συνέχειαν. Ἐκτοτε συνεπλήρωσα καὶ ἐβελτίωσα τὸ κείμενον, ὥστε προκειμένου τώρα χάρις εἰς τὴν φιλομουσίαν τοῦ Προεδρείου τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» νὰ ἐκδοθῇ ὁ κατάλογος τῶν ἀρχιερέων Ἡρακλείας, ἐνεκρίναμεν ἀπαραίτητον νὰ προτάξωμεν τὴν συμπληρωθεῖσαν Εἰσαγωγήν ταύτην.

Ἡ βιογραφία ἀρχιερατευσάντων ἐκκλησίας τινὸς εἶναι αὐτόχρομα ἢ ἱστορία ταύτης τῆς ἐκκλησίας, ἢν οὗτος ἐκυβέρνησεν. Οὕτως ἀπὸ τῶν βασιλέων καὶ οἱ ἀρχαῖοι χρονογράφοι ἔγραψον τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν ἀναγράφοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. Διὰ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἡρακλείας τὸ πρᾶγμα ἔχει ἐξαιρετικόν τὸ ἐνδιαφέρον, ὅτι ἡ βιογραφία αὐτῶν συμπληροῖ ἐν πολλοῖς αὐτὴν ταύτην τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν. Οὗτοι ὡς ἐκ τῆς γειτονίας καὶ τοῦ προνομίου ἀξιώματος διέμενον τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς ἀρχιερατείας αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἦσαν οἱ στυλοβάται καὶ χειραγωγοὶ τοῦ πατριάρχου, ξένου πολλάκις καὶ ἀδαοῦς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Μεγίστη τοίνυν ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπιρροὴ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας εἰς τὰ τοῦ ἀνωτάτου κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐπειδὴ ὁ ὀθνεῖος καὶ ἀντίθετος πρὸς τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν κανόνων θεσμὸς τῆς διαρκοῦς διοικήσεως συνόδου εἰσῆχθη καὶ εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἐσχάτως μόνον διὰ τῶν Γενικῶν κανονισμῶν (1860), τέως τὴν ἱερὰν σύνοδον ἀπετέλουν οἱ παρεπιδημοῦντες καὶ οἱ πλησιόχωροι ἀρχιερεῖς. «*Εἶχε δὲ τῆς Ἡρακλείας ἡ μητρόπολις ἀξίωμα μέγα, γράφει ὁ μακ. Γεδεών, ὅπερ ἐπεροῶνεν ἡ συνεπεία τῆς γειτονίας διαρκῆς σχεδὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παραδιατριβή, δίδουσα αὐτῷ τὴν ἀφορμὴν νὰ λαμβάνη μέρος εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριαρχῶν*». καὶ ἐπιφέρει τὸ ἀκατανόητον «*ἐξ οὗ ἐδημιουργήθη κατὰ πολλὴν ἀμάθειαν τὸ γελοῖον δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν τὸν οἰκουμηνικὸν πατριάρχην*»! ¹. Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τῆς περικοπῆς ταύτης, ἦτοι τὴν ἄρνησιν τῶν προνομίων τοῦ Ἡρακλείας, ὅπερ τοῦ Χρονογράφου τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τὸ κύκνειον ἄσμα, θὰ ἀπαντήσωμεν δεόντως εἰς ἄλλο κεφάλαιον ². Εἰς τὰς οἴκου-

1. Νέος Ποιμὴν, τόμ. Β'. Κ/πολις 1920, σελ. 507.

2. Ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐπιχειρήματα ἀντιφάσκει ὁ κ. Γεδεών πρὸς ἑαυτὸν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, δι' ὧν ἐπιφέρει: «*ἦν ὁμῶς ἡ ὄλη*

μενικάς συνόδους, ἐν αἷς ὁ Ἡρακλείας κατεῖχε τὴν προεδρείαν χηρεύοντος τοῦ πατριαρχ. θρόνου, πολλοὶ διεκρίθησαν διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ζῆλον, ὡς καὶ τινες ὑπὲρ τῆς φατρίας τῶν αἰρετικῶν καὶ δὴ τῶν Ἀρειανῶν καὶ Μακεδονιανῶν—ῶν καὶ ἐπίσκοπος ἀναφέρεται ἐν Ἡρακλείᾳ ἀποτελῶν παρασυναγωγήν. — Τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ζωηρὰν ἐναύτη πνευματικὴν κίνησιν. Θὰ ἀποδείξωμεν εἰς τὸ Ε' κεφάλαιον τῆς *Heraclaea sacra*, ὅτι ἡ Ἡράκλεια ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν διωγμῶν παρουσιάζει τὴν σπουδαίαν ἀκμὴν τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἐνῶ καθίστατο τὸ κέντρον τῆς δράσεως τῶν διωκτῶν αὐτοκρατόρων, παρουσιάζει συγχρόνως καὶ τὴν μεγαλυτέραν ἀντίστασιν (βλ. ἀγίους μάρτυρας Σεβαστιανῆν, Γλυκερίαν, Δομίτιον, Φίλιππον, Ἀκάκιον, Μώκιον, τεσσαράκοντα παρθένους κ. ἄ., ὧν τὰ ἀκραιφνῆ χριστιανικὰ ὀνόματα μαρτυροῦσι τὴν ἐπικράτησιν πλέον τῆς νέας θρησκείας. Κατὰ τοὺς πρώτους τούτους χρόνους ἀναφέρεται ἐπίσκοπος ἐν Ἡρακλείᾳ, ὁ Δομίτιος, ἀλείπτῃς τῶν μαρτύρων. Τὴν θέσιν λοιπὸν ταύτην καὶ τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα συνέχιζον ἀπαρεγκλίτως καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν περίοδον τῶν αἰρέσεων οἱ τῆς Ἡρακλείας ἐπίσκοποι. Παρεῖχε δὲ τὸ δικαίωμα εἰς τοῦτο καὶ τὸ κυριαρχικὸν τοῦ Ἡρακλείας ἐπὶ τοῦ Βυζαντίου προνόμιον τοῦ χειροτονεῖν καὶ ἐγκαθιδρῦειν τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, τὴν ἀρχὴν ἀνάγον ἀφ' ὅτου τοῦτο ἦν ἐπισκοπὴ αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ προνομίου τούτου, ὅπερ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦν ἀνεξαίρετον, ἐνίοτε περιήρχετο εἰς ρῆξιν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα, ἀπτόητος ὀρθοῦμενος πρὸ αὐτοῦ μεθ' ὄλου τοῦ κύρους τοῦ ἀξιώματος, ἵνα ἐπιβάλη ὡς αὐστηρὸς θεματοφύλαξ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐκκλησίας τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς κανόνας. Ἡ σύγκρουσις εἰς τινὰς περιπτώσεις κατήντα δραματικὴ, ἀλλ' ὁ Ἡρακλείας ἦν πάντοτε ἀνένδοτος. Ἐπομένως ἐν πολλοῖς ἡ ἱστορία τῶν ἀρχιερατευσάντων ἐν Ἡρακλείᾳ ἀποτελεῖ καὶ ἐξιστόρησιν τῶν σχέσεων ἐκκλησίας καὶ πολιτείας ἐν τῷ κράτει, αἵτινες δὲν ἦσαν πάντοτε ὁμαλαί (βλ. κεφ ΙΑ', 8).

Ἐκκλησία ἢ καὶ «ἐξαρχία» τῆς Ἡρακλείας ἐπιφανῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως». αὐτ. Γράφει δὲ καὶ ὁ ἀρχιμ. Βασ. Στεφανίδης: «Ἡ μετάθεσις τῆς ῥωμ. πρωτευούσης εἰς τὸ Βυζάντιον (326) κατέστησεν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θρακικῆς ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείας τὸν Κίπύλεως, ὃν βεβαίως ἐξέχων μητροπολίτης ἔμεινεν ὁ Ἡρακλείας, ὁ χρονολογικῶς πρῶτος ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων». Ν. Ποιμὴν Α' σ. 158.

Τούτων ἕνεκα τῶν λόγων ὁ Ἡρακλείας ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἦν τὸ σημαντικώτερον πρόσωπον, ὁ πανίσχυρος ἄρχων, καὶ δύναται νὰ κληθῆ πατριάρχης τῶν πατριαρχῶν ἄγων καὶ φέρων τὰ πάντα¹. Ὅντως ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου καὶ Τιμοθέου πατριάρχου ἀναφέρεται συνελθοῦσα τῷ 513-14 σύνοδος τις ἐν Ἡρακλείᾳ κατ' αἴτησιν τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ πάπα Ὁρμίσδα Βιταλιανοῦ τοῦ ἀποστάτου, ὅστις καὶ ἀρχιδιάκονος ἦτο, μετὰ δὲ καὶ τοῦ ἐπισκόπου Εὐοδίου παρέσυραν τῇ ἐπινεύσει τοῦ αὐτοκράτορος ἐκεῖ διακόσιους ἐπισκόπους ἐκ διαφόρων μερῶν. Ἀπὸ τοῦ Ἀκακίου Κπόλεως καὶ Φήλικος Ρώμης ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἦν ἀπεσχισμένη (484-516) διὰ τὸ «Ἐνωτικόν» τοῦ Ζήνωνος, ὅπερ ἐξεδόθη ἐπ' εὐνοίᾳ τῶν Μονοφυσιτῶν· διότι δὲν ἀνέφερε τὰς ἀποφάσεις τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου. Εἰς τὸ «Ἐνωτικόν» ἀντετάχθη καὶ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία, ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει εἶχεν ἐπιβληθῆ τότε ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ πάπα ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Γόθων, οἵτινες εἶχον καταλάβει τότε τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπεπειράθησαν ν' ἀνατρέψωσι τὸ «Ἐνωτικόν» ἀλλ' ἐγελοιοποιήθησαν, ὡς διηγεῖται ὁ Θεοφάνης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, οὗτος συστήσας συμπαιγνίαν μετὰ τοῦ νοσοῦντος τὸ δόγμα πατριάρχου ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ διαλυθῶσιν ἄπρακτοι². «Ἐπὶ τοῦ . . . Ἀναστασίου ζηλώσας ὁ Βιταλιανὸς ἀνταρσίαν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ Ἀναστασίου ἐμελέτησε καὶ ἐνδόντος Ἀναστασίου τοῦ γενέσθαι σύνοδον ἐν Ἡρακλείᾳ, συνήχθησαν τότε καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ συνελθόντες οἱ πάντες διακόσιοι ἐπίσκοποι διέστησαν ἄπρακτοι Ὁρμίσδου τότε πάπα τυγχάνοντος» Οὕτω διηγεῖται τὰ τοῦ ἐπισοδείου Νικητήρας χαρτοφύλαξ, ὁ Νικαεὺς³.

Κατὰ τὰς βαρβάρους τῶν τε Σταυροφόρων καὶ Καταλανῶν ἐπιδρομὰς οἱ ἱεράρχαι τῆς Ἡρακλείας ἐν μέσῳ τοῦ ποιμνίου σταθέντες

1. Τούτου ἕνεκα ἀπὸ Ἡρακλείας ὀκτῶ μόνους ἔχομεν πατριάρχας (Φιλόθεος 1354, Νεόφυτος 1636, Ἰωαννίκιος 1646, Μεθόδιος 1668, Νεόφυτος 1707, Καλλίνικος 1726, καὶ Γερμανὸς 1913 ὁ μέγας πατριάρχης καὶ ὑπέρμαχος τῶν Προνομίων καὶ τελευταῖος ὁ Βενιαμῖν 1936). Ἄλλ' ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπιρροῆς, νομίζω, συνῆλθε καὶ σύνοδος τις σπουδαία ἐν Ἡρακλείᾳ, ὅπου ἡ δύναμις τοῦ μητροπολίτου ἔχοντος ὑφ' ἑαυτὸν καὶ 24 ἐπισκόπους ἦν ἀσυναγώνιστος.

2. Βλ. Χρονογραφίαν σ. 248 Βόννης.

3. «Κατὰ πόλους καιροῦς . . . ἐσχίσθη . . . ἡ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησία» Mig n e, Patr. gr. 120, στ. 716 C.

μετ' αὐταπαρνήσεως ἐξετέλεσαν τὸ καθήκον. Ὅτε οἱ Περίνθιοι φυγύδες ἐξ ἐφόδου ἐπιτεθέντες κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν καὶ νὰ σφαγιάσωσι τὴν ἐκεῖ καταλανικὴν φρουράν, ἐκινδύνεον πολιορκηθέντες ν' ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης, τότε πρεσβεία ἐπὶ κεφαλῆς ἔχουσα τὸν μητροπολίτην παρουσιάσθη πρὸ τοῦ στρατηγοῦ Ροκκὰ φ ὀ ρ. Οὗτος τοσοῦτον διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ συνεκίνησεν αὐτόν, ὥστε, ἐνῶ ἦτο μανιώδης κατὰ τῶν Περινθίων, λησμονήσας τὴν ὀργὴν καὶ τοὺς ὄρκους αὐτοῦ ἐχάρισε τῶν πολιορκουμένων τὴν ζωὴν¹.

Καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ὅτε τὸ δῦσμοιρον πατριαρχεῖον ἐκαλεῖτο διαρκῶς εἰς νέους ἀγῶνας καὶ ἀντίκρυζε τὸν Γολγοθᾶν, ὁ ἐθνάρχης ἐπαρηγορεῖτο ἔχων παρὰ τὸ πλευρὸν τοὺς τρεῖς πρωτοθρόνους. Φοβερῶτατα βεβαίως ἦσαν τὰ πλήγματα, ὅσάκις προήρχοντο ἐξ οἰκείων. Ὁ πρωτοβεστιάριος Τραπεζούντιος Γεώργιος Ἀμιρούτσης, οὐτινος θὰ γνωρίσωμεν τὸν ποταπὸν χαρακτήρα, μετεχειρίσθη τὴν σουλτανικὴν εὐνοίαν, ἵνα ἐκβιασθῇ ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ, ὁ τοῦ Γενναδίου διάδοχος, νὰ τελέσῃ τὸν ἄνομον γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς δουκίσσης Ἀθηνῶν, χήρας τοῦ Νέρου Ἀτσαϊόλη, ἐνῶ εἶχε τὴν νόμιμον σύζυγον. Οὗτος μετὰ τῶν συνοδικῶν Καισαρείας, Ἐφέσου καὶ Ἡρακλείας ἠρνήθησαν ἀπολύτως. αὐτὸς ὁ Σουλτάνος διὰ προσταγματος ἠξίωσεν αὐτό, ὁ δὲ πατριάρχης καὶ οἱ πρωτόθρονοι ἀντέταξαν ἄρνησιν πρὸ τοῦ αἰμοσταγοῦς σατράπου. Ὁ πατριάρχης ἐκθρονίζεται, ἐξυβρίζεται κειρόμενος τὸν πῶγωνα, ἐνῶ ἐκραύγαζεν «*ὄχι μόνον τὰ γένηα, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ πόδια καὶ τὴν κεφαλὴν δύνανται νὰ μὲ κόψωσιν ἕνεκα τῆς ἀληθείας, οὐδὲ θέλω ποτὲ παραβῆ τοὺς νόμους, ὧν διατελῶ φύλαξ καὶ προστάτης*»².

Εἰς κάθε κρίσιμον περίστασιν ὁ Ἡρακλείας ἐξεγείρεται πρὸς περιφρούρησιν τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Τουρκογραικίας τοῦ Κροσίου, ὅτι πατριάρχης διωρίζετο ἐκεῖνος, ὅστις προσέφερε τὰ περισσότερα πουργία εἰς τοὺς Τούρκους. Δὲν εἶχε παρέλθει 25ετία ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ὁ Ραφαήλ, ὡς θὰ ἴδωμεν (ἐν κεφ. ΙΑ', κ'.) ἀνεβίβασε τὰ φλωρία εἰς 2500³. Τίς οἶδε τί διαστάσεις εἶχε λάβει τὸ πρᾶγμα καὶ μετὰ τὸν θάνατον Ἰερεμίου Α' συνεκλήθησαν οἱ ἀρχιερεῖς εἰς μεγάλην μετὰ τῶν κληρικῶν τῆς Μεγ.

1. Ἐ. Σταματιάδου, Οἱ Καταλάνοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ 1869, σ. 159-160.

2. Π. Καρολίδου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1925, σ. 229-230.

3. Βλ. Βασ. Στεφανίδου (νῦν καθηγητοῦ τῆς θεολογίας). «Ὁ πατριάρχης Κ' πόλεως Ραφαήλ ὁ Α' καὶ τὸ πατρ. χαράτζιον» ἐν Ν. Ποιμένι, Α' 119, σ. 333-339. Οὗτος προσέδηκε 500 φλωρία εἰς τὸ «πεσκέσιον», τὰ δὲ 2000 εἶχε δώσει πρῶτος Διονύσιος Α', ὁ προκάτοχος τοῦ Ραφαήλ.

Ἐκκλησίας σύνοδον τῷ 1549 παρισταμένου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Γερμανοῦ καὶ ἐξέδωκαν τόμον, ὅστις ὠρίζεν: «ὅτι ὁποῖος τῶν ἀρχιερέων βουληθῆ μετὰ κανόνα τρόπον καὶ γείνη πατριάρχης χωρὶς νὰ μαζοχθοῦν ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς, μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Λύσειως καὶ τῆς Πελοποννήσου ἤγουν τοῦ Μορέως, νὰ εἶναι αὐτοκαθαίρετος τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τοῦ θρόνου». καὶ ἐπιφέρει εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ πράγματος: «Καὶ ἀφορισμὸν ὁ Ἡρακλείας ἐξεφώνησε μετὰ ὁμοφροῦ καὶ ἐπιτραχηλίου»¹. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον δὲν ἦτο εὐκόλον διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις καὶ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνίας νὰ γένηται, ὁ Ἡρακλείας αὐθις—ὁ Γεράσιμος τῶρα—ὑπέβαλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν πλεον τὴν πρότασιν «νὰ μὴν γίνεταί τις πατριάρχης, ἂν δὲν ἐρωτηθῆ ἢ κατὰστασίς του καὶ δὲν δώσουν μαρτυρίαν διὰ τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν οἱ πέντε ἀρχιερεῖς», ὅπερ καὶ ἐνομιμοποιήθη διὰ φερμανίου Μαχμοῦτ Α' τῷ 1741². καὶ εὕρισκομεν εἰς τὰ βεράτια (π.χ. τὸ δοθὲν Γρηγορίῳ Γ' τῷ 1839), ἄρθρ. 4ον «ἐπειδὴ ἀνάγκηθεν χηρευούσης τῆς πατριαρχείας τῇ γνώμῃ τῶν τε μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, Κυζίκου, Νικομηδείας, Νικαίας καὶ Χαλκηδόνος, τῶν εὕρισκομένων πλησίον τῆς ὑψηλῆς μου βασιλευούσης καὶ τῆς ἐνδημούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου τῶν μητροπολιτῶν . . . ἐπεκράτησεν, ἵνα τῷ θηθέντι μητροπολίτη ἀποπέμψῃται ἡ πατριαρχεία»³.

1. Μαλαξός ἐν Κρουσίου Τουρκογρ. σ. 165. βλ. Σάρδεων Πατρ. κατ. σ. 35.

2. Γεδεών Ἀρχ. Ἡρακλ. 17-18.

3. Ἑκκλ. Ἀλήθ. ΛΘ', σ. 237. Ταῦτα διέφυγον τὴν προσοχὴν τοῦ ἐμβριθοῦς ἐρευνητοῦ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριαρχικῶν νομίμων κ. Στεφανίδου ἐν τῷ ἄρθρῳ. «Ὁ καταρτισμὸς τῆς τὸν οἰκ. πατριάρχην ἐκλεγοῦσης συνελεύσεως» ἐν Ν. Ποιμένι Α', σ. 441, 446. Τὰ περὶ τῆς πεντάδος ἐξιστοροῦνται κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 350. Κατὰ Γεδεών «τὴν ἡμέραν τῆς ἐνθρονίσεως ἰδίως ἐκάστου πατριάρχου τέσσαρες πέντε «γέροντες» καὶ ὅσοι τρεῖς ἐκ τῶν λογάδων τοῦ γένους εἶς τι δωμάτιον τοῦ πατρ. μεγάρου συνερχόμενοι συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ προσώπου, ὅπερ ἤθελεν ἐκλεγῆ διάδοχος τῆς πατρ. ἐξουσίας μετὰ παῦσιν ἐντὸς ὀλίγου βεβαίως προσδοκωμένην, μετὰ θάνατον ἢ μετὰ παραίτησιν τοῦ ἐκλεγέντος», (Μνεῖα σ. 182). Τελευταία φωνὴ τῆς πεντάδος ὑπὲρ τῶν δικαίων καὶ καθεστώτων τῆς Ἐκκλησίας ἦν ἡ διαμαρτύρησις κατὰ τῶν «Γενικῶν κανονισμῶν», ἧτις ὡς ἐξόφθαλμος καινοτομία συνεφόρησεν ἀνήκεστα δεινὰ εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῆς καθόλου. Ἦσαν δὲ οἱ διαμαρτυρηθέντες γέροντες ὁ Ἐφέσου Παῖσιος, ὁ Ἡρακλείας Πανάροτος, ὁ Κυζίκου Ἰωακεῖμ, ὁ Χαλκηδόνος Γεράσιμος καὶ ὁ Νικομηδείας Διονύσιος, οἵτινες κατήγγειλαν πρὸς τὸν πατριάρχην Κόρυλλον Ζ' τὴν ὑπὸνόμευσιν τῶν προνομίων, ἀλλ' ἡ συνελευθούσα τότε ἔθνοσυνέλευσις διὰ τῆς ὑψηλῆς πύλης ἐδίωξεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ Φαναρίου. Τούτοις συνετάχθη καὶ ὁ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρηθεὶς Ἰωακεῖμ Β', ἀλλὰ

Ἐντεῦθεν καὶ διὰ τὸ μέγα ἀξίωμα, ὅπερ ὁ Ἡρακλείας εἶχε παρὰ τῷ πατριάρχῃ θεωρούμενος ὡς «γέροντας» αὐτοῦ καὶ ἀνάδοχος καὶ διὰ τὴν περίνοιαν, προῖόν τῆς ἐν τῷ Φαναρίῳ διαρκοῦς διατριβῆς, ἐσχηματίσθη αἴγλη τις περὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς οἰακοστρόφου δεινοῦ τοῦ τῆς ἐκκλησίας σκάφους. Διὰ τοῦτο ὁ πολὺς τὴν σοφίαν, ὁ μετὰ τὸ 1722 διατελέσας Τυρνόβου μητροπολίτης Ἰωσήφ γράφει πρὸς τὸν Τυρνόβου Νικηφόρον: «Δὲν ἦτο σοφώτατος ἐκεῖνος ὁ Ἀθηναῖος (Μελέτιος); δὲν ἐφριξεν ὁ κόσμος τοὺς Ἡρακλείας Νεόφυτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ Γεννάδιον;»¹.

Ἄλλὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀπησχόλουν τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν καὶ αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι καὶ δὴ αἱ πρὸς τὴν κυβέρνησιν διηνεκῶς πολλαπλασιαζόμεναι ὑποχρεώσεις· διὸ καὶ τὸ πατριαρχεῖον ἐστέναζεν ἀπὸ δυσβάστακτον χρέος ὡς ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἰωσάφ, Β' τῷ 1564, ὅστις καὶ ἠναγκάσθη νὰ συστήσῃ διὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ «χρέους τοῦ κοινοῦ» τὴν «οἰκονομικὴν ἐπιτροπὴν» διαχειριζομένην ὡς εἰκὸς καὶ τὰ εἰσοδήματα². Τὸ χρέος τοῦτο κατενεμήθη εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος κατ' ἀναλογίαν τῶν πόρων αὐτῶν καὶ ἦν ἐνδεδυμένον εἰς «αὐλικὰς ὁμολογίας» ἀπὸ 500 - 5000 γροσίων ἐκάστη πρὸς 10%, καὶ ἕκαστος ἀρχιερεὺς ἦν ὑποχρεωμένος νὰ ἐξοφλῇ κατ' ἔτος ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸ χρεωλύσιον. ἀλλ' εἰς τοῦτο προσετίθεντο τὰ νόμιμα καὶ διὰ τὸ ταμεῖον τοῦ κοινοῦ, ὡσάκις τὸ χρέος αὐτοῦ ἠῦξανεν, καὶ ἐπὶ πλέον καὶ τὸ ζητομήριον χαράτzion καὶ μηρίον ἦτοι ὁ κεφαλικὸς φόρος τῶν ἀρχιερέων, ὀριζόμενος κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου³. Εἰς κώδικα τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐλικῶνος μονῆς τοῦ ὀσίου Σεραφεῖμ Δομποῦς σ. 23 ὑπάρχει «Κατάλογος καὶ καταγραφὴ τῶν ζητομηρίων καὶ χαράτzion, ὅπου οἱ τῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενοι μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι αὐτῶν καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι πληρώνουν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας». Κατὰ ταῦτα ἐπλήρωνον «ὁ μητροπολίτης Καισαρείας 500, χαράτzion 30 (γρόσια), ὁ Ἐφέσου 750, χαρ. 30, ὁ

κατηργήθη ὡς πατριάρχης διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἔγκλημα διεπράχθη. (βλ. σ. 169-170 καὶ Ν. Ποιμένα Α', σ. 117 ἔ. ὁ Γεροντισμός).

1. Παρὰ Γεδεών, Αἰνιγμάτων Ἱστορικῶν λύσεις ἢ δέσεις σ. 3 (ἀπόσπ. τοῦ Η' τόμου Ἐταιρ. κρητ. σπουδῶν).

2. Βλ. Βασ. Στεφανίδου, Τὸ χρέος τοῦ κοινοῦ καὶ ἡ οἶκον. ἐπιτροπή, ἐν Ν. Ποιμένι, τόμ. Α' σ. 289.

3. Αὐτ. σ. 296-297 ζητομήριον ἦν τὸ ἐτήσιον ποσὸν τοῦ μηρίου (βλ. Θεολογία Ζ' σ. 117) βλ. καὶ τὸ κολοσσαῖον χρέος τῶν ἀρχιερέων ἐν Θρακ. Ε', σ. 234-235.

ἐπίσκοπος Ἡλιουπόλεως μ η ρ ἰ 100, ὁ Ἡρακλείας 750 χαρ. 120, ὁ Καλλιουπόλεως 300, ὁ Μυριοφύτου 125, ὁ Μετροῶν 100, ὁ Τυρολόης 100. Σημείωσαι, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῶν μητροπολιτῶν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν μ η ρ ἰ μόνον πληρώνουν τὸ δὲ χαράτζιον τὸ πληρώνουν εἰς τὸν κυριόρχην αὐτῶν μητροπολίτην διὰ τοῦτο ὅσοι μητροπολίται ἔχουν ἐπισκόπους πληρώνουσι περισσότερον χαράτζιον». Ἐπειδὴ κατὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς εἶχον ἐγερθῆ πολλά παράπονα ὁ πατριάρχης Προκόπιος τῷ 1785 συνέστησε τὰς ἐφορίας τῶν γερόντων. Ἐκ τούτων τῶν ἐν Κ/πόλει ἐνδημούντων ὤφειλον οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἐπαρχιῶν νὰ διορίζωσι, καὶ ἔχομεν τότε ἐφοροὺς καὶ ἐφορευομένους. Τὸ καθεστῶς τοῦτο ἴσχυε μέχρι τῆς συντάξεως τῶν Κανονισμῶν, ὅτε τὰ δικαιώματα τῶν ἐφόρων περιήλθον εἰς τὸ Δ.Ε.Μ. συμβούλιον. Εἰς «Συνταγματικὸν περὶ τῆς τάξεως τῶν πατριαρχικῶν θρόνων» (Ἀθῆναι 1855 ἀναγινώσκομεν «ἐφόρους ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐφορευομένους ἀγίους ἀρχιερεῖς» (σ. 25) Κατ' αὐτὸ ὁ γέροντας Κυζίκου Ἰωακεῖμ εἶχεν ὡς ἔφορος 24 μητροπολίτας, ὁ Ἡρακλείας 23, ὁ Νικομηδείας 20, ὁ Χαλκηδόνος 8. Πρὸ τοῦ 1821 οἱ μὲν ἔφοροι ἦσαν ἑπτὰ καὶ οἱ ἐφορευόμενοι 117. Κατάστιχον λογαριασμῶν τοῦ Ἡρακλείας Μελετίου περιέχει περὶ τοὺς 30 ἐφορευομένους ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτοι ἦσαν Ἰωαννίκιος Τυρνόβου καὶ οἱ 4 αὐτοῦ ἐπίσκοποι: Ἀνθιμὸς Λοφτσοῦ, Μεθόδιος Βράτζας, Θεόκλητος Τζερβενοῦ (Ῥουστσοῦκ) καὶ Ἀνθιμὸς Πρεσλάβας (Σιούμλας), Ἀνθιμὸς Διδυμοτείχου, Γερμανὸς Παλαιῶν Πατρῶν, Πάσιος Φιλιππουπόλεως, Μεθόδιος Αἴνου, Μακάριος Σηλυμβρίας, Σερφεῖμ Ξάνθης καὶ Περιθεωρίου, Καλλίνικος Δρύστρας, Δαμασκηνὸς Φερσάλων, Γαβριήλ Τήνου, Τιμόθεος Βοδενῶν, Ἰγνάτιος Κασσανδρείας, Νικόδημος Τζίας καὶ Θερμίων, Ἀνανίας Θηβῶν, Γεράσιμος Οὐζίτζης (ἐν Σερβίᾳ), Κύριλλος Σάμου, Γεράσιμος Αἰγίνης, Νικηφόρος Ἴμβρου, Γεράσιμος Κῶου, Διονύσιος Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ (ἐν Κυνουρίᾳ), οἱ ὑπὸ τὸν Παλαιῶν Πατρῶν ἐπίσκοποι Προκόπιος Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων, Γρηγόριος Κορώνης καὶ τρεῖς ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας: Ἰωακεῖμ Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου, Νεόφυτος Μυριοφύτου καὶ Σερφεῖμ Τυρολόης. Τούτων τὰς ἐν Κ/πόλει ὑποθέσεις διεχειρίζοντο οἱ ἔφοροι καθὼς καὶ τῶν μονῶν, ὅσαι εἶχον κτήματα ἐν ταῖς ἐκείνων ἐπαρχίαις¹. Ἡ διεξαγωγή ὄλων τούτων τῶν ὑποθέσεων, τεραστία ὄντως

1. Γ ε δ ε ὠ ν Μνεῖα σ. 167 - 168.

και κοπιώδης, άπητεί και χρόνον και χείρας πολλές· όθεν οί έφοροι εΐχον όργανώσει γραφεία και εΐχον ύπαλλήλους, και ησαν οίονοι οί λογοθέται τών Βυζαντινών. Κατά Γ ε δ ε ώ ν μέχρι τοϋ 1860 ό 'Ηρακλείας εΐχε 1-2 βοηθούς επισκόπους, πρωτοσύγκελλον, δύο διακόνοους, γραμματέα, «κ α σ σ η ρ ο ν» (ταμίαν), μάγειρον, καφετζήν, ίπποκόμον και ύπηρέτην (Μνεΐα 165). Το μέγεθος τής έργασίας καταμανθάνομεν έκ τοϋ διασωθέντος κώδικος τοϋ διαδόχου τοϋ Μ ε λ ε τ ί ο υ, τοϋ 'Ι γ ν α τ ί ο υ. εις 1000 άνέρχονται αί πρός τους έφορευομένους έπιστολαί αύτοϋ εις περίοδον όκταετίας (1821-1829). Αί πρός τό άνώτατον κέντρον λοιπόν ύπηρεσίαι τοϋ 'Ηρακλείας ησαν μεγάλαί, και οϋτω βεβαίως έκτήσατο και τήν ίσχύν έν τοίς φαναριωτικοίς κύκλοις και τόν σεβασμόν τοϋ κόσμου. Τούτου ένεκα, ώς σχεδόν πάντοτε άπουσιάζων έκ τής έπαρχίας, εΐχε βοηθόν έπίσκοπον ή πρωτοσύγκελον και διότι ή έπαρχία αύτοϋ εΐχε μεγάλην έκτασιν ¹.

Ό θεσμός τών βοηθών επισκόπων εΐναι άρχαίος έν τή έκκλησίαι. Γνωστοί τοίς πΐσιν εΐναι Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς ό Ναζιανζοϋ βοηθών τῷ γέροντι πατρι αύτοϋ και ό ίερός Α ύ γ ο υ σ τ ι ν ο ς τῷ έπίσκοπῳ 'Ιπώνος ². Είς όνομα τής πάλαι ποτέ διαλαμψάσης έπισκοπής τοϋ πρώτου (τής Ναζιανζοϋ) ώνόμασαν τόν βοηθόν έπίσκοπον και οί 'Ηρακλείας μητροπολίται. Το έθος τοϋτο κατηργήθη επί Κ α λ λ ι ν ί κ ο υ Δ' (1756-7) διά συνοδικής άποφάσεως έν έτει 1756, διότι οί τιτουλάριοι μη έχοντες πόρους συντηρήσεως κατελάμβανον τās έπαρχίας τοϋ οίκουμ. θρόνου και προϋκάλουν άνωμαλίας και ταραχάς (Γ ε δ ε ώ ν Κανον. διατάξεις Β', σ. 452-4). άλλά τελευταίον Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Ε' τόν Νοέμβριον τοϋ 1806 διά συνοδικοϋ τόμου έδωκε τό δικαίωμα τής χειροτονίας τοιούτων άρχιερέων εις τους «Γέροντας» συνοδικούς και μόνους, τους διαμένοντας έν Κ/πόλει και δι' αύτών

1. Ό Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Παυλίδης (1879) εΐχε δύο βοηθούς, καιτοι δέν εΐχε πλέον έφορείαν.

2. Βλ. Μ ί λ α ς, 'Εκκλ. δίκαιον, μετάφρ. 'Α πο σ τ ο λ ο π ο ύ λ ο υ, σ. 324, 390 (Βιβλιοθήκη Μαρασλή), Γεδεών, 'Ιστ. Χρ. Πεν. σ. 274. 'Επ' έσχάτων έξ άφορμής τής χειροτονίας ώς βοηθοϋ επισκόπου τής άρχιεπισκοπής 'Αθηνών τοϋ 'Ι α κ ώ β ο υ Μ π α μ π α ν ά τ σ ο υ (νϋν μητρ. 'Αττικής) έγράφησαν πολλά και τό ζήτημα εΐσήχθη και εις τό Συμβούλιον τής 'Επικρατείας τής 10 'Ιαν. 1935, όπερ εξήνεγκεν γνώμην αντίθετον πρός τήν ύπό τής πλειοψηφίας τής 'Ι. Συνόδου (βλ. έν έκτάσει Π α ν. Π ο υ λ ί τ σ α » Σ χ έ σ ι ς πολιτείας και εκκλησίας ιδία επί εκλογής επισκόπων, 'Εισηγητική έκθεσις πρός τό Συμβούλιον τής 'Επικρατείας, Τεϋχ. Α', 'Αθήναι 1946, σ. 370-389).

κυβερνῶντας τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν (αὐτ. σ. 348). Δὲν ἴσχυσε φαίνεται ἡ ὑπὸ Γερμανοῦ Δ' κατάργησις τοῦ τόμου τούτου (αὐτ. σ. 355)· διότι ὁ τούτου διάδοχος Μελέτιος Γ' τὸν Ἰούνιον τοῦ 1845 ἄλλον συνοδικὸν ἐξέδοτο τόμον, ἐν ᾧ γράφει: «εἴθιστο τῇ ἐκκλησίᾳ ἄνωθεν καὶ ἐκ παλαιοῦ τοὺς ἀξίους καὶ βίον ἄμεμπτον ἐπιδεικνυμένους κανονικῶς προχειρίζεσθαι ἀρχιερεῖς ἐπὶ ὀνόματι τῶν πάλαι διαλαμψασῶν ἐπαρχιῶν καὶ τούτων, οὓς μὲν ἐν ἐπαρχίαις τῇ αἰτήσει τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων παραμένειν συμβοηθοῦντας... οὓς δ' ἐν Κ[ι]πόλει... ἐγκαθίστασθαι ἐν εἴδει χωρεπισκόπων...» (αὐτ. 353-8. Βλ. Χρυσόστομο Παπαδοπούλου ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Περὶ χωρεπισκόπων καὶ τιτουλαρίων ἀρχιερέων ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ (ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας») Ἀθῆναι 1935, σ. 22-24 Ὡς ἀρχαῖον ὅμως εὐρίσκω εἰς ἔγγραφον τοῦ 1330 «τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Δανείου», ὅστις ἐδρεύων «εἰς τὴν θεοφύλακτον πόλιν Ἡράκλειαν» δικάζει τῆς μοναχῆς Ἀγαθονίκης περὶ τοῦ μονυδρίου τῆς Κρυονερίτισης ὑπόθεσιν¹.

Κατὰ χρονολογικὴν ἔπειτα σειρὰν εὐρίσκω οὐκ ὀλίγους βοηθοὺς ὑπὸ διαφόρους τίτλους διαλυθεισῶν ἐν Θράκῃ ἐπαρχιῶν ἐπισκόπους τῆς Ἡρακλείας, καὶ τοιοῦτοι:

Ὁ Κλαυδιουπόλεως Παντελεήμων. Οὗτος ἐχρημάτισε βοηθὸς τοῦ Διονυσίου (1830-1848), ἔπειτα ἐγένετο Δρυϊνουπόλεως καὶ ἀπέθανεν ἐν ἀγίῳ Ὁρει².

Ὁ Ναζιανζοῦ Γρηγόριος Παυλίδης. Οὗτος ἐχειροτονήθη πρωτοσύγκελλος ὢν ὑπὸ τοῦ Ἰωαννικίου τῷ 1875, Μαρτίου 24, καὶ ἐντεῦθεν προήχθη εἰς μητροπολίτην Ἡρακλείας τῇ 12 Μαρτίου 1879 ὡς Γρηγόριος Δ'³.

Ὁ Συννάδων Πανάρετος, ἀδελφὸς τοῦ Ἡρακλείας Παναρέτου, ἀποθανὼν τῷ 1884⁴.

Ὁ Ναζιανζοῦ Γερμανὸς τοῦ Γρηγορίου Καλίδου 1902.

Ὁ Χαριουπόλεως Φιλόθεος τοῦ Γρηγορίου Παυλίδου (βλ. Γρηγόριος).

Ὁ Ναζιανζοῦ Ἰωάννης Τζανέτης ἐκ Κουμβίου τῆς Ραιδεστοῦ. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τῆς Χάλκης τῷ 1904 ὑπηρέτησεν ὡς ἀρχιδιάκονος τοῦ Γρηγορίου Παυλίδου, εἶτα πρωτοσύγ-

1. Acta part. I, σ. 157.

2. Θρακ. ἐπετηρὶς 1897, σ. 27.

3. Καλλιφρονος Ἑκκλ. ἐπιθεώρ. Περίοδ. Γ', τόμ. 3, Κ/πολις 1875, σ. 26 (διορθ. τὸ Ἀμασίας εἰς Ἡρακλείας).

4. Δράκου Θρακ. σ. 54.

κελλος καὶ τῷ 1910 βοηθὸς ἐπίσκοπος ἕως τοῦ 1913. ὑπέφερε τὰ πάν-
δεινα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ Γούρκων, καὶ ἀπέθανεν ὡς καθηγη-
τῆς τοῦ ἡμιγυμνασίου ἐν Ραιδεστῷ¹.

Ὁ Ναζιανζοῦ Φιλόθεος, Οὗτος ἐξελέγη τῇ 19 Μαρτίου
1931 καὶ ἔμενε σχολάζων ἐν Κιπύλῃ². Τῷ 1937 ἐγνώρισα αὐτὸν ἀρ-
χειοφύλακα τῶν Πατριαρχείων.

Συνήνητάς του καὶ Γεννάδιον Ναζιανζοῦ³.

Σταχυολογοῦμεν ἐνταῦθα τοὺς λογιωτέρους ἐκ τῶν μητροπολι-
τῶν Ἡρακλείας.

Θεόδωρος 325 μετὰ τὴν Α' οἴκουμ. σύνοδον. θιασώτης
τοῦ Ἀρείου καὶ δράσας ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ, κατ' ἐξοχὴν δὲ «ἐλ-
λόγιμος» καὶ συγγραφεὺς θεολογικῶν ἔργων.

Νικήτας Α' ὁ ἀπὸ Σερρών 1066 - 1090, ὁ γνωστὸς συγ-
γραφεὺς.

Νικήτας Β' 1260 ὁ κανονολόγος.

Φιλόθεος 1347 - 1354 ὁ μεμουσωμένος οἰκ. πατριάρχης.

Διονύσιος Α' 1580 - 1613. Ἐπαινεῖται ὡς μουσικὸς καὶ
δεινὸς θεολόγος.

Ἰλαρίων ἀντιπαπικὸς, «σοφώτατος» 1619 - 1617.

Μεθόδιος 1646 - 1668, «λογιώτατος» ὡς λέγεται ἐν τῷ ὑπο-
μνήματι τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς πατριάρχου.

Νεόφυτος 1690 - 1711 διέπρεπεν ὡς λόγιος καὶ λαϊκὸς ἔτι ὢν.

Γεννάδιος 1714 - 1718,

Καλλίνικος «πολυμαθὴς» 1718 - 1726.

Γρηγόριος Παυλίδης 1879 - 1888 σοβαρὸς θεολόγος.

Φιλάρετος Βαφείδης ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἄλλοι ἀρχιερεῖς ὑψηλὴν κατέχοντες θέσιν καὶ δράσαντες σπου-
δαίως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐσχάτως ὁ Γερμανὸς ὁ τῷ 1913 ἀνελ-
θὼν εἰς τὸν πατρ. θρόνον.

Πέτρος Α' 325 ἐκ τῶν 318 θεοφόρων πατέρων τῆς Α' οἰ-
κουμ. συνόδου.

Παῦλος 380 τοποτηρητῆς τοῦ θρόνου καὶ πρόεδρος τῆς Β'

1. Θρακ. παράρτ. Γ' τόμου 1931, σ. 180.

2. Ὁρθοδοξία Γ', σ. 193.

3. Ὁ Γ. Λαμπούσιιάδης γράφει ἐν τῷ ἐμῷ χειρογράφῳ «Ἐκ-
κλησίᾳ Ἡρακλείας» (φ. 4β): «Καὶ πολλὰς δὲ οἱ αἰοίδιμοι προσέφερον ὑπηρεσίας διὰ
τῶν φώτων καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν τῇ μεγ. ἐκκλησίᾳ, σύμβουλοι καὶ σπυριταῖοι τῶν
κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους πατριαρχῶν τυγχάνοντες, ἐλαχίστην ὕμνος τῇ ἐαυτῶν
ἐπαρχίᾳ, ἣν διόκουον διὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν», δηλ. μικρὸν ὠφέλησαν οἱ βοηθοὶ
ἐπίσκοποι.

οἴκου. συνόδου μετὰ τὴν ἀποχώρησιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Σεραπίων, ἀνάστημα τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου 402.

Ἰωάννης Δ' 857 - 869, σπουδαῖον παίξας πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου.

Ἀναστάσιος 933 - 956 γενναίως ἀντιταχθεὶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ νεαροῦ καὶ ἀμύητου βασιλόπαυδος Θεοφυλάκτου γελοιοποίησαντος τὸν θρόνον.

Ἀντώνιος 1434 - 1440 διακριθεὶς ἐπὶ συνέσει ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ καὶ διαμαρτυρηθεὶς κατ' αὐτῆς ἐπανελεθὼν οἴκαδε.

Οἱ Λέριοι πλὴν τοῦ Γενναδίου, διεκρίθησαν καὶ ὁ Γεράσιμος, ὁ Μεθόδιος, ὁ Μελέτιος καὶ ὁ Ἰγνάτιος.

Ὡς ὁδηγὸν ἐν τῇ καταστρώσει τοῦ βιογραφικοῦ τούτου καταλόγου ἔσχομεν τὸ διάγραμμα τὸ ἐκπονηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀναστ. Σταμούλη καὶ ὑπὸ τοῦ πατρῶζοντος αὐτοῦ υἱοῦ κ. Μιλτιάδου ἐκδοθὲν ἐν τῷ ἸΔ' τόμῳ τῶν Ἑρακλικῶν (1940) σ. 112 - 121. Ἐν πολλοῖς, ὅπου ἦν δυνατόν, κατεφύγομεν εἰς τὰς πηγὰς. Ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης θέλει παρατηρήσει, ὅτι οὐχὶ μόνον συνεπληρώσαμεν καὶ ἐπηυξήσαμεν εἰς πλατυσμόν τὸν ἀπλοῦν τοῦτον κατάλογον, ἀλλὰ καὶ μετερρυθμίσαμεν πολλαχοῦ μετατιθέμενός τινα ὀνόματα καὶ ἄλλα ἀποβαλὼν καὶ διωρθώσαμεν οὐκ ὀλίγας χρονολογίας. Τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέαν, δι' ὅσα λέγομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ Γ' κεφαλαίου, ἀφῆρέσαμεν ἐκ τοῦ καταλόγου¹. Πρὸς τούτοις δὲ ηὔξησαμεν καὶ τὸν ἀριθμόν, οὗτος ἀπετελέσθη ἀντὶ τῶν 10 σελίδων τοῦ κ. Σταμούλη τόμος ὀλόκληρος ἐβιογραφήσαμεν δὲ τοὺς ἱεράρχας.

Ἀνώνυμος. Οὕτως ὠνομάσαμεν ἐν τῇ προτασσομένη τοῦ ὄλου ἔργου βιβλιογραφίᾳ χειρόγραφόν τι παρ' ἐμοὶ ἀποκείμενον καὶ συνταχθὲν ἀρχομένου τοῦ Κ' αἰῶνος. Μετὰ σύντομον πρόλογον εἶναι ἀναγραφή βιογραφικῆ τῶν μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μητροπολιτῶν Ἑρακλείας (τὸ ὄλον 10 φύλλα ἡμικλάστως γεγραμμένα) ἦτοι ἀπὸ τοῦ Ἀπελλοῦ - Διονυσίου Α' 36 - 1591 (39 ἐν ὄλῳ μητροπολίται). Τότε δὲν ἐγνωρίζομεν εἰς τίνα ἀνήκει ἡ διατριβὴ αὕτη προορισθεῖσα πρὸς δημοσίευσιν. Εἶτα ἀνεκαλύψαμεν σημειώσιν τινα περὶ τῆς Ἀπρω ἔχουσαν ὧδε: «Τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως Ἀπρω ἐδημοσι-

1. Ἐπιτιμήσεις Σταμούλη: Αμ=Ἀμασείας Ἀνθιμος Ἀλεξοῦδης Σ=Σάρδεων μητροπολίτης Γερμανός (Θράκ. Σ' σ. 74 - 8) Χ=Χατζηϊβάνου, Πανελλήνιον λεύκωμα, Αλ ἢ Ἑλ. Ἀλ.=Ἑλίας Ἀλεξανδρίδης (Θράκ. ΙΔ' 112 - 121).

εὐσαμεν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 30 φύλλῳ τῆς Ἐκκλησ. ἀληθείας τοῦ ἔτους 1906». Ἐκ τῆς φρασεολογίας καὶ ἄλλων τεκμηρίων ἐπίσθημεν ὅτι καὶ αὕτη εἶναι ἔργον τοῦ Γεωργίου Λαμπουσιάδου, χαρτοφύλακος ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ὅστις ἦν ἐκ τῶν πρώτων ἐρευνητῶν τῆς θρακικῆς ἱστορίας, καὶ ὄντως ἡ διατριβὴ εἶναι μετὰ πάσης ἐπιμελείας γεγραμμένη, ὥστε ἡ λέξις ἀνώνυμος δέον ν' ἀντικατασταθῇ ἤδη. Ἐπιδείξας τὸ χειρόγραφον εἰς τὸν ἀξιότιμον πρόεδρον τοῦ «Θρακικοῦ κέντρου» κ. Φίλιππον Μανουηλίδην ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ἀμέσως, ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι τοῦ Λαμπουσιάδου, τὴν ἀνεγνώρισεν χωρὶς νὰ χρονοτριβῆσῃ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ

Προτάσσω τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὅπερ ἀνυπόγραφον περιήλθεν εἰς χεῖράς μου καὶ μοὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῶ ἐπὶ τοῦ μεγάλου τούτου θέματος, προσφέρω ὀφειλομένην τιμὴν εἰς τὴν γενάραν τοῦ συγγραφέως μνήμην, ὅστις ὑπῆρξε πράγματι πρωτοπόρος εἰς τὰς θρακικὰς μελέτας καὶ ἐμβριθῆς ἐρευνητὴς τῆς πατρίου ἱστορίας. προοιμιάζομαι δὲ διὰ βραχέων ὧδε :

Οἱ διωγμοὶ τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων ἐν Θράκῃ προηγήθησαν καὶ ὑπῆρξαν σκληροί, ἐπειδὴ ἡ Ἡράκλεια ἐθεωρεῖτο κέντρον καρποφόρον, ὅπου ἤκμαζον οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τοῦ Α' αἰῶνος. Ἐπὶ Δομιτιανοῦ τῷ 82 μ.Χ. ἐμαρτύρησεν ἡ Ἡρακλειώτις ἁγία Σεβαστιανὴ διατρίβουσα εἰς τὴν Μαρκιανούπολιν. Κατὰ τὸ εἰς ἀπλοῦν μαρτύριον «μαθὼν δὲ (ὁ ἔπαρχος) ἀπὸ τοὺς παρεστῶτας, ὅτι ἦν ἀπὸ τὴν μητρόπολιν τῆς Ἡρακλείας, ἔστειλεν αὐτὴν δεδεμένην εἰς τὸν ἐκεῖ ἡγεμόνα». (Συναξ. Δουκάκη, Ὀκτωβρ. 24, σ. 416). Ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου τοῦ φιλοσόφου τῷ 161 μ.Χ. ὑπέστη τὸν διὰ Χριστὸν θάνατον ἡ πολιοῦχος τῆς Ἡρακλείας ἁγία Γλυκερία τὴν 22 Ὀκτωβρίου (αὐτ. 390). Ὁ Ἀλέξανδρος Σευῆρος, χάρις εἰς τὴν εὐσέβειαν τῆς μητρὸς του, ὑπεστήριξε τοὺς χριστιανούς, ἀλλ' ἀκριβῶς ἔνεκα τούτου ὁ διάδοχός του Μαξιμῖνος, Θράξ αὐτός, λυσσωδῶς ἐξεμάνη κατ' αὐτῶν, «ὅς κατὰ κότον τὸν πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρου οἶκον, ἐκ πλειόνων πιστῶν συνεστῶτα, διωγμὸν ἐγείρας τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντας μόνους ὡς αἰτίους τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διδασκαλίας ἀναιρεῖσθαι προστάττει». (Εὐσ. ἐκκλ. ἱστορία, 5', 28).

Ἐφεξῆς ἡ Ἀνατολὴ καὶ δὴ ἡ Θράκη καὶ ἡ ἔναντι Βιθυνία γίνονται τὸ θέατρον τοῦ διωγμοῦ, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν ἐνταῦθα ἀπειλητικὴν αὐξήσιν τῶν ὁπαδῶν τῆς νέας θρησκείας. Δύο, οἱ τρομερώτεροι τῶν διωκτῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, ὁ Διοκλητιανὸς καὶ ὁ Μαξιμιανός, «τὸ ζεῦγος τοῦ διαβόλου», ὅπως ἀποκαλοῦνται, εἶχον ὡς ἔδραν τὴν Νικομήδειαν καὶ οὐχὶ τὴν Ἡράκλειαν, ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ περιβάλλον δὲν ἦτο ἐνταῦθα εὐνοϊκόν, ὅθεν καὶ οἱ ἐθνικοὶ θεοὶ ἀπὸ πολλοῦ εἶχον ἐκπατρισθῆ.

Τοῦ Διοκλητιανοῦ ἡ μανία ἐπεξετάθη (τῷ 303) καὶ εἰς αὐτὰ τὰ βιβλία τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἅπερ κατέστρεφε μετὰ τῶν ναῶν. καὶ οὕτω διενόηθη νὰ ἐξαλείψῃ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ διασκορ-

πίση τούς χριστιανούς¹. Ἐπὶ Μαξιμίνου Β΄ ἐμαρτύρησεν ὁ ἱερομάρτυς Μώκιος ἐν Βυζαντίῳ καὶ οἱ ἐξ Ἑρακλείας 38 μάρτυρες. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀγριώτερος κατέστη ὁ διωγμὸς τῷ 311, ὅστις ἐπενόησε νέον καταχθόνιον σχέδιον, παρεκίνει δηλ. κρυφίως τούς ἐθνικούς νά ὑποβάλωσιν αἰτήσεις, ὅπως καταδιώκῃ διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν λόγον τούς χριστιανούς. Τότε ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Ἀκάκιος εἰς Πέρινθον. ἀλλ' ἦτο τοσοῦτον τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν, ὥστε ἠναγκάσθη ὁ αἰμοδιψῆς τύραννος νά μεταβάλλῃ γνώμην².

Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ Λικίνιος, καίτοι συνυπέγραψε μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου τὸ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου, ἀλλὰ διαφωνήσας ἐκήρυξε σφοδρὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν πόλεμον. Τότε τῷ 320 ἐμαρτύρησαν αἱ 40 ἅγιοι γυναῖκες ἐν Ἑρακλείᾳ, ὧν τὸ μαρτύριον ἀρχεται ὡς ἐξῆς: «Κατὰ τούς χρόνους ἐκείνους βασιλεύοντος τοῦ μισητοῦ Λικινίου ἐν τῇ Ἑρακλείᾳ, μητροπόλει τῆς Εὐρωπείας ἑπαρχίας, ἐγένετο διωγμὸς μέγας κατὰ τῶν χριστιανῶν». (Acta Boll. 31, σ. 191).

Ἄρχεται δὲ ὁ Λαμπουσιάδης ὡς ἐξῆς.

«Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑρακλείας συνέστη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρωτοκλήτου ἀποστόλου Ἀνδρέου κατὰ τὸ 38 μ.Χ. κατὰ τὸν Δωρόθεον Τύρου, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δ' αἰῶνος. Οὗτος διηγείται, ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐπίσκεφθεὶς τὰ μέρη ταῦτα τῆς Θράκης ἵδρυσεν καὶ τὰς ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου, τῆς Περίνθου. εἰς τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην πόλιν ἐχειροτόνησεν καὶ τὸν ἐκ τῶν Ὁ' Ἀπελλῆν πρῶτον τῆς πόλεως ταύτης ἐπίσκοπον. Ἡ δὲ ἐπιχώριος παράδοσις προσθέτει, ὅτι ὁ ἀπόστολος οὗτος ἔκτισεν καὶ τὸν μέχρι τοῦδε σωζόμενον ἀρχαῖον ναόν, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἐχειροτόνησεν τὸν Ἀπελλῆν. Σεβόμεθα τὴν παράδοσιν διὰ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς καὶ σεβάσιμον αὐτῆς, ἀλλ' ἀδυνατοῦμεν νά παραδεχθῶμεν αὐτὴν καθ' ὀλοκληρίαν καὶ νά μὴ ἀμφισβητήσωμεν τὸ κύρος αὐτῆς· διότι, ὡς θέλομεν ἶδει ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ, ὁ ἀρχαῖος οὗτος ναὸς εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ τινος

1. Σημ. ἐκδότου. Ὁ πατήρ τῆς ἐκκλησ. ἱστορίας Εὐσέβιος αὐτόπτης μάρτυς οὕτω περὶ τούτου φθέγγεται: «Συντετέλεσται δὴτα καθ' ἡμᾶς πάντα, ὀπηνίκα τῶν μὲν προσευκτιγῶν τοὺς οἴκους ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος αὐτοῖς θεμελίους καταρριπτομένους, τὰς δὲ ἐνθέους καὶ ἱερὰς γραφὰς κατὰ μέσας ἀγορὰς πυρὶ παραδεδομένας αὐτοῖς ἐπείδομεν ὀφθαλμοῖς, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένας . . . ἀσχημόνως ἀλισκομένους καὶ πρὸς τῶν ἐχθρῶν καταπαιζομένους κτλ.». (Η', 2)

2 Σημ. ἐκδότου. Πρὸς μείζονα βεβαίωσιν ὁ Εὐσεβιος παραθέτει τὸ γράμμα τοῦ Μαξιμίνου (Θ', 9, 4, σ. 437, ἐκδ. Dindorf), ὅπερ ἀπέλυσεν ἐν εἰδὲ ἐγκυκλίου.

εἰδωλολατρικοῦ βωμοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε ἡ Πέρινθος, ἔδρα οὕσα μεγάλης διοικήσεως, ἐφιλοξένει ἄρχοντας, οἵτινες ὡς ὁ Λικίνιος κατόπιν, ἀπηνῶς ἐδίωξαν τὸν χριστιανισμόν. Ἐπειτα δὲ καὶ ὁ καθαρὸς βυζαντινὸς ρυθμὸς τοῦ ναοῦ, τὸν ὁποῖον διασώζει, δὲν εἶχε διαμορφωθῆ, εἰ μὴ κατὰ τὸν 5' αἰῶνα, ἐνῶ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ ναοὶ ἐκτίζοντο, ὡς γνωστόν, κατὰ τὸν τύπον τῶν βασιλικῶν στοῶν.

«Ὅπως δὲ τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη ἐνταῦθα πρωτῶντάτα καθὼς καὶ εἰς τὰ ἐπίλοιπα μέρη τῆς Θράκης, ἀφοῦ κατὰ τὸν 4' αἰῶνα ἀπαντῶσιν ἐκκλησίαι οὐ μόνον εἰς τὰς παραλίους πόλεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μεσογείους, ὡς τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Βερρόην (Ἐσκι—Ζαγορᾶν) καὶ ἄλλας, ἐνθα κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα Δωρόθεον ἐκήρυξαν τὸ εὐαγγέλιον οἱ ὑπὸ τοῦ Πρωτοκλήτου πεμφθέντες ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα Ἐπαφρόδιτος καὶ Κάπρος. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν εἶνε γνωστόν, ὅτι αἱ Ῥωμαϊκαὶ λεγεῶνες, αἵτινες ἐξεστράτευσαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Θράκης, καὶ οἱ παρακολουθοῦντες αὐτοὺς ἔμποροι, εἶναι οἱ τὰ πρώτα σπέρματα τοῦ χριστιανισμοῦ διαδώσαντες εἰς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων.

«Ἡ Θράκη ὅμως τότε ἐξετείνεται ἀπὸ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ πρὸς Β. καὶ ἀπὸ τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Νέστου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου πρὸς Α. ἦτο δὲ διηρημένη εἰς ἕξ τμήματα ἢ διοικήσεις, αἵτινα ὠνομάζοντο: Εὐρώπη, (πρωτ. Πέρινθος), Αἰμίμοντον (πρωτ. Ἀδριανούπολις), Ῥοδόπη (πρωτ. Τραϊανούπολις παρὰ τὸ Φέρετζικ), Θράκη (πρωτ. Φιλιππούπολις), Μυσία (πρωτ. Μαρκιανούπολις) Πρεσλαύα καὶ Σκυθία (Δόβρουτζια) πρωτ. Τόμη.

«Καὶ πρὶν μὲν ἐπικρατήσῃ ὁ χριστιανισμὸς καὶ κηρυχθῆ ἔλευθερα θρησκεία ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, ἐκάστη τῶν ἐν τῷ τμήματι τῆς Εὐρώπης πόλεων ἀπετέλει ἀνεξάρτητον ἐπισκοπὴν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ ἔτος 195 μ.Χ. τὸ Βυζάντιον ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης Σεπτιμίου Σευήρου πρὸς τὸν Νέγρον εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ συνταχθῆ μετὰ τοῦ δευτέρου, ὁ αὐτοκράτωρ πολιορκήσας αὐτὸ διὰ τοῦ στρατηγοῦ Λουκίου Μαρίου Μαξίμου κατῶρθωσε μετὰ τριῶν ἐτῶν πολιορκίαν νὰ γίνῃ κύριος τῆς πόλεως τῷ 197, κατ'ισχύσας τῆς ἡρώικης φρουρᾶς διὰ τοῦ λιμοῦ. Καὶ κατεστράφη ἡ πόλις ἅπασα καὶ τῶν τειχῶν, θεάτρων τε καὶ λουτρῶν καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τιμῆς ἀφαιρεθεῖσα, μετεβλήθη εἰς κώμην καὶ παρεχωρήθη τοῖς τὰ τοῦ Σευήρου προελομένοις Περινθίοις ὡς δῶρον, ἵνα δουλεύῃ

αυτοῖς, ὡς ἡ Ἐπιτομή Λαοδικεῦσι (α). Ἀκολούθως δὲ καμφθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τῶν παρακλήσεων τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίνου ἀνέκτισε τὸ Βυζάντιον λαμπρότερον τῷ 204 καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ Antoninam Byzantinopolim Augustam. Ἡ νέα αὕτη προσωνυμία Ἀντωνινία ἢ Ἀντωνινιανὴ διετηρήθη μὲν καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου Καρακάλλα (211—217), διεσώθη δὲ ἐπὶ τινος πλίνθου καθὼς καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς πόλεως (β). Οὐδὲν ἦττον ὁμοίως ἢ ἐπ' αὐτοῦ κυριαρχία τῆς Περίνθου διετηρήθη καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν αὐτοκρατόρων μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ὅστις καταστήσας τὸ Βυζάντιον πρωτεύουσαν τοῦ κράτους καὶ Κωνσταντινούπολιν καὶ Νέαν Ῥώμην μετονομάσας, εἰς κάλλος καὶ μέγεθος προήγαγε καὶ πάντα δεσμὸν ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῆς Περίνθου περιέκοψε. Δὲν ἠθέλησεν ὁ μέγας ἀνὴρ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν αὐτοκρ. Σ. Σευήρον καὶ νὰ μὴ σεβασθῇ ὅλως καὶ καθ' ὀλοκληρίαν ἀκυρώσῃ τὰ προνόμια τῆς Περίνθου καὶ δικαιώματα, ἅτινα ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα ἐξήσκει, δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ προκατόχου του· ἐφ' ᾧ καὶ ὅτε κατὰ τὴν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου κατὰ τὸ ἔτος 381 συγκληθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' οἰκουμένην σύνοδον ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνηγορεύθη πατριάρχης καὶ ἀνεγνωρίσθησαν αὐτῷ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν πάπαν τῆς Ῥώμης (γ), δὲν κατηργήθησαν πάντα τὰ προνόμια καὶ δικαιώματα τοῦ μητροπολίτου Περίνθου καὶ ἔπειτα Ἡρακλείας ἐπὶ τῶν ἐπίσκοπων Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἔμειναν ἄθικτα καὶ ἀπαραβίαστα, ἐξασκούμενα μέχρι τῆς σήμερον. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς δύο προνόμια (δ). Πρῶτον

(α) Ἡρωδιανός βιβλ. 3. Ῥαλ. καὶ Ποτ. τόμ. ΣΤ' σελ. 225, καὶ Ζωναρᾶς αὐτόθι τόμ. Β' 173, καὶ Βαλασαμῶν αὐτόθι σελ. 175.

(β) Περιοδικ. Φιλ. Σουλ. ἔτ. 1885, τόμ. ΙΓ' ἐν τῷ παραρτήματι σελ. 67 ὑπὸ Στ. Ἀριστάρχου.

(γ) Ρ. καὶ Π. τόμ. Β' σελ. 280.

(δ) Μ. Γεδεῶν Πατρ. Πίνακες σελ. 25.

Σημ. ἐκδότου.—Ἐπανάστασις θὰ ἐγένετο εἰς τὸν κάτω κόσμον, ὅταν ὠμίλησεν ὁ Γεδεῶν ἐναντίον τῶν προνομίων τούτων τοῦ Ἡρακλείας εἰς τὴν νεοπαγῆ Ἀθην. Ἀκαδημίαν. Ἴδου ἡ ἀντινομία. Κατὰ τὸν πρῶτον Γεδεῶν γράψαντα εἰς τὴν παραπομπὴν «Ἡ χειροτονία τοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως ἐτελείτο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας, εἰς ὃν ἄχρι τῆς Α' οἰκουμ. συνόδου ὑπῆγετο ὁ τοῦ Βυζαντίου ἐπίσκοπος, οὕτω διατάξαντος τοῦτο Σευήρου τοῦ αὐτοκράτορος· εἰ δὲ μειτεῖθετο ἐξ ἐτέρας μητροπόλεως εἰς τὴν οἰκουμ. σκοπιάν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, κρατησάσης ἕως τὴν σήμερον τῆς συνηθείας ταύτης, ἐπεδίδου τῷ πατριάρχῃ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον. Σπανιώτατα εἰσιν αἱ περιστάσεις... καθ' ὅς ἡ χειρο-

μὲν ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ χειροτονῇ τὸν κατὰ καιροὺς οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ὅστις λαμβάνων παρ' αὐτοῦ τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον ἀσπάζεται τὴν δεξιὰν τοῦ διδόντος, ἀντασπαζομένου αὐτόν. Δεύτερον δὲ μόνος ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐν τῷ συνθρόνῳ περιβολῆς τῶν ἀρχιερατικῶν ἀμφίων, καθ' ἣν ὥραν ὁ πατριάρχης ἐνδύεται ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῶ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν προνομίων τούτων μέχρι σήμερον φυλάττεται ἀπαρασάλευτον, σπάνια δὲ εἶναι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς τὴν χειροτονίαν ἐξετέλεσεν ἄλλος ἀρχιερεὺς. Τὸ δὲ δεύτερον τῆς ἐν τῷ συνθρόνῳ ἀμφιέσεως, ἀψευδὲς τεκμήριον τῶν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἀναγνωριζομένων κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ χειροτονοῦντος, δὲν ἐπιβεβαιοῦται μὲν δι' ἐπίσημου συνοδικῆς πράξεως, ἐξασκεῖται ὅμως πραγματικῶς παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Ἡρακλείας. Καὶ νῦν περὶ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας.

«Ἦσαν δ' οὗτοι πρὸ τοῦ σχίσματος λεγάτοι τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης ἦτοι ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἔπεται, ὅτι ὁ πάπας εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα χειροτονίας εἰς τὴν ἡμετέραν ἐνορίαν, καθὼς τινες πλανῶνται, λέγοντες, ὅτι ἐχειροτόνει τὸν Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλους· ἀλλ' εἶχε μόνον καὶ τούτους λεγάτους, ὀφείλοντας δηλ. νὰ παρουσιάζωνται ὡς ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, ὡς ἄκις ἤθελε παρουσιασθῆ ἀνάγκη. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων καὶ μάλιστα ἐκ τούτου, ὅτι ὅτε μὲν ὡς λεγάτοι τοῦ πάπα παρουσιάζοντο ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Ἀθηνῶν, ὁ Κορίνθου καὶ ἄλλοι, ὅτε δὲ πάλιν ὁ Κρήτης, ὁ Πατρῶν, ὁ Ἡρακλείας, ὁ Ῥαβέννης καὶ ἄλλοι. Ἐκ

τοῦ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Καισαρείας ἢ ἄλλου τινος μητροπολίτου, σημειομένου μάλιστα, ὅτι εἶπον· ἐκώλυτο ὁ Ἡρακλείας, ἵνα χειροτονῆσθαι τὸν πατριάρχην, μέμψις ἐγένετο καὶ καταφορὰ κατὰ τῆς παρατύπου χειροτονίας». καὶ ἀναφέρει ἐν παράδειγμα ἐκ τοῦ Βαλσαμῶνος. Κατὰ τὸν δεῦτερον Γεδεῶν διακηρύττοντα ἀπὸ βήματος ἀκαδημίας ἐν μέσαις Ἀθήναις. «Τὰ παραμύθια ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἢ προέρχεται τὸ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας ἀσύστατον τοῦτο προνόμιον . . . ἀναφέρονται εἰς τὴν διαστροφὴν ἑνὸς ἱστορικοῦ γεγονότος κτλ.» (ἐνθ. ἀνωτ. ἐν ἀρχῇ). καὶ τερματίζει τὴν ἰδικήν του διαστροφὴν ὡς ἐξῆς δικαιολογούμενος: «Τῶν ἐν τύποις σήμερον ὑπ' ἐμοῦ διασωζομένων ἱστορημάτων τούτων, τὰ μὲν ἐκ πηγῶν ἐντύπων ἀθροίσας, τὰ δὲ μαθὼν ἐκ παραδόσεως ὑποβάλλω κατὰ καθῆκον πρὸς τὴν ἀλήθειαν δυνάμενος αὐτὴν νὰ ἀκριβῶς καὶ καταστήσω γνωστὴν νῦν, ἣν ἦν ἀδύνατον νὰ γράψω πρὸ 45 ἐτῶν, νεώτερος ὧν (τέλειος ἀνὴρ ἄγων τὸ 33 ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ Χριστοῦ. κατὰ τοῦτο διόρθωσον τὸ ἔτος ἀνωτ.) καὶ στερούμενος θάρρους, ὅπερ ἔχω νῦν περὶ τὸ δειλινὸν δυστυχῶς τοῦ βίου μου». Ταῦτα ἔγραψον καὶ πρὸ τοῦ πολέμου εἰς τὰ Θρακικὰ, ἀλλὰ ἡ διεύθυνσις χαριζόμενος ἀφήρσεν.

τούτου ἄρα καταφαίνεται, ὅτι ἐκεῖνοι ἦσαν λεγάτοι τοῦ πάπα ἢ ἀντιπρόσωποι, οὗς οὗτος ἤθελεν ἐκλέξει, οὐχὶ ὁμως καὶ ὅτι εἶχε τούτους ἐπισκόπους, ὑπαγομένους εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, ἥκιστα δὲ πάντων ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ χειροτονῇ αὐτούς. Τὸ δὲ νὰ ἔχη ὁ πάπας ὡς λεγάτους ἐπισκόπους τινὰς ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐνορίας ἐπενοήθη διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ (α).

«Ἡδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καταφαίνονται τάσεις τῶν πλησιοχώρων τῇ πρωτεύουσῃ ἀρχιερέων, ὅπως ἄνευ τῆς γνώμης καὶ συγκαταθέσεως αὐτῶν μὴ ἐνεργῆται ἡ τῶν πατριαρχῶν τοῦ οἴκουμενικοῦ θρόνου ἐκλογή· τοῦτο δὲ ἐπετεύχθη ὀριστικῶς τῷ 1741 διὰ τοῦ κλεινοῦ μητροπολίτου Ἑρακλείας Γερασίου τοῦ Λερίου. Οὗτος χαίρων τῆς εὐνοίας τοῦ πολλὰ τότε ἰσχύοντος αὐτοκρατορικοῦ ἱατροῦ κατῶρθωσε τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ νὰ ἐκδοθῇ φερμάνιον σουλτανικόν, καθορίζον σαφῶς τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ οἴκουμενικοῦ πατριάρχου, ἣτις τότε μόνον ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ, ὅταν προηγουμένως ἤθελον μαρτυρήσει περὶ τῆς καλῆς αὐτοῦ διαγωγῆς οἱ πέντε πλησιόχωροι πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ἀρχιερεῖς, ὁ Ἑρακλείας, ὁ Κυζίκου, ὁ Νικομηδείας καὶ ὁ Χαλκηδόνος. Ἐντεῦθεν ἡ ἰσχύς τῶν *γερόντων* λεγομένων ἀρχιερέων, ἀπὸ τῆς γνώμης τῶν ὁποίων μέχρι τοῦ 1863 ἐξηρτᾶτο ἡ ἐκλογή τοῦ οἴκουμενικοῦ πατριάρχου (β). Ὡς ἐκ τούτου οἱ μητροπολίται Ἑρακλείας τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου διέτριβον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὄντες διαρκῶς μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ μεγίστην κεκτημένοι τὴν δύναμιν. Καὶ πολλὰς μὲν οἱ ἀοίδιμοι προσέφερον ὑπηρεσίας διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, σύμβουλοι καὶ συναθληταὶ τῶν

(α) Βαλσαμῶν παρὰ Ρ. καὶ Π. τόμ. Β' σελ. 301 καὶ 323.

(β) Γεδεών Πατρ. Πίνακες σελ. 19. «Φαίνεται ὁμως, προσθέτει ὁ σοφὸς μεσαιονοδίφης, καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐφορία ὑποστηρίζουσα τὴν γνώμην ταύτην τῶν *γερόντων*, διότι, ὅτε μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου Κωνσταντινουπόλεως ἐξελέγετο διάδοχος αὐτοῦ Παῦλος ὁ ὁμολογητής, οἱ τῆς τοῦ Ἀρείου πλάνης ὁπαδοὶ κατηγοροῦν αὐτοῦ «ὡς ἑαυτῷ πραγματευομένου τὴν ἀρχιερωσύνην παρὰ γνώμην Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας ἐπισκόπου καὶ Θεοδώρου τοῦ τῆς ἐν Θράκῃ Ἑρακλείας, οἷς ὡς γειτοσίαν ἢ χειροτονία διέφερε» ταῦτα γράφει ὁ Σωζόμενος ἐν Ἐκκλησιᾳ. Ἱστορ. βιβλ. Γ', ἐπιρρωννύει δὲ πως τὴν ἀξίωσιν τῶν γερόντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν πέντε πλησιοχώρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως μητροπολιτῶν, ὁ δ' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἴκουμ. Συνόδου. Ἴδε καὶ Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 350».

Σημ. ἐκδότου. Ἐπὶ τουρκοκρατίας πολλὰ περιπέτεια τῶν χριστιανῶν περιώριζον τὰ προνόμια τοῦ Ἑρακλείας καὶ τὴν ἰσχύν βλ. Διήγημα Σαμοθράκης εἰς Θρακ. Ἰς', σ. 404·411 περὶ ἀρπαγῆς τῆς ἐκ Κεσσάνης νύμφης.

κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους πατριαρχῶν τυγχάνοντες, ἐλαχίστην ὅμως τῇ ἑαυτῶν ἐπαρχίᾳ, ἦν διώκουν διὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν.

Τάξις πρωτοκαθεδρίας.

Μετὰ τοὺς πέντε πατριάρχας (ἴδ. Γεδ. Πατρ. Πιν. 319).¹

Ε Π Ι Σ Κ Ο Π Α Ι

«Οἱ πρὸ τοῦ Μητροφάνους, ὅστις παρευρέθη εἰς τὴν Α΄ Οἰκ. Σύνοδον τῷ 325 μ.Χ., ἐπίσκοποι τοῦ Βυζαντίου εἶχον λησμονηθῆ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Σωκράτης συνέγραψε τὴν ἐκκλησ. ἱστορίαν. Ἐσώζετο μόνον ἡ μνήμη τοῦ τελευταίου, ὅστις ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας, εἰς ὃν ὑπέκειτο ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἡ ἕνεκα τῆς αὐξηθείσης τότε λαμπρότητος καὶ δυνάμεως τῆς πόλεως οἱ συγγραφεῖς παρέλιπον νὰ ὑπομνήσωσι, ὅτι κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἡ πόλις ὑπέκειτο τῷ μητροπολίτῃ τῆς Ἡρακλείας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἰσχύς τοῦ Μητροφάνους τότε ἠῤῥησε κατὰ πολὺ ἐκλήθη ὑπὸ μὲν τῶν συγχρόνων συγγραφεῶν πρῶτος ἐπίσκοπος Βυζαντίου, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων πρῶτος ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου κατασταθεὶς πατριάρχης (Ἐκκλ. Ἀλήθ. Ε΄. 241).

«Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Ἡράκλεια ἦτο πρωτεύουσα τοῦ τμήματος τῆς Θράκης, ὅπερ ἔκαλεῖτο Εὐρώπη, ἐξετείνετο δὲ ἀπὸ τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ Ἐργίνη ποταμοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους σχηματιζομένου Σάρου ἢ Μέλανος κόλπου μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὑπῆρχον πολλαὶ κωμοπόλεις καὶ πόλεις, αἵτινες προήγοντο δι' ἀποχρῶντας λόγους εἰς ἐπισκοπὰς, ἀρχιεπισκοπὰς, ἔστιν ὅτε καὶ εἰς ἀνεξαρτήτους μητροπόλεις, ἐπανήρχοντο δὲ αὐθις εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ἀσημότητα αἰρομένων τῶν προκαλεσάντων τὴν προαγωγὴν αὐτῶν λόγων, πολλὰ δὲ συνενούμεναι ἀπετέλουν μίαν (Μετρῶν καὶ Ἀθύρων—Ἐξαμιλίου καὶ Καλλιπόλεως). Τῶν ἐπισκόπων δὲ τούτων οἱ πλείους μὲν ἐχειροτονοῦντο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας καὶ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ διώκουν συνερχόμενοι ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ Ἰούνιον ἢ Σεπτέμβριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μητροπολίτου εἰς σύνοδον, πρὸς σύσκεψιν καὶ διευθέτησιν τῶν ἐν τοῖς διαφόροις τμήμασι παρεμπιπτουσῶν ὑποθέσεων, τινὲς ὅμως τῶν ἐν τῷ τμήματι ἐπισκόπων ἐχειροτο-

1. Σημ. ἐκδότου. Ἐνταῦθα ὁ Γεδεὼν ἀναφέρεται εἰς συνοδικὴν ἐπὶ Ἀλεξίου πατριάρχου τοῦ Στουδίτου ἀπόφασιν καθ' ἣν «οἱ τοῦ Καισαρείας ἐπίσκοποι προηγοῦνται τῶν τοῦ Ἐφέσου, οἱ τοῦ Ἡρακλείας τῶν ἐπισκόπων τῆς Κρήτης κλπ», ἥτις ὅμως δὲν ἴσχυσεν ἐπὶ πολὺ.

νοῦντο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, οὗ τὸ ὄνομα ἐμνημόνευον ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις. Οὗτοι δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς συνόδους. Τοιοῦτοι λ.χ. ἦσαν ὁ Δέρκων, ὁ Μεσσηνίας, ὁ Παρίου καὶ Ἄπρου, ὁ Μηδείας καὶ εἴτις ἕτερος (α). Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐπισκοπῶν θέλει γίνεαι ἄλλοτε ὁ προσήκων λόγος ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἥδη θέλομεν περιορισθῆ ν' ἀναγράψωμεν αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν, ἣν ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν εἶχον.

«Ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου συνταγματικοῦ μανθάνομεν, ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Εὐρώπης ὑπῆρχον καὶ ἐπισκοπαί: α' τῆς Ἡρακλείας, β' τοῦ Πανίου, γ' τῆς Καλλιπόλεως, δ' τῆς Χερρονήσου, ε' τῆς Κοίλης, καὶ στ' τῆς Ῥαιδεστοῦ (β). Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886 - 912) γενομένην διατύπωσιν τῇ μητροπόλει Ἡρακλείας ὑπέκειντο 17 ἐπίσκοποι οἱ ἑξῆς: α' ὁ Θεοδωρουπόλεως, β' ὁ Ῥαιδεστοῦ, γ' ὁ Πανίου, δ' ὁ Ἐξαμιλίου, ε' ὁ Καλλιουπόλεως, στ' ὁ Περιστάσεως, ζ' ὁ Χαριουπόλεως, η' ὁ Χαλκίδος, θ' ὁ Δανείου, ι' ὁ Μαδύτου, ια' ὁ Παμφίλου, ιβ' ὁ Μηδείας, ιγ' ὁ Κυζίκου, ιδ' ὁ Σεργέντζης, ιε' ὁ Μετρῶν, ιστ' ὁ Τζορουλόης καὶ ιζ' ὁ Ἀθύρων. Ὁ δὲ Κωνστ. ὁ Πορφυρογέννητος (912—959) ἐν τῷ περὶ *θεμάτων* λέγει, ὅτι τὸ τμήμα τῆς ἐπαρχίας Εὐρώπης ἀποτελεῖται ἐκ 12 πόλεων, αἵτινες ἦσαν αἱ ἑξῆς: ἡ Εὐδοξιούπολις, ἡ Ἡράκλεια, ἡ Ἀρκαδιούπολις, ἡ Βιζύη, τὸ Πάνιον, ἡ Γάνος, ἡ Καλλίπολις, ἡ Ἀφροδισία, οἱ Ὀρνοι, ἡ Μήριζος, ἡ Σαλτική, ἡ Σαυάδα, ἡ Ἄπρωσ καὶ ἡ Κοιλία. Βραδύτερον δὲ κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα, κατὰ τὴν ἐπὶ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Παλαιολόγου (1282—1332) γινομένην διατύπωσιν, τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Θράκης περιελάμβανε τὰς ἑξῆς ἐπισκοπάς).¹

«Τούτων ἡ μὲν Ἡράκλεια, Καλλίπολις, Ῥαιδεστός, Περίστασις, Χαριούπολις, Ἐξαμίλιον, Μάδυτος, Μηδεια, Μέτραι, Τζορουλόη, Βιζύη καὶ Γάνος διετήρησαν τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ὄνομα. ἄνευ οὐδεμιᾶς παραλαγῆς, πλὴν τῆς Τζορουλόης, ἥτις θρακικὴ οὖσα πόλις ὠνομάζετο μὲν τὸ πάλαι Σύρουλλον, βραδύτερον Τζορουλόη καὶ σήμερον Τσιουρλού ἢ Τυρολοη. Τῶν δὲ λοιπῶν τὸ μὲν Πάνιον, σήμερον

(α) Βαλσαμῶν παρὰ Ρ. καὶ Π. τόμ Β' σελ. 325, ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἡ' κανόνος τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου.

(β) Ρ. καὶ Π τόμ. Ε' σελ. 455.

1. Σημ. ἐκδότου. Ἐν σχεδίῳ ἔχει ἀτελέστατα ἐπὶ τῆς ὥρας σημειώσεταις ἑξῆς ἐπισκοπάς: Ἀφροδισία, Χαλκίς, Δαύνιον. Ἄγνωστοι αἱ θέσεις τῶν πόλεων Σαυάδας, Σαλτικῆς, Ὀρχων, Παμφύλου (sic), Κυζίκου, (βλ. Geizer Not. σ. 597—600).

καλεῖται Πάνιδον, μίαν ὥραν ἀπέχον πρὸς Δ. τῆς Ῥαιδεστοῦ εἶνε χωρίον ὑπὸ 2.000 περίπου ὁμογενῶν οἰκούμενον, διασῶζον δὲ πολλὰ ἐρείπια τῆς πάλαι ἀκμῆς. Εὐδοξούπολις δὲ ὠνομάσθη ἢ θρακικὴ πόλις Σηλυβρία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος πρὸς τιμὴν τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοξίας, ἣτις ἀνέκτησεν αὐτὴν πολλὰ παθοῦσαν κατὰ τὴν ἐπὶ Θράκην ἐπιδρομὴν τῶν Γόθων (396). Ἡ δὲ Ἀρκαδιούπολις πρότερον μὲν ἔκαλεῖτο Βεργούλαι, καταστραφεῖσα δὲ καὶ αὕτη ὑπὸ τῶν Οὐννων καὶ Γόθων (396) ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ ὠνομάσθη Ἀρκαδιούπολις. τὸ ὄνομα τοῦτο διετήρησε μέχρι τοῦ 1361, ὅτε κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν μετωνομάσθη Τσιατάλ—Βουργάζ, βραδύτερον δὲ Λουλὲ—Βουργάζ. τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο μέχρι σήμερον διατηρεῖται (α). Ἡ δὲ Ἄπρως ἔκειτο μεταξὺ τῆς πόλεως Γαρέλλης (Μαλγάρων) καὶ Ῥαιδεστοῦ, ἐν ἣ σήμερον κεῖται τὸ τουρκικὸν χωρίον Κερμιέν (β). ὁ δὲ Ἀθύρας σήμερον καλεῖται Τσεκμετζές, ἢ Ἀφροδισία δὲ ἀντικατέστησε τὴν ἐν τῷ θρακικῷ Ἴσθμῷ κτισθεῖσαν Λυσιμαχίαν ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου στρατηγοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. ἡ Σεργέντζη δὲ ἢ Σεργέντζιον σήμερον καλεῖται Στράντζια, εἶνε δὲ κωμόπολις ὠραία ὑπὸ 6.000 ὁμογενῶν οἰκουμένη καὶ εἰς τὸ τμήμα τῆς νεοσυστάτης μητροπόλεως Τυρολόης ὑπαγομένη. ἡ δὲ Κοιλία ἔκειτο ἐν τῇ θρακικῇ χερσονήσῳ ἐπὶ εὐόρμου θέσεως μεταξὺ τοῦ Βοκαλῆ—καλεσί καὶ Μαδύτου. μέχρι σήμερον διατηρεῖται τὸ ὄνομα. ἡ δὲ Μήριζος ἔκειτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρὰ τὴν Καρδίαν ἐν τῷ μυχῷ δηλ. τοῦ Σάρου ἢ Μέλανος κόλπου. Εἰς τοῦτο δὲ προαγόμεθα νὰ πιστεῦσωμεν ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ γεωγράφοι τὸν κόλπον τοῦτον ὀνομάζουσιν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν κόλπον Σάρου ἢ Μάριζ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

1. «Δὲν εἶναι μὲν ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον, ὅπωςδὴποτε ὁμοῦ ἀρχαιοτάτη εἶνε ἢ παράδοσις, ὅτι ἰδρυτῆς τῆς πρώτης ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ Περίνθῳ ἐκκλησίας ἐγένετο ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας περὶ τὸ 36 μ.Χ. Πρῶτος δ' ἐπίσκοπος Περίνθου, τῆς μετὰ ταῦτα Ἡρακλείας, ἀναφέρεται ὁ Ἀπελλῆς, ὅστις ἦτο εἰς τῶν οβ' (γρ. Ο'. ἀπο-

(α) Περὶ τῆς πόλεως ταύτης ἔχω γράψει μονογραφίαν, ἣν ἔχω ἀνέκδοτον.

(β) Τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ταύτης ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 30 φύλλῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας τοῦ ἔτους 1906.

στόλων). Τούτου ὡς καὶ τῶν συναθλητῶν αὐτοῦ Στάχυος (ἐπισκόπου Βυζαντίου), Ἀμπλίου (ἐπισκόπου Ὀδυσσουπόλεως ἢ Βάρνης), Οὐρβανοῦ (ἐπισκ. Μακεδονίας), Ναρκίσσου καὶ Ἀριστοβούλου ἡ μνήμη τελεῖται τῇ 31 Ὀκτωβρίου.

2. «Τίνες ὑπῆρξαν οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀπελλοῦ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δ' αἰῶνος εἶναι ἄγνωστον. Κατὰ δὲ τὴν Α' οἰκουμηνικὴν σύνοδον, τὴν συγκληθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τῷ 325 κατὰ τοῦ Ἀρείου, μεταξύ τῶν 318 πατέρων μνημονεύεται καὶ ὁ Περίνθου Πέτρος.

3. «Διάδοχος αὐτοῦ ἦτο ὁ Θεόδωρος 325—355, ὅστις ὅτε μὲν Περίνθου, ὅτε δὲ Ἡρακλείας ὀνομάζεται. Οὗτος ἦτο ἐκ τῶν θερμότερων ὁπαδῶν τῆς τοῦ Ἀρείου αἰρέσεως. Εὐσέβιος δὲ ὁ Νικομηδείας, Θεόγνις ὁ Νικαίας καὶ ὁ Περίνθου οὗτος Θεόδωρος «κατηγόρους πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς (τῶν ἀρειανιζόντων) συμμορίας μισθωσάμενοι προσάγουσι τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, βοῶντας ἀνοσιουργίας ἀρρήτους τετοληκέναι πολλὰς τὸν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὴν Ἀθανάσιον... οὐκ ἀνεκτὰ εἶναι ταῦτα λέγοντες, οὐδὲ ἀκουαῖς φορητὰ. Πείθουσι δὲ οὖν τὸν βασιλέα σύνοδον ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἀθροῖσαι» (α). Ὁ αὐτὸς δὲ Θεόδωρος μετὰ τοῦ συμφρονοῦντος Εὐσεβίου Νικομηδείας ἤγειραν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Παύλου (β) οὐχὶ δι' ἕτερον λόγον, εἰμὴ διότι μείζονες ὄντες αὐτοὶ καὶ μόνοι εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦτο. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Δημοφίλου τῷ 369 ὁ Ἡρακλείας ἀσκεῖ κατὰ πρῶτον τὸ δικαίωμα τοῦτο, ὅπερ, ὡς εἴρηται, μέχρι σήμερον τοῦλάχιστον τὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως φυλάττεται (γ).

(α) Θεοδώρητος Κύρου, τόμ. Γ', σελ. 407.

(β) Ἐνῶ οἱ ὀρθόδοξοι ἱεράρχαι συνήλθον εἰς τὴν Μεγ. Ἐκκλησίαν καὶ ἐχειροτόνησαν τὸν Παῦλον, οἱ Ἀρειανοὶ προεξάρχοντος Θεόγνιδος τοῦ Νικαίας τῷ 329, ὁ Ἡρακλείας Θεόδωρος καὶ ἄλλοι συμφρονοῦντες, κατὰ τύχην ἐνδημοῦντες ἐν Κ/πόλει, ἐχειροτόνησαν Κ πόλεως ἐπίσκοπον τὸν Μακεδόνην (Σωζόμ. Γ', ζ', Νικ. Καλλ. Θ', ε', καὶ Γεδεῶν Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ', 360). Ἐχειροτονήθη τῷ 342 ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐξαρχόντων Θ Ἡρακλείας, Μαρτίου Χαλκηδόνος, Θεόγνιδος τῆς Νικαίας, Οὐρσικίου τῆς Σιγγιδῶνος τῆς ἄνω Μοισίας καὶ Οὐάλεντος τῶν Μυρσῶν (ι) τῆς ἄνω Παννονίας ἐν τῇ λεγομένῃ κατὰ Παῦλον ἐκκλησίᾳ. (Τὴν σημείωσιν ἀφήκα ὡς ἔχει, καίτοι εἶναι ἐν τῷ συνόλω ἀνακόλουθος. τὸ Μυρσῶν γρ. Μύσκων).

(γ) Γεδεῶν Πατρ Πίνακες σελ. 132 καὶ ἔνθα παραπέμπει εἰς Φιλοστόργ. Θ', 10 «Δημόφιλος ἐγκαθίσταται ὑπὸ Θεοδώρου μάλιστα τοῦ Ἡρακλείας ἐπισκόπου ἐδόκει γὰρ τὸ προνόμιον οὗτος ἔχειν τῆς τοιαύτης ἱερουργικῆς ἐνεργείας».

4. «Μετὰ τὸν Θεόδωρον ἀναφέρεται ὁ Ὑπατιανὸς 358 ἢ μάλλον Ὑπάτιος. Οὗτος ἦτο θερμότετος ὀπαδὸς τοῦ ἐν Νικαίᾳ ἐπικρατήσαντος Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου οἱ Ἀρειανοὶ ἐκθρασυνθέντες πολλὰ πράγματα παρεῖχον τοῖς Ὁρθοδόξοις, οὗτοι προσῆλθον τῷ αὐτοκράτορι τοῦ δυτικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους Οὐαλεντιανῷ διὰ πρεσβείας τοῦ Ὑπατίου Ἡρακλείας δεόμενοι αὐτῷ, ὅπως ἐπιτρέψῃ νὰ συγκροτήσῃ σὺνοδον ἐπὶ διορθώσει τοῦ ὁμοουσίου δόγματος τῇ ἀδείᾳ δὲ αὐτοῦ συνελθόντες εἰς Λάμψακον οἱ φίλοι τοῦ Ὑπατίου καὶ δύο μῆνας ἐκεῖ διατρίψαντες ἠκύρωσαν τὰ ἐπὶ Εὐδοξίου καὶ Ἀκακίου ἐν Κωνσταντινουπόλει δογματισθέντα. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Οὐάλης, Ἀρειανὸς ὢν, ἀνέτρεψε ταῦτα καὶ τοὺς ἐπισκόπους ἐξώρισε καὶ τὰς ἐκκλησίας Εὐδοξίῳ ἀπέδωκε (α). Βραδύτερον δὲ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ συνεκλήθη ὁμοία τοπικὴ σύνοδος, ἣτις ὅμως ἐπίσης ἀπέτυχεν, ἅτε τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ὑποστηριζόντων ἐκθύμως τοὺς Ἀρειανούς.

5. «Μετὰ τὸν ὁμολογητὴν Ὑπάτιον ἀναφέρεται ὁ Παῦλος 280—402. Οὗτος ἠκμασεν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου καὶ Ἀρκαδίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ παρήδρευσε τῆς Β' οἴκουμ. συνόδου, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381 κατὰ τῶν Ἀρειανῶν καὶ πνευματομάχων συγκληθείσης ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου. Παρευρεθεῖς δὲ καὶ ἐν τῇ κατὰ τὴν Δρῦν τῆς Χαλκηδόνος ἐκ 45 ἐπισκόπων κατὰ τοῦ Ἰω. τοῦ Χρυσοστόμου συγκροτηθεῖσαν (sic) τῷ 402 ψευδοσύνοδον, πρῶτος αὐτὸς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κατὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς προσαπτομένων 29 κατηγοριῶν «ἠξίωσεν ἅπαντας ἀποφήνασθαι γνώμην, καὶ ἀπεφῆναντο τὴν τοῦ ἀγίου, ὡς ἔδοξεν αὐτοῖς, καθαίρειν» (β).

6 «402.—Τούτου διάδοχος ἀναφέρεται ὁ Σεραπίων, ὃν ἐχειροτόνησεν αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, διάκονον αὐτοῦ ὄντα μετὰ τὴν ἐκ τῆς α' ἐξορίας θριαμβευτικὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῇ ἐπεμβάσει τοῦ λατρεύοντος αὐτὸν λαοῦ τῆς πρωτευούσης. Ἄτυχῶς ὅμως ὁ Σεραπίων ἐξ Αἰγύπτου καταγόμενος, ἦν λίαν ὀργίλος καὶ ὕβριστῆς ἕνεκα δὲ τῆς ἀνοήτου καὶ ἰταμῆς πρὸς τοὺς ἄλλους συμπε-

(α) Δοσίθ. περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. Πατρ. βιβλ. Β', ιε', σ. 188. Σωζόμ. βιβλ. ζ', κεφ. ι' καὶ Θεοφάνης.

(β) Ἴδε παρὰ Γεδεῶν Πατρ. Πίν. 157—161.

ριφορᾶς του πολλοὺς νέους ἐχθροὺς προσετίθει τῷ Χρυσοστόμῳ (α).

7. «Τὸν Σεραπίωνα διεδέχθη ὁ Φριτίλας 431, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν Ἐφέσῳ συγκληθείσῃ Γ' οἰκουμενικῇ συνόδῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Θεοδοσίου τοῦ Β' (β).

8. «Τούτου διάδοχος φέρεται ὁ Σαβίνος 440 (γ).

9. «Τοῦτον διεδέχθη ὁ Κυριακός, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ ὑπὸ Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ τῷ 451 κατὰ τῶν μονοφυσιτῶν συγκληθείσῃ Δ' οἰκουμενικῇ συνόδῳ (δ).

10. «Τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἰωάννης τῷ 459 (ε).

11. «Τῷ 518 ἀναφέρεται ὁ Θεόφιλος, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ κατὰ τὸ ἔτος συγκληθείσῃ τοπικῇ συνόδῳ (ς).

12. «Τοῦ Θεοφίλου διάδοχος φέρεται ὁ Ἰωάννης τῷ 520 (ζ).

13. «Τὸν Ἰωάννην διεδέχθη ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις τῷ 553 παρευρέθη ἐν τῇ Ε' οἰκουμ. συνόδῳ, τῇ συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Ἰουστινιανοῦ (η).

14. «Ἐπειτα ἐπὶ ἓνα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα ἢ σειρὰ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας διακόπτεται. τῷ 680 δὲ ἀναφέρεται ὁ Σισίνιος, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ κατὰ τῶν μονοθελητῶν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ΣΤ' οἰκουμ. συνόδῳ (θ).

15. «Ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ἔτος ΙΘ'. σελ. 104. ἀναγιγνώσκωμεν: «12 Ἀπριλ. 806 χειροτονία τοῦ Πατρ. Κ/πόλεως Νικηφ. ΣΤ' ὑπὸ Νικολάου

(α) Ἐνθ' ἄνωτ.

(β) Σπ. Μήλ. τόμ. Α'. 518.

(γ) Σ. Βουτυρᾶ Λεξ. ἱστορ. καὶ γεωγρ.

(δ) Σπ. Μήλ. τόμ. Β'. 41—42.

(ε) » » » » 241—242.

(ς) Σπ. Μήλ. τόμ. Β', 301—308 καὶ Δοσίθ. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων σελ. 461.

(ζ) Κ. Παπαρρηγοπούλου. ἱστορ. τόμ. Δ'. σελ. 21.

(η) Σπ. Μήλ. τόμ. Β'. 258, 601.

(θ) » » » » 887, 929.

τοῦ πρωτοθρόνου μητροπολ. Καισαρ. Καπ. συλλειτουργούντων αὐτῷ Λέοντος τοῦ μητροπολίτου τῆς θρακικῆς Ἡρακλείας καὶ Θωμᾶ τοῦ μητρ. Θεσσαλονίκης». Ἦν ἀρχιερατεύων οὗτος ὁ Λέων 783—806. Ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου τούτου κατὰ πρῶτον λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πάσχα (5 Ἀπριλίου 806) τελεσθεῖσαν χειροτονίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ οἱ μητροπολίται Καισαρείας καὶ Θεσσαλονίκης (α).

16. «Μετὰ πάροδον πάλιν πολλῶν δεκαετηρίδων εὐρίσκομεν τὸν Ἰωάννην 879—889, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 879 ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοπικῇ συνόδῳ, ἣτις λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς ὑπὸ τοῦ περιφανοῦς πατριάρχου καταγγελλομένας καινοτομίας τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης ἀφώρισε αὐτὸν καὶ οὕτω ἤρξατο τὸ μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν σχίσμα. Ὁ αὐτὸς Ἰωάννης παρευρέθη καὶ ἐν τῇ μετὰ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνατίου συγκληθείσῃ τοπικῇ συνόδῳ, ἣν οἱ Δυτικοὶ Ἡ' οἰκουμ. ἀποκαλοῦσι, ἣτις τὸν μὲν Φώτιον κατεδίκασεν εἰς ἔξορίαν, ὡς μόνον δὲ νόμιμον πατριάρχην ἀνεγνώρισε τὸν Ἰγνάτιον. Ὁ αὐτὸς δὲ Ἰωάννης παρευρέθη καὶ ἐν τῇ μετὰ δέκα ἔτη τῷ 889 συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλῃ συνόδῳ, ἣτις ἀποκηρύξασα τὰ ὑπὸ τῆς προηγουμένης συνόδου ἀποφασισθέντα ἐδικαίωσε τὸν ἱερὸν Φώτιον καὶ ἀνεγνώρισε ὡς νόμιμον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως (β).

(α) Γεδεῶν Πατρ. Πίνακ. σελ. 282.

(β) Σπ. Μήλ τόμ. Β'. Ἡ Τανταλίδου Παπιστ. ἐλεγχ. τόμ. Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει 370. Συγκληθείσης τῆς μεγάλης ἐν Κων/πόλει συνόδου, τῆς ἀνακηρυξάσης τὸν Φώτιον νόμιμον πατριάρχην, ἐπειδὴ ὁ μητροπολίτης Σμύρνης Μητροφάνης προσκαλούμενος ν' ἀπολογηθῇ διατὶ ἐνέμενε ἐν τῇ πλάνῃ του καὶ δὲν προσήρχετο τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, οἱ μὲν ἀντιπρόσωποι τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Ἡ' προέτεινον, ὅπως ἀφορισθῇ ἀμέσως, ἀλλ' ἡ σύνοδος ὄρισασα τὰ κατὰ τοὺς δυστροποῦντας (γρ. τὰ κατὰ τῶν δυστροπούντων), ἀποστέλλει διὰ τελευταίαν φοράν ἐπιτροπὴν, ὅπως πείσῃ αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν μητροπολιτῶν, τοῦ Ἀγκύρας Δανιήλ, τοῦ Νικομηδείας Γεωργίου καὶ Ἡρακλείας Ἰωάννου... (Ἐκκλ. Ἀληθ. Γ', 516, ὑπὸ Βασ. Γεωργιάδου).

Σημ. ἐκδότου. Βλ. «Φωτίου... πατριάρχου Κων/πόλεως ἐπιστολαί...» ὑπὸ Ι. Βαλέττα, Λονδίνον 1864, σ. 486, ἔνθα δύο πρὸς τὸν Ἡρακλείας Ἰωάννην καὶ σ. 543 τρίτη πρὸς τὸν αὐτόν. Ὁ Λαμπουσιάδης διέγραψε τὰ ἀπὸ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ὁ αὐτὸς Ἰωάννης παρευρέθη καὶ ἐν τῇ μετὰ καὶ προσέθετο ἐπὶ τῆς ὄσας τὰ ἀνωτέρω. Συγκληθείσης κτλ. Βλ. Φωτίου ἐπιστολὰς τρεῖς πρὸς Ἰωάννην, ἔκδοσιν Βαλέττα, σ. 486—543.

17. «Εἶτα εὐρίσκομεν τὸν Ἀναστάσιον τῷ 933 (α).

18. «Τούτου διάδοχος φέρεται ὁ Νικηφόρος 956, ὅστις ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγνάτου ἐκωλύθη ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως χειροτονήσῃ τὸν διάδοχον τοῦ ἀποθανόντος πατριάρχου Θεοφυλάκτου Πολύευκτον. Τὴν χειροτονίαν ἐτέλεσεν ὁ πρωτόθρονος Καισαρείας ἐπίσκοπος. Ἐκ τούτου ὅμως προσετρίβη μῶμος οὐκ ὀλίγος τῷ τε αὐτοκράτορι καὶ τῷ χειροτονηθέντι πατριάρχῃ (β).

19. «Μετὰ τοῦτον φέρεται ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρ Βασιλείου τοῦ Β'. Συνοδικὸς δὲ ὢν ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις, ἅς τῷ 997 ὁ πατριάρχης Σισίνιος συνοδικῶς ἐξέδωκε (γ).

20. «Μετὰ τὸν Ἰωάννην γνωστὸς ἡμῖν τυγχάνει ὁ Νικήτας 1066—1090. Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου Δούκα Ῥωμανοῦ Διογένης, Μιχαὴλ Ζ', Νικηφόρου Βοτανειάτου καὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Συνοδικὸς δὲ διατελέσας ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰω. τοῦ Ξιφιλίνου (δ), ἔλαβε μέρος εἰς τὰς περὶ μνηστείας ληφθείσας συνοδικὰς ἀποφάσεις (ε).

21. «Τῷ 1147 ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ μνημονεύεται μητροπολίτης Ἡρακλείας ὁ Πέτρος. Συγκληθείσης δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τοπικῆς συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξ 25 μητροπολιτῶν καὶ 7 ἐπισκόπων παρευρέθη καὶ ὁ Πέτρος. Γνωστὸν δὲ τυγχάνει, ὅτι ἡ σύνοδος αὕτη καθήρεσε τὸν πατριάρχην Κοσμᾶν τὸν Ἀττικόν (ς).

22. «Τοῦτον διεδέχθη ὁ Μιχαὴλ, ὅστις παρευρέθη ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοκρ. Μανουὴλ, τοῦ Κομνηνοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1156 συγκληθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοπικῇ συνόδῳ ἐπὶ συζητήσει τῆς ῥήσεως : «Ὁ πα-

(α) Χρονογρ. Δωροθ. Μονεμβ. σελ. 352.

(β) Γεδεῶν Πατρ. Πίνακ. σελ. 307 καὶ Μελετίου Ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Β'. 352 Ἐκκλ. Ἀλ. σελ. 52 ἔνθα αἱ μαρτυρίαι τῶν Ζωναρᾶ καὶ Κεδρηνοῦ.

(γ) Ρ. καὶ Π. Σύνταγ. θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Ε'. σελ. 19.

(δ) Σώζεται δὲ σημείωμα κατὰ Μάϊον τοῦ 1077 καθ' ὃ ὁ Ἡρακλείας οὗτος καὶ ὁ Ἀγκύρας ἐζήτησαν, ὅπως μὴ χειροτονηθῶσι μητροπολίται εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς τελούσας ἐπισκοπὰς Μαδύτων καὶ Βασιλαίου.

(ε) Ρ. καὶ Π. Ε'. σελ. 51.

(ς) Γεδεῶν Πατρ. Πίν. σελ. 353 καὶ Ρ. καὶ Π. Ε'. 307.

τήρ μου μεζων μου ἐστί». Πρῶτος δὲ ὁ Μιχαὴλ ἀπεφάνθη, ᾧ ἠκολούθησαν καὶ οἱ ἄλλοι (α).

23. «Τοῦτον διεδέχθη ὁ Μανουὴλ (1169—1177)(β).
(Ἐπί τῆς ῥας) Θεόδωρος ὁ Κριτόπουλος (ἴδε Ἐκκλ. Ἄλ. τὸν ΚΓ' σελ. 269—272).

24. «Τὸν Μανουὴλ διεδέχθη ὁ Θωμᾶς τῷ 1190 (γ).

25. «Νικήτας 1260. Οὗτος ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρ. Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ ἀνακτήσαντος τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῶν Λατίνων. Ἦτο δὲ ἀνὴρ λόγιος καὶ ἐντριβέστατος θεολόγος, ἔγραψε δὲ ἀποκρίσεις πρὸς λύσιν διαφόρων ἀποριῶν, ἀπειθυθεισῶν αὐτῷ ὑπὸ τινος ἐπισκόπου Κωνσταντίνου, ἃς καὶ ἐξέδωκε (δ). καὶ Ἐλ. Ταπεινὸν Ἐκκλ. Ἄλ. Δ'. 416. Συνέγραψε καὶ ἕτερον ἔργον ἐπιγραφόμενον: «Συναγωγή ἐξηγήσεων ἀπὸ διαφόρων ἀγίων πατέρων καὶ διδασκάλων εἰς τὴν βίβλον τῶν ψαλμῶν συλλεγεῖσα παρὰ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἡρακλείας Νικήτα τῶν Σερρῶν (ἴσως τοῦ ἐκ Σερρῶν Τουρκογρ. 499) ἴδε Μ. Γ. Χρονικά πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ σελ. 128 καὶ «Ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἰώβ ἐκ πολλῶν ὑπομνηματιστῶν συλλεγεῖσα ὑπὸ Νικήτα Ἡρακλείας μετὰ κεχρωματισμένων καὶ χρυσῶν εἰκόνων». Ἐκκλ. Ἄλ. Δ'. 567 ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ Πατρ. Βιβλιοθήκῃ. Τὴν σημείωσιν διέσωσεν ὁ Antoine du Verdier ἐν τέλει τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ Supplementum epitomes bibliothecae gesperianaee ἐν Λουγδούνῳ, σελ. 57—59).

26. «Διάδοχος τούτου φέρεται ὁ Λέων 1263—1281 (ε).

27. «Τὸν Λέοντα διεδέχθη ὁ Γερμανὸς (1281—1283). Οὗτος ἤκμαζεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β', τοῦ Παλαιολόγου. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ σχίσματος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰωσήφ καὶ Ἀρσενίου τῶν πατριαρχῶν, ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος πρὸς οἰκονόμησιν τοῦ πράγματος καὶ κατάπαυσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλύδωνος διέταξε νὰ χειροτονήσῃσι πατριάρχην τὸν λόγιον κληρικὸν Γεώργιον τὸν Κύπριον, οὐδόλως ἀναμιχθέντα ἐν τῇ τῶν κομμάτων διαπάλῃ. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν χηρευσάσης, ὡς φαίνεται, τῆς μητροπόλεως Ἡρα-

(α) Ἐκκλ. Ἄλ. τόμ. Δ'. σελ. 459.

(β) Ρ. καὶ Π. τόμ. Ε'. σελ. 440.

(γ) Ἀνατολ. Ἀστὴρ ἔτος ΚΒ'. σελ. 169—176.

(δ) ἴδε Παχυμ. ἐν βίῳ Μιχ. Παλαιολ. βιβλ. Β'. κεφ. 15 καὶ Ρ. καὶ Π. Ε'. σελ. 441 τῆς Ἐκκλ. Ἄλ. ἔτος Β'. σελ. 565, τῆς Τουρκογρ. σελ. 499.

(ε) Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Α' σελ. 76.

κλείας προχειρίζεται εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς μοναχὸς τις Γερμανὸς καλούμενος, ἐπ' εὐλαβείᾳ φημιζόμενος, μακρὰν δὲ τῆς ἔριδος διατελῶν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κοζύλης τῆς Αἰτωλίας καὶ ὑπὸ τοῦ Δεσπότη τῆς χώρας ταύτης Νικηφόρου, ὡς πρεσβευτοῦ ἀποσταλέντος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀκοινωνήτου δὲ ὡς ἐκ τούτου πρὸς τὰς διαμαχομένας μερίδας διατελέσαντος. Ὁ δὲ Γερμανὸς προεβίβασε Γεώργιον τὸν Κύπριον ἐξ ἀναγνώστου εἰς διάκονον καὶ ἱερέα, καὶ τελευταῖον ἐχειροτόνησε πατριάρχην, ἔχων συλλειτουργοὺς τὸν τε εἰρημένον ἐπίσκοπον Κοζύλης καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ ἐλθόντα συμπρεσβευτὴν ἐπίσκοπον Δεβρῶν (α).

«Ἐσφαλμένως μετὰ τοῦτον ὁ ἅγιος Ἀμασείας κ. Ἄνθιμος ὡς 28 ἀναγράφει τὸν Ἰωάννην (1316). Ἄλλ' ὁ ἐν τῷ λεξικῷ τῆς ἱστορίας τῆς γεωγραφίας Σ. Βουτυρᾶ Γ', 241 μνημονευόμενος Ἰωάννης, ἔνθα ἡ παραπομπή, εἶναι ἐπίσκοπος Ἡρακλείας τῆς ἐν τῷ Πόντῳ.

28. «Τῷ δὲ 1340 ἀναφέρεται ὁ Βαρλαάμ. Οὗτος ἦτο μοναχὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίου τοῦ Σωτήρος. Προαχθεὶς δὲ εἰς τὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας τῷ 1340 ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ νέου πρέσβυς πρὸς τὸν πάπαν τῆς Ῥώμης Βενέδικτον τὸν ΙΒ'. ἦν δὲ ὁ Βαρλαάμ ἐπὶ πολιτικῇ συνέσει καὶ θεολογικῇ μορφώσει διαβεβοημένος· ἐξέδωκε δὲ πρὸς Λατίνους λόγους ἔξι, ὧν τὴν ἀνάλυσιν ὁ ἐπιεικὴς ἀναγνώστης εὕρισκει ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Μελετίου τόμ. Γ'. σελ. 174.

29. «Φιλόθεος (1347—1354) διαδέχεται τὸν Βαρλαάμ. Τὸν ἐπιφανῆ τοῦτον, ὄντα λίαν σεμνοπρεπῆ καὶ μεγάλης παιδεύσεως κάτοχον, ἱεράρχην μετὰ τοῦ Μελενίκου Μητροφάνους ἔπεμψεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς ὡς συνοδοῦς τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης, μεταβαινούσης εἰς Διδυμότειχον, ὅπως συνδιαλλάξῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς Ματθαῖον μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ (β).

30. «Διάδοχος αὐτοῦ φέρεται ὁ Μητροφάνης 1355 (γ).

31. «Μετὰ τὸν Μητροφάνην κατέλαβε τὸν θρόνον Ἡρακλείας καὶ αὐθις ὁ Φιλόθεος (1360—1362)!!

(α) Μελετίου Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. Γ'. σελ. 153. καὶ Γεδεῶν Πατρ. Πίν. 399—400. [ὁ Γεώργιος μετωνομάσθη Γρηγόριος Β'].

(β) Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Γ'. σελ. 269 καὶ τόμ. Α'. 325. Ἐν δὲ τῇ Τουρκογρ. σώζεται καὶ πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Φιλοθέου.

Ὁ δὲ Καντακουζηνός, τόμ. Β' τῆς ἱστορίας, σ. 34 λέγει: «συνεξέπεμψε δὲ καὶ Φιλόθεον τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην καὶ Μητροφάνην τὸν Μελενίκου καὶ βίῳ καὶ λόγῳ τοῖς ὄρωσιν ὄντας ἀξιοχρέους πρὸς αἰδῶ».

(γ) Α. Δημητρακοπούλου Ὁρθόδοξ. Ἑλλάς σελ. 85.

32. «Μετὰ τὸν Φιλόθεον μνημονεύεται ὁ Γεννάδιος (α).

33. «Διάδοχος τούτου φέρεται ὁ Θεοφάνης (β) τῷ 1400.

34. «Μετὰ τὸν Θεοφάνην ἀναφέρεται ὁ Ἀντώνιος 1434 - 450. Οὗτος συμμετέσχε τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσυνόδου (1438—39), ἐνθα οἱ ἡμέτεροι ἀρχιερεῖς πολυειδεῖς ὑφιστάμενοι στερήσεις καὶ πιέσεις ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Ε΄ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπογράψωσι τὸν ὅρον τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα (γ).

35. «Τῷ 1484 μητροπολίτης Ἡρακλείας ἀναφέρεται ὁ Κάλλιστος (δ). τῷ 1514 ὁ Ἡρακλείας ἐχειροτόνησε τὸν Θεόληπτον. (Γεδεών Πατρ. Πίν. 499 καὶ Τουρκογραικίαν, σ. 152—153).

Κατὰ τὸ 1545 ὁ Ἡρακλείας παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Κων/πόλει σύνοδον, ἣτις ἐξέδωκε τόμον λέγοντα, ὅστις τῶν ἀρχιερέων θελήσῃ νὰ γίνῃ πατριάρχης χωρὶς νὰ συναθροισθοῦν ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ τῆς Πελοποννήσου νὰ εἶναι αὐτοκαθαίρετος καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τοῦ θρόνου, καὶ ὁ Ἡρακλείας ἐξεφώνησεν ἀφορισμὸν μετὰ ὠμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου» (Μαλαξὸς Τουρκογρ. 165).

36. «Κάλλιστος ὁ Β΄. (1546—1564)(ε). Οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν Ἰωάσαφ (Μαλαξὸς ἐν Τουρκογρ. σ. 169).

37. «Διάδοχος τούτου ὑπῆρξεν ὁ Κύριλλος, (1565). Οὗτος παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκληθεῖσαν κατὰ τὸ 1565 τοπικὴν σύνοδον ὑπέγραψεν εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς καθαιρέσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς (ς). Τὸν ἱεράρχην τοῦτον ἀγνοεῖ ὁ ἅγιος Ἀμασειάς.

38. Μετὰ τὸν Κύριλλον μνημονεύεται ὁ Γεράσιμος (1572—78) (ζ).

(α) Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Ε΄ 286.

(β) Νεολόγ. Κων/πόλεως ἀριθ. 4,773. Ἀπριλίου 6. 1885. καὶ Ἑλληνομνημῶν ὑπὸ Σ. Λάμπρου τόμ. Α΄ σελ. 290. Ἐκκλ. Ἀλ. σελ. 269.

(γ) Σπ. Μήλ. τόμ. Β΄. 107 Δωρόθ. Μονεμβασιάς σελ. 534—535 καὶ Τρύφων Εὐαγγελίδης ἐν βίοις ἁγίων, σελ. 128.

(δ) Α. Δημ. Ναθαναήλ Χύχα Θ΄—ΙΕ΄, εἶναι ὁ ἄνδρ. Δημητρακόπουλος.

(ε) Περίοδ. τοῦ ἐν Κων/πόλει Φιλολ. Σουλ. τόμ. ΙΓ΄ σελ. 11.

(ς) Τουρκογρ. σελ. 172.

(ζ) Τουρκογρ. σελ. 179.

Οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν Τρανὸν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τούτου συγκληθεῖσαν σύνοδον ἐκ 18 μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν (ἴδε Τουρκογρ. 179).

Τοῦτον διεδέχθη ὁ Διονύσιος (1580—1591). Οὗτος ἦτο ἀνὴρ λόγιος, πρὸς ὃν φέρονται πολλαὶ ἐπιστολαὶ Μοξίμου τοῦ Μαργουνίου καὶ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Ἐν αὐταῖς ὁ μὲν Μ. ὁ Μαργούνιος καλεῖ τὸν Διονύσιον «διαπρύσιον καὶ ἡδὺ διὰ πάντων εὐηχοῦσαν σάλπιγγα, δοχεῖον τῶν θείων ἐμπνεύσεων, ἐναρμόνιον κιθάραν τῶν κρουσμάτων τοῦ πνεύματος, τερπνὰ καὶ λυγηρὰ ὡς καὶ σωστικὰ ἐνηχήσασαν μελωδήματα». Ὁ δὲ Πηγᾶς ἐπαινεῖ καὶ γεραίρει τὸν Διονύσιον, ὅτι «παρηκολούθησεν αὐτῷ τῷ κηρύγματι, κεκοινώνηκε τῶν φροντίδων, συμμετέσχε τῶν πόνων ἐκείνων τῶν ὑπερφυῶν καὶ συνήντησε τῶν κινδύνων τῶν χαλεπῶν» (α).

ΓΡΑΜΜΑ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Χρυσσοτ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀλήθ. ἔτος ΚΕ', 1905, σελ. 58—59.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Ἡρακλείας Θεοφάνης πᾶσι τοῖς κατὰ τόπους καὶ χώρας πανιερωτάτοις ἀρχιερεῦσιν, εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσι, τιμιωτάτοις ἄρχουσι, θεοφιλέσι χριστιανοῖς, ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις καὶ πᾶσι τοῖς τῷ Χριστῷ σεμνυνομένοις ὀνόματι περιποθήτοις μοι ἀδελφοῖς καὶ υἱοῖς, χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

Πάντως, ἀγαπητοί, γινώσκετε, ὅτι οὐδὲν ὄντως σώζει τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἑπὶ πρὸς τοὺς δεομένους ἔλεος· «Μακάριοι γάρ, φησὶν ὁ Κύριος, οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» καὶ «Μακάριος ἀνὴρ ὁ οἰκτίρων καὶ κυχρῶν» καὶ «ὁ ἐλεῶν πτωχόν, δανεῖζει Θεῷ» καὶ «ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν (sic) ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι»· καὶ πολλὰ ἕτερα ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ τὰ μαρτυροῦντα τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ὠφέλιμον. μᾶλλον δὲ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ἀποκαταστάσει, ὅταν ἕκαστος τὰ κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων λήψεται, καὶ τότε οὐκ ἄλλοι τινές, εἰμὴ οἱ ἐλεήμονες φανήσονται κληρονόμοι τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, περὶ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τὸ σκεδος τῆς ἐκλογῆς φησὶν «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς ἀγαθὰ τοὺς ἀγαπῶσιν

(α) Ἴδε ταῦτα ἐν ἐπιστολῇ Σ. Οἰκονόμου σελ. 24. Ἐκκλ. Ἀλήθ. τόμ. Γ'. σελ. 347· καὶ Παρανίκα Σχεδιάσμα σελ. 38.

Σημ. ἐκδότου. Ἀνωτέρω ὁ Λαμπ. μετὰ τὸν 23 Μανουήλ προσέθετο τὸν Θεόδ. Κριτόπουλον, ὥστε ηὐξήθη κατὰ μονάδα ὁ ἀριθμὸς.

1. Σημ. ἐκδότου. Γράφ. ὅσον ὁ, ἀντὶ ὡς.

αὐτόν». «Δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπεινάσα γάρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψασα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με, ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθατε πρὸς με. Ἐφ' ὅσον γάρ, φησιν, ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Ἐπεὶ οὖν οὕτω μεγάλοι καὶ ὑπερφυεῖς μισθοὶ τοῖς ἐλεήμοσιν ἀπόκεινται, παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω καὶ δέομαι καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν κατὰ δύναμιν ἐλεημοσύνην πρὸς τὸν παρόντα μοναχὸν Διονύσιον ἐνδείξασθε· αὐτοῦ γάρ τοῦ ἀδελφοῦ ὁ πατήρ κύριος Μανουὴλ ὁ Γαρχανιώτης καὶ ἡ τούτου γλυκεῖα μήτηρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐξῆλθον τῆς πόλεως καὶ διὰ θαλάσσης τὴν πορείαν ἐποιοῦντο θέλοντες ἀποκατασταθῆναι ἐν τῇ νήσῳ Μυτιλήνῃ· οὐκ ἠδύνατο γάρ φέρειν ἀπὸ νῦν τῇ πείνῃ καὶ δίψῃ καὶ τῇ λοιπῇ ταλαιπωρίᾳ τῇ οὔσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντες ἐκφυγεῖν μικρὸν πειρασμὸν τῷ μεγάλῳ ἐνέτυχον. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀμαρτίαν Ἀράπεσι (α) κατὰ τὴν θάλασσαν ἐμπεσόντες πλέοντες που περὶ τὴν Καλλιπολιν. τέλος μετὰ πολλὴν ταλαιπωρίαν καὶ κακουχίαν, οἷα εἰκὸς πάσχειν αἰχμαλώτους, ἀπεκόπησαν εἰς ἄσπρα χιλιάδας ἑπτὰ. ἐδέξατο δὲ αὐτοὺς ὁ Ἀθηνόδωρος, ὁ γραμματικὸς τοῦ πασᾶ ἐγγυητῆς πεσῶν· «γίνεσθε γάρ, φησίν, οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». καὶ οὐ μόνον ἄνθρωποι ἀνθρώπων συμφοραῖς ἐπικλῶνται, ὥστε καὶ δάκρυα κατάγειν πολλά, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῷα πολλάκις ἐπὶ πάθει νόμων (sic) ἀλόγων διακρίνουσιν. ἵνα γοῦν ἐντεῦθεν καὶ τὸν Θεὸν ἴλεων ὑμῖν ἀπέργασητε καὶ τῶν ἀκηράτων ἐπιτύχητε στεφάνων καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὀφειλέτην διηνεκῶν εὐχῶν ἔχητε, ποιήσατε, ὅπερ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος ἀξιοῦμεν γράμματος. Ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν· Ἀμήν.

† Ὁ Ἡρακλείας Θεοφάνης, † ὁ Σερρῶν Ματθαῖος,
† ὁ Νικοπόλεως Γαβριήλ.

Σημ. Ἐκδότου. Διορθώσεις ἐποιήσατο ὁ Π. Παπαγεωργίου ἐν Byz Zeitschrift, 1906, σ. 276, τόμ. XV.

(α) Ἐννοεῖ τοὺς τότε καὶ κατόπι λυμαιομένους τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Προποντίδα πειρατὰς Ἀραβας.

Αἱ «Σημειώσεις ἐκδότου» εἶναι τοῦ ὑπογράφοντος τὴν «Εἰσαγωγὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἡρακλείας», † Κορυτσᾶς Εὐλογίου Κουρίλα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ¹

Ἀνθ. Ἀλεξ. = **Ἀνθίμου Ἀλεξούδη** μητροπολίτου Ἀμασειας, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατὰ ἐπαρχίας. Ἡρακλείας ἐν Νεολόγῳ Κ/πόλεως 1890, 24 Μαρτίου.

Ἡλ. Ἀλ. = **Ἀλεξανδρίδης Ἡλίας**. Συμπλήρωσις χειρόγραφος τῶν καταλόγων τοῦ Ἀμασειας σωζομένη ἐν τῷ πατριαρχ. ἀρχεῖῳ καὶ χρησιμοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. **Μ. Σταμούλη** ἐν τῷ «Σταμουλείῳ θρακ. τακτικῷ» κατ' ἀντίγραφον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ σεβ. Ἐλευθερουπόλεως **Σωφρονίου**.

Ἀνώνυμος = Χειρόγραφον συνταχθὲν ἐν Ἀθῶ ἀρχομένου τοῦ Κ'. αἰῶνος καὶ εὐρισκόμενον παρ' ἐμοί. Εἶναι βραχεῖα ἀναγραφή τῶν μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀρχιερατευσάντων μητροπολιτῶν Ἡρακλείας μετὰ εἰσαγωγῆς ἐν ὄλῳ φύλλα 10 ἡμικλάστως γεγραμμένα.

Ἀρχ. Θρακ. = Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσ. θησαυροῦ. Περιοδ. σύγγρ. ἐκδιδ. ὑπὸ ἐπιτροπῆς Θρακῶν. Διευθυντῆς **Πολ. Παπαχριστοδούλου**, τόμ. Α'—Ζ'. Ἀθῆναι 1934—1941.

Acta patr. = Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana. ediderunt **F. Miklosich** et **I. Müller**, Vindobonae, 1860—90.

Acta patriarchatus constantinopolitani (1315—1407) e codicibus manuscriptis bibliothecae palatinae academiae κτλ.

Γεδεῶν Πατρ. Πίν. = **Μανουὴλ Γεδεῶν**, Πατριαρχικοὶ πίνακες, εἰδήσεις ἱστορικαὶ βιογραφικαὶ περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου μέχρις Ἰωακείμ Γ' 36—1884, Κ/πολις (1890). Τοῦ αὐτοῦ τὰ ἐξῆς:

Ἀρχ. Ἡρακ. = Πέντε συγγενεῖς ἐκ Λέρου ἀρχιερεῖς Ἡρακλείας (1714—1830). (Ἀνατ. ἐκ τοῦ Ε' τόμου τῶν «Θρακικῶν») Ἀθῆναι 1934.

Θρακ. κέντρα = Παλαιᾶς εὐωρίας θρακῶα κέντρα. Σημειώσεις κτλ. (Ἀνατ. ἐκ τοῦ Ζ' τόμ. «Θρακικῶν») Ἀθῆναι, 1935.

Μνεῖα = Μνεῖα τῶν πρὸ ἐμοῦ 1800—1863—1912. Ἀθῆναι, 1936.

1. Ἐνταῦθα ἀναγράφομεν τὰ σπουδαιότερα τῶν βοηθημάτων, τὰ λοιπὰ βλέπει τις ἐν τῷ κειμένῳ, μάλιστα τὰ μετὰ τὸ 1940, ὅτε συνετάχθη τὸ σύγγραμμα, ἐκδοθέντα.

Θρακ. ἀγίασμ.—Κωνσταντινουπόλεως Θρακικά ἀγιάσματα. (Ἀνάτ. ἐκ τοῦ Θ' τόμ. «Θρακικῶν») Ἀθήναι 1937.

Πατρ. Ἐφημ.—Πατριαρχικαὶ ἑφημερίδες, εἰδήσεις ἐκκλησ. ἱστορίας 1500—1912, Ἀθήναι, 1936—8.

Gelzer Not.—Ungedruckte und ungenuegend veröffentlichte Texte und Notitiae episcopatum. ein Beitrag zur byz. Kirchen und Verwaltungs Geschichte von *Heinr. Gelzer*. Aus den Abhandlungen des K. bayer. Academie der Wiss. I. Cl. XX Bd. IV, Abl. III. München, 1900, σ. 531—641.

Gelzer Κυρρ.—Georgii Cyprii descriptio orbis romani. Accedit Leonis imperatoris Diatyposis... edidit, praefatus est... H. Gelzer, Lipsiae 1890.

Δεληκάνης Καλλ.—Ἡ ἀποστολικότης τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως (εἶναι παράτ. τοῦ ἄρθρου: Αἱ ἀξιώσεις τῶν ἐπισκόπων τῆς παλαιᾶς Ρώμης κτλ. Ὁρθοδοξία, τόμ. Η', 1933, Κ/πολις, σ. 176ε.) ὑπὸ Κων. Δεληκάνη Μητροπολίτου Καισαρείας.

Δελτ. ἱστ. ἐθν.—Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι.

Dumont A. βλ. Inscriptions, Rapport Archives des missions scientifiques et littéraires, choix de rapports et instructions publié sous les auspices du ministère de l'instruction publique. Deuxième série. Tome sixième. Inscriptions céramiques de Grèce par M. Albert. Dumont Paris 1871, βλ. Rapport sur un voyage archéologique en Thrace par M. A. Dumont, σ. 447—515, 8ον, Πίνακες XIV.

Dumont - Homolle.—Mélanges d'archéologie et d'epigraphie κτλ. Paris 1892, σ. 307—588.

Ἐκκλ. Ἀλήθ.—Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, σύγγραμμα περιοδικὸν Κωνσταντινούπολις (ἐπίσημον τοῦ πατριαρχείου ὄργανον τόμ. 43, 1880-1922).

Θρακ. Δρ.—Εὐστρ. Δράκον, Ἐὰ Θρακικά ἦτοι διάλεξις περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν Σηλυμβρίας, Γάνου καὶ Χώρας, Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου. Τεῦχος Α', Ἀθήναι 1892. (λεπτομερῆς καὶ πλουσία περιγραφὴ).

Ἡλ. Ἀλ. βλ. Ἀλεξανδρίδης Ἡλίας.

Ἡμερολ.—Ἡμερολόγιον τῶν ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ ἔτους 1905. Α'. Κ/πολις 1905. Μητρόπολις Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ σ. 162—87 (ἡ μόνη ὑπάρχουσα περιγραφὴ)

Θρακ.—Θρακικά, σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ κέντρου, τόμ. Α'—Κ', Ἀθήναι 1928—44.

Ἱεροκλής.—Hierocles Synecdemus et notitiae graecae episcopa-

tuum. Accedunt Nili Doxapatri notitiae patriarchatum et locorum nomina immutata. edidit *G. Parthey*, Berolini 1866.

Inscriptions et monuments figurés de la Thrace par Albert Dumont. Extrait des archives des missions scientifiques et littéraires, troisième série, tome troisième, Paris 1876.

Kalinka E.—Strzygowski J. Ὁ καθεδρικός ναὸς τῆς Ἡρακλείας (γερμανιστὶ ἐν Jahrshefte des österreichischen archeologischen Institutes in Wien, τόμ. I, Wien 1898 4ον, Beiblatt, σ. 1—14).

Καροῦσσοσ Χρῖστος, Ἡ ἀνατολικὴ Θράκη. Στρατιωτικὴ γεωγραφία. Ἀθῆναι 1929.

Κεραμεὺς Ἀθ. Παπαδόπουλος βλ. Παράρτ. IZ' τόμ. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ.

Κονιδάρης Γεω. Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ «Τάξις» αὐτῶν, τόμ. Α', Ἀθῆναι 1934.

Κονιδάρης Γεω. Ἡράκλεια ἐν Θρησκευτ. καὶ χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. Γ', Ἀθῆναι 1938, σ. 837—848.

Κοντογ = Ἐκκλησιαστ. Ἱστορία ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὑπὸ Κων. Κοντογόνου, τόμ. Α', Ἀθῆναι, 1876 (ἔργον περισπούδασον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν, ἐνῶ οἱ μετ' αὐτὸν Ἕλληνες θεολόγοι ἀντιγράφουσιν ἀπλήστως τοὺς Γερμανούς).

Corp. episc. = Corpus notitiarum episcopatum ecclesiae orientalis graecae. 1. Band. Die genesis der notitiae episcopatum herausgegeben von E. Gerland. 1. Heft. Einleitung. Socii Assumptionistae Chalcedonenses 1931. Belgique (βλ. Not. episc.).

Κουρετ. Κων. = Ἱστορία τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 40 μ.Χ. Τόμ. Α' ὑπὸ Κων. Κουρετίδου, Ἀθῆναι 1932.

Κύπρο = Georgii Cyprii descriptio orbis Romani. Accedit Leonis imperatori diatyposis genuina adhuc inedita. edidit H. Gelzer, Lipsiae 1890.

Λαμπ. Ἡρακ. = Γ. Λαμπουσιάδου, Ἐκκλησία Ἡρακλείας (χειρόγραφον ἐκ 10 φύλλων ἀποτελούμενον ἐξετυπώθη ἀνωτέρω).

Le Quien, Oriens christianus in IV Patriarchatus digestus, Paris 1748.

Μαθ. κατάλ = Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς πατριαρχῶν τῆς . . . Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὑπὸ Ζαχαρίου Μαθᾶ ἐπισκόπου Θήρας. Ἔκδ. β' ἐπαυξηθεῖσα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως συμπληρωθεῖσα. Ἀθῆναι 1884.

Mansi = Sacrorum conciliorum nova et complessima collectio. edidit I. D. Mansi. Florentia.

Μήλιας = Τῶν ἁγίων συνόδων . . . οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπιπῶν νέα καὶ δαψιλεστάτη συνάθροισις ἐν ἣ περιλαμβάνονται καὶ οἱ κανόνες τῶν θείων

ἀποστόλων καὶ αἱ διαταγαὶ αὐτῶν... ἔτι δὲ αἱ κανον. ἐπιστολαὶ τῶν... ἁγίων πατέρων... τῶν ἐν Νικαίᾳ... ὑπὸ Σπ. Παπαδοπούλου Μήλια... ἀπὸ Χριστοῦ ἄχρι 1743, Παρίσιοι 1761—1763, τόμ. Α'—Β'.

Μήλιας Θρον.—Περὶ τῶν ἐκκλησ. θρόνων τῶν ὑποκειμένων τῷ οἴκουμ. Πατριάρχ. τῆς Κ/πόλεως θρόνω (Ἐπιστολάριον ὑπὸ Σπ. Παπαδ. Μήλια. Βενετία 1875⁶) σ. 224—256).

Μεσ. γράμμ.—Μεσαιωνικὰ γράμματα, τριμηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ δμωνύμου Συλλόγου, Ἀθῆναι, τόμ. Α'—Δ'. 1930—1939, Ἀθῆναι.

Σημ. Ὁ Α' τόμος δὲν ἔχει ἐξώφυλλον, ἀρχόμενος κολοβῶς ἀπὸ σ. 17, οὔτε πίνακες τῶν περιεχομένων ὑπάρχουσι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ μακ. **Γεδεῶν**, ὅστις διηύθυνεν αὐτό, διὰ τὰ ἀναγκάζονται οἱ ἄνθρωποι, ἔλεγεν τὰ φυλλομετρῶσι τὸ βιβλίον ἢ μᾶλλον τὰ ἐξαναγκάζονται εἰς θυμὸν καὶ ὀργήν...

Μολ.—**Μολοσσὸς Ζῶτος**, Δρομολόγιον τῆς ἐλληνικῆς χειρσονήσου ἀρχαιολογικὸν ἱστορικὸν γεωγραφικὸν κριτικὸν γλωσσολογικὸν στατιστικὸν καὶ ἐμπορικὸν, Τεῦχος Ε', Θράκη καὶ Μυσία, Ἀθῆναι 1904.

Μυστ. **Ἐπει**—Ἐπισκοπικὸὶ κατάλογοι συνταχθέντες ὑπὸ **Βασ. Μυστακίδου** καὶ ἐκδοθέντες μετὰ θάνατον ὑπὸ **Γεω. Κονιδάρη** ἐν Ἐπετηρίδι τῆς Ἐταιρείας βυζ. σπουδῶν. τόμ. ΙΒ' 1936, Ἀθῆναι, σ. 139—230 εἰς ἀνταμοιβὴν διὰ τὴν ἀφιερωθεῖσαν βιβλιοθήκην¹.

Μυστ—Ἐκλογή καὶ πρόβλησις οἰκουμενικοῦ πατριάρχου—Προνόμιον Ἡρακλείας, ὑπὸ Βασ. Μυστακίδου ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθ. ἔτ. ΙΔ', 1895 σ. 379—88, 395—8, 403—5.

Ν. **Ἑλλ.**—Νέος Ἑλληνομνήμων, τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα συντασσόμενον καὶ ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1900 ὑπὸ **Σπ. Π. Λάμπρου**, Ἀθῆναι.

Ν. Ποιμ.—Νέος ποιμὴν, περιοδικὸν θεολογικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ μῆνα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φιλαδελφείας **Χρυσοστόμου**, ἀρχισυντάκτης **Β. Ἀντωνιάδης**. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, παράρτημα τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας 1919—1923 (ἔξεδόθησαν μόνον 5 τόμοι).

Not episc.—Corpus notitiarum episcopatum ecclesiae orientalis graecae. Vol. Ier. Les listes consiliaires (die Genesis der not. episcopatum) par E. Gerland—V. Laurent. I. Synode de Gabadius (394) et II. Concile d'Éphèse (431). Belgique 1936 (βλ. Corpus).

Ορθ.—Ὁρθοδοξία, περιοδικὸν ἠθικοθηρησκευτικόν. Διευθυντὴς ὁ Χριστουπόλεως **Μελέτιος**, ἀρχισυντάκτης **Βασ. Ἀντωνιάδης**, ἐν Κωνσταν-

1. Ὑπάρχει ἀταξία εἰς τὴν σειράν. Μετὰ τὸν ἀλφαβητικὸν κατ' ἐπαρχίας κατάλογον (σ. 139—222) ἀρχεται νέος. Μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριάρχαι (σ. 222—229), εἶτα παραλειπόμενα: Φωτικῆς, Χαλδίας κτλ. (σ. 229—234) ἄπερ ὁ ἐκδότης εἶδει τὰ ταυτοποιῆσαι, ὅστις μάλιστα εἶναι καὶ ὁ ἐκδότης τῶν «Γάξεων».

τινουπόλει τόμ. Α'—Α', 1924—1955. Συνεχίζεται ὡς διάδοχος τῆς Ἐκκλ. Ἀληθείας καὶ Ν. Ποιμένος, ἐπίσημον ὄργανον τοῦ οἴκου. Πατριαρχείου.

Ὁρφανίδης Ἀνθιμος ἀρχιμανδριτής. Ἡ τῶν ἐπισκόπων χειραφέτησις ἀπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ ἡ ἰδιάζουσα τοῦ Ἡρακλείας θέσις, ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ἔτ. Μ', 1920, σ. 269—71.

Παν. Δευκ. βλ. Χατζηϊωάννου.

Παράγρ. ΙΖ' τόμ.—Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος, Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπή, Παράρτημα ΙΖ' τόμου. Ἐκθέσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ γενομένων κατὰ τὸ ἔτος 1885 κτλ. ὑπὸ **Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως** (σ. 3—116 μετὰ 5' πινάκων)¹ 1887.

Patr. Nicaen. = Patrum Nicaenorum nomina, latine graece coptice syriace arabice armenice, sociata opera ediderunt H. Gelzer H. Hilgenfeld, Otto Cuntz. Lipsiae 1898.

Peterson G. ΕΙΣ ΘΕΟΣ. Epigraphische, foringsgeschichtliche und religionsgeschichtliche Untersuchungen. (Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments herausg. von Rud. Buttmann und Dr. Herm. Gunkel, Neue Folge, 24 Heft). Göttingen 1926. Σύγγραμμα μεστὸν πολυμαθείας διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐρημητικῆς ἐπιστήμης ἐν τῷ χριστιανισμῷ. Βλ. τὸ κεφ. περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ Θρακῶς ἱππέως.

Rapport—*Albert Dumond*, Rapport sur un voyage archéologique en Thrace (ἐν Archives 1871, σ. 447—515 τοῦ VI τόμου, 2 serie). Μετεφράσθη κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς ἑλληνικὴν παρὰ **A. Ζωηροῦ** ἐν τῷ 5' τόμῳ (1873) τοῦ Φιλ. Συλλ. ὑπὸ τὸν τίτλον: ² Ἡ Θράκη καὶ αἱ ἀρχαιότητες αὐτῆς, ἀφήγησις περιηγήσεως ὑπὸ *A. Dumont*, σ. 359—385.

Σακελλ.—Πόλεις καὶ θέσμια Θράκης καὶ Ἰωνίας ἐν τῇ ἀρχαιότητι μετὰ γεωγραφικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως καὶ παραρτήματος τῶν κυριωτέρων ἐπιγραφῶν ὑπὸ **Σπ. Σακελλαριάδου**, Ἀθῆναι 1929 (ἔργον σύντομον, ἀλλ' ἐμβριθὲς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν). Οὗτος ὑπῆρξεν ἐν Θράκῃ δικαστικός.

Σαμοθρ.—Λεξικὸν γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν τῆς Θράκης ὑπὸ **Ἀχιλλ. Σαμοθράκη**, ἐν Ἀρχ. Θρακ. τόμ. Ζ'. 1940—1, σ. 227—336 (ἀρχή).

Σαμοθρ. Ἱστορ.—Ἱστορία τῆς Θράκης, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1939, 8ον, σ. 203.

1. Βλ. ἀρχαιότητες καὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Θράκης.

2. Ὁ Ζωηρὸς προσέθηκε καὶ τινὰς σημειώσεις. Οὗτος ἐσχετίζετο πρὸς τὸν συγγραφέα. Ὦν καὶ συνώδευσεν ἐνιαχοῦ εἰς τὰς ἐρεθνας, καὶ ὅμως ἔγραψε περὶ ἀγάλματος τῆς Παναγίας σωζομένου ἐν Μιροφλίῳ! ἐπανειλημμένως βλ. σ. 383. Εὐτυχῶς ὁ Κεραμέως, ὅστις εἶδε τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐπὶ τόπου, ἀποκατέστησε τὸ ὄρθρον Μυροφύτων. Ἐκοιμήθη δὲ τὸ λάθος ὁ Ζωηρὸς καίτοι τὸ ἄγαλμα τοῦτο εὗρίσκετο ἐν Χώρα.

Σαρ.—**Σάρδεων Γερμανός** μητροπολίτης. Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολ. καὶ δυτικῆς Θράκης (ἀπὸ τῆς ἀλώσεως γενικῶς, ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τοῦ ιζ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς), ἐν Θρακικοῖς τόμ. Γ', 1935, σ. 37—136.

Τοῦ ἰδίου. Ἐπισκ. κατάλ. τῶν ἐπαρχιῶν τῆς βορείου Θράκης καὶ ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς ἐν Θρακικοῖς τόμ. Η' 1937, σ. 110—189.

Εἶναι κυριολεκτικῶς κατάλογος χρονολογικὸς συντομώτατος περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ παύσεως ἢ ἀποβιώσεως τῶν ἐπισκόπων (παραστατικώτερος τοῦ καταλ. τοῦ Ἀμασείας) ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπισήμων πατριαρχ. κωδικῶν, ἐξ ὧν δημοσιεύεται ἐν τισι καὶ τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς. Ἐν ὑποσημειώσεσι καὶ χρονολογίαι, ἐν αἷς εὔρηται ὑπογραφή ἐπισκόπων εἰς τὰς ἐπισήμους πράξεις καὶ εἰς ἄλλας διατριβὰς παραπομπαί. Ὁ ἅγιος Σάρδεων εἰργάσθη ὄντως συστηματικῶς ἐνταυθὰ τε καὶ εἰς ἄλλας παρομοίας ἐργασίας, λίαν εὐσυνειδήτως συμπληρωῶν καὶ ἐπανορθῶν μετὰ λεπτολόγου ἀκριβείας πάσας τὰς προγενεστέρας ἐργασίας. Εἰς τὸ σύστημα αὐτοῦ μίαν σοβαρὰν εὕρισκω ἔλλειψιν, ἣτις πολὺ σκοτίζει τὴν ἐρευνήτην τὴν ἐξῆς:

Τὰ λήμματα καταστρώνει ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ προκατόχου, ἐνῶ κατ' ἀκρίβειαν ἐν ἐκάστῳ λήμματι δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐκλεγομένου, ὥστε ἡ ὀρθὴ πτώσις ἦτοι ἡ ὀνομαστικὴ δὲν φαίνεται πλέον ἐν ἀρχῇ, ἀλλ' ἐν τέλει π.χ. τὸ πρῶτον λῆμμα:

Ἀνθίμου «Ψήφω κανονικῇ . . . πατριαρχου γεγονότος», ἐξελέγη (19 Ἰουν. 1623) ὁ . . . μητροπολίτης Ἀγκιάλου Παρθένιος (Θρακ. Γ' σ. 41). Δὲν εἶναι τὸ σχῆμα πρωθύστερον; καθ' ὃ ὁ ζητῶν πρέπει νὰ θηρεύῃ τὸ τέλος καὶ οὐχὶ τὴν ἀρχήν, ὅπως π.χ. τρέχομεν νὰ εὕρωμεν τὸ ρῆμα εἰς τὰς γερμανικὰς προτάσεις;

Σάρδ. πατρ. κατ.—Συμβολὴ εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους. Κατάλογοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς ὑπὸ μητροπολίτου **Σάρδεων Γερμανοῦ**, μέρος Α', 1454—1702, Κ/πολις, 1935. (ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὅπερ εἶχε τὴν καλωσύνην, ἵνα μοὶ δωρήσῃται ὁ φίλος συγγραφεὺς. ἐξεδόθη ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὸ Β' μέρος, ὅπερ μὴ ἔχων, παραπέμπω εἰς τὸ περιοδικόν). Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι περισπούδαστος καὶ ἐξαντλητικὴ μετὰ συντόμου βιογραφίας ἐκάστου πατριαρχου καὶ δαψιλοῦς βιβλιογραφίας, ὅπερ τιμᾷ τὸν συγγραφέα, παρ' οὗ ἀναμένομεν καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου

Στ.—**Σταμούλης Μιλτ.** Ἀρχιερατικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Θράκης (ὀνομαστικοί). Ἡ διεξοδικὴ αὕτη ἐργασία ἐπλήρωσεν ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν ΙΔ' τόμον τῶν Θρακικῶν (1940) σ. 1—210. Συνημολογήθη ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ ἀειμνήστου **Ἀναστ. Σταμούλη** μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ πατρῴζοντος υἱοῦ ἐπικουροῦντος καὶ τοῦ ἀνταδέλφου αὐτοῦ κ. **Ἀντ. Σταμούλη** καὶ συνεπληρώθη, ὅσον ἦτο δυνατόν· διὸ καὶ ἡδύ-

νατο νὰ κληθῆ τὸ ἔργον «**Σταμούλειον θρακικὸν τακτικόν**». Τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἔργον τίθησι τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν φιλόλογοι καὶ θεολόγοι δύνανται νὰ ἐργασθῶσι περαιτέρω πρὸς συμπλήρωσιν. Σπουδαῖον εἶναι καὶ τὸ ἐν τέλει «**Εὐρετήριο** τῶν θρακικῶν μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν καὶ ἐπισκοπῶν», ὅπου ἀναγράφονται οἱ πολυποίκιλοι τύποι, ἐν οἷς καθαρᾷ τις ὁποίας μεταβολῆς καὶ καταστροφῆς ὑπέστησαν αἱ τοπωνυμικαὶ λέξεις ἐν Θράκῃ!¹

Σταμ. Καταλ.—Οἱ Καταλανοὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ κτλ. ὑπὸ Ἑπαμ. Σταματιάδου, Ἀθῆναι 1869.

Σύντ. Ράλλ. Ποτλ.—Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῶν τε ἁγίων . . . Ἀποστόλων καὶ τῶν . . . οἴκουμ. καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος ἁγίων πατέρων ἐκδοθὲν ὑπὸ Γ' Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ, τόμ. Α'—Γ'. Ἀθῆναι, 1852—56.

Φιλ. Συλλ.—Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολ. Σύλλογος, τόμ. Α'—ΛΔ', 1861—1914, Κωνσταντινούπολις. Εἰς τοὺς 34 τόμους ἐξεδόθησαν καὶ πολλὰ παραστήματα, ὧν μνημονεύω ἐνταῦθα τὴν τοῦ ΠΗ': **Εικοσιπενταετηρῆς 1861—1886**, Κων/πολις 4ον, 1889 καὶ **Πεντηκονταετηρῆς 1861—1911**, Κων/πολις 1921, παράρτ. τοῦ ΛΔ' τόμου. Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τόμους ἐδημοσιεύθησαν καὶ σπουδαιόταται πραγματεῖαι.

Φωτ. Βιβλ.—**Γενναδίου Μ. Ἀραμπατζόγλου** μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων, Φωτίειος βιβλιοθήκη ἤτοι ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα κτλ. τοῦ οἴκουμ. πατριαρχείου, Μέρο. Α'—Β' Κ/πολις 1933—1935.

Χ. ἡ Παν. Λευκ.—**Ι. Χατζηϊωάννου** Πανελληνίου λεύκωμα, τόμ. Γ', σ. 92—3 ἀναδημοσίευσιν τῶν καταλόγων τοῦ Ἀμασείας.

Πρὸς τούτοις πολλαχοῦ τοῦ κειμένου παραπέμπο εἰς κεφάλαια Α'—ΙΓ' καὶ παραγράφους. Εἶναι τὸ πρὸς ἐκτύπωσιν ἔτοιμον ἀπὸ τοῦ 1940 **μέγα χιλιοσέλιδον ἔργον «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἡρακλείας», «Heraclaea sacra»** ἐκ τούτου ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν ΙΖ' τόμον τῶν «Θρακικῶν» (1942) ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐκκλησ. ἱστορίαν τῆς Ἡρακλείας» ἐκ σ. 17, καὶ τὸ Α' κεφάλαιον. **Προθεωρία: «Ἐπίδρασις τῆς τῶν ἀρχαίων Θρακῶν θρησκείας ἐπὶ τὸν χριστιανισμόν»** ἐκ σ. 44 (σ. τοῦ περιοδικοῦ 358—378, 379—418). Δυστυχῶς ἐξ ἀπροσεξίας ἐχωρίσθησαν τὰ δύο μέρη καὶ εἰς τὰ δοθέντα μοι ἀνάτυπα, κεχωρισμένα δὲ ἀνετυπώθησαν ταῦτα καὶ μετ' ἰδίας ἕκαστον σελιδώσεως! Ὡς ἐκ τούτου δυσαρεστηθεὶς διέκοψα τὴν συνέχισιν τῆς δημοσιεύσεως εἰς τοὺς δύο ἀκολουθίους τόμους. Ἐνταῦθα δημοσιεύω τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων ὅλον τῆς «Heraclaea sacra» πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ χάριν τῶν παραπομπῶν, ἃς κάμνω ἐνταῦθα.

1. Ὁ ἀξιότιμος κ. Μ. Σταμούλης ἀναφέρει ἐν τῇ Θρακικῇ βιβλιογραφίᾳ αὐτοῦ τοῦ Η. L a s k i n Heraclaea, ἕκδοσις ρωσιστὶ γενομένη ἐν Χαρκόβφ (βλ. Θρακ. Ζ', σ. 360).

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

† ΥΠΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΜΟΥ
ΚΑΙ ΙΚΑΡΙΑΣ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ

Τὸ Βυζάντιον ἦτο μία ἐκ τῶν πόλεων τῆς Θρακικῆς Χώρας. Μετὰ τὴν ἐκεῖ μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσας τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις. Ἐκτοτε ἀπέβη τὸ κέντρον μιᾶς ἰσχυρᾶς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, τῆς ὁποίας ἡ ζωὴ ἐσημειώθη εἰς μεγάλα πολιτικά καὶ στρατιωτικά γεγονότα, εἰς ἀκτινοβολίαν ἑνὸς ἰδιάζοντος πολιτισμοῦ. Ἡ Θράκη ἦτο μία εὐφορος χώρα, δὲν εἶχε ὅμως κατορθώσει νὰ σχηματισθῆ εἰς Κράτος μὲ καθωρισμένα ὄρια καὶ ἰδιαιτέραν πολιτικὴν ζωὴν, ὑπῆρξε τὸ θέατρον εἰσβολῶν διαφόρων φυλῶν ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἐκ Δυσμῶν. Μόνον μὲ τὴν ἐδραίωσιν τῆς Βυζαντινῆς Βασιλείας ὁ λαὸς τῆς Θράκης εἶχε πλήρως σταθεροποιηθῆ κατὰ τὴν πλειοψηφίαν του εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν.

Ἡ Διοίκησις ἢ Ἐκκλησιαστικὴ ἢ λειτουργοῦσα κατὰ Μητροπόλεις καὶ ἐπίσκοπας ὁμοῦ μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐδημιούργησε τὰς ἀναλόγους πειθαρχίας εἰς τὸν λαόν, καίτοι κατὰ τὴν χιλιόχρονον ζωὴν τῆς Βυζαντινῆς Βασιλείας δὲν ἔλειπον αἱ εἰσβολαὶ ξένων κατακτητῶν εἰς τὴν Θρακικὴν γῆν.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνεδείχθη ἡ λάμπουσα πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ πολιτισμὸς τῆς ὑπῆρξε τὸ ἑλληνοχριστιανικὸν φῶς. Ὅ,τι εἶχε παραληφθῆ παρὰ τῆς ἀρχαίας Ρωμαϊκῆς Πολιτείας εἰς γλῶσσαν, εἰς δίκαιον, εἰς σχῆμα διοικήσεως, ὅλα ἐξελληνίσθησαν ἐντὸς ὀλίγων ἑκατονταετιῶν. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ὡς πολιτισμὸς σοφίας καὶ γνώσεως καὶ χαροποῦ ρυθμοῦ ἔδωκε ἰδιαίτερα σχήματα καὶ μορφάς εἰς τὸν χριστιανισμὸν διὰ νὰ ἐμφανισθῆ οὗτος ὡς Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἡ τέχνη εἰς ὅλας τὰς μορφάς, ἢ ποίησις, οἱ πνευματικοὶ ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ἐκδηλωθέντες εἰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ἢ διοικήσις, ἔχουν τὸν τόνον καὶ τὰ χρώματα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Δὲν πρόκειται εἰς τὸ σημεῖωμα αὐτὸ νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς τὴν πολλαπλὴν ζωὴν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Μόνον ἡ εἰκὼν τῆς διοικήσεως τοῦ ὑποδούλου Ἔθνους μὲ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὡς Ἐθνάρχην θὰ ἔδιδε ζωηρὰν τὴν ἀποψιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Γένους καὶ

εις τὸ Κέντρον καὶ εἰς τὰς Ἐπαρχίας τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, ὅπου εἶχεν ἐναπομείνει τὸ ὑπόδουλον Γένος μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ποῖα ἦτο ἡ μορφή τῆς διοικήσεώς του ;

Τὰ προνόμια ποῦ εἶχον ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν Ἑγεμόνων εἰς τὸ ὑπόδουλον Γένος καὶ ἀνεγράφοντο εἰς τὰ Σουλτανικά Φιρμάνια, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐφωδιάζοντο οἱ Πατριάρχαι καὶ Μητροπολίται τοῦ Θρόνου ἦσαν δικαιώματα ποῦ ἦσκουν οἱ τελευταῖοι καὶ ἐπὶ Βυζαντινῆς Πολιτείας. Κατωχυροῦντο δι' αὐτῶν ὄχι μόνον ἡ ἐλευθέρα ἐξάσκησις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων τοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἀφεώρα τὴν οἰκογενειακὴν του ζωὴν, τὴν λειτουργίαν τῆς παιδείας καὶ τὴν ἄσκησιν τῆς φιλανθρωπίας. Ἐνα εἶδος αὐτονομίας ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐνεφάνιζε ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ ὑποδούλου Ἔθνους καὶ ἡ βαρύτης τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ ἀξιώματος τῶν Μητροπολιτῶν εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν ἦτο ἐγγύησις τῆς πνευματικῆς καθοδηγήσεως τοῦ Ἔθνους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱστορικῶν του παραδόσεων.

Τὸ κοινοτικὸν διοικητικὸν σύστημα ποῦ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν ἱστορικὴν πορείαν τοῦ Ἔθνους, εἶναι ἀπόρροια τῆς δημοκρατικῆς ψυχολογίας του. Ἐνα ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν εἶναι καὶ τὸ εἶδος τῆς διοικήσεώς των. Μόνον εἰς τὸ ἡμέτερον Ἔθνος ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα μέχρι σήμερον ἡ ζωὴ του, ἐκινεῖτο εἰς δημοκρατικὰ πλαίσια. Εἶναι ἀληθές ὅτι παρ' ὅλην τὴν λαμπρότητα τοῦ πολιτισμοῦ του δὲν κατενόησε ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς κόσμος τὸ βάθος καὶ τὸ πλήρωμα τῆς ἀξίας τῆς ἐλευθερίας, δὲν κατήργησε τὸν θεσμὸν τῆς δουλείας, δὲν ἀνύψωσεν τὴν γυναῖκα εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν. Ἡ Ρωμαϊκὴ Πολιτεία ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς «Γεννήτρα» τοῦ Δικαίου εἰς ὅλας του τὰς μορφάς, δὲν εἶχε καὶ ἐκείνη κατανοήσει τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν ὡς ὑπερτάτην ἀξίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ δίκαιον ἐντὸς τῆς Ρωμαϊκῆς Πολιτείας ἦτο μία ρύθμισις ἕνας διακανονισμὸς, τῶν κοινωνικοπολιτικῶν σχέσεων τῶν πολιτῶν. Τὰ ἄγρια θεάματα τὰ ὁποῖα προεκάλουν οἱ σπαραγμοὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν θηρίων ἐμαρτύρουν τὴν βαρβαρότητα καὶ τὸ μέτρον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀρχαίων Ρωμαίων.

Μόνον ὁ χριστιανισμὸς ἀνύψωσε τὸν ἄνθρωπον ἐντὸς τῆς ἱστορικῆς πορείας τῶν λαῶν, τὸν ἐθεώρησε καὶ τὸν θεωρεῖ ὡς τὴν ὑπερτάτην ἀξίαν, τὴν ὁποῖαν καλοῦνται νὰ ὑπηρετήσουν ὅλοι αἱ δημιουργοὶ τοῦ πνεύματος. Ἡ δουλεία κατηργήθη καὶ ἡ γυναῖκα ἀπέκτησε τὴν θέσιν της ἐντὸς τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην της προσωπικότητα. Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι θρησκεία τῆς ἐλευθερίας, ἡ ἐλευθερία

κατανοεῖται εἰς τὸ βάθος τῆς ὡς ἀπόλυτος σεβασμὸς πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας καὶ ὡς ἀμοιβαία συμπάθεια καὶ ἀγάπη ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκευάματος.

Ἐάν ἡ διοίκησις εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἔλαβε σὺν τῷ χρόνῳ μορφήν δημοκρατικὴν καὶ ἔγινε ἕνας τῶν θεμελιωδῶν χαρακτήρων τῆς διοικητικῆς του ζωῆς, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα. Καὶ ἐντὸς τῆς Βυζαντινῆς μορφῆς τῆς Πολιτείας, ἤδη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἰς Οἰκουμενικὰς καὶ Τοπικὰς Συνόδους συνέταττε τὸ κανονικὸν τῆς πολιτείας, ὥρισε ὡς σύστημα διοικήσεώς τῆς τὸ Συνοδικὸν σύστημα, ὅπου κυριαρχεῖ εἰς τὰ διοικητικὰ ζητήματα ἡ γνώμη τῶν πλειόνων. Αὐτὸ τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα εἰς κοινοτικὸν σύστημα διοικήσεως ἐκυριάρχει πρὸ παντὸς ἐντὸς τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας.

Τὸ Ἔθνος καθ' ἅπασαν τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν ἀνελύετο εἰς Κοινότητες. Κάθε Κοινότης ἦτο μία αὐτοτελὴς διοίκησις μεῖ ἴδιον προϋπολογισμόν, με Κοινοτικὰς Ἀρχὰς ἐκλεγομένας ἀπὸ γενικὰς συνελεύσεις. Αἱ Ἐφορεῖαι, αἱ Δημογεροντίαι, αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ Ἐπιτροπαί, ἦσαν ἔκφρασις τῆς ψῆφου τοῦ λαοῦ. Ἐφρόντιζον περὶ τῶν Σχολείων, τῶν Ἱερῶν Ναῶν, ἐθεράπευον πᾶσαν ἀνάγκην τῆς Κοινότητος, ἐλογοδότην εἰς τὸν οἰκεῖον Μητροπολίτην τῆς Ἐπαρχίας. Ἡ σύνθεσις τῶν Κοινοτήτων ἐκορυφοῦτο εἰς τὸ Κέντρον, εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδρεύουσαν Ἱερὰν Σύνοδον με ἐπικεφαλῆς τὸν Πατριάρχην ὡς Ἐθνάρχην καὶ εἰς ὀκτὼ λαϊκὰ μέλη, Ἐθνικοὺς Συμβούλους, ἐκλεγομένους ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῶν ἐνοριῶν Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ σύστημα τῆς διοικήσεως ἦτο ὅλως δημοκρατικόν. Διὰ νὰ μὴ ἐξετρέπετο ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τὰ δημοκρατικὰ πλαίσια τῆς διοικήσεως ἡ σοφία τῶν Ἀρχόντων καὶ τῶν Ἀρχιερέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχεν ἐπινοήσει σοφώτατον Νομοθέτημα, προῖόν Γενικῆς Συνελεύσεως ἐξ Ἀρχιερέων καὶ ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, κατὰ τὸ ὅποιον ὠρίζετο ἡ ἐκλογή τῶν Πατριαρχῶν καὶ Ἀρχιερέων. Ὅταν τὰ 14 μέλη τῶν 20 μελῶν τῶν δύο λεγομένων Σωμάτων, οἷα ἦσαν ἡ δωδεκαμελὴς Ἱ. Σύνοδος καὶ οἱ ὀκτὼ Ἐθνικοὶ Σύμβουλοι, ἡ ἀνωτάτη Διοικητικὴ Ἀρχή, ἀπεφαίνετο περὶ τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ Πατριάρχου ὡς Προέδρου, ὤφειλε ὁ Πατριάρχης νὰ παραιτηθῆ. Ἦτο δηλαδὴ οὗτος ἐντεταγμένος με ἀυστηρότητα εἰς τὰς ψήφους τῶν διοικούντων τὸ Ἔθνος δύο Σωμάτων. Οὕτω τὸ Ἔθνος ἀνελύετο εἰς Κοινότητες καὶ αἱ Κοινότητες διὰ τῶν Μητροπόλεων ἀνεφέροντο εἰς τὸ Κέντρον διὰ τινὰ ζητήματα γενικῆς φύσεως. Ἡ κίνησις καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἔθνους εἰς μίαν ἀρμονίαν ἀρμοδιοτήτων ἐνεφανίζετο ὡς μία συντήρησις, ἀλλὰ καὶ ὡς μία δημιουργία ἡ ὅποια ἔκαμε ἰδιαιτέραν

ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ξένους διὰ τὸν δημοκρατικὸν χαρακτῆρα τῆς διοικήσεως τοῦ Ἔθνους.

“Ὅλα αὐτὰ ὠφέλιοντο εἰς τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἐβιοῦτο ἔντονον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ὡς πνεῦμα θυσίας τοῦ ἑνός χάριν τῶν πολλῶν καὶ τῆς θυσίας τῶν πολλῶν χάριν τοῦ ἑνός. Ὁ χριστιανισμὸς συνυφανθεὶς μὲ τὸν ἑλληνισμὸν ὡς πολιτισμὸν μέτρου εἶχε χαράξει τὴν φωτεινὴν ἐκπολιτιστικὴν πορείαν τῆς Ἱστορίας δι’ ὅλα τὰ Ἔθνη.

“Ὁ Πατριάρχης διέβλεπε ἀκόμη εἰς τὴν Ἐθναρχικὴν του ιδιότητα τὸν Διάδοχον τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων. Δὲν ἐξεδηλοῦτο μὲν ἡ Βυζαντινὴ ἰδέα, ἀφοῦ τὸ Ἔθνος ἔζη ἐντὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλ’ ἐβιοῦτο ὡς προσδοκία ἀποκαταστάσεως τοῦ Ἔθνους εἰς τὴν θέσιν καὶ τὴν παλαιὰν μορφήν τῆς Βυζαντινῆς Βασιλείας. Καὶ ὅλοι μὲν οἱ Πατριάρχαι καὶ αὐτοὶ οἱ Μητροπολίται καὶ ὅλος ὁ κλήρος καὶ ὁ λαὸς ἔκρυπτον εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεώς των τὴν μεγάλην αὐτὴν ἰδέαν, ἐν τούτοις μὲ αὐτὴν συνέχετο καὶ ἐζωογονεῖτο τὸ Ἔθνος εἰς τὴν πίστιν του καὶ τοὺς ὄραματισμοὺς του καθ’ ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν του κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας.

“Ὅταν ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὡς Διάδοχος τοῦ Θρόνου, εἶχε διέλθει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ 1910 διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Σόφιαν καὶ παραστῆ ἔξ ὀνόματος τοῦ Βασιλέως πατρός του εἰς τὴν τελετὴν τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Βόριδος Διαδόχου τοῦ Βουλγαρικοῦ Θρόνου, δὲν εἶχε ἐπιτραπῆ εἰς Αὐτὸν ὑπὸ τῆς τότε Τουρκικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ΄. ὁ ἐπικληθεὶς Μεγαλοπρεπῆς, διὰ τὴν ἐπιβλητικὴν του παράστασιν, τὴν ἀριστοκρατικότητα τῆς διανοήσεώς του καὶ τὴν ἡγεμονικότητα τῶν τρόπων τῆς συμπεριφορᾶς του, ἔστειλε μίαν Ἐπιτροπὴν εἰς τὸν Σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν Σιρκετζῆ Κων/πόλεως, ὅπως διερμηνεύσῃ εἰς τὸν Διάδοχον Κωνσταντῖνον τὰ εὐχὰς τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐφωδίασε δὲ τὴν Ἐπιτροπὴν Αὐτὴν μὲ τὸ Ἀρχιερατικὸν του ἐγκόλπιον ποῦ ἔφερε τὸ Βυζαντινὸν ἔμβλημα τοῦ Δικεφάλου Ἄετοῦ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ τοῦ τὸ ἐπιδώσῃ καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ λόγια : «Δὲν ἦτο δυνατόν, Ὑψηλότατε, νὰ παραμείνῃ ἀσυγκίνητος ἡ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸ πέρασμά Σου ἀπὸ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Σοῦ στέλλει αὐτὸ τὸ Βυζαντινὸν ἔμβλημα καὶ τὸ συνοδεύει μὲ διάπυρον εὐχὴν ὅπως ἡ βυζαντινὴ ἰδέα, τῆς ὁποίας ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἶναι ὁ πιστὸς θεματοφύλαξ, εὔρῃ τὸ ταχύτερον τὴν πραγμάτωσίν της εἰς τὸ Ὑψηλὸν Σου πρόσωπον». Ἡ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ἐγέννησαν οἱ λόγοι αὐτοὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Διαδόχου ὑπῆρξε

βαθυτάτη. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ Πατριαρχείου περὶ τὸ θέμα τοῦτο εἰς ἄλλας περιστάσεις ἐξεδηλοῦτο μὲ ἰδιάζουσας σύνεσιν. Τὸ ὡς ἄνω περιστατικὸν ἀπλῶς ἐμνημονεύθη ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ διὰ νὰ δειχθῇ τὸ νόημα τῆς ἱστορικῆς συνειδήσεως τὸ ὁποῖον ἔκλειεν εἰς τὸ πνευματικὸν της βάθος ἢ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Αἱ παροῦσαι διεθνεῖς πολιτικαὶ συνθήκαι ἀντιμετωπίζουν τὰς ὡς ἄνω σκέψεις ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸ παρελθόν. Αἱ μετὰ τῆς γείτονος Τουρκικῆς Ἐπικρατείας σχέσεις τῆς Ἑλλάδος καθορίζονται σήμερον ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς διαιρέσεως τοῦ κόσμου εἰς δύο ὁμίλους Ἐθνῶν ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ ἀσφάλεια τῶν δύο Ἐπικρατειῶν καὶ ἡ θεμελίωσις τῆς διεθνοῦς εἰρήνης εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα σκέψις τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν.

† Ο ΣΑΜΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ (*)

Η ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΑΥΤΗΣ

Ἡ Θράκη, κατὰ τὰ ἱστορικῶς μέχρι τῆς σήμερον παραδεδεγμένα, εἶναι ἡ χώρα, ἡ ὁποία ἐγίνε γνωστὴ τὸ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἤδη ἐποχῆς, ἥτοι ἀπὸ τῆς τρίτης ἢ μᾶλλον τετάρτης π.Χ. Χιλιετηρίδος. Τῆς πρωτογόνου ταύτης ἐποχῆς σώζονται διάφορα ἔργα, μαρτυροῦντα τὴν ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Εὐρώπῃ, ὑπαρξιν ἀνθρωπίνης διαβιώσεως καὶ στοιχειοδεστάτου πολιτισμοῦ, προσηρμοσμένου εἰς τὰς πρῶτας ἀνάγκας τῆς ζωῆς.

Τὸ ὄνομα *Θράκη*, κατὰ τὴν βαθύτατα ἀπομεικρυσμένην ἐκείνην ἐποχὴν, δὲν εἶναι παρὰ μία γεωγραφικὴ ἔκφρασις, ἀπὸ τῶν Καρπαθίων ὀρέων ἀρχομένη καὶ ἀορίστως καθ' ὅλην τὴν χερσόνησον ἐκτεινομένη. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν πῶθεν παράγεται ἡ λέξις Θράκη, οὔτε πῶθεν γῆς ἦλθον οἱ Θράκες εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἡ Θράκη ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς χώρα μυστικισμοῦ κυρίως θρησκευτικοῦ, πλήρης παραδόσεων καὶ ἱστορικῶν θρύλων, μέχρι τῆς αὐγῆς τῶν προϊστορικῶν χρόνων, ἥτοι τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἡρόδοτον, οἱ Θράκες ἦσαν τὸ πολυπληθέστερον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔθνους, ἀναγράφονται δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς διαδρομῆς καὶ ἐκστρατείας τῶν Περσῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν διάβασιν τῶν στρατευμάτων τῆς Περσίας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ πέραν τὰ ὄνόματα τῶν Θρακικῶν λαῶν μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ. Δυστυχῶς αἱ πληροφορίαι αὐταὶ τοῦ Ἡροδότου εἶναι πολὺ πενιχραὶ καὶ αἱ εἰδήσεις του περιορίζονται μόνον εἰς τὰ παράλια καὶ περὶ τοῦ Ἰστρου (Δουνάβεως), ἀφοῦ οὐδὲν ἀναγράφει περὶ τῶν Ὀδρυσῶν, τοῦ σπουδαιότερου καὶ ἰσχυροτέρου τῶν Θρακικῶν ἔθνων κατοικούντων καὶ κατεχόντων τὴν περὶ τὸν Ἐβρον κεντρικὴν Θράκην.

(*) Ὁλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος Κουρτίδης μᾶς ἀπέστειλε διὰ τοῦ κ. Μ. Σταμούλη μέλους τοῦ Δ. Σ. καὶ πολιτῆμου συνεργάτου τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» ἐκ τοῦ σανατορίου τὰ δημοσιευόμενα «Ἱστορικὰ Σημειώματα», τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ κύκνειον ἄσμα τοῦ ἀκαταπονήτου ἱστοριοδίδου.

Ἄλλ' εὐτυχῶς περὶ τῶν Ὀδρυσῶν καὶ τοῦ κράτους αὐτῶν γράφει ἐκτενῶς καὶ ἱκανοποιητικῶς ὁ Θρακικῆς καταγωγῆς μέγας ἱστορικὸς Θουκυδίδης ἀναφέρων ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Μηδικῶν πολέμων τὸ κράτος τῶν Ὀδρυσῶν ἐξετείνεται ἀπὸ τοῦ Ἴονιου, ὡς λέγει, κόλπου μέχρι τοῦ Αἴμου καὶ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως, περιλαμβάνον τὰ εἰς τὴν χώραν ταύτην κατοικοῦντα διάφορα Θρακικὰ ἔθνη. Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ Ὀδρύσαι φέρονται ἐπισήμως καὶ ἱστορικῶς ἔχοντες σχετικὴν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν καὶ πολιτικὴν ρύθμισιν. Καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καθίστανται πλέον γνωσταὶ τόσοσιν αἱ κοινωνικαὶ ὅσον καὶ αἱ ἐμπορικαὶ καὶ πολιτικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν Ὀδρυσῶν καὶ τῆς πανισχύρου δημοκρατίας τῶν Ἀθηναίων, ἀντιπροσωπευομένης ἐν τῇ αὐτῇ τῶν Ὀδρυσῶν δι' ἐπισήμων πρεσβευτῶν κυρίως, ἂν ὄχι ἀποκλειστικῶς, ἐκ διασήμων στρατηγῶν, ἔκτοτε ἤρχισαν καὶ ἐπίσημα συνοικέσια ἀνωτέρων Ἀθηναϊκῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ βασιλικῶν ἐξ Ὀδρυσῶν συζύγων. Ὁ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ ἀκμάσας διαπρεπῆς γεωγράφος Στράβων μνημονεῦει εἰς τὰ Γεωγραφικὰ του 22 Θρακικὰ ἔθνη, ὑποδιαιρούμενα καὶ αὐτὰ εἰς πολὺ περισσότερα. Εἴπομεν ἤδη, ὅτι κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐποχὴν, ἡ Θράκη ἀποτελεῖ γεωγραφικὴν ἔκφρασιν. Τὰ ὄρια τῆς Θράκης διαγράφονται κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν ἐκτεινόμενα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, εἰς τὴν Ἀμφαξιτίδα λεγομένην χώραν.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ δὴ ἀρχομένου τοῦ Ε' αἰῶνος τὰ ὄρια τῆς Θράκης περιορίζονται εἰς τὸν ποταμὸν Στρυμόνα. Ἀπὸ τοῦ Φιλίππου δέ, ὅστις κατέστησε ὑποτελεῖς τοὺς εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα Θράκας ἡγεμόνας καὶ ἀπέσπασε ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων, τὰ ὄρια τῆς Θράκης ὀρίζονται πλέον μέχρι τοῦ Νέστου ποταμοῦ. . . .

Ἐκ τῶν ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα κατῴκουν εἰς τὴν κυρίως Θράκην τὰ διασημότερα κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν ἦσαν οἱ *Σάτραι* διήκοντες ἀπὸ τοῦ Παγγαίου, καθ' ὅλην τὴν Ροδόπην μέχρι σχεδὸν τοῦ Αἴμου γνωστοὶ διὰ τὸ ἱερὸν Μαντεῖον ἐπὶ τοῦ Παγγαίου, γνωστὸν καθ' ὅλην τὴν Θράκην καὶ ἀπολαύον γενικῶς παρὰ τῶν κατοίκων ἐκτιμῆσεως. Ἐπίσης οἱ *Δησσοὶ* κατοικοῦντες εἰς τὰ Βόρεια Ἀνατολικά τῆς Ροδόπης, ἄνωθεν τῆς Φιλιππουπόλεως μὲ πρωτεύουσαν τὴν *Δησαπάραν* (δησῶν - πόλις) γνωστότατοι διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν μεθ' ὧν ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν κατακτητικῶν σχεδίων τοῦ Φιλίππου. Ἐπειτα *Δῖοι* οἱ μαχαιροφόροι, φυλὴ πολυάριθμος καὶ εἰρηνικὴ κατοικοῦσα ἐπὶ τῆς μέσης Ροδόπης.

Ἐνατολικώτερον τούτων, ἐπὶ τῆς Ἐνατολικῆς Ροδόπης καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐβρου, οἱ πανίσχυροι Ὀδρῦσαι. περὶ ὧν εἴπομεν ὅτι ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν ὁ ἱστορικὸς Θεουκυδίδης. Εἰς τὴν Ἐνατολικὴν Θράκην, ἐκτὸς ἄλλων ἦσαν οἱ *Θυνοί*, ἔθνος πεπολιτισμένον καὶ μὲ σχετικὸν πολιτισμὸν περὶ ὧν ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν ὁ Ξενοφὼν εἰς τὴν ἀνάβασίν του. Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν λεπτομερῶς περὶ τῶν ἔθνων τῶν κατοικούντων τὴν Θράκην, καθ' ὅσον λεπτομερέστατα περὶ ὄλων τούτων, ὡς καὶ περὶ τῶν πόλεων δύναται νὰ εὔρη ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ σύγγραμμά μου «Ἱστορία τῆς Θράκης».

Πρέπει ὅμως νὰ διακρίνωμεν ὅτι εἰς τὴν Θράκην γενικῶς αἱ πόλεις εἶναι δύο κατηγοριῶν, θρακικαί, δηλ. πόλεις κτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν Θρακῶν καὶ ἑλληνικαί κτισθεῖσαι ἀπὸ τῶν Ἀρχαίων χρόνων καὶ ἐντεῦθεν ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποίκων.

Ἡ πρώτη Θρακικὴ πόλις, τὴν ὁποίαν μᾶς κατέστησεν γνωστὴν ἡ Μυθολογικὴ παράδοσις, εἶναι ἡ *Σαλμηδυσσός*, κτισμένη ἐπὶ τῆς Ἐνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ προγονικοῦ Εὐξείνου, ὅπου ὁ *Μάντις Θεσεὺς* συνεβούλευσε καὶ ὠδήγησε τοὺς Ἀργοναύτας, διαβάντας ἤδη τὸ στενὸν τῆς Ἑλλης καὶ τοῦ Βοσπόρου, φέροντας τὸ πρῶτον τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Κολχίδος, ἐπὶ τοῦ Καυκάσου. Ἐπίσης γνωστὴ Θρακικὴ πόλις εἶναι ἡ *Πολτυμβρία*, πρωτεύουσα τοῦ Θρακῆς Βασιλέως (Πόλυτος) (Αἴνος).

Ἡ πόλις αὕτη μετωνομάσθη εἰς *Αἴνον* καὶ ὡς τοιαύτη μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο γνωστὴ καὶ ἡ ἀκτὴ τῶν *Κικόνων* παρὰ τὸν Ἰσμαρον, ὅπου ἐπλανήθη ἡ Τριήρης τοῦ Ὀδυσσεὺς τὸ πρῶτον μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰλίου.

Εἰς τὴν χώραν τῶν Κικόνων ἐσπαράχθησαν ἀγρίως πολλοὶ ἐκ τῶν ἑταίρων τοῦ Ὀδυσσεὺς. Μετὰ τὴν ἀπόβασίν του εἰς τὴν ἄξενον τῶν Κικόνων γῆν, φιλοξενηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος Μάρωνος, ἐπυνύμου καὶ ἰδρυτοῦ, ὡς φαίνεται, τῆς πόλεως *Μαρωνείας* ἔλαβε παρ' αὐτοῦ μεταξὺ πολλῶν πολυτίμων δώρων καὶ τοὺς ἀσκοὺς τοῦ περιφήμου θρακικοῦ οἴνου, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐμέθησε τὸν *Πολύφημον*. Παρὰ τὴν Μαρωνεῖαν ἦσαν τὰ θρακικὰ πολίσματα τέμπυρα ὡς καὶ τὰ παράλια «Σαμοθράκεια φρούρια» λεγόμενα, ἦτοι ἡ *Σάλη*, *Ζώνη*, *Σέρραιον* καὶ *Μεσημβρία*. Πολυάριθμοι καθ' ὅλην γενικῶς τὴν Θράκην ἦσαν αἱ Θρακικαὶ πόλεις τὰ πολίσματα καὶ τὰ φρούρια. Ἐκ τούτων γνωσταὶ ἦσαν ἡ *Ὀύσκονδάμα*, πρωτεύουσα τῶν *Ὀδρυσῶν* ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τῆς ὁποίας βραδύτερον ὁ Αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων Ἀδριανὸς ἔκτισε τὴν ἱστορικὴν *Ἀδριανούπολιν*. Σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Θράκης κατέχει ἡ *Βιζύη*, ἣτις πολλάκις διετέλεσε κινήτῃ πρωτεύουσα τῶν Ὀδρυσῶν μετὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀποικίας τῶν *Κυ-*

ψέλλων. Πολυάριθμοι επίσης καθ' ὄλην τὴν Θράκην ἦσαν ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, προπάντων δὲ καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ὅπου εἶχον κτισθῆ ἄνω τῶν εἴκοσι πόλεων τῆς Προποντιδος καὶ τοῦ Εὐξεινίου, αἱ ὁποῖαι βραδύτερον ἀπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ ἐντεῦθεν ἀπετέλεσαν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν Θρακῶν τὸν ἰσχυρότερον καὶ ἀπαράμιλλον Βυζαντινὸν Ἑλληνισμόν.

Παρ' ὅλα ὅσα καὶ ἂν ἐγράφησαν περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Θρακῶν, φρονῶ ὅτι δὲν εἶναι τολμηρὸν νὰ εἴπη τις ὅτι οἱ Θρακῆς γενικῶς ἀνήκον εἰς τὴν Ἄσiam ὁμογένειαν, ἐπομένως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν οἰκογένειαν. Δύο μεγάλας κατηγορίας Θρακικῶν ὁμάδων διακρίνομεν, τοὺς Θράκας καὶ τοὺς Φρύγας. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἐζήτησαν νὰ μᾶς βεβαιώσουν ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἦσαν οἱ ἴδιοι μὲ τοὺς Θράκας καὶ μάλιστα διήρυσαν αὐτοὺς εἰς τὴν Πελασγοθρακικὴν ὁμάδα καὶ τὴν Πελασγοφρυγικὴν. Ἄλλὰ ὁ Ὅμηρος διακρίνει ρητῶς τοὺς Δίους Πελασγοὺς ἀπὸ τοὺς Θράκας καὶ Φρύγας καὶ λοιποὺς Ἑλληνας ὡς συμμάχους καὶ λαβόντας μέρος εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον μετὰ τῶν Τρώων καὶ ἄλλων Φρυγικῶν ἔθνων καὶ ἐκστρατεύσαντας ἀπὸ τὴν Ἡπειρον, Θράκην καὶ Μικρὰν Ἀσίαν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Περὶ τῶν Φρυγῶν οἱ ὁποῖοι ἐξετείνοντο καθ' ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀρχικὴ των ἐστία ἦτο τὸ ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὄρος Βέρμιον ὅπου κατῴκουν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Βρῦγες καὶ ὅτι διαβάντες εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐπωνομάσθησαν Φρῦγες (σύμφωνα μὲ τοὺς γνωστοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῆς Θρακικῆς γλώσσης: Βίλιπορ=Φίλιππος, Βερενίκη=Φερενίκη, Βαλακρὸς=φαλακρὸς). Οἱ Τρῶες (Φρῦγες) ἦσαν στενώτεροι συγγενεῖς μὲ τοὺς Θράκας παρὰ μὲ τοὺς Ἑλληνας καὶ διὰ τοῦτο αὐθόρμητοι κατ' αὐτεπάγγελτον ἱστορικὸν νόμον οἱ Θρακῆς ἐκ Μακεδονίας καὶ Θράκης προστρέχουν μὲ τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας των νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν κοινῶν ἐχθρῶν τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ τὴν ἐξ Ἑλλάδος ὑποχώρησίν του ὁ μέγας Βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ἐκράτησε ὑπὸ τὴν κατοχὴν του πολλὰ ἰσχυρὰ φρούρια Θρακικὰ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἔστησεν εἰς αὐτὰ ἰσχυρὰς φρουρὰς τὰς ὁποίας μόνον ὁ Φίλιππος βραδύτερον κατῴρθωσε νὰ ἀποδιώξη καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰς τὴν ἐλευθερίαν.

Ἦδη ὁ μεγαλειπίβολος τῶν Μακεδόνων Βασιλεὺς ἀναλαμβάνει νὰ ὀργανώσῃ Ἑλληνικὸν κράτος ἰσχυρὸν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Δουναβέως μέχρι τῆς Σπάρτης. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὠργιάζον οἱ σοφισταὶ

καὶ οἱ δημαγωγοί. Οἱ διάφοροι Κλέωνες καὶ Ἀλκιβιάδαι ἀνελάμβανον, ἀντὶ τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀθηναϊκῶν στρατευμάτων, ἀποτελουμένων τὸ πλεῖστον ἀπὸ μισθοφόρους Θράκας. Καὶ ἐνῶ οἱ πραγματικοὶ πατριῶται καθὼς ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Ἰσοκράτης καίτοι βλέποντες τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔρριψαν τὴν Ἀθηναϊκὴν δημοκρατίαν, οἱ ἔκφυλοι πολιτικοὶ ἠγάγεται, ὠθούμενοι καὶ ἐνισχυόμενοι ἀπὸ τὸν ρήτορα Δημοσθένην ἐξηκολούθουν νὰ ἀγνοοῦν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν καὶ νὰ ἐκστρατεύουν οἰκτρῶς ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ὁ πολυμήχανος Μακεδὼν ἐξηκολούθει τὸ πολιτικόν, στρατιωτικόν καὶ ἐκπολιτιστικόν ἔργον του. Ἀφοῦ πρῶτον κατέκτησε μὲ ἐπιτυχεῖς ἐκστρατείας καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς ἀπλῶς τοὺς τρεῖς Θράκας ἡγεμόνας, τοὺς ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ Νέστου καὶ προπάντων τὸν *Χερσοβλέπτην*, τὸν ὁποῖον ὡς σύμμαχον ἐγκατέλιπον οἰκτρῶς καὶ ἀνάνδρως οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν τύχην του, ἐστράφη πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Βορρᾶν ἐκπολεμῶν μέχρι τῆς Περίνθου καὶ τοῦ Δουνάβεως τοὺς *Ὀδρύσας* μεθ' ὧν συνῆψε βραδύτερον πολιτικὴν συμμαχίαν, τοὺς *Βησσοὺς* καὶ ἔτι βορειότερον τοὺς *Τριβαλλοὺς*, τοὺς ὁποῖους ἐνίκησε καὶ καθυπέταξε, εἰς δὲ τὸν ἡττημένον βασιλέα αὐτῶν ἔδωκε ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφὴν του *Κύναν*.

Τοιοῦτοτρόπως τὸ ὄνειρον τὸ πολιτικόν τοῦ Φιλίππου ἦτο νὰ χαράξῃ ἰσχυρῶς τὰ βόρεια σύνορα εἰς τὸν Δούναβιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως ἰσχυροῦ κράτους ἵδρυσεν καθ' ὅλην τὴν κυρίως Θράκην διάφορα φρούρια καὶ πόλεις ὡς λ. χ. τὴν *Φιλιππούπολιν* κ. ἄ., ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἐχάραξε καὶ κατεσκεύασε πολυαριθμοὺς δρόμους, τῶν ὁποίων οἱ σπουδαιότεροι οἱ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως πρὸς Νότον μέχρι τῆς παραλίας πεδιάδος τοῦ Δωρίσκου καὶ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Καὶ αἱ ἀρτηρίαι αὗται ἐχρησίμευσαν ὄχι μόνον εἰς στρατιωτικὸς κατακτητικὸς σκοποὺς καθ' ὅσον ὁ Φίλιππος δὲν ἔτρεφε τοιοῦτους, ἀλλὰ εἰς ἔργα ἐκπολιτιστικὰ ἀνώτερα καὶ εἰς ἔργα κοινωνικὰ καὶ εἰς λόγους κοινωνικὸς καὶ ἐμπορικῶς.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἐκπολιτισμὸς τῶν ἐν τῇ ἔσω Θράκῃ διαφόρων Θρακικῶν ἐθνῶν τῶν καθυστερησάντων ὀπωσδήποτε, συνεπληρώθη ἐπὶ τοῦ Φιλίππου διὰ τῆς συμπράξεως ἀφ' ἑνὸς τῶν ἀπειραριθμῶν ἐν τῇ Θράκῃ Θρακικῶν ἐθνῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς μεγαλόφρονος καὶ μεγαλεπιβόλου πολιτικῆς τοῦ Φιλίππου.

Τότε, δηλ. ἀπὸ τοῦ Φιλίππου, ἤρχισε καὶ ἡ ἀφομοίωσις καὶ ἐξομοίωσις τῶν Θρακῶν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. Συνέβη δηλ. ὅ,τι βραδύτερον καὶ μὲ τοὺς θαυμασίους Πτολεμαίους εἰς τὴν Ἀνα-

τολήν καί τήν Αἴγυπτον τούτέστιν νά ἐπικρατήσῃ ἡ κοινή Ἑλληνική γλῶσσα τῆς Ἑλληνικῆς λεγομένης ἐποχῆς καί τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὐαγγελίου.

Τό μέγα τοῦτο ἱστορικόν γεγονός ὁ διάσημος Οὐγγρος καθηγητής Tomasheke τὸ ἀποκαλεῖ καί τὸ χαρακτηρίζει, τὸν ἀκολουθεῖ δὲ καί ὁ διαπρεπῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Σόφιας καθηγητής τῆς Ἀρχαιολογίας καί τῆς Ἱστορίας Γαβριήλ Κατσάρωφ, ὡς *ἐξελληνισμὸν* τῶν Θρακῶν λέγων ὅτι ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν Θρακῶν ἀρξάμενος ἀπὸ Φιλίππου ἔληξε κατὰ τὴν 3ην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Κατὰ τὴν κυρίαν του ὁμῶς ἐκδοχὴν, πρέπει νά παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ διάφορα Θρακικὰ ἔθνη, διαβίωσαντα ἐπὶ μακροτάτους αἰῶνας μακρὰν τῆς γλωσσικῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἰόνων καί τῆς ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἀνεπτυγμένης Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας ἔμειναν, καθὼς καί τὰ ἄλλα βόρεια ἑλληνικὰ Φύλα, δηλαδὴ οἱ Ἰλλυροὶ (Ἀλβανοὶ) νοτιώτερον ἐν Ἠπειρῷ τὰ διάφορα Θεσπρωτικὰ Φύλα καί οἱ Μακεδόνες ἄνευ γλωσσικῆς τινος ἐξελίξεως διατηροῦντα τὴν ἀρχέτυπον καί στοιχειώδη γλωσσικὴν καί φθολογικὴν μορφολογίαν τῶν μέχρι τῆς ἱστορικῆς καί πανισχύρου ἐπικρατήσεως τῶν Μακεδόνων διὰ τῶν ὁποίων συνετελέσθη καί συνεπληρώθη, ἐκτός τῆς διαλέκτου τῶν Ἰλλυριῶν ἢ πλήρης διαλεκτικὴ ἀφομοίωσις.

Οὐχ' ἦττον δὲν ἔλειψαν βέβαια εἰς ἀπομεμακρυσμένα σημεῖα τῆς Θρακικῆς γῆς λείψανα τῆς Θρακικῆς διαλέκτου ἐὰν πιστεύσωμεν ὅτι κατὰ τὸν 7 μ.Χ. αἰῶνα ἐτελεῖτο καί λειτουργία εἰς τινὰ βόρεια Θρακικὰ ἔθνη, εἰς τὴν Θρακικὴν διάλεκτον, ὁ δὲ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὸν 5 αἰῶνα διάσημος ἱστορικὸς Προκόπιος ἀναγράφει εἰς τὸ περὶ «Κτισμάτων» ἔργον του ὅτι ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς προστασίαν τῆς Κεντρικῆς καί Ἀνατολικῆς Θράκης καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Ἀνατολικῆς Ροδόπης περὶ τὰ ἑκατὸν εἴκοσι φρούρια ἐκ τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα ἔχουν Θρακικὰ ὀνόματα. Ἐκτοτε, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Φιλίππου καί ἐντεῦθεν, ἡ Θράκη, ὡς διεμορφώθη ἔθνολογικῶς καί γλωσσικῶς, ἐξηκολούθει νά διατελῇ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν καί διοίκησιν τῶν ἰδικῶν τῆς βασιλείων καί ἡγεμόνων ἀνεξάρτητος μὲν, ἀλλὰ φόρου ὑποτελῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας δυνάστας. Εἶναι γνωστὸν, ἄλλως τε, ὅτι ὁ Φίλιππος εἰσήγαγε καθ' ὅλην τὴν Θράκην τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς Δεκάτης. Καί ἐν γένει ὅσον οἱ Μακεδόνες ἐνισχύονται καί ἀκμάζουν πολιτικῶς, τόσον οἱ Θράκες ἐκμηδενίζονται πολιτικῶς μέχρι τοῦ 136 π.Χ., ὅτε οἱ Μακεδόνες ὑποτάσσονται ὁλοσχερῶς εἰς τοὺς Ρωμαίους. Οἱ Θράκες καί μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησαν νά διατελοῦν ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐπικυριαρχίαν καί μάλιστα τὸ ἰσχυρὸν κράτος τῶν Ὀδρυσῶν, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο ἀπὸ

τῆς Ροδόπης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως. Ἦδη ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν εἶναι Κότυς ὁ Ε΄ ὁ ἀποκληθεὶς ἔστεμμένος ποιητῆς ἀπὸ τὸν Ρωμαῖον Ὀβίδιον, ἐξόριστον εἰς τὰς ἀξένους ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως, ὅστις δι' ἐμπνευσμένης ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Κότυν, παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ Αὐγούστῳ, ὅπως ἀνακληθῆ ἓκ τῆς πικρᾶς ἐξορίας του.

Ἡ Θράκη ἔχασε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς κατὰ τὸ ἔτος 46 μ.Χ. ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος καὶ ἔκτοτε πλέον κατέστη ἐπαρχία Ρωμαϊκή.

Καὶ ἤδη ὁ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμὸς ἐκτεινόμενος γενικῶς ἀπὸ τοῦ Αἴμου μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους κατέστη σπουδαιότατον κέντρον ζωηροτάτου διακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν ὑπερκειμένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ τῆς Ἄνα·τολῆς. Εὐνόητον εἶναι, ὅτι ἐν τῇ γεωγραφικῶς καὶ γεωλογικῶς προνομιοῦχῳ ταύτῃ θέσει ὁ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμὸς μὲ τὴν φυσικὴν του εὐφυΐαν καὶ ἀσύγκριτον δραστηριότητα κατέστη ὁ πολυτιμώτερος παράγων εἰς τὴν σταθεροποίησιν ἐν τῇ μέσῃ Ἀνατολῇ ἑνὸς μεγάλου πολιτισμοῦ. Οἱ Ρωμαῖοι, ἔχοντες ἀπαράμιλλον διοικητικὸν τρόπον ἔστειλαν εἰς τὴν Θράκην, ἔκτός ὀλίγων στρατιωτικῶν δυνάμεων, πολλὰς ἐφεδρείας διοικητικῶν ὑπαλλήλων, ὥστε ἐπὶ πέντε καὶ πλέον αἰῶνας ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἐν τῇ Θράκῃ διὰ διοικητικῆς φύσεως ζητήματα καὶ νομοθετικὰς ὑποθέσεις. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξηκολούθει νὰ προάγεται ἀνέπαφος καὶ ἀνεξάρτητος εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν. Πολιτικῶς ἡ κατάστασις μετεβλήθη ἄρδην διὰ γεγονότος μεγίστης στρατιωτικῆς σημασίας. Κατόπιν διχονοιῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων μεταξὺ διαφόρων πριγκήπων καὶ στρατηγῶν τὸ ἀπέραντον Ρωμαϊκὸν Κράτος ἐσχίσθη εἰς δύο μεγάλα τμήματα, τὸ δυτικὸν καὶ τὸ ἀνατολικόν. Τούτου αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν νικηφόρων στρατευμάτων του Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, ὅστις ἴδρυσεν τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὸ παρά τὸ Χρυσοῦν Κέρας νεῦον Θρακικὸν πόλισμα Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις. Ἐκτοτε καθ' ὅλην τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, διαρκέσασαν ἐπὶ μίαν ἀκριβῶς χιλιετηρίδα, οἱ Θράκες συμμετέχουν ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν καὶ πολιτικὴν ρύθμισιν τοῦ ἀπέραντου Βυζαντινοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ ἀπὸ τῆς Περσίας μέχρι τῆς Σικελίας καὶ τῆς Νοτίου Ἰταλίας. Ἐκτός τῶν πατριαρχῶν καὶ ἐπισκόπων, τῶν λογάδων τοῦ ἔθνους καὶ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, ἡ Θράκη ἔδωσε εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος καὶ Βασιλεῖς, ὡς ὁ Ἰουστῖνος ὁ Θράξ καὶ ὁ ἀνηψιὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐκτίσθη ὁ Παρθενὼν τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ

ἡ Ἀγία Σοφία καὶ ἐγράφη ὁ Ἰουστινιάνειος κώδιξ, ὅστις ἰσχύει νομοθετικῶς μέχρι τῆς σήμερον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Μετὰ τούτους ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας βασιλεύει εἰς τὸ Βυζάντιον ἡ δυναστεία τῶν Μακεδόνων με ἀρχηγέτην Βασίλειον τὸν Μακεδόνα, ὅστις ἐγεννήθη εἰς τι χωρίον τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὠνομάσθη δὲ Μακεδὼν διότι ἡ Ἀδριανούπολις μέχρι τοῦ Αἴμου ἀνήκε εἰς τὸ θέμα Μακεδονίας, οὕτω κατὰ συνθήκην ἀποκληθέν. Ἐκτὸς τούτων εἰς τὸ δεσποτάτον τῆς Νικαίας, ἰδρυθὲν ἐκτὸς ἄλλων ἐν Νικαίᾳ κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, τὸν Δεσπότην καὶ αὐτοκράτορα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν διεδέχθη ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως μυστικοσύμβουλος καὶ γαμβρός του Ἰωάννης Βατάτσης τὸν ὁποῖον πάλιν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ Β΄.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο τῶν ἀπομεμακρυσμένων Βυζαντινῶν αἰώνων, ἐκτὸς τῶν ὀλίγων πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐγκαθιδρυθέντων παρὰ τὸν Αἴμον ἐν τῇ Βορείῳ Θράκῃ Γαλατῶν οἵτινες ἵδρυσαν ἐκεῖ μικρὸν Γαλατικὸν κράτος με πρωτεύουσαν τὴν Τύλιν (σημερινὸν Τύλοβο) καὶ τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν εἰκονοκλαστῶν λεγομένων *Παυλιανῶν* ὀρμηθέντων μὲν ἐκ τῆς περιφερείας τῆς περικλειομένης μεταξὺ τῆς Κιλικίας καὶ τοῦ Λιβάνου, ἐγκατασταθέντων δὲ εἰς τὴν περιφέρειαν Φιλιππουπόλεως, ὅπου μέχρι τῆς σήμερον σώζονται λείψανα τῶν εἰκονοκλαστῶν καὶ μεταρρυθμιστῶν τούτων, διατηρούντων ἰδιαιτέραν ἂν ὄχι ἐθνότητα, ἀλλὰ ἰδιαιτέραν θρησκευτικὴν αἴρεσιν. Κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Θρακικὸς Ἑλληνισμὸς κατεῖχεν, ὡς εἴπομεν, πρωτεύουσαν θέσιν ἐν παντὶ κλάδῳ εἰς τὴν μέσῃν Ἀνατολήν.

Τὴν ὁπωσδήποτε ὀμαλὴν ἐν τῇ Θράκῃ πολιτικὴν κατάστασιν διέκοψε κατὰ ἱστορικὴν εἰμαρμένην ἡ ἐμφάνισις τῶν Ὀθωμανῶν (Τούρκων). Αἱ πρῶται τουρκικαὶ ὀρδαὶ ἀνερχόμεναι, ὡς λέγεται, εἰς ἐξήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ἰσμαὴλ εἰς τὴν ἐλώδη περιοχὴν τοῦ Σουγιούτ ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἐγκατασταθεῖσαι κατάρθωσαν μετὰ τινα ἔτη μετὰ τὴν προσέλευσιν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀπειραρίθμων μισθοφορικῶν τουρκικῶν φυλῶν προπάντων τῶν Σελτσούκων νὰ συμπαγοῦν εἰς τὴν τουρκικὴν ἐθνότητα καὶ ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν (σουλτάνον) Ὀσμάν (Ὀθμάν) νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν Προῦσαν, τὴν ὁποίαν καὶ κατέστησαν πρωτεύουσαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Ἐν καὶ ὁ Ὀσμάν περιωρίσθη εἰς τὰς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἐδαφικὰς κτήσεις του, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀρχάν ἤρχισε δι' ἄλλων μέσων τὰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῆς Θράκης, κατ' ἀρχὰς δι' εἰρηνικῶν μέσων. Θίγων ἤδη τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος ἐζήτησεν εἰς γάμον Θεοδώραν τὴν θυγατέρα Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὅστις ἐλθὼν εἰς ἔριδας οἰκτρὰς,

ἀναξίας δι' ἓνα τόσον λόγιον αὐλικόν, μὲ τὸν ἐν Βυζαντίῳ βασιλεύοντα οἶκον τῶν Παλαιολόγων κατέφυγεν εἰς τὴν ὄχυρὰν Ἀδριανούπολιν, ὅπου ὑποδυθείς τὰ ἐρυθρὰ αὐτοκρατορικὰ πέδιλα ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ καὶ μετ' ὀλίγον ἀφήσας εἰς αὐτὴν τὸν υἱὸν τοῦ Ματθαίου, τὸν ὁποῖον ἔλαβε τὴν πρόνοιαν νὰ στέψη εἰς βασιλέα, μετέβη εἰς Διδυμότειχον, τὸ ὁποῖον κατέστησεν πρωτεύουσάν του, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξεσφάλισε τὴν ὄχυρὰν καὶ ἐντετειχισμένην αὐτὴν πόλιν. Ἔκτισεν ὁ ἴδιος, ὡς λέγει εἰς τὰς ἱστορίας του, τὸ φρούριον Ἐμπύθειον (σημερινὸν Πύθειον), ὅπου σώζεται σχεδὸν ἀκέραιον μέχρι τῆς σήμερον τὸ φρούριον τοῦτο. Εἴπομεν ὅτι ὁ Ὁρχάν ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν Θεοδώραν. Ὁ ἀτυχὴς Καντακουζηνὸς διὰ λόγους πολιτικῆς ἀδυναμίας ὑπέκυψεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Τούρκου μονάρχου, ἔδωκε τὴν συγκατάθεσίν του καὶ ὡς μόνην του παρηγορίαν, δὲν αἰσχύνεται νὰ γράφῃ, ὅτι ἡ κόρη του καὶ σύζυγος τοῦ σουλτάνου γενομένη διετήρησε τὴν χριστιανικὴν πίστιν της. Οἱ ἀρραβῶνες καὶ αἱ προγαμιαῖαι τελεταί, διαρκέσασαι ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐτελέσθησαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Τόνσου σχηματιζομένην διπλῆν νησίδα τὴν ἐπικαλουμένην τότε «Λειβάδα» τῶν Κομνηνῶν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐπέπρωτο νὰ κτισθῇ τὸ ὑπερφίαλον σουλτανικὸν ἀνάκτορον τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει σουλτάνων. Βραδύτερον αἱ τελεταὶ αὗται συνεχίσθησαν εἰς τὴν Σηλυβρίαν.

Ἐκτοτε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁρχάν ἤρχισαν ὑπὸ τύπον δηθεν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ εἰρηνικῶν ἐπισκέψεων τακτικαὶ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν Θράκην. Δὲν ἤργησε δὲ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1357 κατάληψις τῆς ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ Καλλιπόλεως καὶ αἱ συνεχεῖς διὰ τοῦ τουρκικοῦ στολίσκου ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει παραλίας τῆς πόλεως Αἴνου διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, πλωτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέχρι Φιλιππουπόλεως, ἐπιδρομαὶ τῶν Τούρκων μέχρι Διδυμοτείου ὑπὸ τὸ πρόσχημα συμμάχων καὶ προστατῶν Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἡ ὀριστικὴ κατάληψις τοῦ Διδυμοτείου ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1362, τὸ ὁποῖον κατέστη πρωτεύουσα τῶν πρώτων ἐν τῇ Εὐρώπῃ σουλτάνων Μουράτ καὶ Βαγιαζήτ, τοῦ ὁποίου μέχρι τῆς σήμερον σώζεται ἀκέραιον τὸ τέμενος. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις τῶν Τούρκων ἐν τῇ Θράκῃ ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1350 καὶ ἐντεῦθεν. Οἱ δύο σουλτάνοι συνεπλήρωσαν σχεδὸν εἰρηνικῶς τὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης μέχρι τοῦ Αἴμου καὶ ἀμέσως ἤδη ἐπὶ Μουράτ καὶ Βαγιαζήτ ἐξηπλώθησαν οἱ Τούρκοι εἰς τὰς εὐφορωτάτας καὶ πλουσιωτάτας ἐκτάσεις τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐξηγεῖται ὅτι αἱ Θρακικαὶ αὗται ἐκτάσεις εἶχον ἀποικισθῆ ὑπὸ γνησίων ἐκ Μ. Ἀσίας Τούρκων, τῶν ὁποίων μέχρι τῆς σήμερον διετηρήθη καὶ διεσώθη καθαρῶς ὁ

ἀρχέτυπος ἐθνολογικός χαρακτήρ, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ ἡ γλῶσσα ἡ τουρκική. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Τούρκοι τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἄποικοι ἐκ Μ. Ἀσίας, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν ἀραιότατοι ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἐξισλαμισθέντες πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Ἐβρου καὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῆς Ροδόπης μέχρι τοῦ Νέστου ποταμοῦ, ἐγκατασταθέντες Τούρκοι δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο διακεκριμένας κατηγορίας εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι κατέλαβον τὰς ἐκτάσεις τῆς Κομοτινῆς καὶ τῆς Ξάνθης καὶ τοὺς ὑπερθεὶν αὐτῶν καθ' ὅλην τὴν Ροδόπην μέχρι τοῦ Συομίου ὄρους οἰκούντας, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν ὁμιλοῦν τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, ἄλλοι δὲ ἰδιαιτέρον σλαυϊκόν τι ἰδίωμα. Ἐξ αὐτῶν ἰδιάζουσιν θέσιν κατέχουν οἱ πρὸς δυσμὰς τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τὴν βορειοτέραν Θράκην οἰκούντες μουσουλμάνοι *Πομάνοι*, λαὸς ἡρωϊκὸς καὶ φιλοπόλεμος, ὁμιλοῦντες ἰδιαιτέρον σλαυϊκὸν ἰδίωμα μὲ ἀρκετὰς παρεφθαρμένας ἑλληνικὰς λέξεις. Ἀμέσως νοτιώτερον τούτων, πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀρτάκιοι, μικρᾶς ἑλληνικωτάτης πόλεως, ἀριθμούσης ἐν τῇ περιοχῇ τῆς μέχρι τῆς σήμερον περὶ τὰ εἴκοσι πέντε ἀκμαῖα ἑλληνικὰ χωρία κατοικοῦσιν οἱ Μπουτσακτσή(δες)=μαχαιροφόροι (ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως μπουτσάκ=μάχαιρα), λαὸς τουρκικὸς φιλήσυχος καὶ πολιτισμένος ἐπιδιδόμενος καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον.

Οἱ ἀδέκαστοι ἱστορικοὶ νόμοι μᾶς βεβαιώνουν ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἤκμαζον οἱ Δῖοι ἢ Μαχαιροφόροι, φυλὴ θρακικὴ γνωστὴ διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸν σχετικὸν πολιτισμὸν τῆς. Νοτιώτερον τούτων ἔρχονται εἰς τὴν ἐκτεταμένην ὄρεινὴν περιοχὴν τὴν περικλειομένην εἰς ὀλιγόωρον ἀπόστασιν πρὸς Δυσμὰς τοῦ Ὀρτάκιοι, Διδυμοτείχου καὶ Σουφλίου μέχρι σχεδὸν τῶν ὀρίων τῆς Κομοτινῆς, οἱ Ἀχριάνηδες, ὁμιλοῦντες καὶ αὐτοὶ σλαυϊκὸν τι ἰδίωμα μὲ ὀλίγας παρεφθαρμένας ἑλληνικὰς λέξεις, Μουσουλμάνοι μὲν τὸ θρήσκευμα διατηροῦντες ὅμως πολλὰς χριστιανικὰς συνηθείας, ὡς λ.χ. νὰ κάμνουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπάνω εἰς τὴν ζύμην προτοῦ νὰ τὴν σκεπάσουν, νὰ ἀνάπτουν κηρία ὅταν μεταβαίνουν εἰς τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν κατὰ τὰ λεγόμενα *Τρίτα*. Πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι τελεία ἄγνοια ἐπικρατεῖ εἰς πολλοὺς περὶ τῶν Πομάκων καὶ Ἀχριάνηδων, τοὺς ὁποίους θεωροῦν ὡς μίαν φυλὴν, ἐνῶ πρόκειται διὰ δύο τελείως διακεκριμένα Φύλα. Κατὰ πόσον οἱ σημερινοὶ Ἀχριάνηδες ἀντιπροσωπεύουν τοὺς ἀρχαίους Ἀγριᾶνας Θράκας, γνωστοὺς ὡς μισθοφόρους εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ Μακεδόνας, δὲν εἶναι βεβαίως εὐκόλον νὰ ἀποδειξῶμεν ἱστορικῶς. Οὐχ' ἦττον δὲν εἶναι καὶ ἀδύνατον κατὰ τὴν διάρκειαν τῶσων πολεμικῶν αἰῶνων νὰ μετέστησαν νο-

τιώτερον οἱ Ἀγριᾶνες εἰς τὴν περιοχὴν τῶν σημερινῶν Ἀχριάνηδων. Δυτικώτερον τούτων μέχρι τοῦ Νέστου βορείως τῆς Κομοτινῆς καὶ Ξάνθης εἰς τὴν ὄρεινὴν χώραν, (Δζεμπέλ) δηλαδὴ τὰς ὄρεινὰς ἐπαρχίας τοῦ Σουλτάν Γερῆ, Κουσοῦ—Καβάκ, Ἐγρῆ—Ντερὲ καὶ Νταρῆ—Ντερὲ, εἰς τὰς ὁποίας διαβιοῦσι Μουσουλμάνοι ἔχοντες ξεχωριστὰ φυλετικὰ γνωρίσματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους Μουσουλμάνους τῆς Θράκης.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν Μουσουλμάνων τούτων ἐν Θράκῃ ἦτοι τῶν ἐπὶ Μουράτ καὶ Βαγιαζήτ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἐλθόντων κατακτητῶν Τούρκων καὶ τῶν καθ' ὅλην τὴν Ροδόπην ἀνέκαθεν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐγκατεστημένων Μουσουλμάνων (Τούρκων) ὑπάρχει καὶ μία φυλὴ τουρκικὴ ἐγκατεστημένη εἰς τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν τὴν περικλειομένην, πρὸς δυσμὰς μεταξὺ τοῦ Ὀρτάκιοι, Διδυμοτείχου καὶ Σουφλίου, εἰς ἴσην περίπου μεταξὺ ὄλων ἐξάωρον ἢ ἐπτάωρον ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῶν ἀπέχουσαν, τῶν ὁποίων τὴν χώραν διαρρέει μὲ τοὺς παραποτάμους καὶ χειμάρρους ὁ ὀρμητικώτατος Κιζήλ—Ντερὲς (Ἐρυθροπόταμος), χυνόμενος ὡς παραπόταμος εἰς τὸν Ἐβρον ποταμὸν. Ἡ Τουρκικὴ αὕτη φυλὴ ὅλως ἄσχετος μὲ τοὺς Τούρκους τῆς Θράκης εἶναι οἱ Κιζηλμπάσηδες (κοκκινοκέφαλοι). Ἴσως ὑποθέσῃ τις ὅτι οἱ Κιζηλμπάσηδες ὠνομάσθησαν ἀπὸ τὸν παραπόταμον Κιζήλ—Ντερὲ. Οὐχ' ἦιτον κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ ὄνομα τῶν ἔχει ἄλλην, ἱστορικὴν προέλευσιν. Ὁ Στράβων, διάσημος γεωγράφος ἀκμάσας περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ, ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὑπῆρχε παρὰ τὸν Ἄλυν ποταμὸν καὶ δὴ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἐρυθρίνου ποταμοῦ ἰδιαιτέρον ἔθνος οἱ *Ἐρεθῖνοι*. Φαίνεται ὅτι καὶ οἱ Κιζηλμπάσηδες φέροντες τὸ ἴδιον ὄνομα μὲ τοὺς Ἐρυθρίνους προέρχονται ἐξ αὐτῶν κατὰ τὸν 10ον ἢ 17ον αἰῶνα ἐξορισθέντες ἀπὸ τὰς ἐστίας τῶν ὡς αἰρετικοὶ Μουσουλμάνοι, ἄλλοι μὲν εἰς πολλὰ χωρία τῆς περιοχῆς τῶν Δαρδανελλίων, ἄλλοι πέριξ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν Βοδενῶν καὶ εἰς πολλὰ χωρία τῆς παρὰ τὸν Ἰστρον Βουλγαρίας, ὅπου ἐνδιέτριψα κατὰ τὴν ἐξορίαν μου ἐπὶ τριετίαν μεταξὺ αὐτῶν. Εἰς τὴν ρηθεῖσαν περιοχὴν τῶν Κιζηλμπάσηδων εἶναι κτισμένα εἴκοσι δύο χωρία περιελθόντα ἅπαντα ἐκτὸς ἑνός, ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν διοίκησιν. (Εἰς τούτους δέον νὰ συμπεριληφθοῦν καὶ τρία ἄλλα πέριξ τοῦ Σουφλίου).

Τὰ χωρία ταῦτα τῶν Κιζηλμπάσηδων εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βανούφια*, καθ' ὅσον πολλὰ ἐκ τῶν τμημάτων καὶ χωρίων εἰς τὴν Θράκην καὶ Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπετέλεσαν τὰ λεγόμενα ἱερὰ μουσουλμανικὰ κληροδοτήματα ὑπαχθέντα μὲν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Θρησκευμάτων, ἀλλ' ἀποτελέσαντα ἰδίαν διεύθυνσιν ὑπὸ ἐπωνυμίαν *Ἐβιάφ Νεζαρεσί*. Ὁ θεομὸς

οὗτος απέβη πολυτιμότερος, διότι ἐστέγασε τοὺς ἀπόρους πρόσφυγας Μουσουλμάνους καὶ ἀποκατέστησε αὐτοὺς τελείως.

Οἱ Κιζηλμπάσηδες ἀνήκουν γενικῶς εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν *Σχιῦ-τῶν*, περσικῆς προελεύσεως, ἀπορρίπτοντες τὸ ἱερὸν βιβλίον *Σουνάχ* καὶ περισσότερον προσηλωμένοι εἰς τὸν Ἄλῆ ἢ τὸν Μωάμεθ. Εἰς τὰ Βακουφικά χωρία δὲν ὑπάρχουν Τεμένη (τζαμιά) οὔτε προσεύχονται οὔτε τηροῦν νηστείας κατὰ τὸν ἱερὸν μῆνα Ραμαζάν. Ἱερεῖς δὲν ἔχουν ἐκτὸς ἑνὸς θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ Σέχ εἰς τὸν ὁποῖον προσέρχονται διὰ τὰ θρησκευτικὰ τοὺς ζητήματα. Εἰς τὸ κέντρον τῶν χωρίων ὑπάρχει ἓνας μέγας *Τεκές* εἰς τὸν ὁποῖον ἑορτάζουν πανηγυρικῶς ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας κατὰ τὸ φθινόπωρον τὴν ἑορτὴν τὴν ἀποκαλουμένην *Καντὶλ Γκειτσεσή*.

Λέγεται ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην γίνονται *δῶγια* καὶ *οἰδι-πόδειοι μίξεις*. Ὁ Σέχης τῶν Κιζηλμπάσηδων εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν εἶναι λόγιος καὶ ἀνεπτυγμένος, περιορίζει ὁμως τὴν ἰδιαιτέραν διδασκαλίαν του εἰς πολὺ περιορισμένον ἀριθμὸν Μουσουλμάνων καὶ χριστιανῶν, εἰς ἓνα εἶδος μυστικῆς διδασκαλίας συμβολικοῦ βαθμοῦ (*Disciplina Arcana*) ἀναγωμένης εἰς δόγματα δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀνάλογα ὅπως δὴποτε πρὸς τὰ Καβεΐρια καὶ Διονύσια μυστήρια. Πανάρχαιος Κισσὸς συμβολίζει ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Τεκέ τὰ δόγματα ταῦτα.

Εἰς τοὺς ἐν Θράκῃ Μουσουλμάνους καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων δὲν φαίνεται ὅτι ἐγκατεστάθησαν ἄλλοι Τούρκοι ἐκτὸς τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν ἰθαγενῶν ἐν Ροδόπῃ Θρακῶν. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσαν οἱ μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1878) πρόσφυγες τούρκοι μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας Μουσουλμάνοι ἐκ Βοσνίας, Βουλγαρίας καὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Νότιον Θράκην ἐπὶ Σουλτάνου Χαμίτ, ὅστις εἶχε τὴν πρόνοιαν νὰ σχηματίσῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν Κτημάτων τοῦ Στέμματος (Χασά) ἐδράζουσαν ἐντὸς τοῦ ἀνακτόρου Γιλδιζ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὁδηγίαν του. Ἀπέραντα κτήματα ἀνάλογα πρὸς τὸ Ἐβκάφ ἐδόθησαν πρὸς τοὺς πρόσφυγας καὶ πολλὰ εὐκολίαι, λόγου χάριν ἀπαλλαγὴ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας καὶ ὠρισμένων φόρων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Μουσουλμάνων εἰς τὴν Θράκην ηὔξηθη ἡ ἀναλογία τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες, ἐνῶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν τὸ ὑπερτεροῦν εἰς τὴν Θράκην Ἕθνος, ἐγένοντο ἀριθμητικῶς δευτέροι πρὸς τοὺς Τούρκους, ἐν ἀναλογίᾳ ὄγδοῦντα τοῖς ἑκατόν.

Οἱ Βούλγαροι ἐγκατεστάθησαν κατὰ τὸν 7ον μ.Χ. αἰῶνα εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν εἰς μὲν τὸ Ἀνατολικὸν μέρος πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Αἴμου ἦσαν ἑλληνικαὶ πόλεις, εἰς δὲ τὴν λοιπὴν Κάτω Μοισίαν ἦσαν διάφορα Θρακικὰ ἔθνη καὶ πρὸ πάντων οἱ ἡρωϊκοὶ Τριβαλλοί, καὶ οἱ Μοισοί. Οἱ Βούλγαροι ἀρχικῶς Τουρανικῆς καταγωγῆς ὀρμηθέντες ἀπὸ τὰς στέππας τοῦ Τουρκεστάν καὶ τοῦ Βόλγα, (ἐξ οὗ καὶ Βούλγαροι τὸ ὄνομα) ἀνεμίγησαν μετὰ τῶν Ἰθαγενῶν Θρακῶν καὶ τῶν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν ἐγκαταστάτων Σλαύων καὶ ἔδωκαν μὲν τὸ ὄνομα Βούλγαροι εἰς τοὺς ἄλλους, ἐδανείσθησαν ὅμως παρ' αὐτῶν τὴν σλαυϊκὴν ιδιότητα λαβόντες ἕκτοτε τὴν σλαυϊκὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν διετηρήθησαν καταφανῆ τὰ ἴχνη τῆς Θρακικῆς γλώσσης, ὡς λόγου χάριν τῶν καταλήξεων *οβο—οβα* τῆς χρήσεως τοῦ ἄρθρου εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως καὶ τοῦ οὐδετέρου γένους. Ἐκτοτε ἢ μετὰ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Αἴμου χώρα ὠνομάσθη ἐξ αὐτῶν Βουλγαρία. Καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Βουλγαρίαν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Αἴμου οἱ πληθυσμοὶ ἐξηκολούθησαν νὰ εἶναι ἑλληνικοί, εἰς τε τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, εἰς τὴν Βάρναν (Ὀδησσός), Καβάρναν, Βαλτζίκ, Τούλτζαν, Κωστάντζαν (ἀρχαία Τόμη) καὶ ἄλλας.

Οἱ ἑλληνικοὶ αὐτοὶ πληθυσμοί, παρ' ὅλας τὰς πιέσεις καὶ τοὺς φοβεροὺς διωγμοὺς τῶν Βουλγάρων ἐξακολουθοῦν μέχρι τῆς σήμερον νὰ διατηροῦν ἀκμαῖον τὸ ἑλληνικὸν φρόνημά των. Κατὰ τὸν θον αἰῶνα οἱ Βούλγαροι ἐπέστρεψαν εἰς τὸν χριστιανισμὸν δεχθέντες τὸ ὀρθόδοξον δόγμα. Ἄλλ' ἢ χριστιανικὴ θρησκεία ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας οὐδεμίαν σχεδὸν ἐπίδρασιν εἶχεν ἐπὶ τοῦ ἔθνους τούτου τὸ ὁποῖον ἔξει μὲ μεγάλην βαρβαρότητα καὶ θηριωδίαν καὶ τελείως ἀπολίτιστον.

Κατὰ τοὺς διαρρεῦσαντας ἑπτὰ Βυζαντινοὺς αἰῶνας μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατήρχοντο ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὴν Βόρειον Θράκην καὶ ἐπωφελοῦμενοι ἀπὸ τοὺς σκληροὺς πολέμους τῶν Βυζαντινῶν πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς Πέρσας, Ἀραβας καὶ Τούρκους, κατελάμβανον πολλὰ μικρὰ φρούρια Βυζαντινὰ τῆς πεδινῆς Θράκης καὶ τῆς Ροδόπης καὶ ἐλεηλάτουν τὴν ὑπαιθρον χώραν μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἐκτοτε φαίνονται ἀρκεταὶ ἐγκαταστάσεις Βουλγάρων εἰς τὴν Βόρειον Θράκην ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς περιωρίσθη εἰς τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς περιοχὴν καὶ δυτικῶς εἰς τὰς ἰσχυρὰς πόλεις Φιλιππούπολιν, Στενίμαχον, Βησσαπάραν καὶ ἄλλαχού. Ἡ πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ὑποταγὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Τούρκους ἀνέκοψεν ὀριστικῶς τὴν βουλγαρικὴν θηριωδίαν, διότι οἱ Βούλγαροι ἄνευ ἀντιστάσεως ὑπετάγη-

σαν εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔκτοτε εἶχε νὰ παλαίση ἐπισημῶς μὲν πρὸς τὴν τουρκικὴν ὠμότητα, ἀνεπισήμως δέ, ὅπερ καὶ φοβερώτερον, μὲ τὴν βουλγαρικὴν πονηρίαν καὶ ὑπουλότητα. Οἱ Τούρκοι κατακτηταὶ κάτοχοι γενόμενοι ἀκωλύτως καὶ ἀπολύτως τῶν ἀπεράντων Θρακικῶν χωρῶν καὶ στερούμενοι παντελῶς ἐργατικῶν χειρῶν, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες εἶχον τὰς ἰδικὰς τῶν ἰδιοκτησίας καὶ δὲν εἶχον ἀνάγκην ἐπομένως νὰ ἐργασθοῦν εἰς ξένα κτήματα, προσεκά- λουν τοὺς ὀλοὲν προσερχομένους Βουλγάρους καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τῶν κολλήγων ἐσχημάτιζον μὲ αὐτοὺς τὰ λεγόμενα *τσιφλίμια* τὰ ὅποια βραδύτερον μὲ τὴν τουρκικὴν ἀβελτηρίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν παντὸς πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ προγράμματος αὐτῶν μετετράπη- σαν εἰς κεφαλοχώρια. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Νότιον Θράκην μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων εὐρίσκοντο εἰς φοβε- ρὰν μειονότητα μόλις τὸ δέκατον τοῦ πληθυσμοῦ ἀριθμοῦντες ἐν αὐτῇ.

Ἡ προσέλευσις τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστροφῆς τῶν εἰς τὸν χριστιανισμὸν ὠφέλησεν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, καθ' ὅσον ἀμέσως μετεφράσθησαν εἰς τὴν Σλαυονικὴν γλῶσσαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἱερά βιβλία τῆς ἀκολουθίας καὶ οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν ὅπως ὅποτε νὰ ἐκπολιτίζων- ται καὶ νὰ σχηματίζουν κοινωνικὸν βίον ὁμαλότερον καὶ ρυθμισμένον πολιτικῶς. Τὸ Εὐαγγέλιον τὸ μετέφρασαν ὡς γνωστὸν οἱ δύο ἐκ Θεσσαλονίκης Ἕλληνες μοναχοὶ ἀδελφοὶ Μεθόδιος καὶ Κύριλλος. Οὐχ' ἦττον μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔπαυ- σαν ποτε κατὰ τῆς Θράκης αἱ βάρβαροι ἐπιδρομαί, δηώσεις, σφαγαὶ καὶ καταστροφαὶ καὶ αἱ καταλήψεις ἐπὶ τῆς Ροδόπης καὶ τῆς Βορείου Θράκης ἐν γένει ἑλληνικῶν τμημάτων. Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐντεῦ- θεν τὴν θρησκευτικὴν ἀρχηγίαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἀνέλαβον κατὰ τὸ πλεῖστον Ἕλληνες ἀρχιερεῖς καὶ ἐφρόντιζον διὰ τὴν πολλαπλὴν ἀνάπτυξιν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ.

Ἐν τούτοις αἱ ἐκκλησίαι τῶν διαφόρων ὀρθοδόξων λαῶν τῶν ὑποταχθέντων εἰς τοὺς Τούρκους δηλαδὴ τῶν Ρουμάνων, Βουλγά- ρων καὶ Σέρβων ἔμειναν ἀνεξάρτητοι ἀρχιεπισκοπαί. Μόλις κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα οἱ Βούλγαροι καὶ Σέρβοι βλέποντες τὴν ἀπεριόρι- στον ἰσχὺν καὶ ἐπιρροὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν Τούρκων ἐζήτησαν τὴν κατάργησιν οἱ μὲν Βούλγαροι τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Μεγάλου Τυρνόβου καὶ Πρεσπῶν καὶ Ἀχρίδος, οἱ δὲ Σέρβοι τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Ἴπεκ διὰ νὰ ἔχουν τὴν προστα- σίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπέναντι τῶν Τούρκων. Ἐξ ὅλων αὐτῶν τῶν ἔθνων μᾶλλον οἱ Βούλγαροι ἀνεπτύχθησαν πνευμα-

τικῶς καὶ κοινωνικῶς· ἡ παιδεία καὶ τὰ γράμματα ἐκαλλιεργήθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς βαθμὸν τοιοῦτον ὥστε νὰ θεωρηθῆ ἄνω-τέρα ὄλων σχεδὸν τῶν Σλαυϊκῶν ἔθνῶν ὡς ἀποδεικνύεται κατὰ τεκμήριον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Βορειοδυτικῇ Μακεδονίᾳ πόλεως Δέβρε. Ἡ ἐκκλησία τῶν Βουλγάρων ἐξηκολούθει κανονικῶς νὰ εἶναι ὑποταγαμένη εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μέχρι τοῦ ἔτους 1862 ὅποτε οἱ Βούλγαροι ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῶν Ρώσσω ἐζήτησαν ἀντικανονικῶς, χωρὶς νὰ ἔχουν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, θρησκευτικὴν ἀνεξαρτησίαν δηλαδὴ τὴν ἀνακήρυξιν Βουλγαρικῶν Πατριαρχείου. Ὡς ἦτο ἐπόμενον τὸ τοιοῦτον ἀπερρίφθη καὶ οἱ Βούλγαροι ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ ἐσημάτισαν τὴν λεγομένην ὑπ' αὐτῶν ἐθνικὴν τῶν ἐκκλησίαν (Ἐξαρχίαν).

Σπουδαιότατον ἱστορικὸν γεγονός τὸ ὅποιον μετέβαλε κυριολεκτικῶς τὸν χάρτην τῆς Ν.Α. Εὐρώπης, ὑπῆρξεν ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ ἔτους 1887. Ἡ Ρωσσία ἢ ὅποια ἐπὶ αἰῶνας ἦδη ἦτο ἡ προστάτρια τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τὴν δικαίαν πρόφασιν ὅτι οἱ Τοῦρκοι περιέκοπτον τὰ θρησκευτικὰ δικαιώματα αὐτῶν ἐκήρυξεν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων ἔχουσα καὶ τὴν ἐπίσημον κοινὴν γνώμην τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ αὐτῆς διὰ τὰς προσφάτους θηριωδίας καὶ σφαγὰς κατὰ τῆς βουλγαρικῆς πόλεως *Μπατάκ*. Αἱ ρωσικαὶ στρατιαὶ ἔκαμψαν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Βεσσαραβίαν καὶ Ρουμανίαν καὶ διαβάσαι τὸν Δούναβιν ἐπολιόρκησαν τὴν Πλέβναν τὴν ὅποian ὁ ἡρωϊκὸς στρατάρχης Ὁσμάν Πασᾶς ὑπερήσπισεν μὲν ἐπὶ ὀκτὰ μῆνον γενναίως ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπέκυψεν καὶ οἱ Ρῶσοι μετὰ μικρὰν μὲν ἀλλὰ κρατεράν ἀντίστασιν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σίπκας ἔφθασαν ἀκωλύτως μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ προάστειον τοῦ ἀγίου Στεφάνου, καθ' ὅσον ὁ προσορμισθεὶς ἐκεῖ Ἀγγλικὸς στόλος ἠμπόδισε τὸν ρωσσικὸν χεῖμαρρον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀμέσως μὲ τὴν ἀνακωχὴν οἱ Τοῦρκοι τρομοκρατηθέντες ὑπέκυψαν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν Ρώσσω καὶ παρεδέχθησαν τὴν ἴδρυσιν Βουλγαρικῶν βασιλείου περιλαμβάνοντος ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν Θράκην καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Μακεδονίας μέχρι τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἄλλ' ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία πρωτοστατούσης τῆς Ἀγγλίας ἐθεώρησε δικαίως ὅτι τὸ ἰδρυόμενον Βουλγαρικὸν κράτος περιελάμβανεν εἰς τὰς ρηθείσας χώρας πολὺ μεγάλους ἑλληνικοὺς καὶ τουρκικοὺς πληθυσμούς καὶ συνεκάλεσε ἐν Βερολίνῳ τὸ Βερολίνειον ἀποκληθὲν Συνέδριον ὅπου συνελθόντες οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν μεγάλων δυνάμεων, Ρωσσίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Αὐστρίας καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν καὶ λαῶν ἴδρου-

σαν τὸ Βουλγαρικὸν κράτος, περιλαμβάνον τὴν χώραν τὴν μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἴμου. Συγχρόνως δὲ ἴδρυσαν πρὸς Νότον τοῦ Αἴμου εἰς τὴν Βόρειον Θράκην τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Φιλιππούπολιν.

Ἡ Βουλγαρία ἀνεκηρύχθη ἀπλῶς ἡγεμονία ἢ δὲ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ἀνεξάρτητος γενικὴ διοίκησις. Πρῶτος ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σόφιαν ἀνεκηρύχθη ὁ Ἀλέξανδρος Βάττεμπεργ. Τότε ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία περιελάμβανεν—ἄμα τῇ ἰδρῦσει τῆς—ἑξακοσίας χιλιάδας Βουλγάρους, διακοσίας χιλιάδας Ἑλλήνας καὶ διακοσίας χιλιάδας Τούρκους. Ἀντὶ συντάγματος ἐδόθη ὁ ὀργανικὸς χάρτης προστατεύων ἐξ ἴσου καὶ τὰς μειονότητας καθ' ὅσον ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ διοίκησις διεξήγοντο καὶ εἰς τὰς τρεῖς γλώσσας, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα χαρτόσημα καὶ γραμματόσημα. Ἡ πολιτοφυλακὴ ἀποτελουμένη ἐξ ὄλων τῶν ἐθνῶν ἀνέλαβε τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας. Αἱ ἐκκλησίαι, τὰ τεμένη καὶ τὰ σχολεῖα ἐλειτούργουν ἀκωλύτως καὶ ἐλευθέρως καθ' ὅλην τὴν χώραν. Μεταξὺ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ Τουρκίας—ἥτις ἐπλήρωνεν τὸν ἐτήσιον φόρον ὑποτελείας εἰς τὴν Τουρκίαν—ὑπῆρχον ἐλάχιστα τυπικὰ καὶ τελωνεϊακὰ διατυπώσεις.

Ἡ ὁμαλὴ αὕτη πολιτικὴ κατάστασις ἔληξε μοιραίως κατὰ τὸ 1885. Οἱ Βούλγαροι ἀπὸ καιροῦ σχεδιάσαντες τὴν ἔνωσιν τῆς Βουλγαρίας μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας προετοίμασαν ἐντέχνως καὶ μυστικῶς καὶ ὠργάνωσαν τὴν ἐκ βουλγάρων κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐλλήνων πολιτοφυλακὴν εἰς τακτικῶς συντεταγμένον στρατὸν καὶ ἀνεκήρυξαν ἐπισήμως τὴν ἔνωσιν. Τὸ πραξικόπημα τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφίση ἀσυγκίνητον τὴν γείτονα Σερβίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅτι ἀνετρέπετο ἡ ἰσορροπία τῶν Βαλκανίων πρὸς βλάβην αὐτῶν καὶ πρὸς ὄφελος τῶν Βουλγάρων. Καὶ οἱ μὲν Ἑλληνας μὲ μερικὴν ἐπιστράτευσιν ἐβάδισαν πρὸς τὰ σύνορα ἀπειλοῦντες νὰ τὰ διαβοῦν. Ἀλλ' αἱ τρεῖς προστάτιδι δυνάμεις, ἐκ φόβου μήπως γενικευθῇ ὁ πόλεμος εἰς τὴν εὐφλεκτον Εὐρώπην συνέστησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποχὴν καὶ ὁ στόλος τῶν κατέλαβε τὰ ἐλληνικὰ παράλια. Οἱ δὲ Σέρβοι ἐπιτεθέντες κατὰ τῆς Βουλγαρίας ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον. Ἡ μάχη διεξήχθη εἰς τὴν Σλίβνιτσαν παρὰ τὰ Σερβοβουλγαρικὰ μεθόρια ὅπου οἱ Σέρβοι ἐκ τοῦ προχείρου στρατευθέντες καὶ τελείως ἀπαρασκευοί, ἠττήθησαν ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὑπὸ τῶν ἠνωμένων βουλγαρικῶν δυνάμεων, ἧτοι τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἐκτοτε μεταξὺ τῶν δύο τούτων χωρῶν ὑπῆρχεν ἑνιαῖα πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ διοίκησις. Λόγῳ πολιτικῶν ραδιουργιῶν μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐξηναγκάσθη ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Βάτ-

τεμβεργ νὰ παραιτηθῆ τοῦ Βουλγαρικοῦ θρόνου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνήλθεν ὁ Φερδινάνδος ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κοβούργων τῆς Αὐστρίας.

Ἐκτοτε ἤρχισεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐξαιρετικὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ρύθμισις καὶ ὀργάνωσις. Ἐπιτροπαὶ ἐμελέτησαν τὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ συστήματα καὶ συντάγματα καὶ ἐφήρμοσαν ἐξ αὐτῶν κατ' ἐκλογὴν εἰς ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τὰ ἀρμόζοντα. Οὕτως, ἰδρύθησαν καθ' ὅλην τὴν Βουλγαρίαν δικαστήρια, ἰδρύθησαν δημαρχεῖα καὶ τριμελῆ κοινοτικά συμβούλια, ὠρισμένος ἀριθμὸς γυμνασίων μὲ πρακτικὴν ἐκπαίδευσιν, πολλὰ σχολεῖα, ἱερατικαὶ σχολαί, παιδαγωγικαί, ἐμπορικαὶ καὶ κατηρτίσθησαν ἐπιμελέστατα αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Νομαρχιῶν καὶ τῆς ἀστυνομίας, τῶν γεωπονικῶν καὶ ὑγειονομικῶν κέντρων.

Εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ εὐρυτάτου τούτου κυβερνητικοῦ προγράμματος ἐστρατολογήθησαν καὶ διορίσθησαν ἄνευ διακρίσεως, ἀλλὰ μάλιστα κατὰ προτίμησιν Ἕλληνες ἐκ Βουλγαρίας, Βορείου Θράκης καὶ Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας καὶ Βούλγαροι σπουδάσαντες εἰς ἑλληνικὰ γυμνάσια καὶ τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον. Πολλοὶ ἐκ τῶν νομομαθῶν Ἑλλήνων ἔφθασαν εἰς τὸ Ὑπουργικὸν καὶ Πρωθυπουργικὸν ἀκόμη ἀξίωμα. Οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ἰατρῶν ἦσαν Ἕλληνες, καὶ ἀναρίθμητοι οἱ διορισθέντες νομαρχιακοὶ καὶ ἐπαρχιακοὶ ἰατροί. Ἐπίσης νομομηχανικοὶ καὶ νομογεωπόνοι καὶ ἀνώτεροι σιδηροδρομικοὶ ὑπάλληλοι. Ἐπίσης εἰς τὰς ἀνωτέρας σχολάς, ὅπου ἐδιδάσκετο ὁπωσδήποτε ἡ ἑλληνικὴ κλασσικὴ γλῶσσα, ἐδίδαξαν Ἕλληνες καθηγηταὶ καὶ ἑλληνομαθεῖς Βούλγαροι σπουδάσαντες εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ ἀρχαιολογία ἐκαλλιεργήθησαν εἰς μέγαν βαθμόν. Εἰς τὴν Σόφιαν ὑπάρχει Ἑλληνολατινικὸν Μουσεῖον, τὸ δὲ ἀρχαιολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ἰνστιτούτον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ Γαβριήλ Κατσάρωφ καὶ τὴν συνεργασίαν πολλῶν καθηγητῶν ἐξακολουθεῖ νὰ διδῆ σπουδαίας ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας καὶ πρὸ πάντων περὶ τῆς ἀρχαίας Θράκης. Ἡ γλῶσσα προσλαβοῦσα πολλὰς Ρωσικὰς, Σλαυϊκὰς, Γαλλικὰς καὶ Ἑλληνικὰς λέξεις ἐπλουτίσθη, κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἑλληνομαθῶν Βουλγάρων καθηγητῶν, δημοσιογράφων, μὲ πολλὰ παράγωγα καὶ σύνθετα, καὶ ὁ τύπος ἀσχολούμενος μὲ φιλολογικὴν καὶ λογοτεχνικὴν ὕλην εἶναι πολὺ διαδεδομένος εἰς τὰ λαϊκὰ στρώματα. Ἐκ τούτων πᾶς τις δύναται νὰ ἐξαγάγῃ τὸ ἀσφαλές συμπέρασμα, διὰ τὴν σπουδαιότητα καὶ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν καὶ συμβολὴν τοῦ Θρακικοῦ πρὸ παντὸς πολιτισμοῦ καὶ ἐν μέρει τοῦ Μακεδονικοῦ τοιοῦτου ἐπὶ τῶν Βουλγάρων.

Παρ' ὅλα ταῦτα, οἱ Βούλγαροι ἀνεξάρτητοι γενόμενοι ἐφήρ-
μοσαν ἀγριώτερον τὸ ἐξοντωτικὸν τῶν πρόγραμμα κατὰ τῶν Ἑλλή-
νων καὶ οἱ μὲν ἱεροὶ ναοὶ καὶ τὰ σχολεῖα ἐκλείσθησαν ἢ δὲ ἑλληνι-
κὴ γλῶσσα ἐκηρύχθη ἐν διωγμῷ. Ἡ παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν διάση-
μος καὶ πλουσιωτάτη μονὴ τοῦ Μπατσκόβου καὶ τὰ ἐν Φιλιππου-
πόλει ἐθνικώτατα λειτουργοῦντα Ζαρίφεια διδασκαλεῖα ἠρπάγησαν
καὶ ἐγένοντο ἰδιοκτησίαι τοῦ Βουλγαρικῷ δημοσίου. Αἱ κατὰ τὸ 1906
γενόμεναι σφαγαί, λεηλασίαι καὶ πυρκαϊαὶ εἰς τὴν Ἀγχίαλον καὶ
πολλὰς ἐν τῷ Εὐξείνῳ ἑλληνικώτατας πόλεις ἐξηνάγκασαν μέγα μέ-
ρος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων τούτων, ὡς καὶ τοῦ χωρίου
τῶν Καρυωτάδων, εἰς τὸ κέντρον τῆς Βορείου Θράκης, τῆς Στενιμά-
χου τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῶν περίξ ἑλληνικῶν χωρίων νὰ ἐγκα-
ταλείψουν τὴν πάτριον γῆν καὶ νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Ἑλλάδα,
ὅπου ἐσχημάτισαν παροικίας παρὰ τὴν Λάρισαν, τὸν Ἀλμυρὸν καὶ Βε-
λεστῖνον, σωζομένας ἀκμαίας μέχρι τῆς σήμερον. Ἡ δὲ κατὰ τὸ
1924—25 μετὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον γενομένη ἐπισήμως ἀνταλ-
λαγὴ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ τῶν ἐν Μακεδο-
νίᾳ βουλγαρικῶν, ἐξεπάτρισε τοὺς ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ, ἐν Βάρνῃ, Φι-
λιππουπόλει, Στενιμάχῳ καὶ τοὺς εἰς τὰ Καρυώτικα χωρία Ἑλληνας
οἵτινες ἀφήσαντες ὀριστικῶς τὴν πάτριον γῆν ἐσχημάτισαν τὰς ὀρι-
στικὰς τῶν νέας ἑλληνικὰς ἐστίας, ἀκμαίας καὶ εὐτυχεῖς εἰς τὴν Δυ-
τικὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ὅπου μετέβησαν πλέον τῶν τριάκοντα
πέντε χιλιομέτρων μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ τὸν Ἀξιὸν καὶ ἔκτι-
σαν εἰς τὰ Κουφάλια οἱ Καβακλιῶται, (Καρυῶται) τὴν πλουσιωτέραν
καὶ ἀκμαιοτέραν *προσφυγικὴν* πόλιν ἐν τῇ Ἑλλάδι, καθὼς καὶ εἰς
ἄλλα μέρη.

† Ο ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ
ΓΕΡΜΑΝΟΣ (ΣΤΡΗΝΟΠΟΥΛΟΣ)

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ

Τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1955 ἔλαβε χώραν εἰς τὸν Παρασσὸν τὸ πολιτικὸν μνημόσυνον τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ διατελέσαντος Σχολάρχου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης καὶ Ἐξάρχου Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης ἐν Λονδίῳ. Κατ' αὐτὸ παρέστησαν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, οἱ Ὑπουργοὶ Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων, Ἐμπορίου καὶ Δικαιοσύνης κ.κ. Γεροκωστόπουλος, Μακκῆς καὶ Θεοφανόπουλος, Συνοδικοὶ Ἀρχιερεῖς καὶ ἄλλοι ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας, ὁ τέως Πρωθυπουργὸς κ. Στ. Γουατῆς, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Π. Κασιώτας, ἀπόφοιτοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς μαθηταὶ τοῦ τιμωμένου Ἐξάρχου, μέλη τῆς οἰκογενείας του, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ὁρακικοῦ Κέντρου, πολλοὶ Ὁρθόδοξοι μέλη τοῦ Σωματείου, Πρεσβευταί, Ναύαρχοι, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι Ὑπουργείων καὶ ἄλλοι θαυμασταὶ καὶ γνώριμοι τοῦ ἀειμνήστου Θυατείρων.

Ὁ κ. Μανουηλίδης Πρόεδρος τοῦ Ὁρακικοῦ Κέντρου καὶ τέως Ὑπουργὸς ὠμίλησε διὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ τιμωμένου, τὰς σπουδὰς του ἐν Γερμανίᾳ καὶ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ὡς Σχολάρχου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ κατόπιν ὡς Ἀποκρισαρίου ἐν Λονδίῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ὡς Μητροπολίτου Θυατείρων.

Ἐπίσης ὁ κ. Α. Α. Πάλλης πρῶην Πρεσβευτὴς καὶ τέως Διευθυντὴς τοῦ ἐν Λονδίῳ Γραφείου Τύπου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὠμίλησε διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ εἰς Λονδίνον καὶ τὰς λοιπὰς Εὐρωπαϊκὰς Κυβερνήσεις εἰς ἃς ἦτο διαπεπιστευμένος καὶ ἀνέφερεν ἱστορικὰ γεγονότα συνδεόμενα μὲ τὴν ἐκπροσώπησιν παρ' αὐτοῦ εἰς διάφορα Πανχριστιανικὰ Συνέδρια καὶ εἰς ἀποστολὰς ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἃς πάντοτε ἔφερεν εἰς πέρας μετ' ἐπιτυχίας καὶ ἐξαιρετικῆς διπλωματικῆς ἰκανότητος.

ΟΜΙΛΙΑ Κ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ ΠΡΩΗΝ
ΥΠΟΥΡΓΟΥ, ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Μακαριώτατε, Κύριοι Ὑπουργοί, Παναγιώτατε, Σεβασμιώτατοι, Κύριοι Ἀρχηγοί, Κύριε Δήμαρχε, Κυρίαί καὶ Κύριοι.

Πρὶν ἀρχίσω τὴν ὁμιλίαν μου θὰ ἀναγνώσω χαιρετιστήρια μὴ-

νόματα, ἅτινα μᾶς ἀπεστάλησαν διὰ τὸ σημερινόν μνημόσυνον ἐξ Ἑλευθερίας, Νέας Ἑλλάδος καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἑλευθερίας κ. Χριστοφόρος :

Ἄριθμ. Πρωτ. 6

Τῷ ἐντιμοτάτῳ κ. Φ. Μανουηλίδῃ Προέδρῳ
τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου», υἱῷ
ἐν πνεύματι ἀγαπητῷ, εὐλογίαν ἀπὸ Θεοῦ

Εἰς Ἀθήνας

Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως χαιρετῶμεν τὴν Ἑορτὴν πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ. Μὲ τὸν αἰδιδίμον Μητροπολίτην διετεροῦμεν καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐν Ἑυρώπῃ Ἀρχιερατείας του ἀγαθῆς σχέσεως καὶ πολλάκις συνητήσαμεν αὐτὸν εἰς Ἐκκλησιαστικὰ Συνέδρια.

Ἀνεγνωρίσαμεν τὰς ἱκανότητας αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγάπην Του πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὡς καθηγητὴς καὶ Σχολάρχης ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης καὶ ὡς Ἀρχιερεὺς τῶν Ἑλληνικῶν Ὁρθοδόξων Κοινοτήτων ἐν Ἑυρώπῃ, εἰργάσθη μετ' ἀφοσιώσεως λίαν καρποφόρος.

Ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀποκρισάριος παρὰ τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνεφάνισε προτερήματα σπάνια καὶ ἐτίμησε τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, εἰς παγκόσμια Ἐκκλησιαστικὰ Συνέδρια ἐπέδειξε τὴν δέουσαν κατανόησιν καὶ διὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ χαρισμάτων καὶ τῆς πολυμαθείας ἀπέβη πρόσωπον ἐκτιμώμενον παρ' Ὁρθοδόξων καὶ Ἑτεροδόξων.

Ἡμεῖς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ εἶδομεν τιμωμένην τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν.

Ἐπὶ δὲ τούτοις εὐχαριστοῦμεν θερμῶς καὶ συγχαίρομεν τοὺς σχόντας τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ μνημοσύνου εὐχόμενοι πλουσίαν τὴν ἀπὸ Θεοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀνταμοιβὴν πρὸς τὸν τιμώμενον ἀείμνηστον Θυατείρων Γερμανὸν καὶ διατελοῦμεν μετὰ πατρικῶν εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν.

† Ὁ Ἑλευθερίας Χριστοφόρος

Ἐν Ἑλευθερίᾳ τῇ 6ῃ Ἰανουαρίου 1955

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Β. καὶ Ν. Ἀμερικής
κ. Μιχαήλ :

4 Ἰανουαρίου 1955

Πρὸς
τὸ ἐντιμότατον Δ. Συμβούλιον
τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου»

Ἀ θ ή ν α ς

Ἀγαπητοί μου,

Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἐπληροφορήθην ἐκ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 29ης Δεκεμβρίου π. ἔ. ὑμετέρας ἐπιστολῆς, ὅτι προτίθεσθε νὰ τιμήσητε τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Κυροῦ Γεωμανοῦ, Ἐξάρχου Δυτικῆς καὶ Κεντρῶας Εὐρώπης, γενομένου ἐπὶ μακρὰ ἔτη, καὶ διευθυντοῦ τῆς κατὰ Χάλκην Θεολογικῆς Σχολῆς χρηματίσαντος ἀπὸ τοῦ 1907 μέχρι τοῦ 1922, δι' εἰδικῆς τελετῆς ἣτις πιστεύομεν ὅτι θὰ λάβῃ χώραν μετὰ τὸ σχετικὸν ἱερὸν Μνημόσυμον ἐν τινι τῶν Ναῶν τῆς πρωτεύουσας ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἐκφράζομεν, ἀγαπητοί μου, πρὸς ὑμᾶς τὰ ἐγκάρδια ἡμῶν συγχαρητήρια διὰ τὴν ὑμετέραν εὐγενῆ πρωτοβουλίαν. Διότι ὁ ἀείμνηστος Διδάσκαλος ἡμῶν τυγχάνει ἄξιος πάσης τιμῆς καὶ πάσης εὐγνώμονος ἐκδηλώσεως, καθ' ὅσον διὰ τῆς μακροῦς αὐτοῦ Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ δράσεως, ἐτίμησε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἐγνωρίσαμεν αὐτὸν κατὰ τὸ ἔτος τῆς εἰσόδου ἡμῶν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἦτοι τὸ 1907. Ἐκτοτε εὐρισκόμεθα εἰς ἐπαφὴν εἴτε συνεργαζόμενοι, ὡς ἐν Λονδίῳ ἀπὸ τοῦ 1927 μέχρι τοῦ 1939, εἴτε ἀλληλογράφοντες.

Ὁ ἀείμνηστος ὑπῆρξεν δεινὸς Θεολόγος. Ἄπαντες οἱ διατελέσαντες μαθηταί του ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολ. Σχολῇ, συμφωνοῦν ἐπὶ τούτου, ὅτι ὁ Γερμανὸς Στρηνόπουλος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πλέον καλῶς συγκεροτημένων καθηγητῶν τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου φυτωρίου τῆς Θείας Ἐπιστήμης. Πάντοτε κατέχων ἀπολύτως τὸ θέμα τῆς διδασκαλίας ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς πᾶσαν τυχὸν ἀπορίαν ἣτις θὰ ὑπεβάλετο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν.

Ἐδίδασκε Δογματικὴν, Συμβολικὴν, Ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς Θεολογίας, Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην καὶ εἶχε κατορθώσει, παρ' ὅλας τὰς φροντίδας, ἃς ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ἢ Διεύθυνσις τῆς Σχολῆς νὰ καταρτίσῃ ἴδια κείμενα δι' ὅλα τὰ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενα Θεολογικὰ ταῦτα μαθήματα.

Ὁ ἀοίδιμος Διδάσκαλος ἡμῶν ὑπῆρξεν ὄχι μόνον Θεολόγος δόκιμος καὶ διακεκριμένος, ἀλλὰ καὶ χειριστὴς τῆς ἀθανάτου γλώσσης μας ἐκ τῶν ἀρί

στων. Ἐγραφε τὴν Ἑλληνικὴν καθαρεύουσαν γλαφυρότατα. Ἦτο ἀληθῆς ἀπόλαυσις λ.χ. νὰ ἀκούῃ τις τὸ θαυμάσιον πάντοτε κήρυγμα αὐτοῦ. Θαυμάσιον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ φιλολογικοῦ περιβλήματος καὶ περιεχομένου.

Ἦγάπα τὴν καλλιέπειαν τῆς γλώσσης καὶ διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς διευθύνσεως ὑπ' αὐτοῦ τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης ὡς καὶ κατὰ τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ ἐν Λονδίῳ, συνήθιζε πάντοτε μόνος νὰ συντάσῃ τὰς ἐπιστολάς καὶ τῆς ἐπισήμου ἀλληλογραφίας του. Ἦτο μεταξὺ ἄλλων ὁ ἀείμνηστος, ἐργατικώτατος καὶ ἀπετέλει, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπερβολῆς, θαῦμα ἀντοχῆς.

Κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐν Λονδίῳ ἀξιοθαυμάστου καὶ λαμπρᾶς ποιμαντορίας του, ὑπῆρξεν ὁ ἐκλεκτὸς τὸ μάλιστα πρέσβυς τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας παρὰ τε τοῖς Ἑλλησιν Ὁρθοδόξοις ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις. Κάτοχος ἄριστος τῆς Ἀγγλικῆς, τῆς Γερμανικῆς καὶ Γαλλικῆς, μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐκολίας συνδιελέγετο καὶ συνεζήτει εἰς τὰς γλώσσας αὐτάς, προξενῶν βαθυτάτην πάντοτε ἐντύπωσιν παρὰ τοῖς ξένοις διὰ τε τὴν εὐρυμάθειαν του καὶ τὴν εὐγένειαν καὶ λεπτότητα τῶν τρόπων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ταπεινόν, ἀπλοῦν καὶ φιλόφρον τῆς ὅλης συμπεριφορᾶς του.

Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ αἰοιδίμος συνετέλεσε ὅσον οὐδεὶς ἄλλος ἵνα κατὰ τὴν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην δεκαετηρίδα τοῦ αἰῶνος τούτου, καταστῇ γνωστὴ ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε, ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ.

Ἐπέτυχε δὲ τοῦτο, χωρὶς ὑποχωρήσεις καὶ συμβιβασμοὺς εἰς βῆρος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Παρηκολουθήσαμεν αὐτὸν κατὰ τὰ Συνέδρια τῆς Λωζάνης, τοῦ Ἐδιμβούργου, τῆς Ὁξφόρδης καὶ τοῦ Λάμπενθ καὶ δυνάμεθα νὰ μαρτυρήσωμεν ὅτι ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Γερμανὸς Στρηνόπουλος, ἐκράτησε πάντοτε ὑψηλὰ τὸ λάβαρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλιότητος γενετήρας μας Ἑλλάδος.

Διότι ὁ Γερμανὸς Στρηνόπουλος κυριολεκτικῶς ἐφλέγετο ἀπὸ τὴν πρὸς τὴν γενέτειραν Ἑλλάδα ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσίν του. Ὅσάκις ὠμίλει περὶ Ἑλλάδος καὶ περὶ τῶν δικαίων διεκδικήσεων αὐτῆς, συνεχίνει καὶ συνεχινεῖτο, ἐνεθουσία καὶ ἐνεθουσιάζετο, πάντοτε δὲ προεξήρχεν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τῆς πατρίδος μεταξὺ τῶν πνευματικῶν του τέκνων, τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης.

Ἀνυπόμειθα βαθύτατα διότι λόγῳ τῶν τεραστίων εὐθυνῶν ἡμῶν ἀνὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου καὶ τὰς τριακοσίας πενήκοντα περίπου εὐλογημένας αὐτῆς Κοινότητας, δὲν δυνάμεθα λεπτομερέστερον νὰ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τῆς διακεκριμένης προσωπικότητος τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Κυροῦ Γερμανοῦ.

Ἀρκούμεθα εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα δεόμενοι ἐκ βαθέων τοῦ νεκρῶν καὶ ζώντων τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅπως κατατάξῃ εἰν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν χώρᾳ ζώντων καὶ σκηναῖς δικαίων.

Εὐχαριστῶν, ἀγαπητοί μου, διὰ τὴν πρόσκλησιν ἡμῶν καὶ τὴν εὐκαιρίαν ὅπως γράψωμεν τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς εἰς μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός,

Λιατελοῦμεν μετὰ βαθυτάτης τιμῆς καὶ διαπύρων εὐχῶν

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

† Ὁ Ἀμερικῆς Μιχαὴλ

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἰκονίου κ. Ἰάκωβος, Σχολάρχης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης :

Ἀριθ. 448

Τῷ Ἐντίμῳ Προεδρεῖῳ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Ἐν Ἀθήναις

Ἡ κατὰ Χάλκην Ἱερά Θεολογικὴ Σχολή, ἐκθύμως μετέχουσα εἰς τὸ τελούμενον μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Κυροῦ Γερμανοῦ, ἀγλαοῦ πνευματικοῦ αὐτῆς τέκνου καὶ σοφοῦ Ἱεράρχου, ἐπὶ δεκαοκταετίαν ὅλην φιλοτίμως ὑπηρετήσαντος αὐτὴν ὡς τε Σχολάρχου καὶ καθηγητοῦ αὐτῆς, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ φωτεινὴν διαγράφαντος ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ποιμαντορικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν σταδιοδρομίαν, πολλαχῶς δ' οὕτω τιμήσαντος τὸ ὄνομα τῆς ἐκθρεψάσης καὶ γαλουχησάσης αὐτὸν πνευματικῆς Τροφῆς, ἐπιλαμβάνεται τῆς ὀφείας ταύτης εὐκαιρίας ἵνα ἐκδηλώσῃ τὰ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτῆς τούτου τέκνου αἰσθήματα ἐξαιρετικῆς αὐτῆς τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, διαπύρους δ' ἅμα ἀναπέμψῃ πρὸς τὸν ζωῆς καὶ θανάτου Κύριον δεήσεις ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς μακαρίας αὐτοῦ ψυχῆς ἐν σκηναῖς δικαίων.

Ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱερά Θεολογικῇ
Σχολῇ τῇ 12ῃ Ἰανουαρίου 1955

Ὁ Σχολάρχης

† Ὁ Ἰκονίου Ἰάκωβος

εὐχέτης διάπυρος

Τὸ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἐν Ἀθήναις ἐδρεῖον Θρακικὸν Κέντρον ἔταξε πάντοτε μεταξὺ τῶν κυριωτέρων του σκοπῶν τὴν διὰ διαλέξεων καὶ συγκεντρώσεων ἀνάπτυξιν καὶ ἀναζωπύρωσιν τῶν ἀφο-

ρόντων τὴν πατρίδα θεμάτων καθὼς καὶ τὴν ἀπόδοσιν τιμῶν πρὸς ἐξέχοντας Θράκας διὰ πολιτικῶν μνημοσύνων ἢ δημοσιευμάτων εἰς τὸ περιοδικὸν σύγγραμμά μας «Τὰ Θρακικά».

Κατέχομαι ἀπὸ ζωηρὰν συγκίνησιν ἀλλὰ καὶ αἰσθάνομαι ἑμαυτὸν εὐτυχῆ διότι εἰς ἐμὲ ἔλαχεν ὁ κλῆρος νὰ εἰσηγηθῶ κατὰ τὸ σημερινὸν μνημόσυνον, καθ' ὃ συμπατριῶται καὶ ἄλλοι θαυμασταὶ θὰ ἀποτίσωμεν ὀφειλόμενον φόρον τιμῆς καὶ θὰ ὑποκλιθῶμεν εὐλαβῶς πρὸ τῆς μνήμης ἑνὸς ἐκλεκτοῦ τέκνου τῆς Θράκης, τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ.

Ὅσοι ἠτύχησαν νὰ γνωρίσουν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ἐξαιρετικὴν φυσιογνωμίαν καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὸν μέχρι τῶν ὑπάτων ἀξιωματῶν Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἀνεκλόνητον διαπρεπεῖ Ἱεράρχην, θὰ διαποροῦν ἴσως διὰ τὴν τόλμην τοῦ νὰ ἀναλάβω τὸ δυσχερὲς ἔργον νὰ ὀμιλήσω διὰ τὸν τιμώμενον νεκρὸν. Διότι ἡ ἔθνικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ δρᾶσις τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων ἐμφανίζεται τόσον πολυσχιδῆς καὶ πλουσία εἰς ἀξιοθαύμαστα ἐπιτεύγματα, ὥστε νὰ καταλαμβάνηται πᾶς τις ἀπὸ ἴλιγγον πρὸ τοῦ ὄγκου τοῦ συντελεσθέντος ὑπ' αὐτοῦ ἔργου. Ἦντλησα ἐν τούτοις τὸ θάρρος νὰ ὀμιλήσω διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὸ καθῆκον νὰ διερμηνεύσω αἰσθήματα ἀφοσιώσεως καὶ σεβασμοῦ ἐκ μέρους ὀλοκλήρου τῆς Θρακικῆς οἰκογενείας πρὸς τὸν ἀλησμόνητον συμπολίτην τὸν τιμήσαντα τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Θρακικὸν ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν στενὴν ἐπὶ ὀλόκληρον πεντηκονταετίαν γνωριμίαν, ἣτις μᾶς συνέδεε.

Καὶ ἤδη ἄς ἀνατρέξωμεν εἰς τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις, ἄς συνελέξωμεν ἀπὸ διαφόρους, τὰς πλέον ἐξηκριβωμένας πηγὰς :

Ὁ Στρηνόπουλος Λουκάς, ὑπὸ τὸ κοσμικὸν τοῦ ὀνομα, ἐγεννήθη τὴν 15ην Σεπτεμβρίου 1872 εἰς Δελλιώνας (ἐπαρχία Συληβρίας) τῆς Ἀνατ. Θράκης, ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Πανταλέοντος Ι. Στρηνοπούλου καὶ τῆς Ἑλένης τὸ γένος Κύρογλου. Ἀπετέλεσε μέλος πολυμελοῦς οἰκογενείας συγκεκλιμένης ἀπὸ πέντε ἀδελφοῦς καὶ ἀδελφάς. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν τοῦ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς γενετείρας τοῦ, διαπνεόμενος ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἀπὸ τὸν πόθον τῆς σπουδῆς καὶ μαθήσεως μετέβη τῷ 1888 εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν τοῦ Πατριαρχείου εἰς τὸ Φανάρι, ἐκεῖθεν δὲ ἐν ἔτος βραδύτερον τῷ 1889 εἰσῆχθη εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, καὶ ἑπταετίαν ὄλην σπουδῶν διανύσας ἐν αὐτῇ ἀτεφοίτησεν ἀριστοῦχος τῷ 1897 χειροτονηθεὶς διάκονος μὲ τὸ ὄνομα Γερμανὸς διὰ νὰ τιμήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν τότε προστάτην τοῦ Μητροπολίτην Συληβρίας Γερμανὸν ὅστις καὶ ὑπῆρξεν ὁ πνευματικὸς κατὰ τινὰ τρόπον πατὴρ τοῦ μικροῦ Λουκᾶ Στρηνοπούλου. Ἀμέσως διωρίσθη διδάσκαλος, Σχο-

λάρχης καὶ Ἱεροκῆρυξ εἰς Ραιδεστὸν (1897—1899) καὶ Μείρας (Τσατάλτζα) (1899—1900). Εἰς τὰς τουρκοκρατούμενας ἐπαρχίας τῆς Θράκης ἐλειτούργουν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σχολεῖα διατηρούμενα ὑπὸ τῶν τοπικῶν Δημογεροντιῶν καὶ Μητροπόλεων οὕτω δὲ καὶ ἐγὼ ἠτύχησα νὰ ἔχω τὴν πρώτην γνωριμίαν μετὰ τοῦ Στρηνοπούλου διδασκάλου κατὰ τὴν διετῆ εἰς τὴν πατρίδα μου Ραιδεστὸν διδασκαλικὴν του θητεῖαν. Κατὰ τὴν θητεῖαν του ταύτην ἀφῆκε τὰς καλλιτέρας ἀναμνήσεις, κατέκτησε τοὺς μαθητὰς μὲ τὴν διδακτικὴν καὶ παιδαγωγικὴν ἀρτιότητά του, ἐνεθουσίαζε τὸ ἐκκλησίασμα κατὰ τὰ ἀπὸ ἄμβωνος κηρύγματα του καὶ εἴλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν ὁλοκλήρου τῆς Ραιδεστινῆς κοινωνίας, ἥτις μὲ λύπην ἀπεχωρίσθη αὐτοῦ.

Τῷ 1900 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Οἰκομενικοῦ Πατριαρχείου ὑπότροφος τοῦ Ζωγραφείου Κληροδοτήματος εἰς Εὐρώπην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ εἰς τὰ Πανεπιστήμια HALL Λειψίας, Στρασβούργου καὶ Λωζάνης. Τῷ 1903 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, τὸ δὲ 1904 τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λωζάνης. Ἡ προσωπικὴ του ἐπίδοσις καὶ φιλομάθεια, ἡ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἡμερῶν τῆς μαθητείας του ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ ἐκδηλωθεῖσα καὶ ἡ μετέπειτα συμπλήρωσις τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ, ἠνδρώσαν αὐτὸν ἐπιστημονικῶς δι' ὃ καὶ λίαν ἐνωρίς, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων καὶ ἅμα τῇ ἐπανόδῳ του ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διορίσθη τῷ 1904 καθηγητὴς ἐν τῇ I. Θεολ. Σχολῇ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀποστόλου Χριστοδοῦλου προαχθέντος εἰς Μητροπολίτην Βερροίας. Εἰς τὴν Χάλκην ἐδίδασκε Δογματικὴν, Συμβολικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς Θεολογίας, Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Κ. Διαθήκην καὶ I. Κατήχησιν. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1907 προαχθέντος τοῦ Σχολάρχου, πρώην Μελενίκου κ. Εἰρηναίου εἰς Μητροπολίτην Κασσανδρείας, ὁ διάκονος Γερμανὸς Στρηνόπουλος προχειρισθεὶς εἰς ἀρχιμανδρίτην διορίζεται προσωρινῶς σχολάρχης. Ἡ προσωρινῆ σχολαρχεῖα διήρκησεν ἐν μόνον ἔτος. Τὴν 19ην Αὐγούστου 1908 διορίζεται ὀριστικὸς σχολάρχης ἐμπιστευθείσης οὕτω τῆς διευθύνσεως τῆς ἰδίας πνευματικῆς αὐτοῦ τροφοῦ εἰς τὴν φωτεινὴν καὶ στιβαράν του προσωπικότητα. Ταυτοχρόνως ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν ὡς καθηγητὴς καὶ εἰς τὴν Ἐμπορικὴν Σχολὴν Χάλκης. Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς σχολαρχείας αὐτοῦ ἦτοι τῷ 1912, ἡ Ἐκκλησία ἐπιβραβεύουσα τὴν ἐργατικότητα καὶ πνευματικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν, προάγει τὸν ἀρχιμανδρίτην Γερμανὸν εἰς Τιτουλάρειον Μητροπολίτην Σελευκείας. Ὡς σχολάρχης καὶ καθηγητῆς ὁ Σελευκείας Γερμανός, ἐπὶ ἓνα δεκαοκταετῆ ὄλον κύκλον ἔτων, ὡς λέγει ὁ ἴδιος ἐν τῇ ἐπὶ τῇ τεσσαρακονταετηρίδι αὐτοῦ γενομένῃ ἐν Λονδίῳ τελετῇ: «ἀνεχόμενος ἐν ὑπομονῇ καὶ ἀγάπῃ τὰς τυχόν

ἀδικίας τῶν συναδέλφων, μακροθυμῶν εἰς τὰ σφάλματα τῆς εὐολίσθου νεότητος καὶ ἀντιτάσσων εἰς τὰς ἄνωθεν παραλόγους ἐπιβολάς, τὸ σθένος, τὸ ὅποσον ἐνέπνεεν ἡ ἰδέα τοῦ καθήκοντος» κατάρθωσεν, ὄχι μόνον νὰ μορφώσῃ καὶ καταρτίσῃ ποιμένας καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκθρέψῃ διανοητικῶς καὶ πνευματικῶς τοὺς μετὰ ταῦτα σπουδαίους τῆς Ἐκκλησίας μας Κληρικούς, οἵτινες κοσμοῦν καὶ τὴν σύγχρονον Ἱεραρχίαν, ὡς ὁ νῦν προκαθήμενος τοῦ Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἀθηναγόρας ὁ Α΄. Ὁ ἑορτασμός τῆς συμπληρώσεως τεσσαράκοντα ἔτων ἀφ' ἧς εἰσηλθεν εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας ἔλαβε χώραν τὴν 30ην Ἀπριλίου 1939 ἐν Λονδίῳ ὁ δὲ Μ. ἀρχιμανδρίτης Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης καὶ σημερινός Ἀρχιεπίσκοπος Νέας Ὑόρκης, Θράξ ἐπίσης τὴν καταγωγὴν, προϊστάμενος τοῦ ἑλληνικοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Λονδίνου προσεφώνησε καταλλήλως τὸν ἑορτάζοντα μὲ πρόσθετον καὶ ἔμμετρον προσλαλίαν, ἀπήντησε δὲ ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων διὰ βαρυσημάντου ἀγορεύσεως χαρακτηριζούσης τὸ ἦθος καὶ τὴν μετριοφροσύνην του, ὡς ἡ ὡς ἄνω βραχεῖα περικοπή, διότι ἡ ἀναγραφή ὀλοκλήρου τῆς μακροσκελοῦς ὁμιλίας του δὲν δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ παρὸν ἀλλὰ δημοσιεύεται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Λάμπεθ.

Αἱ ἑφημερίδες τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τὸ ἠθικοθρησκευτικὸν περιοδικὸν «Ὁρθοδοξία» ἀναφέρουν ὅτι: «παρὰ τὰς χαλεπὰς ἡμέρας τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, ὁ Σελευκείας Γερμανὸς ἀνεδείχθη σχολάρχης ἐπιβάλλων τὴν πειθαρχίαν καὶ τὸ νοικοκύρευμα. Εἰς ὅλους—τοὺς πολλοὺς—μαθητάς του ἀφῆκεν ἀρίστους ἐντυπώσεις καὶ ὡς καθηγητῆς καὶ ὡς διοικητῆς καὶ πνευματικὸς πατήρ, βαθέως συναισθανόμενος τὴν ἀποστολὴν τῶν τροφίμων τῆς γεραρᾶς Σχολῆς, προοριζομένων διὰ κατεύθυνσιν ψυχῶν καὶ διακυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ».

Ἐνῶ ἐδίδασκεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν συνέγραψε πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν ἀνεκδότους πραγματείας σχετικὰς μὲ γενικὰ θεολογικὰ ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης μιᾶς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Κ. Διαθήκην καὶ μιᾶς πραγματείας περὶ Δόγματος καὶ Συμβολισμοῦ. Ἐκτὸς τῆς διατριβῆς του ἐπὶ Διδακτορία τῆς Φιλοσοφίας «Αἱ Φιλοσοφικαὶ ἰδέαι τοῦ Ἰππολύτου» (γερμανιστί), ἐδημοσίευσεν διάφορα φιλολογικὰ δοκίμια καὶ πραγματείας εἰς τὰ ἑλληνικὰ περιοδικὰ «Ὁ Νέος Ποιμὴν» καὶ «Ὁρθοδοξία», καθὼς καὶ εἰς ἀγγλικά καὶ γερμανικὰ περιοδικὰ.

Ἐκ παραλλήλου ὁ εὐρύμαθής καθηγητῆς καὶ σχολάρχης παρὰ τὴν συνεχῆ ἐνασχόλησιν εἰς τὰ ὡς ἄνω καθήκοντά του δὲν ἔπαυσε νὰ φλέγηται ἀπὸ τὸν διακαῆ πόθον νὰ ἴδῃ ἐλευθερουμένην τὴν ἀγα-

πητήν μας πατρίδα. Συνεπήξαμεν τότε πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἐν Κων/πόλει τὸ σωματεῖον «Θρακικὴ Ἑνωσις» φιλοξενηθὲν εἰς τὴν στέγην τοῦ παλαιμάχου Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Ὁ σοφὸς διδάσκαλος δὲν ἐλησμόνει τὸν ἐνθουσιώδη πατριώτην καὶ παρὰ τοὺς λόγῳ τῆς θέσεώς του ἐνδοιασμοὺς ἀνέλαβε τὴν προεδρείαν καὶ ἐθέσαμεν τὰς βάσεις τῶν ἐθνικῶν σκοπῶν, οὓς ἐκαλεῖτο μετ' ἄλλων συμπατριωτῶν ἐξ Ἄνατ. Θράκης νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἡ Ὀργάνωσις μας ἐκεῖνη. Πράγματι δὲ ὅταν διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς του ἤναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς προεδρείας, ἡ Θρακικὴ Ἑνωσις συνεχίσασα τοὺς ἀγῶνας τῆς ἔφερεν εἰς αἴσιον πέρασ τὸ ἀναληφθὲν ἔργον, συλλέξασα δι' ἐπιτοπίου μεταβάσεως τῶν μελῶν τοῦ Δ/κοῦ Συμβουλίου τῆς τεσσαράκοντα χιλιάδας ὑπογραφὰς τῶν κατοίκων τῆς Ἄνατ. Θράκης, αἵτινες ἀποσταλεῖσαι δι' ἐπιτροπῆς ἐκ Θρακῶν εἰς Ἀμερικὴν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος μας. Ὁ τότε ἐν Κων/πόλει Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος Εὐθύμιος Κανελλόπουλος μετ' οὗ στεντότατα ἐπὶ τούτου συνειργάσθημεν μᾶς ἐξέφρασε μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀπεσταλμένου Στρατηγοῦ Κατεχάκη τὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐαρέσκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἀμετάπειστοι ἡμεῖς νοσταλγοὶ ἀδυνατοῦμεν νὰ συγκρατήσωμεν καὶ ἀποτρέψωμεν τὰς μελαγχολικὰς ἀναμνήσεις μας ἀπὸ τὴν ἀγαπημένην πατρίδα μὲ τὰ ἀπωλεσθέντα ἀνεκτίμητα ἐδάφη, ζωντανεῦουν δὲ αἱ ἀναμνήσεις αὗται ἐντονώτερον σήμερον ὅταν πολυπληθεῖς ἀδελφοὶ τῆς δούλης Μεγαλονήσου ἀγωνίζονται πρὸς ἀπόκτησιν τῆς σκαιῶς καταπατουμένης ἐλευθερίας των. (Χειροκροτήματα).

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1922, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Μελετίου, Πατριάρχου εὐρυτέρας διορθοδόξου καὶ διαχριστιανικῆς ἀντιλήψεως ἐξελέγη ὁ Σελευκείας Γερμανὸς Ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἀρχαίας ἐπαρχίας Θυατείρων μᾶς τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀποκαλύψεως. Ὁ Θυατείρων Γερμανὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὅστις κατέλαβε τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν αὐτὸν θρόνον μὲ ἔδραν τὸ Λονδῖνον καὶ δικαιοδοσίαν πνευματικὴν ἐκτεινομένην ἐφ' ὄλοκλήρου τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρῶας Εὐρώπης. Ἡ Μ. Ἐκκλησία ἀποβλέψασα εἰς τὴν πλουσίαν καὶ καρποφόρον αὐτοῦ δρᾶσιν ἐν τῇ Θεολ. Σχολῇ, καὶ ἀμείβουσα τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ὡς σχολάρχου εἰς κρισίμους περιστάσεις προέβη εἰς τὴν σπουδαίαν ταύτην τοποθέτησιν, εἰς ἣν ἀνεδείχθη καὶ πάλιν ἄξιος τοῦ ἀνατεθέντος εἰς αὐτὸν νέου ὑψηλοῦ λειτουργήματος. Ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως αὐτοῦ ἐν τῇ νέᾳ ἔδρᾳ καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ 1924 ἀρχεται νέα περίοδος σταδιοδρομίας διὰ τὸν ἀκάματον Ἱεράρχην. Ἀφοσιοῦται εἰς τὸ νέον του ἔργον τῆς διαποιμάνσεως τοῦ ἀνά τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης διαμένοντος ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐκ-

προσωπήσεως τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς Ἀποκρισάριος αὐτοῦ παρὰ τῆ Ἀγγλικανικῆ Ἐκκλησίᾳ. Μὲ αὐτοθυσίαν ὡς καλὸς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ ἀγωνίζεται καὶ δὲν παύει περιοδεύων νὰ ἐπισκέπτεται τὰ ὀρθόδοξα κέντρα, ἱερουργῶν, πηγνύων νέας κιβωτούς σωτηρίας, κηρύττων, ἐμψυχῶν, συσφίγγων διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐπεμβάσεως τοὺς δεσμοὺς μεταξύ τῶν ὀρθοδόξων. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῷ 1924 τοῦ Μητροπολίτου Ἀμασειᾶς Γερμανοῦ ὡς ἐξάρχου Κεντρικῆς Εὐρώπης, ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων ὀνομάζεται ἐξάρχος Δυτικῆς καὶ Νοτίου Εὐρώπης. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Μητροπολίτου Ἀμασειᾶς τῷ 1936 τὸ Ἐξαρχᾶτον Κεντρικῆς Εὐρώπης συγχωνεύεται πάλιν μετὰ τῆς Δυτικῆς καὶ ὁ ἀείμνηστος Θυατείρων ἐπανακτᾷ τὸν ἀρχικὸν τίτλον τοῦ ἐξάρχου Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης. Βαθύτατος γνώστης ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς, τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς ἔχων ἤδη τὴν ἔδραν του ἐν Λονδίῳ ἐκμανθάνει κατὰ τρόπον ἄρτιον καὶ τὴν Ἀγγλικήν. Ὁ ἀείμνηστος Γερμανὸς ὤφειλεν οὕτω καὶ εἰς τὴν γλωσσομάθειάν του ἕνα σημαντικὸν μέρος τῆς ἐπιτυχίας του ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ διπλωματικούς ἀγῶνας του εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας ὅπου ἦτο διαπεπιστευμένος. Εἰς τὴν φωτεινὴν προσωπικότητά του ἐναπέθετε κατὰ τὰς ἐκάστοτε περιστάσεις, τὴν ἐκπροσώπησιν αὐτῆς, ἡ Πρωτόθρονος Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ βαθεῖα θρησκευτικότης του, ἡ φωτοβόλος πίστις του καὶ ἡ εὐλογος ἐμμονή εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν δικαίων ἀπόψεων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι χαρακτηριστικὰ τοῦ Θυατείρων Γερμανοῦ Ἀλλὰ καὶ ἄλλη τις πίστις, πίστις ἀκράδαντος καὶ καταφανῆς ὅτι εἶναι θλιβερόν οἱ χριστιανοί, οἱ προτραπέντες «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν» εἶναι διηρημένοι εἰς ὁμάδας, ἂν ὄχι ἐχθρικός, ἀλλὰ ἔστω ἀντικειμένος, ἐνέπνεεν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ ἐργάζηται ἀνευδρότως διὰ τὸν σχηματισμὸν ἀτμοσφαιρας διαφανοῦς ἐν τῇ ὁποῖα νὰ φαίνεται ὡραία ἡ ψυχικὴ ἐπαφὴ ὅλων τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ προσπάθειά του αὕτη ἦτο κατάδηλος ἐν τῇ συσφίγγει τῶν σχέσεων μεταξύ Ὀρθοδόξου καὶ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ τοιαῦται σχέσεις μὴ περιοριζόμεναι μόνον πρὸς Ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα, ἀλλ' ἐπεκτεινόμεναι καὶ εἰς πολιτικούς κύκλους, σημαντικὰ ἐνίσχυσαν τὴν θέσιν τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου. Τὸ καθ' ὅλου δὲ διαχριστιανικὸν πνεῦμα τῆς προσωπικότητός του καὶ ἡ προσπάθεια προβολῆς τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τῇ σκέψει καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν καὶ χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, προκάλεσε τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν μεγάλων ἐκπροσώπων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως, δι' ὃ καὶ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἑξ προέδρων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.) καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως (Π+Τ).

Αἱ δὲ σοφαὶ καὶ σαφεῖς θεολογικαὶ του γνῶμαι, εἰς πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ἢ πανχριστιανικά συνέδρια, προσεπόρισαν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ σοφοῦ ἀπὸ μέρους πολλῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν προσωπικοτήτων, καὶ ἐτιμήθη διὰ τιμητικῶν διπλωμάτων ὀνομαστῶν Πανεπιστημίων ὡς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης. Οὐδεις ὀρθόδοξος κληρικός παρατηρεῖ ὁ Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος ἐν Ἀγγλίᾳ διαμείνας, ἐκέρδισε τόσον ἔδαφος ἀγάπης ἐκτιμήσεως καὶ φιλίας μεταξὺ τῶν ἀγγλικανῶν ὅσον ὁ Θυατείρων Γερμανός. Ἡ ἀγγλικὴ Αὐλὴ ὡς καὶ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ ἀνακτοβούλια ἐπανειλημμένως ἐτίμησαν τῶν Ἱεράρχην ἢ δὲ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία τοῦ ἀπένευμε τὸν *Σταυρὸν τοῦ Λάμπεθ* ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ τῷ 1942. Τότε κατόπιν ὀδηγιῶν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Γκλώτσεστερ, ὁ γενικός γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν σχέσεων μετὰ τῶν Ξένων ἀπεφάσισεν ὅπως ὁ σύλλογος τῆς Νικαίας δώσῃ δεξίωσιν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Γερμανοῦ εἰς τὰς 16 Ἰουνίου καὶ ἀπέστειλε προσκλήσεις πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐνοριακοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀγγλίας καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ κλήρου. Ὁ σύλλογος τῆς Νικαίας Ἰδρύθη τῷ 1925, κατὰ τὸ καταστατικὸν δὲ αὐτοῦ μετὰ τῶν σκοπῶν του, τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Κανταουρίας εἶναι καὶ νὰ δεξιῶται καὶ τιμᾶ διακεκριμμένα μέλη ἄλλων ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὴν ὑποδοχὴν ταύτην προσεφέρθη εἰς τὸν Μητροπολίτην Θυατείρων ὁ Σταυρὸς τοῦ Λάμπεθ καθιερωθεὶς τῷ 1940. Τὸ πρωτότυπον τοῦ Σταυροῦ ἀνευρέθη εἰς παλαιὸν ἀγγλικὸν τάφον καὶ ἔχει σχέδιον βυζαντινὸν καὶ ἀγγλικόν. Εἶναι σύμβολον ἐξαιρετικῆς τιμῆς ἀπονεμόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Πριμάτου εἰς ξένους ἐκκλησιαστικούς, οἵτινες ἰδιαίτερος συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀλληλεγγύην τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων πρῶτος ἐτιμήθη μετὰ τὸν Σταυρὸν τοῦτου. Κατὰ τὴν τελετὴν παρέστησαν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κανταουρίας Δόκτωρ Τέμπλ, ὅστις ἐπαρουσίασε τὸν Μητροπολίτην Θυατείρων διὰ μακροσκελοῦς θερμοῦ λόγου, δώδεκα Ἀγγλοὶ ἐπίσκοποι καὶ πολλὰ ἄλλα μέλη τοῦ ἀγγλικοῦ κλήρου καὶ τῶν ξένων ἐκκλησιῶν. Παρέστησαν ὡσαύτως Πρωθυπουργοὶ καὶ ἀντιπρόσωποι ὄλων τῶν Κυβερνήσεων τῶν ἐλευθέρων καὶ κατεχομένων κρατῶν. Ὁ τιμηθεὶς Μητροπολίτης ἐξεφώνησε βαρυσήμαντον λόγον. Ἀνταποκρίσεις τῆς ἑορτῆς ἐδημοσιεῦθησαν εἰς ὅλας τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας μετὰ ἐπαινετικῶν λόγων καὶ σχόλια διὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Γερμανοῦ. Οἱ *TIMES* δὲ τοῦ Λονδίνου ἀφίερωσαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κανταουρία καὶ Κων/πολις» μακρὸν ἄρθρον πρὸς τιμὴν του. Ὁ Μητροπολίτης Γερμανός ἔλαβεν ἐπ' εὐκαιρία πλῆθος συγκα-

ρητηρίων ἐπιστολῶν ἀπὸ ἐπισήμους προσωπικότητας τοῦ κλήρου καὶ τῆς Πολιτείας μὴ παρευρεθείσας εἰς τὴν τελετὴν.

Αἱ ἐξαιρετικαὶ δὲ αὐταὶ τιμαὶ ἦσαν εὐρυτέρας ἐκτάσεως. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων τὸ Οἴκουμ. Πατριαρχεῖον ἐπανευρίσκει τὸ κῦρος αὐτοῦ ὡς κορυφὴ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ δι' αὐτοῦ προεβάλλετο ἡ Μία Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ὡς ζῶσα πραγματικότης. Δι' ὄλην του αὐτὴν τὴν πνευματικὴν προσφορὰν ἐν συνοδικῇ συνεδρείᾳ κατὰ μῆνα Αὐγούστου τοῦ 1950 ἀπεφασίσθη ἀπὸ μέρους τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχεῖου νὰ τιμηθῇ ὁ Θυατείρων Γερμανὸς δι' ἐκδόσεως ἀναμνηστικοῦ τόμου.

Ἀκούραστος εἰς τὰ ποιμαντορικῆς καὶ διοικητικῆς φύσεως καθήκοντα αὐτοῦ, εὗρισκε καιρὸν καὶ πρὸς συγγραφὴν. Ὑπῆρξε συγγραφεὺς διαφόρων θεολογικῶν καὶ ιστορικῶν πονημάτων, συνεργάτης δὲ ἀγγλικῶν καὶ ἑλληνικῶν περιοδικῶν ἐπὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων. Ἐπανειλημμένως ἐτίμησε τὸν Ραδιοφωνικὸν Σταθμὸν τοῦ Λονδίνου δι' ὀμιλιῶν του. Ἐκτὸς τῶν ἀναφερθέντων ξένων Πανεπιστημίων καὶ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τὸν ἐξέλεξεν ἐπίτιμον Διδάκτορα. Αἱ Κυβερνήσεις Ἑλλάδος, Βρετανίας, Ρωσσίας, Γιουγκοσλαβίας, Σουηδίας, Λετονίας, Ἑσθονίας, Λιθουανίας, Αὐστρίας καὶ Πολωνίας τὸν ἐτίμησαν μὲ ἀνώτερα παράσημα.

Ὁ θάνατός του συνέβη τῷ ἑσπέρας τῆς 23ης Ἰανουαρίου 1951 καὶ ὥραν 9.45' ἐν τῷ πανεπιστημιακῷ νοσοκομείῳ τοῦ Λονδίνου ἔνθα ἐνοσηλεύετο. Μετὰ τὴν ποιμαντορικὴν κατὰ τὸ θέρος 1950 περιοδείαν του ἀνά τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην ἐπιστρέψας εἰς Λονδίνον ἠσθάνετο κόπωσιν. Ὑποστάς καρδιακὴν κρίσιν εἰσῆλθεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἀλλ' ἡ νόσος ἐνεφανίσθη μὲ πολλὰς περιπλοκάς ὑπὸ τὴν προσβολὴν τῶν ὁποίων ὑπέκυψεν ὁ Γεραρδὸς Ἱεράρχης. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 25ης Ἰανουαρίου 1951 ἐν καταφανῇ θλίψει ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου, ἐξάρασα τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας, ἅς προσέφερον εἰς τὴν Τροφὸν Θεολογικὴν Σχολὴν, εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Θυατείρων καὶ γενικώτερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν ἐπαξίως ἐξεπροσώπησεν ἀπανταχοῦ καὶ ἐτόνισεν ὅτι ὁ θάνατος τοῦ ἐκλιπόντος Μητροπολίτου εἶναι μεγάλη ἀπώλεια διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ὁποίαν τόσον ἐτίμησε μὲ τὴν εὐορκὸν διακονίαν καὶ τὸ μέγα ἐπιστημονικὸν κῦρος αὐτοῦ. Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος συμμερισθεῖσα τὴν θλίψιν καὶ ἐγερθεῖσα μετὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐδεήθη ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς μακαρίας αὐτοῦ ψυχῆς ἐν σκηναῖς δικαίων. Ὄρισε δὲ ὅπως τῆς κηδείας αὐτοῦ τὴν 3ην Φεβρουαρίου προστῆ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Ἀθηναγόρας, συμμετεχόντων καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις

εὕρισκομένου Σεβ. Μητροπολίτου Ἐδέσσης καὶ Πέλλης κ. Παντελεήμονος καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Κατάνης κ. Κασσιανοῦ. Ὅτι δὲ μέγας ὑπῆρξεν ὁ ἀνὴρ καὶ μέγα ἀφῆκε κενὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἀρθρογραφία τοῦ ἀγγλικοῦ Τύπου ὡς καὶ τὸ ἰδιαιτέρας σημασίας διάγγελμα τοῦ Κανταουρίας FICHER, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγει: «Ὁ θάνατός του ἀποτελεῖ μίαν μεγάλην ἀπώλειαν διὰ τοὺς φίλους του ἐν Μ. Βρεττανία. Θλίβομαι βαθύτατα καὶ ὡς στενὸς προσωπικός του φίλος καὶ ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κανταουρίας. Τὰ καθήκοντά του ὡς Ἀποκρισαρίου τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπετέλεσε μὲ ἀφοσίωσιν καὶ φιλικὸν πνεῦμα. Ἡ συμβολὴ του εἰς τὰς καλὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἰδίως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀνυπολόγιστος. Ἐπίσης μέγα ὑπῆρξε καὶ τὸ ἔργον του διὰ τὴν ἀμοιβαίαν κατανόησιν μεταξὺ τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ τῶν Ὀρθοδόξων. Τὸ γεγονός ὅτι ὑπῆρξεν εἰς τῶν Προέδρων τοῦ Π.Σ.Ε. ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τοῦ μακροχρονίου του ἔργου». Ὅλαι αἱ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Νέας Ὑόρκης, τοῦ Δουβλίνου κλπ. ἀφιέρωσαν βιογραφικὰ σημειώματα καὶ ἐπαινετικώτατα σχόλια. Οἱ ΤΙΜΕΣ τοῦ Λονδίνου ἐδημοσίευσαν ἐπανειλημμένα εἰδικὰ ἄρθρα καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ ἐφημερίδες τῆς Ἀγγλικῆς Πρωτευούσης καὶ τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Ἡ ἐπὶ τριάκοντα ἐν τούτοις συναπτὰ ἔτη κολοσσιαία καὶ πολυσχιδῆς δρᾶσις τοῦ Θυατείρων Γερμανοῦ ὡς Ἐξάρχου Δυτικῆς καὶ Κεντρῶας Εὐρώπης δὲν δύναται νὰ κλείσῃ μὲ ὅσα ἀνεφέραμεν, διότι ἡ ἐν τῇ ξένη τριακονταετῆς ποιμαντορία του περιέχει ἐνδιαφέροντα σημεῖα ἱστορικῆς συνάμα σημασίας, τὰ ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκουσθοῦν κατὰ τὴν σημερινὴν συγκέντρωσιν. Ἀπετάθημεν πρὸς παλαιὸν φίλον μας, τὸν ἐντιμώτατον κ. Α. Α. Πάλλην, ἀκάματον ἱστοριοδίφην, μὲ ἀξιοσημείωτον ἐθνικὴν δρᾶσιν ὡς μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων καὶ στενὸν συνεργάτην τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου Μελετίου Δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἴμεθα εὐτυχεῖς διότι ὁ κ. Πάλλης ἀπεδέχθη τὴν παράκλησιν μας καὶ ἀνέλαβε νὰ ἐξιστορήσῃ σήμερον ἐν λεπτομερείᾳ τὰ τῆς ἐν Λονδίῳ καὶ λοιπῇ Εὐρώπῃ δράσεως τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε στενὴν γνωριμίαν καὶ συνεργασίαν. Καταλληλοτέρα ἐκλογὴ ὁμιλητοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζω πρὸς αὐτὸν ἐκ μέρους τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», καὶ ἐμοῦ προσωπικῶς, τὰς θερμοτάτας μας εὐχαριστίας. Εὐχαριστίας ὡσαύτως ἀπευθύνω πρὸς ἅπαντας, οἵτινες ἐνταῦθα καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μοὶ παρέσχον στοιχεῖα καὶ ὕλικόν διὰ τὴν σημερινὴν μου ὁμιλίαν.

Εἶναι ἐν τούτοις ἀνάγκη νὰ τερματίσωμεν :

Ἄς μᾶς συγχωρήσῃ ὁ τιμώμενος νεκρός, διότι ἦτο δυσχερές τὸ ἔργον τῆς ὀλοκληρωτικῆς συγκεντρώσεως τοῦ τεραστίας σημασίας μεγαλειώδους ἔργου του. Ὁ Θυατεῖρων Γερμανὸς ἐνεσάρκου, ὅσον ὀλίγοι, τὴν ἐθνικοθηρησκευτικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ εἶχεν αὐτὴν βίωμα. Τὸ ἔργον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τῆς Ἀποκαλύψεως ὑπῆρξεν ἐν τῶν δυσχερεστάτων καὶ μόνον ἡ σοφία, ἡ ἀδάμαστος θέλησις, ἡ ἐργατικότης, τὸ ἦθος καὶ πρὸ παντὸς ἡ ψυχραιμία ἠδύνατο νὰ τὸ φέρουν εἰς αἴσιον πέρας. Εἶναι σπάνιον τὸ φαινόμενον τῆς ἐπὶ πενήκοντα πέντε συναπτὰ ἔτη συνεχοῦς καὶ ἄνευ διακοπῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν σπουδαιοτάτων συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους.

Καὶ ἀκόμη σπανιώτερον κατὰ τὴν μακρὰν καὶ κοπιώδη ταύτην διαδρομὴν νὰ παρακάμπῃ τοὺς σκοπέλους καὶ νὰ δρέπῃ ἀκαταπαύστως καὶ μόνον ἐπιτυχίας καὶ θαυμασμόν. Διότι ὁ ἀειμνηστος Γερμανὸς δὲν εἶχεν ἐχθρούς. Πρᾶος, ἥρεμος καὶ γλυκός, σεμνὸς καὶ μετριόφρων χωρὶς ἀλαζονείαν καὶ οἴησιν καὶ ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕψα ἀξιώματα, μὲ τὴν βαθεῖαν κρίσιν καὶ πολυμάθειάν του, ἔπειθε τοὺς συνομιλητάς, ἐκέρδιζε χωρὶς ἀντιδικίας τὰ θέματα καὶ ἀπέκτα φίλους εἰλικρινεῖς καὶ ἀφοσιωμένους θαυμαστάς. Ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ Θυατεῖρων, ἡμεῖς δὲ θὰ καταγίνωμεν, ἐὰν καταστῇ ἐφικτόν, μὲ τὴν περισυλλογὴν καὶ δημοσίευσιν εἰς τὰ «Θρακικά» ἀνεκδότων πραγματειῶν του. Ὁ Μητροπολίτης Θυατεῖρων Γερμανὸς ἀνεδείχθη ἄξιος τῆς πατρίδος. Κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν μὲ ἄσβεστον τὴν δίψαν τῆς μαθήσεως, καταναλίσκων ὀλονυκτίας εἰς μελέτην, διεκρίθη ὡς μαθητὴς εὐφυῆς καὶ φιλόπρονος. Ὡς πολίτης καὶ ἄνθρωπος, ἐνάρετος χριστιανός, γνήσιος δημοκράτης, στοργικὸς πρὸς τὴν οἰκογένειάν του, προσηλωμένος εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς πατρίδος μας Θρακίας. Ὡς διάκονος καὶ ἱερεὺς ὑποδειγματικὸς λευῖτης καὶ τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας λειτουργός. Κατόπιν ὡς φοιτητῆς, οὐχὶ ἀπλῶς ἀριστοῦχος ἀλλ' ἀπαράμιλλος μεταξὺ τῶν ἀρίστων, ὅστις ἐνῶ ἐδιδάσκετο συνεισέφερε ταυτοχρόνως εἰς ἔρευναν καὶ ἀπόδοσιν. Καὶ μὲ τὴν συνεχῆ ἄνοδον τῆς κλίμακος ὁ καθηγητῆς καὶ ὑπέροχος σχολάρχης τοῦ λαμπροῦ Θεολογικοῦ καὶ Ἐπιστημονικοῦ φυτωρίου τῆς κατὰ Χάλκην Θεολογικῆς μας Σχολῆς. Ἡ διέλευσίς του ἐκεῖθεν κατὰ γενικὴν ἀναγνώρισιν ἀφήκεν ἐποχὴν καὶ τὸν κατατάσσει εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Ἐν κατακλείδι ἡ ἐπὶ ὀλοκληρον τριακονταετίαν ἐν Λονδίῳ ποιμαντορία του τὸν καθιστᾷ πασίγνωστον

εἰς τὴν παγκόσμιον χριστιανοσύνην καὶ τὸν ἀναδεικνύει ὡς σοφὸν κάτοχον τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ δογματικῶν θεμάτων καὶ ὡς ἐξαιρετον διπλωμάτην. Ἦλθεν ὁμως ἡ στιγμή, καθ' ἣν, ὁ πολὺπλευρος οὗτος Ἱεράρχης, ὁ Μέγας Ἀνὴρ, ὁ εἰς ὅλας τὰς θέσεις, ἅς τοῦ ἐνεπιστεύθη ἡ Ἐκκλησία εὐόρκως διακονήσας, δὲν ὑπῆρχε πλέον.

Ὅταν συνηνητήθημεν δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἐν Ἀθῆναις μᾶς ἐξέφρασε τὴν νοσταλγικὴν ἐπιθυμίαν του νὰ τερματίσῃ καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀσχολούμενος μὲ τὸ «Θρακικὸν Κέντρον», οὗτινος ἀείποτε ὑπῆρξε διακεκριμένον μέλος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης. Ὁ θάνατος ἀνέστειλε τὴν τοιαύτην πρόθεσίν του.

Μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν εἴμεθα εὐτυχεῖς διότι ἐξεπληρώσαμεν τὸ σημερινὸν καθήκον, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ τῶν προσελθόντων, οὓς εὐχαριστοῦμεν θερμῶς, μᾶς πληροῖ πατριωτικῆς ἱκανοποιήσεως. Παρέχομεν δὲ τὴν ἱεράν ὑπόσχεσιν, ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ ἰδιαιτέρως ἡμεῖς οἱ Θράκες, μὲ τὴν εὐχὴν νὰ εὐρίσκη μιμητάς, θὰ ἐνθυμούμεθα μὲ εὐλαβῆ ὑπερηφάνειαν τὸ παράδειγμα τοῦ ἀλησμονήτου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ, τοῦ διαπρεποῦς Ἱεράρχου, τοῦ ἐξαιρετικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ σοφοῦ διδασκάλου, τοῦ μεγάλου ἱεροφάντου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. (Χειροκροτήματα).

Πρὸς τοὺς ἀνωτέρω κορυφαίους λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς παρευρισκομένους Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, τοὺς κ.κ. Ὑπουργοὺς, τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας, τοὺς κ. κ. Ἀρχηγοὺς καὶ λοιποὺς ἀνωτέρους λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας ἀπευθύνομεν θερμὰς εὐχαριστίας.

Ἐν συνεχείᾳ δίδεται ὁ λόγος εἰς τὸν δεύτερον ὁμιλητὸν τοῦ Πολιτικοῦ Μνημοσύνου τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ κύριον κ. Α. Α. Πάλλην :

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ κ. Α. Α. ΠΑΛΛΗ ΠΡΩΗΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΟΥ
ΚΑΙ ΤΕΩΣ Δ/ΝΤΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῶ ΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

† Ο ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Μακαριώτατε, Κύριοι Ὑπουργοί, Παναγιώτατε, Σεβασμιώτατοι, Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ὁ ἀείμνηστος Θυατείρων Γερμανός, ποῦ τιμοῦμε τὴ μνήμη

του σήμερα, ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς διαπρεπεστεροὺς ἱεράρχας τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας τῶν τελευταίων χρόνων.

Πρῶτα ὡς Σχολάρχης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, τότε ποὺ εἴταν ἀκόμα Μητροπολίτης Σελευκίας, ἀλλὰ ἰδίως μετὰ τὸ τέλος τοῦ Α΄ παγκοσμίου πολέμου, ὁπότε τοῦ ἀνετέθησαν ἕκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου λεπτότατες ἀποστολές στὴν Ἀνατολικὴ καὶ Κεντρικὴ Εὐρώπη, ἀνεδειχθῆ ὡς ἐπιδέξιος διπλωμάτης καὶ ἱκανὸς ρυθμιστὴς τῶν πολλαπλῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ποὺ ἀνέκυψαν μετὰ τὴν διάλυση τῆς Αὐστροουγγρικῆς καὶ Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας, στὸν τομέα ἐκεῖνο τῆς Εὐρώπης.

Ἀργότερα, μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ τοῦ 1922, ποὺ ἀπεμάκρυνε τόσοις διακεκριμένους ἱεράρχας ἀπὸ τὸ Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ ἀείμνηστος Γερμανὸς ἀνέλαβε, ὡς Μητροπολίτης Θυατείρων, καὶ ὡς Ἐξαρχος Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης, τὴ μόνιμη ἀντιπροσώπευση τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας στὸ Λονδίνο, ποὺ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὀρθῶς τὸ εἶχεν ἐκλέξει ὡς ἕδρα τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς, λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος—τόσον ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς—τῶν σχέσεων τῆς Ὁρθοδόξου μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὰ τριάντα χρόνια τῆς παραμονῆς του στὴν Ἀγγλικὴ πρωτεύουσα, ὁ ἀείμνηστος Γερμανὸς ἐλάμπρυνε τὸ ὑψηλὸ ἀξίωμα ποὺ κατεῖχε, διατηρήσας πάντοτε τίς πρὸ ἐγκάρδιες σχέσεις μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐξετιμᾶτο ἰδιαιτέρως ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς του ἐκκλησιαστικῆς μορφώσεως καὶ διὰ τὸ σεμνὸν τοῦ χαρακτήρος του.

Συγχρόνως ἐπεσκέπτετο τακτικὰ τίς διάφορες Ὁρθόδοξες Κοινοτήτες τῆς τόσον ἐκτεταμένης του δικαιοδοσίας—στὴ Γαλλία, στὸ Βέλγιο, στὴ Γερμανία, στὴν Ἑλβετία καὶ στὴν Ἰταλία—καὶ σ' αὐτὸν ἀντίθετο πάντα ἢ ἀντιπροσώπευσις τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας στὰ διεθνή συνέδρια, ὅπως λ. χ. τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «WORLD COUNCIL OF CHURCHES»—τὰ ὁποῖα περιοδικῶς συνέρχονται εἴτε στὴν Εὐρώπη εἴτε στὴν Ἀμερική, καὶ ὅπου συναντῶνται οἱ ἀντιπρόσωποι ὄλων τῶν χριστιανικῶν δογμάτων, πλὴν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, πρὸς συζήτησιν θεμάτων ποὺ ἐνδιαφέρουν τίς σχέσεις μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προαγωγή τοῦ χριστιανισμοῦ. Στὰ συνέδρια αὐτὰ ἢ φωνὴ τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς Κεφαλῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἀκούονταν πάντα μὲ ἰδιαίτερη προσοχὴ καὶ σεβασμὸ.

Ἐπίσης ἐπεφορτίζετο μὲ πλεῖστες ὅσες ἄλλες ἑκτακτες ἀπο-

στολές στοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπως λ. χ. ὅταν ἀντιπροσώπευσε τὸ Οἰκου-
μενικὸ Πατριαρχεῖο στίς τελετὲς τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ νέου Πατριάρ-
χου Μόσχας καὶ Πάσης Ρωσίας Ἀλεξίου, ποῦ ἔλαβαν χώρα στὴ
Μόσχα τὸ 1945.

Εἰς ἐμὲ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία κατὰ τὰ ὀκτῶ χρόνια τῆς παραμο-
νῆς μου στοῦ Λονδίνου ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Πληρο-
φοριῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, νὰ βρίσκωμαι σὲ συχνὴ ἐπαφὴ
μαζί του καὶ νὰ ἐπωφελοῦμαι τῶν φώτων του, ὁσάκις ἐχρειάζετο νὰ
προσφύγω στὴ γνώμη του καὶ στίς γνώσεις του γιὰ τὴν καθοδήγηση
τοῦ Βρετανικοῦ Κοινοῦ σὲ ζητήματα ἀφορῶντα τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκ-
κλησία.

Ἀναμιμνήσκομαι πάντοτε μὲ εὐγνωμοσύνη τῆς πολυτίμου βοη-
θείας, τὴν ὁποία μοῦ παρέσχε καθ' ὄλο ἐκεῖνο τὸ διάστημα.

Μετὰ τὴ σύντομη αὐτὴ εἰσαγωγή, θὰ σᾶς μιλήσω πρῶτα γιὰ
τὸ ρόλο ποῦ διεδραμάτισε ὁ ἀείμνηστος Γερμανὸς κατὰ τὰ ἔτη—τὰ
τόσο μεστὰ διεθνῶν γεγονότων καὶ ἐξελίξεων—ποῦ ἐπηκολούθησαν
τὸ τέλος τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου.

Βρισκόμεθα στὴν περίοδο 1919 μέχρι 1924.

Καὶ ἄς ἀρχίσουμε πρῶτα ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα
τῆς *Πολωνίας*.

Ἡ νέα Σοβιετικὴ Κυβέρνησις, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπικράτηση
τῆς Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, υπέγραψε μὲ τοὺς Γερμα-
νοὺς τὴ *Συνθήκη τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ*, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ρωσία πα-
ρητεῖτο ἀπὸ κάθε ἀξίωση ἐπάνω στὰ πρώην πολωνικά τῆς ἐδάφη.

Μετὰ τὴν ὀριστικὴ ἦττα τῆς Γερμανίας, οἱ Δυνάμεις τῆς
Ἀντάντ, συνελθοῦσαι στοῦ Παρίσι τὴν *3ῃ Ἰουνίου 1918*, ἀπεφάσι-
σαν τὴν ἰδρυση ἀνεξαρτήτου Πολωνικοῦ Κράτους, καὶ ἔτσι ἡ Πολω-
νία, ποῦ ἐπὶ ἐνάμιου αἰῶνα εἶχε ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τὸν χάρτη τῆς
Εὐρώπης καὶ ἀπὸ τὴ χορεία τῶν ἐλευθέρων ἐθνῶν, ἀνεγεννᾶτο ἀπὸ
τὴν τέφρα τῆς.

Προηγουμένως, ὅταν ἀκόμα μέγα τμῆμα τῆς Πολωνίας ὑπή-
γετο ὑπὸ τὴ Ρωσικὴ Αὐτοκρατορία, οἱ ὀρθόδοξοι τῶν μερῶν ἐκείνων
καὶ ἰδίως τῆς Οὐκρανίας, ἀνερχόμενοι σὲ τέσσερα περίπου ἑκατομ-
μύρια ψυχῶν ὑπήγοντο ἐκκλησιαστικῶς στὴ Ρωσικὴ Ἐκκλησία τῆς
Μόσχας.

Ἡ νέα Πολωνικὴ Κυβέρνησις, μὴ ἐπιθυμοῦσα, πολὺ φυσικά,
ὅπως ἓνα σημαντικὸ τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας τῆς ὑπάγεται
ὑπὸ ξένη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ καὶ μάλιστα χώρας ὅπου ἡ Ἐκκλησία
χρησιμοποιεῖται ὡς πειθήνιον ὄργανο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Καθεστώτος
καὶ ὡς μέσο ραδιουργιῶν στοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀποτάθηκε πρὸς τὸ Οἰκου-

μενικὸ Πατριαρχεῖο, ὡς Κεφαλὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ ἐζήτησε τῇ χειραφέτησιν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐπισκοπῶν τῆς Πολωνίας ἀπὸ τοῦ Πατριαρχεῖο Μόσχας, καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ὁρθοδόξου Πολωνικῆς Ἐκκλησίας (τῆς μὴ ὑφισταμένης ἀκόμα ὀργανικῶς) ὡς *Ἀυτονόμου*. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἔχον ὑπ' ὄψει ὅτι τοιαύτη εἶταν ἡ θέλησις τόσον τῆς Πολωνικῆς ἱεραρχίας, ὅσον καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου ἐξέδωκε τὸ σχετικὸ τόμο.

Στὶς διαπραγματεύσεις αὐτὲς ἔπαιξε πρωτεύοντα ρόλο ὁ αἰμνηστος Γερμανός, ὁ ὁποῖος ἔχαιρε τῆς ἰδιαιτέρας ἐκτιμῆσεως τοῦ αἰμνήστου Πατριάρχου Μελετίου.

Ἀργότερα, ἡ Πολωνικὴ Κυβέρνησις ἐζήτησε ὅπως ἡ Ὁρθόδοξος Πολωνικὴ Ἐκκλησία ἀναγνωρισθῆ ὡς *Ἀυτοκέφαλος*, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέτυχε διὰ τοῦ τόμου τῆς *3ης Νοεμβρίου 1924*, διὰ τοῦ ὁποῖου τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀνεγνώρισε τὴν Ὁρθόδοξον Πολωνικὴν Ἐκκλησίαν ὡς Ἀυτοκέφαλον—δηλ. ἰσότιμον πρὸς τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας—ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας.

Σημειώσατε ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, πρᾶττον οὕτω, οὐδὲν ἐκαιοτόμησε εἰς βάρος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἀλλὰ ἀκολούθησε ἀπλῶς τὸν κανόνα, τὸν ὁποῖο ἀνέκαθεν ἐφήρμοσε ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ σὲ παρόμοιες περιπτώσεις—κανόνα κατὰ τὸν ὁποῖο ὁσάκις ἐπέρχονται μεταβολὲς τοῦ ἐδαφικοῦ καθεστώτος μιᾶς χώρας, τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὄρια πρέπει νὰ συμβαδίζουσι μὲ τὰ πολιτικὰ ὄρια καὶ νὰ ἰδρῦται ἀνεξάρτητῃ ἐκκλησιαστικῇ δικαιοδοσίᾳ εἰς τὴν χώραν ποῦ ἀποκτοῦν τὴν ἀνεξαρτησίαν τους. Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶχε ἐφαρμοσθῆ πολλάκις κατὰ τὸ παρελθόν, ὅπως λ. χ. στὴν περίπτωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν Σερβίας καὶ Ρωσίας, μεταγενεστέρως δὲ Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας, ὅπου τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν χωρῶν τούτων ἐπηκολούθησε ἡ ἰδρυσις χωριστῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν.

Παρόμοιο ζήτημα παρουσιάσθη καὶ στὴ Φιλανδία καὶ στὶς δύο Βαλτικὰς χώρας τῆς Ἑσθονίας καὶ Λεττονίας, ποῦ καὶ αὐτὲς εἶχαν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν Ρωσικὴν Ἐπικράτειαν. Τὸ 1923 ἀντιπροσωπεῖτες τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Φιλανδίας καὶ τῆς Ἑσθονίας ἐφθασαν στὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Πατριάρχου Μελετίου τὴν ἰδρυσιν *Ἀυτονόμου* Ἐκκλησίας στὶς χώρας τῶν, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε, ἐκδοθέντων τῶν σχετικῶν τόμων.

Τὸ ἴδιο ἐγένετο καὶ διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Τσεχοσλοβακίας, ὅπου ἡ Κυβέρνησις δὲν ἠθέλησε, διὰ λόγους πολιτικούς, νὰ ὑπαχθοῦν οἱ Ὁρθόδοξοι τοῦ νεοσυστάτου ἐκείνου Κράτους, οὔτε ὑπὸ τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖο οὔτε ὑπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας.

Τέλος, τὸ 1935, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, κατόπιν αἰτήσεως τῆς Κυβερνήσεως τῆς Λεττονίας, ἀπέστειλε τὸν ἀείμνηστον Γερμανὸν εἰς Ρίγαν διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἢ ὁποία εἶχε περιέλθει σὲ ἀδιέξοδο κατόπιν τῆς δολοφονίας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ρίγας Ἰωάννου ὑπὸ τῶν Μπολσεβίκων. Ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων ὑπέβαλε ἔκθεσιν βάσει τῆς ὁποίας τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξέδωκε τόμον ἀναγνωρίζοντα τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Λεττονίας ὡς Αὐτόνομον. Τὸ 1936 ὁ Θυατείρων μετέβη γιὰ δευτέρη φορά στὴ Λεττονικὴ πρωτεύουσα ὅπου συνέταξε τὸ Καταστατικὸ τῆς νέας Λεττονικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐχειροτόνησε, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Μητροπολιτῶν Πριγκιπωνήσων καὶ Εἰρηνοπόλεως, τὸ νέο Ἀρχιεπίσκοπο Ρίγας Αὐγουστῖνο.

Θὰ σημειώσετε ὅτι στὶς ἐκκλησίες Φινλανδίας, Τσεχοσλοβακίας, Ἑσθονίας καὶ Λεττονίας, ἐχορηγήθη μόνον τὸ Αὐτόνομον, δηλ. βαθμὸς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοδιοικήσεως κατώτερος τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ συνεπαγόμενος βαθμὸν τινα ἐξαρτήσεως ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Ὅλες αὐτὲς τὶς πολὺπλοκες συνεννοήσεις διεξήγαγε μὲ ἀληθινὴν μαεστρίαν ὁ ἀείμνηστος Γερμανός, ἀντιπροσωπεύσας μὲ κύρος τὴ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ σὲ χώρες ποῦ, ἐπὶ τόσους αἰῶνες, εἶχαν μείνει ἔντελῶς ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο ἐπιρροῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Πρέπει νομίζω, ν' ἀνατρέξῃ κανεὶς στὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος, ἐποχὴ ποῦ ἔδρασαν στὴ Ρωσία καὶ στὴ Πολωνία ὁ περιώνυμος *Μάξιμος ὁ Γραικὸς* καὶ ὁ ἐξ ἴσου διάσημος *Κύριλλος ὁ Λούκαρις* γιὰ νὰ συναντήσουμε Ἑλληνα ἱεράρχη παίζοντα πρωτεύοντα ρόλο στὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῶν ὑπερβορείων ἐκείνων χωρῶν, καὶ γιὰ νὰ ἴδουμε ἀντιπροσωπεῖες τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῶν μερῶν ἐκείνων προσερχόμενες στὸ Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ ν' ἀσπασθοῦν τὴ χεῖρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ νὰ ζητήσουν τὶς εὐλογίας τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Τέτοια, ἐν ὀλίγοις, ὑπῆρξε ἡ δρᾶσις τοῦ ἀείμνηστου Γερμανοῦ κατὰ τὴν ἀμέσως ἐπομένη τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου περίοδο.

Ἔρχομαι ἰώρα στὸ μεταγενέστερο στάδιο τῆς δράσεώς του ὡς Μητροπολίτου Θυατείρων καὶ Ἐξάρχου Δυτικῆς καὶ Κεντρῶς Εὐρώπης στὸ Λονδίνο, ποῦ ἀρχίζει τὸ 1922.

Στὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, πρὸς καλλιτέραν κατανόησιν τοῦ ρόλου ποῦ ἔπαιξε ἐκεῖ ὁ ἀείμνηστος Γερμανός, νὰ κάνω μιὰ βραχεῖα ἀναδρομὴ στὴν ἱστορίαν τῶν σχέσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, σχέσεων τὶς ὁποῖες ὁ ἀείμνηστος Γερμανός εἶχε ὡς κύριο προορισμὸ νὰ καλλιεργήσῃ καὶ ν' ἀναπτύξῃ.

Οἱ σχέσεις αὐτὲς χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ 17ου αἰῶνος, τότε ποὺ ὁ διάσημος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ ἀργότερα Κων/πόλεως Κύριλλος Λούκαρις ἦλθε γιὰ πρώτη φορὰ σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Καντερβουρίας Ἄμποτ.

Ὡς γνωστὸ, ὁ Κύριλλος Λούκαρις διεξῆγε τότε σκληρὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Οὐνιτισμοῦ στὴν Ἀνατολή. Ὁ Λούκαρις, ὡς ἄλλοτε ἀπεσταλμένος τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγαῖ στὶς παραδουνάβειες Ἡγεμονίες καὶ στὴ Πολωνία, στάθηκε ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντι τοῦ Καθολικισμοῦ στὴν ἐκκλησιαστικὴ Σύνοδος ποὺ εἶχε συγκαλέσει ὁ Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σιγισμὸνδος στὸ *Μπρέστ-Λιτόφσκ*, τὸ 1589. Ὁ Λούκαρις, κατὰ τὴν μακρὰ του παραμονὴ στὶς χῶρες ἐκεῖνες εἶχε ἀντιληφθῆ πόσο ὑστεροῦσαν σὲ μόρφωση καὶ σὲ θεολογικὲς γνώσεις οἱ Ὁρθόδοξοι κληρικοὶ ἀπέναντι τῶν ἀντιπάλων τῶν τῶν Ἰησουϊτῶν, ποὺ εἶχον κατορθώσει νὰ προσηλυτίσουν στὸν καθολικισμό ἓνα πολὺ μεγάλο ἀριθμὸ Ὁρθοδόξων τῆς Ρουθηνίας, Οὐκρανίας καὶ Μπιελωρωσίας ὑπὸ τὸ προσωπεῖο τῆς λεγομένης Οὐνίας. Ἡ Οὐνία, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' τῆ εἰσηγήσει τοῦ Τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐπέτρεπε στοὺς Ὁρθοδόξους ἱερεῖς τοὺς προσερχομένους στὸν Καθολικισμό νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ δική τους λειτουργικὴ γλῶσσα, ἀντὶ τῆς λατινικῆς, διατηροῦντες συνάμα τὸ σχῆμα τοῦ Ὁρθοδόξου ἱερέως.

Ὁ Κύριλλος Λούκαρις, βλέποντας τὴν ἔλλειψη Ὁρθοδόξων Κληρικῶν ἱκανῶν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Ὁρθοδοξία διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς πέννας, ἀποτάθηκε, ὄντας Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Καντερβουρίας Ἄμποτ καὶ ἐπέτυχε ὅπως ἓνας νεαρὸς καὶ μορφωμένος Ἕλληνας κληρικός, ὁ *Μητροφάνης Κριτόπουλος*, εἰσαχθῆ ὡς ὑπότροφος τοῦ Βασιλέως Ἰακώβου τοῦ Α' τῆς Ἀγγλίας στὸ Κολλέγιο τοῦ Μπέλιολ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, γιὰ νὰ σπουδάσῃ Θεολογία.

Ὁ Μητροφάνης ὑπῆρξε ὁ πρωτοπόρος πολλῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων Ὁρθοδόξων κληρικῶν ποὺ ἔκτοτε—καὶ ἰδίως μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον—ἐστάλησαν νὰ σπουδάσουν στὴν Ὁξφόρδη, χάρις στὴ μεσολάβηση καὶ τῆ χρηματικὴ ἀρωγὴ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὴ θεολογικὴ καὶ γενικὴ τους κατάρτιση στὸ παγκοσμίου φήμης ἐκεῖνο ἐκπαιδευτικὸ ἴδρυμα.

Σὲ τοῦτο συνετελέσανε πολὺ, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, οἱ ἐγκάρδιες σχέσεις ποὺ συνῆψε ὁ ἀείμνηστος Οἰκουμενικὸς *Πατριάρχης Μελέτιος* μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας Ντέβιτσον ἀμέσως μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον. Στὴν ἐδραίωση τῶν σχέσεων ἐκείνων πολὺ ἐβοήθησε καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μεγάλης Ἐκ-

κλησίας ἐκδοθεῖσα τὸν Αὐγουστο τοῦ 1922 ἀπόφασις περὶ ἀναγνώρισεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο παρουσιάζει ἰδιαιτέρα σπουδαιότητα γιὰ τοὺς Ἀγγλικανούς. Ὡς γνωστό, ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἀναγνωρίζει τοὺς ἱερεῖς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐγκύρωσ χειροτονηθέντας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ὁ Ἀγγλικανὸς Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας ἐπὶ Βασιλίσσης Ἐλισσάβητ τῆς Α' *Μάθιου Πάρκερ* εἶχε χειροτονηθῆ ἀντικανονικὰ τὸ ἔτος 1559, καὶ ἔτσι, κατὰ τοὺς Καθολικούς, διεκόπη ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ τῆς ἱερωσύνης στοὺς κληρικούς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἄρτι τότε ἀποσχισθείσης ἀπὸ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία.

Συνεπῶς, γιὰ τὴν Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, ἐνεῖχε ἰδιαίτερη σημασία ἡ ἐκ μέρους μιᾶς ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἀποστολικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν—τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως—ἀναγνώρισις τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν.

Ὁ Πατριάρχης Μελέτιος, ἐκτιμώντας τὰ ἐξαιρετικὰ προσόντα τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ, τὸν διώρισε μόνιμο ἀντιπρόσωπο τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸ Λονδίνο.

Ὁ ἀειμνήστος Γερμανός, καθ' ὅλα τὰ χρόνια τῆς παραμονῆς του στὴν Ἀγγλικὴ πρωτεύουσα, κατώρθωσε πάντα νὰ διατηρῆ τις πιὸ φιλικές καὶ στενές σχέσεις με τοὺς ἐκάστοτε ἀρχηγούς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, δείχνοντας πνεῦμα εὐρείας ἀντιλήψεως καὶ ἀδελφосύνης.

Οἱ φιλικές αὐτές σχέσεις δὲν μποροῦσαν, βέβαια, νὰ ἐξελιχθοῦν μέχρι τοῦ σημείου τῆς δογματικῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ὅταν, τὸ 1930, ὁ Θυατείρων, ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ἀντιπροσωπείας, ἔλαβε μέρος στὸ *Συνέδριον τοῦ Λάμπενθ*, ποῦ συνέρχεται κάθε δέκα χρόνια στὴν ἔδρα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, συνεστήθη μία δογματικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν γιὰ νὰ ἐξετάσῃ ποιά ἦταν τὰ δόγματα ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ δύο Ἐκκλησίες εἴτε συμφωνοῦσαν εἴτε δίσταντο. Ἡ ἔκθεσις ποῦ κατήρτισε ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκείνη δείχνει ὅτι ὑφίστανται οὐσιώδεις δογματικὲς διαφορές, ἰδίως ἐκεῖνες ποῦ προκύπτουν ἀπὸ τὸν Χάρτην τῶν κανόνων τῆς πίστεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος Χάρτης θεσπίσθηκε τὸ 1576 ἐπὶ Βασιλίσσης Ἐλισσάβητ τῆς Α' καὶ εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸν τίτλο Τὰ 39 ἄρθρα (THE THIRTY—NINE ARTICLES). Οἱ δογματικὲς αὐτές διαφορές δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ὑπερπηδηθοῦν.

Παρὰ ταῦτα, πέραν τῶν βασικῶν αὐτῶν διαφορῶν, ὑπάρχει εὐρὸ πεδίο καλλιεργείας φιλικῶν σχέσεων, καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο

ἐργάστηκε πάντοτε ὁ ἀείμνηστος Γερμανὸς καθ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ χρόνια.

Δὲν εἶναι λίγες οἱ φορές ποὺ εἶδαμε τὸ Μητροπολίτη Θυατείρων νὰ λαμβάνη μέρος σὲ ἐπίσημες ἀγγλικανικὲς λειτουργίες στὸν Καθεδρικό Ναὸ τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὅπως καὶ δὲν ὑπῆρξαν λίγες οἱ φορές ποὺ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας ἢ ἄλλοι ἀνώτεροι τιτλοῦχοι τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας παρέστησαν σὲ ἐπίσημες λειτουργίες στὸν ἐν Λονδίῳ Ὁρθόδοξο Ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Στὸν ἀείμνηστο Γερμανὸ ἐπίσης ἔλαχε ἡ τιμὴ, τὸ 1934, νὰ εὐλογῆσθαι τοὺς γάμους τῆς Ἑλληνίδας Πριγκίπισσας Μαρίνας μὲ τὸν Πρίγκιπα τῆς Ἀγγλικῆς Βασιλικῆς Δυναστείας Δοῦκα τοῦ Κέντ, τὸ δὲ μυστήριον ἐτελέσθη κατὰ τοὺς τύπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὸ βασιλικὸ Παρεκκλήσιον τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Μπάκιγχαμ.

Ὅπως μὲ τὴν Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, ἔτσι καὶ μὲ τοὺς πολυαριθμούς ἀντιπροσώπους τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων παροικιῶν στὸ Λονδίνο—Ρώσους, Σέρβους, Ρουμάνους καὶ Πολωνούς—ὁ ἀείμνηστος Γερμανὸς διετήρει πάντοτε ἀγαθὲς σχέσεις καὶ σὲ ὠρισμένες τελετὲς στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας τὸν εἶδαμε νὰ χοροστατῆ περιστοιχιζόμενον ἀπὸ ἱερεῖς Ἑλλήνας, Ρώσους, Σέρβους καὶ Ρουμάνους τῶν ἐκεῖ παροικιῶν.

Ἐπίσης, ὅταν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας Σεβ. Μητροπολίτης Νικολαΐ Κρουτίτσκη ἐπισκέφθηκε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸ Λονδίνο, ὁ Ρώσος ἱεράρχης προσεκλήθη νὰ παραστῆ στὴ λειτουργία στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ νὰ ἐκφωνήσῃ λόγο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ἔκανε ὁ ἐπιφανὴς ἐκεῖνος Ρώσος κληρικὸς μὲ τὴ διακρίνουσα αὐτὸν εὐγλωττία, τονίσας τοὺς ἱστορικοὺς δεσμοὺς καὶ τὸ σεβασμὸ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ.

Μὲ τὸν Πατριάρχη τῶν Σέρβων Γαβριὴλ ἐπίσης ὁ Θυατείρων συνεδέετο φιλικῶς, καὶ ὅταν ὁ πρῶτος ἦλθε στὸ Λονδίνο γιὰ νὰ βαπτίσῃ τὸν μικρὸ υἱὸ τοῦ τέως βασιλέως τῆς Γιουγκοσλαβίας Πέτρου, ὁ Σέρβος Πατριάρχης δὲν παρέλειψε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Θυατείρων ἀδελφικῶς καὶ νὰ προσέλθῃ στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία.

Ἔτσι ὁ ἀείμνηστος Γερμανὸς οὐδέποτε ἠγνόησε τοὺς ἀδελφικοὺς δεσμοὺς ποὺ πρέπει νὰ συνδέουν τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς μεγάλης Ὁρθοδόξου οἰκογενείας.

Συνετὸς ὅμως διπλωμάτης καὶ πολιτικός, ἤξερε καλὰ νὰ φυλάγεται ἀπὸ τὶς κακοτοπιὰς ποὺ ἐνίοτε κρύβονται ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὶς θρησκευτικὰς προμετωπίδας, καὶ θὰ σᾶς ἀναφέρω τὸ ἐξῆς περιστατικόν :

“Όταν, τὸ 1950, ἐπ’ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν πεντακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ὡς αὐτοκεφάλου, προσεκλήθησαν ὅλες οἱ Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίαι νὰ στείλουν ἀντιπροσώπους στὴ Μόσχα, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀνέθεσε στὸν ἀείμνηστο Γερμανὸ νὰ τὸ ἀντιπροσωπεύσῃ στὶς ἐκεῖ ἑορτές, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ μὴ λάβῃ μέρος σὲ οἰαδήποτε ἐκτὸς προγράμματος πολιτικὴ ἐκδήλωση. Οἱ τελετές ὅπως πάντοτε στὴ Ρωσία, διεξήχθησαν μὲ ἐξαιρετικὴ μεγαλοπρέπεια, καὶ ἡ φιλοξενία ὑπῆρξε ἀληθινὰ ἡγεμονικὴ, ὁ δὲ Πατριάρχης Ἀλέξιος, προσφωνῶν τὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸ ἐπίσημο γεῦμα ποὺ δόθηκε πρὸς τιμὴ τῶν ἀντιπροσώπων, δὲν παρέλειψε νὰ τονίσῃ τὸ βαθὺ σεβασμὸ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴ Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐξῆς ὅμως ἀναγγέλθηκε ὅτι, μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἑορτῶν, θὰ ἐπακολουθοῦσε διάσκεψις ὅπου θὰ ὑπεβάλλοντο πρὸς ἔγκριση διάφορα ψηφίσματα, μεταξὺ ἄλλων ψήφισμα ἀποδοκιμασίας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, σὶὸ ὁποῖο, ὡς γνωστὸ, συμμετέχουν καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἄλλο ἐπίσης ψήφισμα ὑπὲρ τῆς Διεθνοῦς Εἰρηνεύσεως, περιέχον αἰχμὴν ἐναντίον τῶν δῆθεν πολεμοχαρῶν σχεδίων τῆς Δύσεως. Μερικοὶ ἀντιπρόσωποι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, οἱ ὁποῖοι παρέστησαν αὐτοπροσώπως εἰς τὸν ἑορτασμό, ἀφέθησαν νὰ παρασυρθοῦν καὶ ἐδήλωσαν συμμετοχὴ στὶς ἐν λόγω συσκέψεις. Ὁ ἀείμνηστος ὅμως Γερμανός, εὐγενῶς ἀλλὰ κατηγορηματικὰ, ἀπεποιήθη οἰαδήποτε συμμετοχὴ σ’ αὐτοῦ τοῦ εἵδους τίς ἐκδηλώσεις καὶ ἐδήλωσε ἀπεριφράστως ὅτι ὁ Ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐλθὼν στὴν Μόσχα γιὰ νὰ τιμῆσῃ τὸ πρόσωπο τοῦ Ρώσου Πατριάρχου καὶ τὴν ἀδελφὴ Ρωσικὴ Ἐκκλησία, δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ μέρος σὲ πράξεις ποὺ εἶχαν καθαρὰ πολιτικὸν χαρακτῆρα, καὶ ἀπεχώρησε ἐκ Μόσχας χωρὶς νὰ συμμετάσχῃ στὶς συνεδριάσεις οὔτε τὰ ψηφίσματα τὰ ὁποῖα ὑπέγραψαν μόνον οἱ Ρῶσοι μαζὶ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὑποτελῶν στὴ Ρωσία ἐκκλησιῶν, ὅπως π.χ. τῆς Γεωργιανῆς, Πολωνικῆς καὶ τινῶν ἄλλων καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας (Ὁ Ἀλεξανδρείας νομίζω ὅτι τελικὰ δὲν ὑπέγραψε).

Τέλος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παραλείψω ν’ ἀναφέρω τὴ συμμετοχὴ τοῦ Θυατείρων Γερμανοῦ στὶς ἐργασίαι τῆς Προσυνόδου ποὺ συνήλθε τὸ 1930 στὸ Ἅγιον Ὄρος πρὸς συζήτησιν σπουδαίων θεολογικῶν ζητημάτων ποὺ θὰ εἰσῆγοντο πρὸς ἐπίλυσιν σὲ μιὰ μέλλουσα Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ὁποτεδήποτε θὰ ἐκρίνετο ἡ στιγμὴ κατάλληλη πρὸς

σύγκληση μιᾶς τοιαύτης Συνόδου ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Τοιαύτη ὑπῆρξε ἡ φαεινὴ δράση τοῦ ἀειμνήστου Θυατείρων Γερμανοῦ, ἡ ἐκδηλωθεῖσα σὲ τόσες ἱστορικές περιστάσεις καὶ πρὸς τόσες διαφορετικές κατευθύνσεις, τοῦ πιστοῦ τούτου τέκνου τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Τερματίζοντας τὴν ὁμιλία μου, ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω τὸ «Θρακικὸ Κέντρο» καὶ τὸν ἀξιότιμο Πρόεδρο αὐτοῦ κ. Φίλιππο Μανουηλίδη, διότι μοῦ παρέσχον τὴν εὐκαιρία ν' ἀποτίσω φόρο τιμῆς στὴ μνήμη τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς καὶ σεβαστοῦ μου φίλου.

(Χειροκροτήματα)

Η ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ, ΤΟΥ ΕΞΑΙΡΕΤΟΥ ΙΕΡΑΡΧΟΥ

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Πολιτικοῦ Μνημοσύνου τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ δημοσιεύομεν τὴν κατὰ τὸ 1939 γενομένην ἐν Λονδίῳ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου ἑορτὴν ἐπὶ τῇ τεσσαρακονταετηρίδι του.

Τὸ 1938 συνεπληρώνοντο τεσσαράκοντα ὄλα ἔτη ἀφ' ὅτου ὁ μέγας Ἱεράρχης εἰσῆλθεν εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Πρωτοβουλία τοῦ τότε προϊσταμένου τοῦ ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἀγίας Σοφίας Μ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου—ἤδη Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς—ἐωρτάσθη τῇ 30ῃ Ἀπριλίου 1939 Κυριακὴν ἐν τῷ ὡς ἄνω Ναῷ ἡ ἱερά αὕτη τεσσαρακονταετηρίς.

Προεξάρχοντος τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων, συμπαραστατωμένου ὑπὸ πολλῶν κληρικῶν ἐν Εὐρώπῃ διακονούντων, ἐτελέσθη, ἐν συρροῇ ἐκκλησιάσματος εἰδικῆ εὐχαριστήριος λειτουργία, μεθ' ἣν μεγάλη δοξολογία καθ' ἣν ἀνεπέμφθη δέησις «ὑπὲρ ὑγείας, διαφυλάξεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Γερμανοῦ».

Μετὰ τὴν δοξολογίαν, προσεφώνησαν τὸν ἑορτάζοντα Ἱεράρχην ὁ Μ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, ὁ Αἰδεσιμώτατος Μ. Οἰκονόμος κ. Κωνσταντῖνος Καλλνίκος, προϊστάμενος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναοῦ Μαγχεστρίας δι' ὠραιότητος ἐμμέτρου προσλαλιᾶς.

Εἰς αὐτοὺς ἐν συγκινήσει καταφανεῖ ἀπήντησε ὁ ἄγων τὸ Ἰωβηλαῖον αὐτοῦ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θυατείρων.

Τὰς δύο λαμπρὰς προσφωνήσεις καὶ τὴν θαυμασίαν ἀντιφώνησιν τοῦ ἑορτάζοντος, παραθέτομεν κατωτέρω :

Ἡ προσφωνήσις τοῦ Μ. Ἀρχιμανδρίτου Κου Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου.

Σεβασμιώτατε Δέσποτα,

Ζῶμεν ἐν τῷ μέσῳ ἑνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν πολυετῆ καὶ καρποφόρον δρᾶσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ ταγῶν, πάντοτε κατὰ

κανόνα πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἀμείβει καὶ τιμᾶ ἵνα τοῦτο μὲν ἐκφράζει τὴν βαθεῖαν τοῦ εὐγνωμοσύνης πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι «ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες», τοῦτο δὲ προτρέπη καὶ προκαλῆ τοὺς νεωτέρους καὶ ὑποδεεστέρους λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας εἰς μίμησιν καὶ ζηλωτὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπευθύνων πνευματικῶν τῶν καθηκόντων. Πλὴν καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν ἤρξαντο, ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, κατὰ τρόπον ἐκδηλότερον νὰ τιμῶσι καὶ πανηγυρίζωσι τὰ ἰωβηλαῖα διαπρεπῶν ἱεραρχῶν, οἵτινες διὰ τῆς ποιμαντορικῆς καθόλου δράσεως αὐτῶν κρατύνουσι τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ ἀνακουφίζουν τὰς πολλαπλᾶς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, λάμποντες οὕτως ὡς τὸ φῶς καὶ δοξάζοντες τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἀπὸ τῶν παραδειγμάτων τούτων καὶ ὁ κλῆρος τῆς θεσώστου ὑμῶν ἐπαρχίας ὀρῶμενος ἔγνω, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἤδη ἔτους, ὅπως τὴν συμπλήρωσιν τεσσαρακονταετίας ὀλοκλήρου ἀφ' ἧς ἡ ὑμετέρα Σεβασμιότης εἰσηλθεν εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας μὴ ἀφήσῃ ὅπως ἀπαρατήρητος καὶ ἀνεόρταστος παρέλθῃ, ἀλλὰ σημειώσῃ μὲν αὐτὴν δι' ἐπιτελέσεως εἰδικῆς Θ. Λειτουργίας, ἵνα μετὰ τοῦ χριστεπωνύμου λαοῦ δόξῃ, αἶνον καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμψῃ πρὸς τὸν Θεῖον Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ τεσσαρακονταετείᾳ δράσει τοῦ ποιμενάρχου αὐτοῦ, ἐπιδώσῃ δὲ ὑμῖν ὡς δεῖγμα ἐλάχιστον ἀφοσιώσεως καὶ στοργῆς συγκεκριμένον καὶ ἀπτόν τὸ χρηματικὸν ποσὸν τῶν 100 λιρῶν, προερχομένων ἐκ τε τοῦ κλήρου τῶν Ἑλληνικῶν παροικιῶν τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρῶας Εὐρώπης ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι, Αἰγύπτῳ, Συρίᾳ, Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἀμερικῇ πολυαρίθμων μαθητῶν ὑμῶν. Ἦχθη δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ὁ κλῆρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος, ἐκ πόθου ἀκραίφνου ὅπως τιμήσῃ τὴν Ὑμετέραν σεπτὴν κορυφὴν, ἣτις κατὰ τὸ διαρρεῦσαν τεσσαρακονταετὲς καὶ ἐπέκεινα χρονικὸν διάστημα ἐτίμησε καὶ ἐδόξασε τὴν Ἐκκλησίαν ὡς Θεολόγος βαθύς καὶ δεξιὸς οἰακοστροφὸς τῆς κατὰ Χάλκην Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, ὡς ἱεράρχης ἀκάματος καὶ ζηλωτῆς καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ τὰ μάλιστα διαπρεπὴς καὶ διακεκριμένος.

Κατὰ τὰ 18 συναπτὰ ἔτη καθ' ἃ ἐδιδάξατε τὴν ὀρθόδοξον Θεολογίαν ἐν τῇ γεραρᾷ ἡμῶν τροφῷ, τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, καθηδεύσατε τὰς ψυχὰς τριῶν περίπου ἑκατοντάδων νεαρῶν ἐπιστημόνων διὰ τῶν ναμάτων τῆς Θεολογίας· εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι πάντες οὗτοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔχω τὴν τιμὴν καὶ ἐγὼ νὰ συγκαταλέγωμαι, μετ' εὐγνωμοσύνης βαθυτάτης πάντοτε ἀναμνησκονται τῆς σαφηνείας, τῆς βαθύτητος καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐν γένει δεινότητος, μεθ' ἧς

ἀπὸ πάσης πάντοτε πλευρᾶς ἐξητάζετε τὰς δογματικὰς ἀληθείας τῆς ἀνωμήτου ἡμῶν πίστεως καὶ προσεφέρετε αὐτὰς εἰς τὰς ψυχὰς καὶ διανοίας τῶν νεαρῶν ἱεροσπουδαστῶν, οἵτινες μετὰ προσοχῆς ἀείποτε ἀδιαπτώτου ἐνωτιζόμενοι τοῦ Σοφοῦ αὐτῶν Διδασκάλου ἐκρέμαντο κυριολεκτικῶς ἐκ τῶν χειλέων Αὐτοῦ. Τὰ δὲ ἔτη ταῦτα τῆς ὑμετέρας διδασκαλίας καὶ διευθύνσεως τοῦ σεμνοῦ ἐκείνου φυτωρίου τῶν μουσῶν, ὅπερ ἐπὶ δεκαετηρίδας ὀλοκλήρους ὡς ἄλλος τηλαυγῆς πνευματικὸς φάρος ἐξέπεμπε τὰς ζωογόνους καὶ φερεσβίους αὐτοῦ ἀκτῖνας καθ' ἅπασαν τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολήν, διακρινόμενα διὰ τε τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν ἀδιατάρακτον εἰρήνην μεταξὺ διδασκόντων καὶ διδασκομένων, ὡς καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἀποδοτικότητα καὶ δαψιλῆ πνευματικὴν καρποφορίαν, ἀναμφιβόλως θὰ χαρακτηρισθῶσιν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι, ὡς ἡ χρυσὴ ἐποχὴ τοῦ παλαιφάτου ἐκείνου σεμνεῖου τῶν Θεολογικῶν Γραμμάτων.

Ἄλλ' ὁ Κληρὸς τῆς Ἐπαρχίας ὑμῶν ἠθέλησε πρὸς τούτοις διὰ τῆς σημερινῆς σεπτῆς ἑορτῆς, νὰ τιμῆσῃ καὶ τὸν ζηλωτὴν καὶ ἀκάματον Ἱεράρχην, ὅστις μὲ νεανικὴν καρδίαν καὶ νεανικὸν ἐνθουσιασμόν καὶ σφρῖγος ὑπόπτειος πάντοτε διατρέχει τὰς τεραστίαις ἀποστάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς Αὐτοῦ δικαιοδοσίας πρὸς εὐορκὸν καὶ πιστὴν ἐπιτέλειαν τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐμπεπιστευμένων Αὐτῷ ὑψηλῶν καὶ ὑπευθύνων καθηκόντων. Διότι ἀφ' ἧς ἐπήξατε ἐν Λονδίνῳ τὴν ἔδραν τῆς ποιμαντορικῆς δράσεως Ὑμῶν ἀνὰ τὰς Ἑλληνικὰς παροικίας τῆς Εὐρώπης, οὐδέποτε ἐνομίσατε ὅτι εἶναι ἀρκετὴ ἡ διὰ γραμμάτων διοικήσεις καὶ διακανονισμὸς τῶν διαφόρων ὑποθέσεων αὐτῶν, ἀλλ' ὡς πατήρ φιλόστοργος μὲ καταπλήσσοσαν τῷ ὄντι, καὶ ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους δραστηριότητα καὶ ἐνεργητικότητα σπεύδετε πάντοτε διὰ προσωπικῆς ἐπαφῆς καὶ ἀμέσου ἐπικοινωνίας νὰ νουθετῆτε, νὰ συμβιβάζητε, νὰ ἐνισχύητε μὲν τὰ ὀρθοποδοῦντα καὶ προβαίνοντα καὶ νὰ διορθοῦτε καὶ νὰ θεραπεύητε τὰ χωλαίνοντα καὶ ὑστεροῦντα.

Ἦθελῆσαμεν, τέλος, ἡμεῖς οἱ συναποτελοῦντες τὸν ἐφημερικὸν Κληρὸν τῆς ἐπαρχίας Θυατείρων καὶ μεθ' ἡμῶν ἅπαντες οἱ ἑκασταχοῦ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνιζόμενοι μαθηταὶ τῆς Ὑμετέρας σεπτῆς Σεβασμιότητος, νὰ τιμήσωμεν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως ὑφ' Ὑμῶν τεσσαρακονταετοῦς καὶ ἐπέκεινα ἐκκλησιαστικῆς δράσεως, τὸν διακεκριμένον ἐκκλησιαστικὸν ἄνδρα, τὸν ἐξυψώσαντα — ὅσον οὐδεὶς ἄλλος — τὸ γόητρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις. Πρὸ τῆς ἐλεύσεως καὶ ἐγκαθιδρύσεως ὑμῶν ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ τῆς ἀχανοῦς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας ἡ Ὁρθό-

δοξος Ἐκκλησία ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ξένων ὡς θεσμὸς ἄξιος μὲν σεβασμοῦ καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ μελέτης, ἀποστερημένος ὅμως πάσης ζωῆς καὶ ἀπολελιθωμένος καὶ σχεδὸν νεκρός. Οἱ Θεολόγοι τῆς Δύσεως ὠμίλουν περὶ τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας ὅπως ὁμιλοῦν οἱ ἰατροὶ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὀργανισμῶν τῶν εὕρισκομένων εἰς τὸ μεταίχμιον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Ἀφ' ἧς ὅμως ἀνέτειλεν εἰς τὸν ὀρίζοντα τῆς Δύσεως ἡ μεγάλη ὑμῶν προσωπικότης, ἡ ἰσχυρὰ ὑμῶν διάνοια, ἡ ἐπιβλητικὴ καὶ πειστικὴ θεολογικὴ ὑμῶν αὐθεντία, τὰ νέφη τῆς προκαταλήψεως διεσκορπίσθησαν, ἡ δὲ κατάστασις ἄρδην μετεβλήθη ἐπ' ὠφελεία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῆς πάντοτε ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Κάτοχος ὅσον ὀλίγοι τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, γνώστης βαθὺς τῶν διδασκαλιῶν τῶν ἑτεροδόξων θρησκευτικῶν Κοινοτήτων τοῦ Π. καὶ Ν. κόσμου, ἐγκρατῆς ὅσον οὐδεὶς τῶν ἱεραρχῶν τῆς Ἑλλην. Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν σπουδαιότερων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τῆς νοοτροπίας τῶν λαῶν τῆς Δύσεως, ἀντιπροσωπεύετε ἐκάστοτε μετὰ μοναδικῆς ἐπιτυχίας τὴν Ὀρθοδοξίαν εἰς τε τὰ παγκόσμια ἐκκλησιαστικὰ συνέδρια ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀντιπροσώποις τῶν κατὰ τόπους ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἡ γνώμη ὑμῶν ἐπὶ τῶν ποικίλων διεκκλησιαστικῶν ζητημάτων ἀκούεται πάντοτε ὑπὸ τῶν ξένων μετ' εὐλαβείας· αἱ ἀποφάνσεις ὑμῶν ἐπ' αὐτῶν ἐρμηνεύονται ὡς ἀντιπροσωπεύουσαι τὴν καθόλου Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ· ἡ δὲ συμβολὴ ὑμῶν εἰς τὰς μεγάλας ἐνωτικὰς προσπαθείας καὶ κινήσεις ὑπὲρ τοῦ διηρημένου χριστιανικοῦ κόσμου ἐπιμελῶς πάντοτε καὶ εἰλικρινῶς ἐπιζητεῖται.

Διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους, ἡμεῖς οἱ σχόντες τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὑμῶν ἰωβιλαίου, εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι ἀπηχοῦμεν τὸν μύχιον πόθον τῆς ὅλης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως τιμῆση καὶ εὐχαριστήση τὴν πεπνυμένην ὑμῶν Σεβασμιότητα, ἀνθ' ὧν εἰργάσατο ὑπὲρ αὐτῆς. Δόξαν δὲ αἶνον καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμποντες τῷ ἐν Τριάδι ὑμνουμένῳ καὶ προσκυνουμένῳ Θεῷ ἐπὶ τῇ μέχρι τοῦδε φωτεινῇ, καρποφόρῳ καὶ ἔθνοφελεῖ σταδιοδρομίᾳ τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος, δεόμεθα Αὐτοῦ ἐκτενῶς ὅπως διατηρῆ ἐν ὑγείᾳ σταθερᾷ καὶ ἀκμῇ καὶ θαλερότητι τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα πρὸς συνέχισιν τῶν εὐγενῶν Αὐτῆς σκαμμάτων καὶ ἀγώνων ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ Δομήτορος Αὐτῆς Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ ἔμμετρος προσφώνησις τοῦ Μ. Οἰκονόμου Κου Κωνσταντίνου Καλλινίκου

ΕΙΣ ΠΟΛΛΑ ΕΤΗ ΔΕΣΠΟΤΑ

Α΄.

Περὶ τὸν δεσποτικὸν Σου καὶ τετιμημένον θρόνον
ὄν ὁ Πλάστης ἄς στηρίζει εἰς αἰῶνας τῶν αἰῶνων,
τρεις κατὰ τὴν ὥραν ταύτην συμπαρίστανται παρθένοι
ἐν στολῇ ἑορτασίμῳ καὶ μορφῇ λελαμπρυσμένη,

Ἡ Πατρις εἶναι ἡ πρώτη, ἡ βαρὺ κρατοῦσα ξίφος.
Ἡ Σοφία ἡ δευτέρα, ἡ μὲ σύνοφρυ τὸ ὕφος.
Καὶ ἡ τρίτη ἡ Θρησκεία, ἡ ὁποία Σταυρὸν φέρει
καὶ τὰ ὄματα πρὸς τ' ἄνω ὡς ἐν προσευχῇ ἐπαίρει.

Προχωρεῖ πρῶτον ἡ πρώτη. Στᾶσα δὲ ἐνώπιόν Σου,
στόμ' ἀνοίγει, ἵνα πλέξῃ τὸ χρυσοῦν ἐγκώμιόν Σου,
ἐνῶ ἐν σιγῇ οἱ πάντες τὴν ἀκούουσι βαθεῖα
κ' ἐκ τῶν ἠχηρῶν της λόγων ἐντηχεῖ ἡ Ἐκκλησία.

Β΄.

—«Πρὸ ἐξήκοντα καὶ πλέον Σὲ εἶχα γνωρίσει χρόνων
ὡς θαλλὸν (λέγει) τῆς Θράκης καὶ ἀγνῶν Ἑλλήνων γόνον,
εὐτραφῆ κατὰ τὴν ὄσπιν, ρόδινον κατὰ τὸ χρῶμα,
νοῦν ἐγκλείοντα γενναῖον εἰς καλοκτισμένον σῶμα.

Ὁ Ὀρφεὺς καὶ ὁ Μουσαῖος ἦσαν οἱ διδάσκαλοί Σου,
μὲ τὴν λύραν τῶν ὁποίων ἐλικνίσθη ἡ ψυχὴ Σου·
καί, εἰς τὰ μυστήριά των μνηθεὶς εἶχες γνωρίσει
ποίας λάμψεις ἐγὼ δόξης εἶχον εἰς τὴν γῆν ἐκχύσει.

Μὲ ἠγάπησας· καὶ σκέψιν ἔκτοτε δὲν εἶχες ἄλλην
παρὰ πῶς νὰ ἴδης πάλιν τὴν πατρίδα Σου μεγάλην·
καί, ἐμόχθησας μαζί μου, χαρὰν ἔχων τὴν χαρὰν μου·
κ' ἔκλαυσας, ὡς νυκτικόραξ θρηνωδῶν τὴν συμφορὰν μου.

Δὲν ἐφόρεσας τὸν πῖλον διπλωμάτου πατριώτου·
δὲν ἐζώσθη ἡ ὄσφύς Σου φουστανέλλαν στρατιώτου·
μαῦρον ἠμφιέσθης ράσον, κάτω ὅμως τοῦ ὁποίου
ὁ δικέφαλος δεικνύει τὴν ὁδὸν τοῦ μαρτυρίου.

Οὕτω καὶ οἱ ἱεράρχαι, ὧν τηρεῖς τὰς παραδόσεις,
ἔκρυπτον τὸ αἴσθημά των. Καὶ διὰ σιγῶσης γλώσσης
τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας μεταδίδοντες τὴν δῶδα,
ἔπιπτον ἠγθρακωμένοι καὶ ἀνίστων τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ μετωνομάσθης, ὅτε κληρικοῦ ἐφόρεις σχῆμα,
ΓΕΡΜΑΝΟΣ, ἵνα τὸ ἔχης πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου σῆμα
κ' ἐν αὐτῷ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς νεωτέρας Λαύρας
ἀναπνέης τὰς ἐνθέους καὶ ἠρωτοτρόφους αὔρας.

Στίλβουν τὰ παράσημά Σου, φανερώνοντα ὅποια
Σὲ περικοσμεῖ μεγάλων ἐκδουλεύσεων ἀξία·
ἀλλ' Ὑπὲρ τὰ ἄλλα πάντα ἔνσημα ἄς Σὲ λαμπρύνῃ
τῆς Πατρίδος Σου ἐξόχως ἢ πολλῇ εὐγνωμοσύνῃ».

Γ'.

Πάυει ἡ Πατρὶς λαλοῦσα· καὶ μὲ τὴν σιγὴν τῆς ἡδῆ
τὸν τοῦ ἐγκωμίου λόγον τῇ Σοφίᾳ παραδίδει,
ἢ ὅποια τάδε λέγει εἰς ἐπήκοον τοῦ πλήθους
ὅπερ μετὰ εὐλαβείας ἀκροᾶται ἀσυνήθους.

— «Ἐν τῷ μέσῳ τῶν σμαράγδων τῆς ὠραίας Προποντίδος,
πιτυοσκεπῆς τὴν ὄψιν παραδείσιος τὸ εἶδος,
ἢ Χαλκίτις νῆσος κεῖται, ἐκ τοῦ ὕψους τῆς ὁποίας
Μοναστήριον προβάλλει τῆς Τριάδος τῆς ἀγίας.

Εἰς τὸν θεῖον τοῦτον χῶρον, ὃν οὐδὲ ἡ πορρωτάτη,
τύρβη τῶν κατακοσμίων οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ταραττεῖ,
εἰς τὸν χῶρον τοῦτον ὅπου ἕπτανται σκιαὶ Φωτίων
κι' ὕμνοι μόνον τὰς μελέτας διακόπτουν τῶν βιβλίων,

εἰς τὸν χῶρον, λέγω, τοῦτον τῶν πνευματικῶν δολίχων
καὶ ἐγὼ τὴν εὐτυχίαν νὰ Σὲ συναντήσω εἶχον·
καὶ ἔγεια ὁ σύντροφός Σου, ἐγὼ ἦτις χύνω φάος,
ὡς συμπάρεδρος τοῦ θείου, ἐκ τῶν ἄνω ἀενάως.

Ἐνθυμεῖσαι τοὺς τερπνοὺς μας εἰς τὰ δάση περιπάτους ;
καὶ τὰς ἀκαδημεικὰς μας συζητήσεις μὲ φιλότατους ;
καὶ τὰς ἐν νυκτὶ σπουδὰς μας ; καὶ τὰς κρούσεις τῶν ση-
[μάντρων,
τὰς ἐκ τοῦ ναοῦ καλοῦσας εἰς τῆς Γνώσεως τὸ ἄντρον ;

Ἦσο εὐφυής· ἀγχίνους· διαλεκτικός· στωμύλος·
Ἔρρεον πυκναί αἰ σκέψεις ἀπό τὸ θερμόν σου χεῖλος·
κι' εἶχες πολιάν τὴν φρένα καὶ πρεσβυτικὸν τὸ ἦθος,
οἷον παρὰ νεανίας μάτην τις ζητεῖ συνήθως.

Διὰ τοῦτο, ὄχι μόνον ἀριστοῦχος ἀνεδείχθης
καὶ εἰς πρῶτον ἐν τοῖς πρῶτοις μὲ τὸν ζῆλον Σου προήχθης·
ὄχι μόνον ἠξιώθης ζηλευτῆς ὑποτροφίας,
ποτισάσης Σὲ τὸ νᾶμα τῶν σοφῶν τῆς Ἑσπερίας·

ἀλλ' ἐπανελθὼν εἰς Χάλκην, ὑπερπλήρης ἀπὸ γνώσεις,
τῇ ἀπέδωκες τὴν χάριν μετὰ διψαλείας τόσης,
ὥστε καὶ κλεινὸς Σχολάρχης ἐπαξίως νὰ τῇ γεινης
εἰς σειρὰν ἐτῶν εὐκάρπων ἐποχῆς ἀδαμαντίνης».

Δ'.

Εἶχε πλεῖστα ὅσα ἄλλα νὰ προσθέσῃ ἡ Σοφία,
ἀλλ' ἐπίτηδες τ' ἀφῆκε· Προχωρεῖ τότ' ἡ θρησκεία
καί, ἐνῶ τὸ οὖς ὁ κόσμος μετὰ προσοχῆς ἐντίνειι,
ὡς ἐξῆς τὰ ρήματά της, ἐννοιῶν μεστά, ἐκχύνει.

—«Ἐδειξέ Σε ἡ Σοφία, (λέγει) λόγου ἀρχιθύτην·
ἦνεοέ Σε ἡ Πατρίς Σου ὡς τοῦ κλέους της ὀπλίτην·
ἐγὼ δὲ τὴν ἀρετὴν σου ἔρχομαι νὰ ἐπαινέσω
καὶ εἰς τὸ ἰωβηλαῖον τὸ στεφάνωμα νὰ θέσω.

Ἄν τὴν τοῦ Σωτήρος πίστην ἡ ἀγάπη διακρίνει,
ἂν τις τόσω εἶναι μέγας ὅσω τὴν ψυχὴν πλατύνει
ἂν Χριστιανὸς καλεῖται ὅστις ζῆ ὑπὲρ τῶν ἄλλων
κι' ἔχει στήθος Ἑπὲρ ὅλων παθαινόμενον καὶ πάλλον,

πῶς ἐγὼ Χριστοῦ εἰκόνα δὲν θὰ Σὲ χαρακτηρίσω
καὶ τὴν ἱεράν Σου χεῖραν εὐλαβῶς δὲν θὰ φιλήσω,
ἀφοῦ, ὡς λαμπὰς ἀγία ἐπὶ θυσιαστηρίου,
τήκεσαι κ' ἐκδαπανᾷσαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου;

Ἄγρυπνος ἢ μέριμνά σου καὶ ἐν διαρκεῖ κινήσει,
κατορθῶναι τὰς μεγάλας ἀποστάσεις νὰ νικήσῃ·
κι' εἶναι ἡ ἐμφάνισίς Σου ὡς τοῦ Ἄερμόν ἢ δρόσος,
ἦν διψᾷ ὁ ἐν Εὐρώπῃ πάροικός Σου λαὸς τόσος.

Δὲν ἀρκεῖ ἐν τούτοις ὅτι ἡ ψυχὴ Σου ἢ μεγάλη
τὰς κοινότητάς Σου ὄλας μετ' ἀγάπης περιβάλλει,
ἀλλὰ καὶ περιεγκλείει πᾶσαν τὴν Ὁρδοδοξίαν
ἣν καὶ ἀντιπροσωπεύει ἐν τῇ ξένη κατ' ἀξίαν.

Διὰ τοῦτο πότ' ἐντεῦθεν πότ' ἐκείθεν προσκαλεῖσαι
εἰς τοὺς κύκλους Θεολόγων μεταξὺ τῶν πρώτων εἶσαι
καὶ πρὸ τῶν ἐπιστημόνων ἐν ναοῖς καὶ συνεδρίοις
τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας σκέψιν καὶ ζωὴν δεικνύεις.

Τίς περὶ Ὁρδοδοξίας εἶχ' ἐδῶ ποτε ἰδέαν ;
Τὴν ἐκάλουν νεκρωμένην, ἄζωον, τυμπανιαίαν.
Ἡλθεσ ὑπερασπιστὴς τῆς' καὶ ἐπίσθη ἐκ Σοῦ πᾶς τις,
ὅτι ζῆ καὶ τὰς ἀρχαίας διασώζει ἀρετάς τῆς».

Ε΄.

Σιωπὴ τοὺς λόγους τούτους διαδέχεται βαθεῖα·
Στέφανον δ' ἀναλαβοῦσα Πατρίς, Πίστις καὶ Σοφία,
ἐξ ἀειθαλῶν ἀνθέων εὐφυῶς συμπεπλεγμένον
στέφουσι τὸ μέτωπόν Σου σύντριψις τὸ τιμημένον

Αἴρουσιν οἱ παρεστῶτες τὴν φωνὴν των διατόρως·
ἀντηχεῖ ἐν εὐφημίαις καὶ εὐχαῖς ἅπας ὁ χώρος·
καὶ ὡσεὶ φωνὴ ἀγγέλων κατακλειῖδα ἐπιθέτει
τὴν μελωδικὴν ἐκείνην : Δέσποτα εἰς πῦλλά ἔτη !

*Ἡ ἀντιφώνησις τοῦ Μητροπολίτου
Θυατείρων Κου Κου Γερμανοῦ.*

Ὅσιολογιώτατοι, Αἰδεσιμολογιώτατοι, Φιλόχριστον Ἐκκλη-
σίασμα,

Δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἐν πρώτοις ἀναφέρω πρὸς τὸν ἀγαθο-
δότην Θεόν, ὅστις ἐν τῇ ἀφάτω προνοίᾳ καὶ εὐσπλαχνίᾳ του με ἠξί-
ωσεν ὑγιῆς καὶ ἀκμαῖος νὰ φθάσω εἰς τὸν εὖσημον αὐτὸν σταθμὸν
τῆς τεσσαρακονταετοῦς Κληρικῆς μου διακονίας. Θερμάς ἔπειτα ἀνο-
μολογῶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν σχόντα τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἑορτῆς
αὐτῆς Πανοσ. Μ. Ἀρχιμ. Μιχαήλ, πρὸς τὸν εὐαγῆ Κλῆρον τῆς Θεο-
σώτου μου ἐπαρχίας καὶ πρὸς τοὺς ἀνά τὸν κόσμον ὄλον διεσπαρ-
μένους ἀγαπητοὺς μου μαθητάς, οἵτινες προθύμως ἔσπευσαν ν' ἀν-

ταποκριθοῦν εἰς τὴν ἔκκλησιν, ὅπως συμμετάσχουν τοῦ ἐράνου καὶ τῆς κοινῆς χαρᾶς ἐπὶ τῷ αἰσίῳ γεγονότι. Μὲ βαθεῖαν τέλος συγκινησιν ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τοὺς σημερινούς ὁμιλητάς, οἱ ὅποιοι μετὰ τόσον ἐπιεικοῦς εὐμενείας εὐηρεστήθησαν νὰ ἐξάρουν τὰς ταπεινάς μου μέχρι τοῦδε ὑπηρεσίας ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς Ἐκκλησίας.

Περιπόθητοι ἐν Κῶ ἀδελφοί καὶ τέκνα μου ἀγαπητά,

Συμπλήρωσις τεσσαρακονταετίας! Πόσαι στιγμαὶ συγκινητικαὶ εἰς τὸ μακρὸν αὐτὸ διάστημα, πόσοι πόθοι ἐκπληρωθέντες, πόσοι ἐλπίδες διαψευσθεῖσαι, πόσα ὄνειρα διαλυθέντα, πόσοι κίνδυνοι τοὺς ὁποίους ἐξέφυγον, πόσοι ἀτέλειαι ἀνθρώπινοι, τὰς ὁποίας δὲν ὑπερνίκησα, πόσοι χίμαιραι ἀσύλληπτοι! Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου ὁποία συγκατάβασις καὶ εὐνοια τοῦ ἀπείρου Θεοῦ πρὸς ἐμέ, τὸ ταπεινὸν πλάσμα του, ὁποία πρόνοια καὶ καθοδήγησις διὰ μέσου τῶν ἀτραπῶν μίας τόσον περιπλόκου καὶ ὑπευθύνου σταδιοδρομίας! Ὅποια προστασία καὶ ἐνίσχυσις ἀπὸ μέρους σεπτῆς Μητρὸς, τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀγρύπνως πάντοτε ἰσταμένης παρὰ τὸ πλευρόν μου καὶ διαρκῶς ὑπεκαίουσης τὸν ζῆλον μου εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑψηλῆς μου ἀποστολῆς. Καὶ — ἵνα μὴ ἀντιπαρέλθω καὶ τὴν παρὰ τῶν ταγῶν τοῦ ἔθνους ἐμπιστοσύνην—ὁποία πράγματι βαθύτατα συγκινοῦσα ἐκτίμησις τῶν ἀσθενῶν μου προσπαθειῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, τοῦ μετὰ Θεὸν τιμιωτάτου καὶ ἀγιωτάτου τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πραγμάτων, τὴν ὁποίαν ἐκ παίδων ἔμαθον νὰ τιμῶ καὶ νὰ ἀγαπῶ....

Καὶ διὰ νὰ συνεχίσω τὸν ροῦν τῶν προσφιλῶν μου ἀναμνήσεων, εἶνε δυνατὸν κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν νὰ μὴν ὁμολογήσω τί πρὸ πάντων ὀφείλω εἰς τὴν φιλόστοργόν μου πνευματικὴν τροφόν, τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης; Αὐτὴ ἔφηβον ἀπὸ τῆς ἀγκάλης τοῦ οἴκου μου παραλαβοῦσα με καθωδήγησεν εἰς τοὺς εὐάνθεϊς λειμῶνας τῆς ἔσω καὶ τῆς θύραθεν σοφίας· αὐτὴ μὲ κατήρτισεν εἰς ἄνδρα τέλειον κατὰ τὸ ἐνόν, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ με προέπεμψεν ἀπὸ τοῦ μυροβόλου τῆς λόφου εἰς τὸν μακρὸν καὶ πολυσχιδῆ δαίδαλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας. Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη τῶν σεβαστῶν καὶ ἀγαπητῶν μου διδασκάλων!

Διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ.

Τί ὑψηλότερον ἠδύνατο νὰ ἐπιζητήσῃ νεαρὸς ἀπόφοιτος τῆς Σχολῆς παρὰ νὰ μορφώσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὴν νέαν γενεάν, τὰς χρῆστας τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας, εἰς τὴν πατρῶαν παιδείαν καὶ εὐσέ-

βειαν καὶ ν' ἀναγεννήσῃ διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου ψυχὰς χερσωθεύσας λόγῳ τῆς μακρᾶς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς κακοδαιμονίας; Ἄλλ' ἂν ἀληθεύῃ ὅτι ὁ διδάσκων διδάσκεται, ἀληθεύει καὶ τὸ ἄλλο, ὅτι ὁ διδάσκων κατανοεῖ τὰς ἐλλείψεις του καὶ αὐτόματος γεννᾶται ὁ πόθος εἰς τὴν ψυχὴν του νὰ ἐπεκτείνῃ τὸν κύκλον τῶν γνώσεων του καὶ προσερχόμενος εἰς τὰς πολυχέυμονας ξένας πηγὰς ν' ἀντλήσῃ ὅ,τι ὑγιὲς καὶ χρήσιμον εἰς τὴν κλήσιν του, ἀποκλίνων καὶ ὑπεκφεύγων τὸ θολὸν ρεῦμα ὀθνείων διδασχῶν καὶ πράξεων. Τῷ Θεῷ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ μου ἡ χάρις, ὁ πόθος μου ἐγένετο ἔργον καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' οὗ πολὺ ἐκλήθην, ὅπως ἀποδίδων τὰ τροφεῖα εἰς τὴν ἐκθρέψασάν με Σχολὴν ἀφιερῶσω ἑμαυτὸν εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ποδηγήτησιν τῶν νεαρῶν τῆς βλαστῶν, εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ Θεολογικὸν τῶν καταρτισμὸν.

Καθηγητῆς καὶ Σχολάρχης.

Καὶ τώρα ἀκόμα συγκινοῦμαι καὶ τρέμω ἀναλογιζόμενος τὴν βαρεῖαν εὐθύνην, τὴν ὁποίαν ἐπωμίσθην ὑπακούσας εἰς τὴν ἐπιτακτικὴν τῆς Ἐκκλησίας μου φωνήν! Ἐὰν εὐθύνη καὶ εὐθυνῶν μεγίστη εἶναι ἡ μέριμνα ψυχῶν, τὴν ὁποίαν ἀναδέχεται πᾶς κληρικὸς καλούμενος εἰς τὸ μέγα τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, ποῖον ὄγκον εὐθύνης ἀναλαμβάνει ἐκεῖνος, ὅστις καλεῖται νὰ μορφώσῃ καὶ καταρτίσῃ ποιμένας, ἀπὸ τῆς δεξιότητος καὶ ἐπιμελείας τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἐν πολλοῖς ἡ σωτηρία ἢ ἡ ἀπώλεια τῶν ψυχῶν; Μελετῶν καὶ ἀνακρίνων ἑμαυτὸν καθ' ἑκάστην μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι, πάντοτε ἐν νῷ περιφέρων τὸ ἔμβλημα τοῦ κληρικοῦ μου σταδίου «οὐκ ἦλθον διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι», ἀνεχόμενος ἐν ὑπομονῇ καὶ ἀγάπῃ τὰς τυχόν ἀδικίας τῶν συναδέλφων μου, μακροθυμῶν εἰς τὰ σφάλματα τῆς εὐολίσθου νεότητος, ἀντιτάσσων εἰς τὰς ἄνωθεν παραλόγους ἐπιβολὰς τὸ σθένος, τὸ ὁποῖον ἐνέπνεεν ἡ ἰδέα τοῦ καθήκοντος, δύναμαι ἄραγε νὰ ἔχω συμμαρτυροῦσαν τὴν συνείδησιν, ὅτι «οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον»; Καὶ ἂν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, εἰς τίνα ὀφείλω τὴν ἀγαθὴν αὐτὴν συνείδησιν εἰμὴ εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ Θεοῦ χάριν, ἣτις θεραπεύουσα τὰς ἀσθενείας μου καὶ ἀναπληροῦσα τὰς ἐλλείψεις μου με ἰκάνωσεν ἐργάτην τοῦ ἀμπελῶνος αὐτοῦ; Εἰς τί ἄλλο εἰμὴ εἰς τὴν πρόθυμον ἀρωγὴν τῆς ἀνωτέρας μου ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς καὶ εἰς τὴν ἄοκνον ἐπιμέλειαν καὶ συνεργασίαν τῶν συναγωνιστῶν μου;

Μητροπολίτης Θυατείρων.

Ἐκ τῆς Θεωρίας εἰς τὴν πράξιν, ἀπὸ τοῦ ἐρημικοῦ γραφείου καὶ τοῦ σπουδαστηρίου εἰς τὴν κονίστραν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ δράσεως, ἀπὸ τοῦ στενοῦ κύκλου τῆς διοικήσεως μιᾶς Σχολῆς εἰς τὴν διοίκησιν, ἵνα μὴ εἶπω, εἰς τὴν ἴδρυσιν ἐπαρχίας· ἐκεῖ ὅπου ἡ κανονικὴ τάξις ἔδει ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀναρχίαν, ὅπου τὸ γόητρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔδει νὰ κρατηθῆ ὑψηλά, ὅπου τὰ τόσον στενωδὸς μετὰ τῶν θρησκευτικῶν συνδεδεμένα ἔθνη ἰδεώδη ἔδει νὰ τύχουν τῆς προσηκούσης θεραπείας καὶ ὑποστηρίξεως! Συνειθίσας παιδιόθεν νὰ ὑπακούω εἰς τὰ κελεύσματα τῶν ἀνωτέρων μου δὲν ἐδίστασα ν' ἀπαντήσω: «ἰδοὺ ἐγὼ Κύριε ἀπόστειλόν με». Δέκα καὶ ἐπτὰ διέρρευσαν ἔκτοτε συναπτά ἔτη. Ἀνασκοπῶν τὸ μακρὸν αὐτὸ διάστημα, δύναμαι νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ἀντεπεκρίθην πως εἰς τὰς ἐπ' ἐμὲ στηριχθείσας ἐλπίδας Ἐκκλησίας καὶ Ἔθνους; Ὑπῆρξα ἀράγε πιστὸς τῶν δογμάτων καὶ τῶν παραδόσεων αὐτῆς τηρητῆς, ποιμὴν ἀφοσιωμένος εἰς τὸ ἀνατεθὲν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ποίμνιον, ἀναζωπυρῶν τὴν πίστιν του, προάγων τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καθοδηγῶν αὐτὸ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν του τελείωσιν; Ἦ ὑπῆρξα τὸ ὑναντίον ἀπεμπωλητῆς τῶν πατρικῶν μου θησαυρῶν, ράθυμος δοῦλος κρύπτων εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς αὐτὸν τάλαντον, ποιμὴν οὐχὶ «βόσκων αὐτὸς τὰ πρόβατα ἀλλὰ κατεσθίων τὸ γάλα καὶ τὰ ἔρια περιβαλλόμενος καὶ τό, παχὺ σφάζων» κατὰ τὸν προφήτην; (Ἰεζ. 34,2). Διεφύλαξα, ἂν μὴ συνέτεινα εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ κύρους καὶ γοήτρου τῆς Ὁρθοδόξου μου Ἐκκλησίας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ξένου χριστιανικοῦ κόσμου, ἔπραξα τι ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν πολυτίμων καὶ ἱστορικῶν δικαίων τοῦ ἔθνους μου, ὅπου καὶ ὁσάκις ἡ περίστασις ἀπῆτει τοῦτο; Καὶ δύναμαι περὶ τὰς δυσμὰς ἤδη τοῦ βίου μου νὰ εἶπω καὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ ἀποστόλου «ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε... τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστην τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος;»

Τέκνα ἐν Κῶ ἀγαπητά! Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐρωτήματα τὰ ὅποια εἰς τὰς σιγηλὰς ὥρας τῆς περισυλλογῆς, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς αὐτοδοκιμασίας προβάλλω εἰς τὴν ἀνήσυχον καὶ πολυμέριμον συνειδήσιν μου. Ποία ἡ ἀπάντησις εἰς αὐτά; Ἡ πυκνὴ σας συρροὴ εἰς τὴν σεμνὴν αὐτὴν τελετὴν, ἡ στοργὴ καὶ ἡ ἀφοσίωσις τῶν συνεργατῶν μου ἐν τῇ ἀμπελῶνι τοῦ Κου, τοῦ Κλήρου τῆς ἐπαρχίας μου, ἡ ἀγάπη, μὲ τὴν ὁποίαν μὲ περιβάλλετε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐν ὑμῖν ἀνατροφῆς μου, οἱ εὐμενεῖς λόγοι οἱ ὅποιοι ἠκούσθησαν τὴν ὥραν

αὐτὴν ὑπὸ τὸν ἱερὸν αὐτὸν θόλον, ἢ πολλακίς ἐκδηλωθεῖσα ἐπιδοκιμασία τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἔθνικῆς μου ἀρχῆς καθησυχάζουν πῶς τὴν συνείδησίν μου. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μοὶ ἐμπνέουν θάρρος καὶ μοὶ δίδουν τὴν δύναμιν, ὅπως συνεχίσω τὸ ἔργον μου μετὰ ζήλου θερμοτέρου, ἐν νῶ ἔχων τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου· «Οὐχ' ὅτι ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι· διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω... Ἐν δὲ τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». «Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν», ἀδελφοί, Ἀμήν.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΤΟΥ "ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

Ἀπόσπασμα Διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ

Μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ ὡς ἄνω Πολιτικοῦ Μνημοσύνου τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων, παρευρεθέντες κατ' αὐτό, μᾶς ἀνέφεραν καὶ ἐπληροφόρηθημεν διὰ πρώτην φοράν, ὅτι εἰς τὴν διαθήκην Αὐτοῦ ἀνεφέρετο καὶ κληροδότημα διὰ τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου». Τοῦτο δὲν ἐξέπληξε, διότι ὡς ἀνεφέραμεν εἰς τὴν ὡς ἄνω ὁμιλίαν ἐγνωρίζαμεν καὶ τὰς πατριωτικὰς διαθέσεις καὶ τὸ στοργικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου ὑπὲρ τοῦ Σωματείου μας. Μᾶς ἐφάνη ἐν τούτοις παράδοξον πῶς δὲν εὐρέθη τις ἐκ τῶν κοινῶν γνωστῶν μας, οὔτε δὲ καὶ ἡ ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικὴ Πρεσβεία ἢ τὸ ἐνταῦθα Ὑπουργεῖον Ἑξωτερικῶν, νὰ μᾶς πληροφόρησῃ τὰ ἀναγραφόμενα ἐν τῇ διαθήκῃ περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς «Θρακικοῦ Κέντρου».

Ἐρρηνήσαμεν ἀμέσως εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον Ἀθηνῶν ὅπου κατὰ νόμον κατατίθενται ὅλαι αἱ διαθήκαι καὶ ἐλάβομεν τὴν πληροφορίαν ὅτι δὲν εἶχε κατατεθῆ τοιαύτη ἐνταῦθα. Εὐτυχῶς ἐκλεκτὸς φίλος μεταβάς εἰς Λονδίνον εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μᾶς παραδώσῃ σχετικὸν ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον ἐν πιστῷ ἀντιγράφῳ ἔχει ὡς ἑξῆς :

Β) Κατετέθη τὸ ποσὸν £ 1500 (ἤτοι χιλίων πεντακοσίων Ἀγγλικῶν λιρῶν) εἰς μνήμην τῆς ἀδελφῆς μου Κασσάνδρας Α. Εὐθθυμιάδου τὸ γένος Παντελῆ Σιτηνοπούλου εἰς τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ CHARITS COMMISSION ὅπως διὰ τῶν τόκων αὐτῶν τὸ ἐν Ἀθήναις Σωματεῖον «Θρακικὸν Κέντρον» προοικίζη κατ' ἔτος μίαν πτωχὴν κόρην καταγομένην ἐκ τῆς πατρίδος μου Δελλιωνῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἐν περιπτώσει ἐκλείψεως τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» (ὃ μὴ γένοιτο) ὅπως τὴν φροντίδα τῆς προοικίσεως κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους ἀναλάβῃ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Μόλις ἐλάβομεν γνῶσιν τοῦ ὡς ἄνω κειμένου ἀπετάθημεν πρὸς τὸν ἐν Λονδίῳ διακεκριμένον δικηγόρον καὶ ἐκτελεστήν τῆς διαθήκης κ. Κολόμβον, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἀντηλλάξαμεν ἐπιστολάς. Ὁ κ. Κολόμβος μὲ προθυμίαν καὶ εὐγενῆ καλωσύνην ἀπήντησε διὰ δύο ἐπιστολῶν, ἐπειδὴ ὅμως τὰ δοθέντα στοιχεῖα δὲν εἶναι πλήρη, συνεχίζεται ἡ σχετικὴ ἀλληλογραφία, ἐπιδιώκομεν δὲ νὰ ἔχωμεν ἀντίγραφον καὶ ὀλοκλήρου τοῦ κειμένου τῆς διαθήκης. Ὅταν συμπληρωθοῦν ὅλα τὰ ἐμφανιζόμενα κενὰ θὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου καὶ θὰ προσπαθήσωμεν διὰ δημοσιευμάτων κυρίως εἰς τὰς περιοχὰς ὅπου εὐρίσκονται οἱ ἐκπατρισθέντες κάτοικοι τῶν Δελλιωτῶν (Σηλυβρίας), νὰ ἀνακαλύψωμεν τὰς πτωχὰς κόρας, αἵτινες κατάγονται ἐκ τῆς πατρίδος τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ διὰ νὰ ἐκλέξωμεν καταλλήλως μεταξὺ αὐτῶν τὰς πτωχοτέρας καὶ δεομένας περισσότερο βοηθείας, ἵνα εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ὄρων τοῦ κληροδοτήματος εὐοδοθῇ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ κατὰ τὸν πιστότερον δυνατὸν τρόπον.

Ἡ ἐκπλήρωσις αὕτη, ἀντιλαμβάνεται πᾶς τις, ὅτι θὰ ἐμφανίσῃ ἀρκετὰς δυσχερείας, λόγῳ τῆς διασπορᾶς τῶν Δελλιωτῶν καὶ διότι θὰ χρειασθῇ παρ' ἀρμοδίων ἀδιαβλήτων προσώπων, ἐπιτοπίως ἢ ἐξακριβῶσις καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς διαθέσεως.

Πάντως τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» ἐκφράζει εὐγνωμοσύνην καὶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν ἀειμνήστον Μητροπολίτην Θυατείρων, αἱ ὕμνηθεῖσαι ἀρεταὶ τοῦ ὁποίου ἐκδηλοῦνται καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου, αἰσθάνεται δὲ ἱεράν ὑποχρέωσιν νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν θέλησιν Του καὶ ἐπιφυλλάσσει νὰ δώσῃ συνέχειαν ἐν καιρῷ τῆς παρούσης ἀνακοινώσεως.

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΟΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ ΣΗΛΥΒΡΙΑΝ (*)

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΚΕΙΜ

1

Μέ μουσόληπτον καρδίαν
σ' ένθυμοῦμαι έν Χώρα ξένη
φεῦ! καί πάσχω νοσταλγίαν
ᾧ Πατρίς μου φημισμένη.

2

Ἐπί βράχων ἀποτόμων
ᾧσει φάσμα νηρηΐδος
έναβρύνεσαι πρὸς ὄρμον
κ' εἰς ἀκτὴν τῆς Προποντίδος

3

Σῶζεις ἀπ' ἀρχαίων χρόνων
τέμενος ἀγνῆς λατρείας (!)
καί τὰ τεῖχη τῶν αἰώνων (2)
τῆς Βυζαντινῆς εὐκλείας.

(*) Μέρος τοῦ παρόντος ποιήματος ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν έν Ἀμερικῇ ἐκδομένην ἐφημερίδα (Ἀτλαντίς). Σηλυβρία ἢ κοινῶς «Σηλυβριά». Πόλις ἐπὶ τῆς Προποντίδος. Ἐκτίσθη τῷ 675 π.Χ. Ἦτο ἀποικία Μεγαρέων.

(1) Ἐννοοῦμεν τὸν ἱερὸν Βυζαντινὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, έν ᾧ κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο ἀποτεθησαυρισμένον τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὅπερ μετακομισθὲν κατὰ τὸν Ζὸν Αἰῶνα ἐκ Κύπρου εἰς Κων/πολιν, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως μετεκομίσθη εἰς Σηλυβρίαν οὖσαν Δεσποτᾶτον, ὅπου ἐφυλάσσετο, ὅτε τῷ 1453 ὁ Ἱερεὺς Γ. Καλοχαρέτης, παρέλαβεν αὐτὸ ἀκέραιον καὶ ἀναλλοίωτον σωζόμενον ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἱεροῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, τῶν δύο θυγατέρων του καὶ πολλῶν Σηλυβριανῶν καὶ διὰ τινος ὑπογείου μέχρι σήμερον Μαγαρᾶ λεγομένου, κατήλθεν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἀνεχώρησε διὰ πλοιαρίου.

Καθ' ὁδὸν καταληφθέντος τοῦ πλοιαρίου ὑπὸ σφοδρῆς τρικυμίας, κατέφυγεν εἰς τινα έν Ἰμβρῷ λιμενίσκον ὀνομαζόμενον Κάρδαμον, καὶ κατὰ

4

Βασιλις τοῦ Μεσαιῶνος (1)
 μέ τήν δόξαν αὐτῆς ὄλην
 σ' ἐπωνόμασε προφρόνως
 ιδιόκτητόν της Πόλιν.

5

Ἦσο ἰσχυρός βραχίων (2)
 ἐκπεσούσης Βασιλείας
 Πύργος κατά πολεμίων (3)
 κλεινῆς Αὐτοκρατορίας.

τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ παραμονῆς τοῦ πλοίου, ἐξήγαγε τὸ ἱερὸν λείψανον εἰς προσκύνησιν πιστῶν.

Ὡς Μητροπολίτης Ἰμβρου ἐπεσκέφθημεν τὸν λιμενίσκον καὶ εἶδομεν ἐρείπια παλαιοῦ Ναοῦ τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος. Ἄνελάβομεν τότε τὴν ἀναστήλωσιν αὐτοῦ διὰ συνδρομῆς τοῦ ἰδρυθέντος συλλόγου Κυριῶν, ἀλλ' ἡ ἐπελθοῦσα Μικρασιατικὴ καταστροφή, ὡς καὶ ἡ ἀνακατάληψις τῆς Νήσου Ἰμβρου ὑπὸ τῶν Τούρκων—κατόπιν τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης.—εἶτα δὲ καὶ ἡ μετέθεσις ἡμῶν εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Ἰκαρίας ἐματαίωσε τὸ ἀρξάμενον ἔργον ἡμῶν.

Μετὰ χαρᾶς ἤδη πληροφοροῦμεθα ὅτι δι' ἐνεργειῶν τοῦ νῦν Μητροπολίτου Ἰμβρου κ. Μελίτωνος καὶ δαπάναις ὁμογενοῦς τινος, ὁ ἱερὸς οὗτος Ναὸς ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων

(2) Ἄγνωστον πότε ἐκτίσθησαν. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεκαίνισε τὰ Τείχη τῆς Σηλυβρίας. Ἐπὶ Λέοντος Αὐτοκράτορος ὁ Κροῦμος τῶν Βουλγάρων Βασιλεὺς, κατεδάφισε μέρος τῶν τειχῶν, ὅπερ κατόπιν τῷ 855 ἀνικοδομήθη ὑπὸ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας, καὶ Θέκλης ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιγραφῆς σωζομένης ἐπὶ τῆς Βορείου Πύλης.

(1) Ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου 383—404 ἐπὶ τι διάστημα μετωνόμασθη εἰς Εὐδοξιοῦπολιν πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Εὐδοξίας, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ μνημονεύεται εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς 4ης ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Ἐπισκοπος τῆς Εὐδοξιοῦπόλεως.

(2) Ἡ Σηλυβρία ὡς ἐκ τῆς ἐπικαίρου θέσεώς της καὶ τῶν ἰσχυρῶν τειχῶν της, κατέλαβε σημαίνουσαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

(3) Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον ἡ Σηλυβρία ὑπέστη ὅλας τὰς κατὰ καιροὺς ταλαιπωρίας καὶ δηώσεις τῆς Θράκης ἐκ μέρους τῶν ἐπιδραμόντων βαρβάρων.

Μετέχουσα δὲ εἰς τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας τοῦ Βυζαντίου πρὸς τοὺς παντοίους βαρβάρους ἐπιδρομεῖς παρέμεινεν ἰσχυρὸν προπύργιον μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1453.

6

Μετὰ δόξης καὶ εὐκλείας
κατελάμπρυνας τὸν Θρόνον
Θεοστέπτου Βασιλείας
τῶν παρῳχημένων χρόνων.

7

Σὲ ἀνέδειξεν ὁ χρόνος
πάλαι ἔδραν Δεσποτείας⁽¹⁾
κι' ἔδοκίμασας συγχρόνως
'Εθνικὰς περιπετείας.

8

Τείχη τὰ γιγαντιαῖα⁽²⁾
τὰ σεπτ' ἀγιάσματά σου⁽³⁾
τὰ Τεμένη τὰ ἀρχαῖα⁽⁴⁾
ὕψωσαν τὸ ὄνομά σου⁽⁵⁾.

9

Ὡ Θρακεῖα Μοῦσα χαῖρε,
μ' ἐμψυχώνεις τὴν ἐλπίδα
πρὸς στιγμὴν τὴν σκέψιν φέρε
εἰς τὴν ποθητὴν Πατρίδα.

(1) Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ Σηλυβρία ἐδίδετο ὡς Δεσποτεία εἰς τὰ μέλη τῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Τελευταῖος Δεσπότης ὑπῆρξεν ὁ Δημήτριος Παλαιολόγος τῷ 1448.

(2) Χάρις εἰς τὰ ὑπερύψηλα καὶ γιγαντιαῖα τείχη, ἡ πόλις διεσώθη πολλάκις ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγάρων, καὶ ἀνεχαίτισε τὴν περαιτέρω ἐπιδρομὴν αὐτῶν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν Κων/πολιν.

(3) Ἀγιάσματα ὑπάρχουσι πολλά, εἰς ἃ κατὰ τὰς τακτὰς ἡμέρας συνέρρει πλήθος πιστῶν.

(4) Ἱεροὶ Ναοὶ ὑπῆρχον πολλοί. Σήμερον σώζονται τὰ ἐρείπια αὐτῶν.

(5) Ἐν Σηλυβρίᾳ τῷ 457 Λέων ὁ Θραξ Δοῦξ τῶν Σηλυβριανῶν ἀνηγορεύθη Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Τῷ 1261 ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος μετέφερεν εἰς Σηλυβρίαν τὰ ὀστᾶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ κατέθηκεν αὐτὰ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σωτήρος, ἐν ἣ καὶ αὐτὸς ἐτάφη. Ἐν Σηλυβρίᾳ ὁ Αὐτοκράτωρ I. Κατακουζηνὸς τῷ 1346 ἔξω τῆς Σηλυβρίας εἰς τὴν πεδιάδα, ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῶς τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς του μετὰ τοῦ Τούρκου Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Ὀρχάν, καὶ ἔκτισεν ἐν αὐτῇ Ἀνάκτορα.

10

Εἰς τὴν χώραν τῶν ὀνείρων
εἰς τῶν Δεσποτῶν τὴν Πόλιν
ὄπου αὔρα τῶν ζεφύρων
ἔρραϊνε τὴν δρόσον ὄλην.

11

Εἰς τὸν πατρικόν μου οἶκον (1)
ἐνοικεῖ ἡ ἀθλιότης
τῶν ἀλλογενῶν ἐνοίκων
ἢ συνήθης βαρβαρότης.

12

Τί ἀκούω, φωνασκίαν
καὶ χυδαίαν φλυαρίαν,
ἐμπαιζόντων τὴν Θρησκείαν
τοῦ Χριστοῦ μας τὴν Ἁγίαν.

13

ᾠ τῆς μισαλλοδοξίας
τῶν αἰμοδιψῶν βαρβάρων
σκώπτουν τῆς Ὁρθοδοξίας
τὸν ἀκτινοβόλον φάρον.

(1) Τῷ 1920 διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἡ Σηλυβρία παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ παρέμειναν μέχρι τῷ 1922, ὅποτε μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν διὰ τοῦ ἐν Μουδανίοις ὑπογραφέντος πρωτοκόλλου ἐπεδικάσθη καὶ πάλιν ἡ πόλις εἰς τοὺς Τούρκους.

Οἱ Ἑλληγες κατόπιν αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως ἐγκαταλείψαντες τὴν πατριδα τῶν Σηλυβρίαν, διεσπάρησαν ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐν Καβάλα, Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Μετὰ τὸν διωγμὸν τῶν Ἑλλήνων, οἱ Τούρκοι τῆς Σηλυβρίας τὸ πλεῖστον πρόσφυγες μεταφερθέντες ἐκ Μακεδονίας, ὡς καὶ οἱ παραμείναντες γηγενεῖς τοιοῦτοι, κατέλαβον τὰς οἰκίας τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐταῖς. Οὕτω κατέλαβον καὶ τὴν πατρικὴν ἡμῶν οἰκίαν, ὡς ἐπληροφορήθη ἐξ αὐτόπτου μάρτυρος ἐπισκεφθέντος τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν Σηλυβρίαν. Ἡ οἰκία ἡμῶν ὀπισθεν τοῦ Ἱεροῦ Βυζαντινοῦ Ναοῦ «ἡ Γέννησις τῆς Παναγίας», κειμένη, ἐχώριζεν αὐτὴν ἀπ' αὐτοῦ στενὸς δρομίσκος, ὥστε νὰ γίνηται ἀκουστή, ἐκ τῆς οἰκίας ἡμῶν ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργούντος Ἱερέως καὶ τῶν Ἱεροψαλτῶν. Ἐκτισμένη δὲ ἐπὶ τμήματος τείχους Βυζαντινοῦ, εἶχε παραπλευρῶς τὴν ἀρχοντικὴν οἰκίαν τοῦ ἀειμνήστου Ἀναστασίου Σταμούλη, πατρὸς τοῦ νῦν Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως κ. Σωφρονίου.

14

Εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν
κατηφῆς τὸ γόνυ κλίνω
καταρῶμαι τὴν κακίαν
καὶ κρουνοὺς δακρῶν χύνω.

15

Ἐκεῖ ἄλλοτ' ὕμνωδία
Χριστιανικῶν ἀσμάτων
καὶ γλυκεῖα εὐωδία
εὐωδῶν θυμιαμάτων.

16

Καὶ εἰκῶν τῆς Παναγίας
ὑπερθεν ἠκτινοβόλει
Ἦς τὰς Θείας εὐλογίας
χαίροντες ἠντλοῦμεν ὅλοι.

17

Πένθησον Μοῦσα Θρακία
ἢ πατρίς μου ἠρημώθη
ἢ ὠραία Σηλυβρία
παντοῦ πένθος ἐξηπλώθη...

18

Ποῦ ἡ εὐκλεία ἐκείνη ;
Εἰς τὰ ὕψηλά τὰ τείχη
κρῶζουν τῶν κοράκων σμήνη
ἔπου θούριος ἀντήχει.

19

Ποῦ τὸ πλῆθος ἀνακτόρων
τῶν κλεινῶν Παλαιολόγων
εἰς μεγαλειώδη χώρον
ἐπὶ βράχων ἀπορρώγων ;

20

ᾠ, ἀλλοίωσις πραγμάτων
 ποῦ τὸ ἄστν τὸ ὠραῖον
 τῶν σεπτῶν Ἀγιασμάτων (1)
 ἢ καθέδρ' Ἀρχιερέων ;

21

Ἐκεῖ ὅπου ἠκτινοβόλει
 οὐρανόπεμπος θρησκεία
 καὶ ὡς πυρσὸς ἐφευγοβόλει
 τοῦ Χριστοῦ μας ἡ λατρεία.

22

Ὁ Ναὸς τῆς Παναγίας (2)
 ὁ σεπτὸς ἐβεβηλώθη
 ᾠ, ἐσχάτης ἀσεβείας
 πῶς ἡ πόλις ἠλλοιώθη ;

(1) Ἡ πόλις εἶχε πολλὰ ἀγιάσματα, ἥδη κεῖνται ταπεινὰ μνημεῖα μιᾶς ὑψηλῆς ἰδέας, ἐκδήλωσις βαθείας καὶ πλουσίας θρησκευτικότητος, θερμῆς καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ πίστεως. Καρπὸς καρδιῶν εὐγενικῶν καὶ ἀκραιφνῶν Χριστιανῶν. Τοιαῦτα ἀναφέρομεν τοῦ Ἀγίου Ἀγαθονίκου ἔνθα καὶ ἐμαρτύρησε. Τῶν Βλαχερνῶν ἐντὸς κήπου Τουρκικοῦ, τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος ἐντὸς τῆς αὐλῆς οἰκίας τινος, τοῦ Ἀγίου Δημητρίου ἐπίσης ἐντὸς οἰκίας, τῶν 12 Ἀποστόλων, τῆς Ἀγίας Ἀννης παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐντὸς κήπου, τοῦ Ἀγίου Ἐλευθερίου εἰς κρημνώδη τόπον ἐντὸς σπηλαίου καὶ ἄλλα.

(2) Ὑπῆρχον τρεῖς Ναοί : α) Ὁ Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου ὅπου ἦσαν ἀποτεθησαυρισμένα ἢ θαυματουργὸς Εἰκῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ κᾶρα τοῦ Ἀγίου Μάρτυρος Ἀγαθονίκου, μαρτυρήσαντος ἐν Σηλυβρία τῷ 290 μ.Χ. καὶ τὸ Ἱερὸν λείψανον τῆς Ὁσίας Ξένης. β) Ὁ Ναὸς τοῦ Ἀγίου Σπυριδῶνος ἐν ᾧ κατὰ τὴν παράδοσιν πάλαι ἐφυλάσσετο τὸ Ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον, καὶ γ) Ὁ Ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ὁ λεγόμενος «παραπόρτι» ἄλλοτε Μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου, λειουργῶν μόνον κατὰ τὸ Δεκαπενταύγουστον. Οἱ δύο Βυζαντινοὶ Ναοί, ὁ Μητροπολιτικὸς τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, καὶ ὁ τοῦ Ἀγίου Σπυριδῶνος ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε τὸ Νεκροταφεῖον τῆς πόλεως ὅπερ ὠνομάζετο καὶ «Μοναστήρι» διότι φαίνεται ἐκεῖ ὑπῆρχε παλαιότερον Βυζαντινὴ Μονή, κατεδαφίσθησαν ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς ἐπληροφορήθημεν παρ' αὐτόπου μάρτυρος, ἡ δὲ θαυματουργὸς Εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς ἐπιλεγόμενης Σηλυβριανῆς μετὰ τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς Ὁσίας Ξένης καὶ τῆς κᾶρας τοῦ Ἀγίου Ἀγαθονίκου, μετεκομίσθησαν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων εἰς Καβάλαν, καὶ ἐναπετέθησαν ἐν τῷ αὐτόθι ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου.

23

“Υδατα ἡγιασμένα
ἀεννάως ἀναβλύζουν
τρέχουσι λησμονημένα
πλέον δὲν πανηγυρίζουν.

24

Εἶνε νύξ τῶν Χριστουγέννων
Μοῦσα τώρα εἰς γῆν ξένην
πῶς ὠδήγησας τὸν ξένον
μὲ ψυχὴν ὀδυνωμένην ;

25

Ἦχοι ξενικῶν ἀσμάτων
ἀντηχοῦν : καὶ ἡ Σελήνη
ἐν τῷ μέσῳ χαλασμάτων
ἀσθενὲς φῶς διαχύνει.

26

Τ' οὐρανοῦ ὁ θόλος λάμπει
χύνουν φῶς ὠχρὸν τὰ ἄστρα
εἶναι χιονισμέν' οἱ κάμποι
καὶ οἱ τάφοι καὶ τὰ κάστρα.

27

Θῦμα μαύρης ὀπτασίας
ἔνδακρυς σύρω τὸ βῆμα
μετ' ἀφράστου ἀθυμίας
εἰς τοῦ Πάππου μου τὸ μνήμα.

28

Αἶφνης βλέπω τῆς μητρός μου
τὴν ψυχὴν τὴν μακαρίαν
καὶ ἐθάμβωσε τὸ φῶς μου
μὲ τὴν αἴγλην τῆς τῆν θεϊαν.

29

Καί μαρτύρων βλέπω νέφος
ἐκ τῶν τάφων νὰ προβάλλη
βλέπω καί τὸ θεῖον βρέφος
μὲ τὰ Θεϊκά του κάλλη.

30

Ποῦ τοῦ Πάππου μου τὸ μνήμα ;
ποῦ οἱ τάφοι τῶν Προγόνων ;
κατεσκάφησαν τί κρῖμα
φεύγω μ' ἄσβεστον τὸν πόνον.

31

Ἡ ψυχὴ μου πῶς ἐτρώθη.
ἢ βαρβαρικὴ μανία
κ' εἰς τοὺς τάφους ἐξηπλώθη (1)
ᾧ, κτηνώδης τυραννία.

32

Ποῦ οἱ τάφοι τῶν οἰκείων ;
ᾧ, τῆς μαύρης τυραννίας
ἐστερήθησαν δακρύων
καί εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας.

33

Ἀπηνῶς ἐδοκιμάσθης (2)
ᾧ, πατρίς μου Σηλυβρία
πλὴν μεγάλως ἐδοξάσθης
χαῖρε πόλις μακαρία.

(1) Οἱ Τοῦρκοι κατακρημνίσαντες τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος κατέσκαψαν καί τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἱεροῦ τούτου Ναοῦ εὕρισκομένων, ὅπου ἦτο τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως.

(2) Ὄταν εἰς τὸν Θρόνον τοῦ Βυζαντίου ἀνῆλθε Κων/τίνος ὁ Παλαιολόγος, τὸ Βυζαντινὸν Κράτος περιελάμβανε μόνον τὴν Κων/πολιν, Σηλυβρίαν, Πέρινθον (Ἡράκλειαν), τὸ φρούριον τῶν Ἐπιβατῶν καί τινες πόλεις τοῦ Εὐξείνου. Ἡ Σηλυβρία μετὰ τῆς Βιζύης εἶχον ἀντισταθῆ εἰς τὰς ἐπανεπιλημμένας ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας. Τέλος ὑπέκυψε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1453 εἰς τὸν Τοῦρκον Στρατηγὸν Καρατζᾶν Μπέην.

34

Ποῖα σ' ἔμεινεν ἔλπις ἄλλη
 πλὴν τῶν μαύρων σου βασάνων ;
 μόν' ἢ δόξα καὶ τὰ κάλλη
 τῶν Ἀρχαίων σου λειψάνων.

35

Μὲ εὐφραίνει τ' ὄνομά σου
 ᾧ, πατρίς μου Σηλυβρία
 ἦλθ' ἡ ὥρα ἐτοιμάσου
 φθάνει ἡ ἐλευθερία (1).

36

Καὶ τοῦ γηραιοῦ πλατάνου (2)
 ἴδε πῶς οἱ κλάδοι κύπτουν
 τὰ ὠχρὰ καὶ μαραμμένα
 φύλλα εἰς τὴν γῆν τὰ ρίπτουν.

37

Ἄκουε διασυρίζουν . . .
 ᾄσμα ἐλευθερίας ψάλλουν
 τὴν χαρὰν προοιωνίζουν
 τὴν δουλείαν ἀποβάλλουν

38

ᾧ, τὰ σύννεφα τὰ μαύρα
 ἴδε πῶς τὰ διαλύει
 ἡ τῆς Προποντίδος αὔρα :
 . . . ἄρα γε τί προμηνύει ;

(1) Ἡ ἐλπίς τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ ἐκ μέρους τῶν συμπολιτῶν μου εἰς τὴν σκλαβωμένην πατρίδα μου, οὐδέποτε ἐξέλιπεν, καὶ τῷ 1919 ἀνεμένομεν μὲ πόθον καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν χαρμόσουν καὶ ποθητὴν ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν τὰ ἐλευθέρια καὶ τὴν μόνιμον πλεον ἐγκατάστασιν διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν θὰ ἐωρτάζομεν.

(2) Ὁ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ καὶ παρὰ τὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον, καὶ παρὰ τὴν βρῦσιν σωζόμενος ἤδη αἰωνόβιος πλάτανος.

39

Ἄνοιξις θά ἀνατείλῃ
τὰ πιστά σου τέκνα πάλιν
ὁ Θεὸς θά τ' ἀποστείλῃ
εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην.

40

Καί τοῦ παγεροῦ χειμῶνος
θά παρέλθῃ ἡ μανία
καί ἡ θλίψις καί ὁ πόνος
καί ἡ διαρκὴς ἀνία.

41

Γλυκερόν θά ἀντηχήσῃ
τῆς ἐλευθερίας ἄσμα
καί τυράννου θέλει σβύσει
τὸ κατηραμένον φάσμα.

42

Ἦλιος ὁ φωτοδότης
φῶς ἀνέσπερον θά ρίψῃ
καί ἡ μαύρη βαρβαρότης
αὐθωρεὶ θέλει ἐκλείψει.

43

Τότε πάλιν ἐπηρμένα
ὡς τὰ τεῖχη σου τ' ἀρχαῖα
θά ἀκμάζουν φημισμένα
καί τὰ τέκνα σου τὰ νέα.

44

Ἡ ψυχὴ μου ρεμβομένη
εἶδεν ὅπερ ἐπεθύμει
τῆς Πατρίδος μου θά μένη
ἀλησμόνητος ἡ μνήμη.

45

Χαῖρε πόλις Σηλυβρία
ᾧ, πατρίς μου δοξασμένη
χαῖρε χώρα μακαρία
νέα δόξα σ' ἀναμένει.

Η ΘΡΑΚΗ⁽¹⁾

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ἐκ Κωνσταντινουπόλεως

1

Εἰς τῆς Θράκης τὴν ἔνδοξοι χώρα
σέρναν μάγισσαις μάγο χορὸ
μὰ ἐφύσησ' ἀγέρι ψυχρὸ
κι' ἔσκορπίσθησαν τώρα.

2

Καὶ μιὰ μάγισσα μένει θαμμένη
στὴ βαθειὰ της κρυμμένη σπηλιὰ
ποῦ δὲν φθάνει ποτὲ ἀντηλιὰ
καὶ πιστὴ περιμένει.

3

'Απ' τὸν μάγο της ζήτησε χάρι
εἰς τὴν Θράκη της νὰ κοιμηθῆ
στὴ σπηλιὰ της νὰ λησμονηθῆ
χωρὶς ἥλιο ἢ φεγγάρι.

4

Καὶ ἐμάγεψε τὸ ἀκρογιαλὶ
ὅποιος ἔλθει ἐδῶ σταματᾷ
λογισμὸς καὶ καρδιὰ ἐδῶ πετᾷ
μὲ λαχτᾶρα μεγάλη

1. Τὸ προφητικὸν τοῦτο ποίημα τῆς Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου, ἣτις ἀπέθανε τὸ 1906, ἐδημοσιεύθη πανηγυρικῶς ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῆς Θράκης εἰς τὴν «Πρόοδον» Κων/πόλεως. Ἀντίξοι περιστάσεις δὲν ἐπέτρεψαν τότε νὰ χαρῆ ἐπὶ πολὺ ἡ Θράκη μας τὴν ἐλευθερίαν της. Ἡ προφητεία ὁμῶς τοῦ ποιήματος παραμένει ἐν ἰσχύϊ.

5

Τὸ φυλάη καλά τ' ἀκρογυάλι
ἀγρυπνᾶ γιὰ νὰ διώχνη θεριά
ποὺ πλακῶνουν ψηλά ἀπ' τὸν βορριᾶ
μὲ βοή καὶ μὲ ζάλη.

6

Κι' ἄλλαις μάγισσαις γύρισαν τώρα
ποιὰ κρατεῖ τὸ ραβδί τ' ἀργυρό;
μαγικὸ γιὰ νὰ σύρουν χορὸ
ἦλθε πάλιν ἡ ὥρα.

7

Θ' ἀληθεύσουνε ὄνειρα ἅγια
τὰ ψηλά θ' ἀντηχήσουν βουνὰ
καὶ μὲ μύρια βαρειά Ὠσαννά
θὰ λυθοῦνε τὰ μάγια.

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΣΑΡΑΝΤΑΚΚΛΗΣΙΩΤΙΚΑ

Ἐψάλλοντο εἰς τὴν περιφέρειαν Σαρανταεκκλησιῶν (Τσόγκαρα Μπουνάρ Χισάρ) καὶ Μακρᾶς Γεφύρας (Οὐζοῦν—Κιοπροῦ).

Τ Σ Ο Υ Π Ρ Ο Υ Λ Α

Ἄχ τσουπροῦλαμ, τσουπροῦλαμ θά σέ παντρέψω
θά σέ σπητονοικοκυρέψω
θά σέ πάρω μπακαλάκι
ῶμορφο παλληκαράκι.

—Ἄχ νινέ μου νινένκι δέν τὸ θέλω
καλὴ μάννα δέν τὸ θέλω
φαρμακῶνομαι πεθαίνω.
Μπακαλάκι νινέ μου οὔλη μέρα
ποὺ δαγκάνει τὴ σαρδέλλα
καὶ νομίζ' πῶς εἶν' κοπέλλα.

—Ἄχ τσουπροῦλαμ, τσουπροῦλαμ θά σέ παντρέψω
θά σέ σπητονοικοκυρέψω
θά σέ πάρω μπουγιατζάκι
ῶμορφο παλληκαράκι.

—Ἄχ νινέ μου νινένκι δέν τοῦ θέλου
καλὴ μάννα δέν τὸ θέλω
φαρμακῶνουμι πεθαίνω
μπογιατζάκι νινέμ μου οὔλη μέρα
οὔλη μέρα στὸ ποδάρι
σάν Γανίτικο μουλάρι.

—Ἄχ τσουπροῦλαμ τσουπροῦλαμ θά σέ παντρέψω
θά σέ σποιτονοικοκυρέψω
θά σέ πάρω ντουλγεράκι
ῶμορφο παλληκαράκι.

—Ἄχ νινέ μου νινένκι δέν τοῦ θέλω
φαρμακῶνουμι πεθαίνω
Ντουλγκεράκι νινέμ μου οὔλη μέρα
οὔλη μέρα τάκα τούκα
καὶ τὸ βράδυ ψωμί βοῦκα.

ΤΟ ΓΕΙΡΗΝΑΚΙ

Μαράνθηκανε τὰ κλαδιὰ
 ἔρ μαράνθηκαν τὰ χόρτα
 εἰς τῆς Γειρηνιώως τὴν πόρτα

Καὶ ἡ Γειρηνιώ καθόντανε
 εἰς τὴν ἄκρα τὸ ποτάμι
 συλλογιῶνταν τί νὰ κάμη

Ποτάμι γιὰ λιγότεψε
 ἔρ καὶ κάμε λίγο πέρα
 νὰ περάσω πάρα πέρα

Τὸ Γιῶ καλέμ τὸ Γιῶργο μας τὸν πήρανε
 ἔρ καὶ φυλακὴ τὸν βᾶνε
 τῆ Γειρηνιώ δὲν τῆ ρωτᾶνε

Χίλια φλωριά χίλια φλουργιά ἔχω στὸ λαιμὸ
 καὶ τὰ χίλια θεὸ νὰ δώσω
 γιὰ τὸ Γιῶργο νὰ γλυτώσω

Κι' ἂν δὲν μοῦ φτάσ' ἡ προῖκα μου
 τὸ σεντοῦκι μου θεὸ δώσω
 γιὰ τὸ Γιῶργο νὰ γλυτώσω

Κι' ἂν δὲν μοῦ φτάση τὸ σεντοῦκι
 καὶ τὸ σταυρό μου θεὸ νὰ δώσω
 γιὰ τὸ Γιῶργο νὰ γλυτώσω.

Ἀπὸ τὸ Ὀρτάκιοῦ τῆς Βουλγαροκρατουμένης Θράκης.

1

Λεμονιές πολλές ποτίζω
 καὶ λεμόνια δὲν ὀρίζω
 στῶν Βασιλικῶν τὸν ἴσκιο
 τρεῖς κοπέλλες τριγυρνοῦσαν
 καὶ ἡ τρεῖς γυαλιά βαστοῦσαν
 παλληκάρια τὲς ρωτοῦσαν

2

Ποιά εἶν' ἄσπρη
 ποιά εἶν' ροῦσα
 ποιά εἶναι γαῖτανοφρυδοῦσα
 τοῦ ΧατζηΓεωργάκη ἢ κόρη
 τώρα ἦρθε ἀπὸ τὴν Πόλι.

1

Γαρυφαλλιά μου καὶ κρίνα μου βαμμένη
 δὲν εἶσαι σὺ ποὺ σ' εἶχαμε χαμένη
 τὴν Κυριακὴ καμάρωνες καῦμένη
 καὶ τὴ δευτέρα σὰν ἔπεσες στὸ στρῶμα
 ὄλοι λὲν μαρμάνη—βαρειὰ γιὰ νὰ πεθάνη

2

Σῦρτε καὶ κράξτε τὶς γειτόνισσές μου
 γιὰ νὰ φουρκαλίσουν τὶς ὠμορφες αὐλές μου
 γιὰ ν' ἀπλώσουν τὴν προῖκα τὰ νταρίσματά μου
 καὶ τὰ λιανο—λιανοζωγραφίσματά μου.

Ἀπὸ τὸ Κερνονέρι τῆς Ἀν. Θεράκης.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Χριστούγεννα Πρωτούγεννα πόψα Χριστὸς γεννιέται
 γεννιέται καὶ βαπτίζεται κι' ὁ κόσμος δὲν τὸ ξέρει
 καὶ οἱ ἀγγέλοι χαίρονται καὶ τὰ δαιμόνια κλαῖνε
 κι' ἡ Παναγιὰ ἢ Δέσποινα ἢ Καθαρο—Μαρία
 καθότανε καὶ λούζονταν μὲ τὸ καθαρονέρι
 τὸν Ἄγγελό της φίλευε καὶ τὸ Θεὸ κερνοῦσε
 καὶ τοὺς ἀγγέλ' παρακαλεῖ καὶ τὸ Θεὸ δοξάζει
 γιὰ νὰ τῆς δώσουν τὰ κλειδιά κλειδιά τοῦ Παραδείσου
 ν' ἀνοίξουν τὸν Παράδεισο νὰ τότε σεργιανίσουν
 νὰ ἰδοῦν τσ' ἀρχόντους πῶς περνοῦν τσουβάλια βουλωμένα
 νὰ ἰδοῦν καὶ τοὺς καῦμέν' φτωχοὺς λαμπάδες ἀναμμένες
 νὰ ἰδοῦν καὶ τὰ μωρὰ παιδιὰ κάτω ἀπὸ τὰ κυπαρίσσια
 πῶς παίζουν τὸ χρυσόμηλο καὶ λησμονοῦν τὶς μάννες.

Ἀπὸ τὰ Μάλαρα τῆς Ἀν. Θράκης.

- Μηλιάμ μωρὲ μηλίτσαμ ποῦσαι στὸν γκρεμνὸ
τὰ μῆλα σου λυμπίστηκα μ' ἀπ' τὸν γκρεμὸ φοβᾶμαι
- Ἄμα φοβᾶσαι τὸν γκρεμνὸ ἔλ' ἀπ' τὸ μονοπάτι
Τὸ μονοπάτι τὸν ἔβγαλε σὲ μιὰ ρημοκκλησίτσα
Βλέπει Σαράντα μνήματα ἀδέρφια κι' ἀξαδέρφια
βλέπει κι' ἓνα καλόμνημα, ἀπ' ὅλα χωρισμένο.
- Τί ἔχεις μνήμαμ' καὶ βογγᾶς καὶ βαρειαναστενάξεις;
Νὰ μὴν τὸ χῶμα σου βαρὺ κι' ἡ πέτρα σου μεγάλη;
- Δὲν εἶν' τὸ χῶμα μου βαρὺ κι' ἡ πέτρα μου μεγάλη
Εἶναι π' δὲν μπόρεσα καὶ γὼ πᾶν στὸ γκρεμὸ ν' ἀνέβω
νὰ κόψω μῆλα νάλικα ποῦ θέλησ' κι' ἡ καρδιά μου.

- Ἕνας κοντὸς κοντούτσικος ἔχ' ὤμορφη γυναῖκα
τὸν ρίξαν ἓνα ἄδικο χίλιες χιλιάδες γρόσια
ὄλο τὸ βιό του πούλησε πάλι δὲν τὸν ἐβγήκαν
στολιζ' καὶ τὴ γυναῖκα του καὶ στὸ παζάρ τὴ βγάζει
Πηγαίνει ἕνας κοντούτσικος, κοντούτσικος σάν τ' ἐκείνη.
- Πόσο τὴ δίνς τὴ γυναῖκα σου, πόσο τὴν παζαρεύεις;
—Τὰ μάτια τς κάνουν δυὸ φλουριά τὰ φρύδια πεντακόσια
καὶ τὸ λιγνὸ τῆς τὸ κορμί ἀμέτρητες χιλιάδες.
Τὰ δίν' ὁ κοντὸς κοντούτσικος καὶ πέρνει τὴ γυναῖκα
Στὸ δρόμο ποῦ πηγαίνανε μιὰ φωνὴ τοὺς λέει
- Ἀκοῦστε πόλες καὶ χωριά ἴκλῆσές καὶ μοναστήρια
φιλεῖ ἀδελφὸς τὴν ἀδελφή στὰ μάτια καὶ στὰ φρύδια.
- Ποῦθε εἶν' τὸ σοῖ σου καλή, ποῦθ' εἶναι ὁ μπᾶς σου;
—Ἡ μάναμ' ἀπ' τὰ Γιάννενα, μπαμπᾶς μου ἀπ' τὴν Πόλι
κι' ἓνας μικρὸς μου ἀδελφὸς καὶ κείνος πάει στὰ ξένα.
-
- Πᾶρε γαμπρέμ τὴ γυναῖκα σου, πάρε τὴν ἀδελφή μου
καὶ τὰ λεφτὰ ποῦ σοῦδωσα ὅλα σοῦ τὰ χαρίζω.

Τραγοῦδι ἀπὸ τὴν ξακουσμένη
Ἀδριανούπολι τῆς Ἀν. Θράκης

1

Πέρνω τὰ ζαγαράκια μου
νὰ πάω νὰ κυνηγήσω
λαγούς καὶ πέρδικες νὰ βρῶ
καὶ πάλι νὰ γυρίσω

2

Ἐπῆγα καὶ τὰ ἔρριξα
πάνω ψηλὰ στὰ ὄρη
μὲ βγάλαν τὰ μπερμπάτικα
μιὰ πλουμισμένη κόρη

3

Ἦταν ὠραία καὶ ξανθειά
σὰν μαργαριταρένια
στὴ βρύση ποῦ λεύκα.νε πανιά
ἦτανε κρυσταλλένια

4

Ὁ κυνηγὸς τῆς ἔρριξε
μαντῆλι νὰ τὸ πλύνῃ
κι' ἡ κόρη λάχε πονηρὴ
καὶ πίσω τοῦ τὸ δίνει

5

Βρὲ κυνηγὲ τί μοῦρριξες
μαντῆλι νὰ σοῦ πλύνω
γὼ εἶμαι ἀργὰ πολὺ ἀργὰ
καὶ βιάζομαι νὰ φύγω.

Τραγοῦδι ἀπὸ τῆ Σαρακίνα τῆς Ἀν. Θράκης

1

Σηκῶνομαι ὁ καῦμένος
σάν παραπονεμένος
τὰ ἄρματά μου βάζω
πάω νὰ κυνηγῶ

2

Λαγούς, πουλάκια νάβρω
περδίκια νὰ σκοτώσω
καὶ σένα νὰ λυτρώσω
κορμί ἀγγελικό.

3

Ἐκεῖ ποῦ κυνηγοῦσα
περδίκια νὰ σκοτώσω
βλέπω κεῖ ἕναν πύργο
ποῦ μοιάζει σάν τὸν ἥλιο

4

Πουλί καθόταν πάνω
καὶ γλυκοκελαηδοῦσε
καὶ τὸ κελάδημά του
μοῦ φάνηκε νὰ λήη.

5

Χαρὰν χαρήτε νέοι
καιρὸν μὴν καρτερεῖτε
γιατὶ ὁ καιρὸς διαβαίνει
καὶ δὲν γυρίζει πηχιά.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Ἐνατολικῶς τῆς Σηλυβρίας, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος εὐρίσκονται τὰ χωρία Καλλικράτεια, Δημοκράνεια, Οἰκονομῖο, Γιαλοῖ, Ξάστερο καὶ Ἐπιβάτες. Οἱ κάτοικοι πιστεύουν ὅτι τὸ κάθε χωριὸ ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν του ἀπὸ τὸ ἐξῆς περιστατικόν:

Ἐταξείδευε κάποτε ἓνα πλοῖο.—Ξάφνω ξεσηκώθηκε μεγάλη τρικυμία—τὸ πλοῖον ἐκινδύνευσεν. Οἱ ἐπιβάται, τὸ πλήρωμα, ὁ καπετάνιος ἀπηλπίσθησαν καὶ ἐτοιμάσθησαν νὰ πέσουν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ σωθοῦν μὲ τὸ κολῦμι.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρουσιάσθη ἡ Ἁγία Παρασκευὴ καὶ φωνάζει:

—Καπετάνιε! «Κράτει καλὰ. Καλὰ κράτει τὰ κράτια». Ἔτσι τὸ ἀπέναντι χωριὸ ὀνομάσθη «Καλλικράτεια».

Ἐφοῦ θαλασσοπαλεύοντας προχώρησε λίγο τὸ καράβι, λέγει γιὰ δευτέρη φορὰ ἡ Ἁγία Παρασκευὴ στὸν Καπετάνιο.—«Δέσε τὰ κράνια». Ἔτσι τὸ ἀπέναντι χωριὸ τὸ εἶπαν «Δημοκράνεια».

Εἶχαν περάσει ἀρκετὲς μέρες ποῦ ξεκίνησε τὸ πλοῖο ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ του λιμάνι· γι' αὐτὸ τὰ τρόφιμα ὀλιγώστευαν. Νὰ σου καὶ παρουσιάζεται ἡ Ἁγία Παρασκευὴ ἐπάνω ἀπὸ τὰ κατάρτια καὶ φωνάζει: —«Στὰ τρόφιμα οἰκονομία». Ἔτσι τὸ ἀπέναντι χωριὸ ὀνομάσθη «Οἰκονομῖο».

Ἡ θάλασσα ἀγρίευε πάλι. Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ διατάσσει τὸν καπετάνιο νὰ πηγαίη «Γιαλὸ—Γιαλό». Ἔτσι τὸ ἔναντι χωριὸ ὀνομάσθη «Αἰγιαλοῖ».

Σὲ λίγο ὕστερα ἀπὸ φόβο καὶ ἀγωνία ξαστέρωσε ὁ οὐρανὸς καὶ ἐκόπασαν τὰ κύματα. Ἔτσι τὸ ἀπέναντι χωριὸ ὀνομάσθη «Ξάστερο».

Ἐφοῦ ἐταξείδευσαν λίγο ἀκόμη ὁ καιρὸς εἶχε τελείως βελτιωθῆ καὶ οἱ ἐπιβάτες πῆραν διαταγὴ ἀπὸ τὸν πλοίαρχο «Ἐπιβάτες ἔξω» νὰ ξεκουρασθῆτε. Ἐκεῖ οἱ ταξειδιῶτες ἔκτισαν Ἐκκλησιὰ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στὸ καμπαναριὸ τῆς ὁποίας λένε ὅτι βλέπουν οἱ θαλασσινοὶ τὴν Ἁγία Παρασκευὴ μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι, ὅταν ὑπάρχη ἡ τρικυμία, ποῦ ἐνθαρρύνει ὅλους τοὺς θαλασσινοὺς. Καὶ τὸ χωριὸν ὀνομάσθη «Ἐπιβάται».

ΤΑ ΛΕΙΒΑΔΙΑ

Τὰ λειβάδεια πρασινίζουν
 καὶ τὰ μάτια μου δακρῶζουν
 γιὰ μιᾶς χήρας θυγατέρα
 ποῦ φορεῖ τὰ λερωμένα
 —Βγάλε αὐτὰ τὰ λερωμένα
 καὶ βάλε ἄσπρα κεντημένα
 κ' ἔλα βράδυ μὲ τὰ μένα
 καὶ σάν δῆς κακὸ πὲ μένα
 σφάξε με μὲ τὸ μαχαῖρι
 ρίξε με μὲς τὸ ποτάμι
 νὰ μὲ πάρῃ τὸ ποτάμι
 νὰ μὲ βγάλλῃ στὸ γκετσίτι
 κεῖ ποῦ πλύνουν τὰ κουρίτσια
 ἔπλεναν καὶ δυὸ κοπέλλες
 τοῦ παπᾶ ἢ θυγατέρες
 κι' ἄς μὲ πάρῃ μιὰ ἴπο κεῖνες
 νὰ τὴν κάτσω στὴν ποδιά της
 νὰ μετρήσω τὰ φλουριά της
 νὰ χαϊδέψω τὰ βυζάν της.

ΠΑΝ Τ' ΑΡΝΙΑ

Πᾶν τ' ἀρνιά, τ' ἀρνιά στ' ἀμπέλια
 τὰ κατσάκια στὰ χουραφάκια
 —Πάνει πιδάκι μ' νὰ τὸ βγάνῃς
 —Δὲν μπορῶ μανίτσαμ ἴγῶ
 μι πουνᾶν τὰ πουδαράκια
 κι' μοῦ μπαίνουν ἀγκαθάκια
 Τσίκ τῶνα τσίκ τ' ἄλλο
 δὲν μπορεῖ νὰ βγᾶν καένα
 ἔρριξη τὸ δικαν' κάτι
 κὶ τσακίζ' τοῦ πουδαράκι.

MANNA ΚΑΙ ΓΥΙΟΣ

Μάννα καὶ γυιὸς μαλώσανε
 σ' ἓνα στενὸ σοκάκι
 ἢ μάννα λέει στὸν υἱὸ
 καὶ γυὸς λέει στὴ μάνα
 —Μανέμ καὶ ποῦ τὴ διάλεξες
 αὐτὴ τὴ Γα—αὐτὴν Γανοτζοῦδα
 —'Υγέμ ἐγὼ τὴ διάλεξα
 ποῦ μέσα στά κουρίτσια
 Εἶναι τὰ χέρια τῆς παχειὰ
 τὴν πρέπουν οἱ βραχιόλες
 εἶναι τὰ πόδια τῆς παχειὰ
 τὴν πρέπουν τὰ σκαρπίνια
 κι' αὐτὸν τὸν ἄσπρο τῆς λαιμὸ
 δὲν πρέπουν μαῦρες χάντρες
 ἐμ' πρέπουν ἐξῆντα δυὸ φλουριά
 μαλαματένια ἀλσιδα.

ΣΤΗΝ ΠΟΛΙ ΠΑΕΝΕΙ

- Στὴν Πόλι παένει βραχιόλια δὲν μὲ πέρνει
 Γιὰ βραχιόλια νὰ μοῦ πάρη γιὰ ὁ διάολος νὰ τὸν πάρη
 —Τί κακὸ βρὲ μάννα μου τί κακὸ ποῦ τῶπαθα
 —'Υναῖκες κορίτσια τὸν ἄντρα μου πουλῶ
 —Μωρ' γιατί μωρὲ γιατί, μωρ' γιατί το νε πουλᾶς;
 —Στὴν Πόλι παένει σκαρπίνια δὲν μὲ πέρνει
 Γιὰ σκαρπίνια νὰ μοῦ πάρη, γιὰ ὁ διάολος νὰ τὸν πάρη.
 Τί κακὸ βρὲ μάννα μου, τί κακὸ ποῦ τῶπαθα
 'Υναῖκες κορίτσια τὸν ἄντρα μου πουλῶ
 —Μωρ' γιατί μωρὲ γιατί, μωρ' γιατί τότε πουλᾶς;
 —Στὴ Πόλι παένει φουστάνι δὲν μοῦ πέρνει
 γιὰ φουστάνι θὰ μὲ πάρη γιὰ ὁ διάολος νὰ τὸν πάρη
-

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1911

*Εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἀπὸ τὰς ὁποίας
ἐξεδιώχθη διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης τῷ 1923*

Στὰ χρόνια τῆς ἐχθρικῆς, τῆς Γερμανο—Ἰταλικῆς κατοχῆς τῆς Χώρας μας, ἀνακατεύοντας ἐδῶ παραριχμένα χειρόγρατά μου, εἶδα ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνα καὶ μερικά κιτρινισμένα χαρτιά μὲ σημειώσεις μου γραμμένες βιαστικά μὲ μολύβι. Διαβάζοντάς τας τότε θυμήθηκα καὶ ἀπὸ τίς ἡμερομηνίες ποῦ εἶχαν δίπλα τους, ὅτι τὰς εἶχα πάρει ἓνα πρωῖνὸ τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1921 εἰς ἓνα γραφεῖο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπου εἰργάζετο ἓνας στενός μου φίλος, συχωρεμένος τώρα, ὅταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη περαστικός καὶ βιαστικός ἀπὸ τὴν Πόλη, εἶχα πάγει εἰς τὸ Πατριαρχεῖο νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ.

Ἦταν ἡ ἐποχὴ ὁπότε στὴ Μικρὰ Ἀσία ἐθριάμβευαν τὰ Ἑλληνικά ὄπλα καὶ εἰς τὰ πρόθυρα τῆς νύφης τοῦ Βοσπόρου, σ' ὀλόκληρη τὴν πρὸ ὀλίγου τουρκοκρατουμένη Θράκη, ἐκυμάτιζεν ἡ Ἑλληνικὴ σημαία καὶ τὴν κυβερνοῦσαν οἱ Ἑλληνικὲς Πολιτικὲς ἀρχές.

Ὁ σάλος καὶ ἡ διαμάχη, μεταξὺ τῶν ἐθνοτήτων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας γιὰ τὴ πρωτοκαθεδρία στὸ Τουρκικὸ Κοινοβούλιο, (Μεμπὺς Μετζιλσί), ποῦ συνεκλόνιζαν τὸ Σουλτανάτο ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα τῆς Τουρκικῆς Μεταπολιτεύσεως τὸ 1908, πρὸ πολλοῦ εἶχαν ἐξανεμισθῆ Στὰ 1909 ὅμως, στὰ 1910 καὶ στὰ 1911 εὐρίσκοντο σὲ μέγало ἀναβρασμό. Ἐπρόκειτο περὶ διεκδικήσεως βουλευτικῶν ἐδρῶν κατὰ ἐθνότητος. Καί, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ

Σημ. «Θρακικῶν». Ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος τόμου ἐγράφαμεν, πρόκειται εἰς τὰς προσεχεῖς ἐκδόσεις τῶν «Θρακικῶν» νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν πρὸ τῆς Ἐκκενώσεως ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Θράκης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κρίνομεν σκόπιμον νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν κατωτέρω στατιστικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους κατὰ τὸ ἔτος 1911, στατιστικὴν, ἣτις ἐλήφθη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, φροντίδι τοῦ κ. Μιλτιάδου Σαραντῆ, μέλους τοῦ Διοικ. Συμβουλίου μας.

τὴν ἀφορμὴ ἐκείνη θὰ δόθηκεν εὐκαιρία εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῷ μεταξύ, μυστικά, γενικὴν ἀπογραφὴν κατὰ Μητροπόλεις τῶν ὑπὸ τὸ κλίμα του τελούντων χριστιανῶν. Στατιστικὴν ποῦ καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γνωρίζω, δὲν εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Ἡ συνομιλία μας μετὰ τὸν Πατριαρχικὸν ὑπάλληλον ἦτο φυσικὸν νὰ περιστραφῇ καὶ εἰς τὴν κρατοῦσαν τότε ἀγωνιώδη, ἀνώμαλον πολιτικὴν κατάστασιν, τὴν ψυχικὴ ἔντασι, τὴν ἀναμονὴ καὶ τὰς ἐλπίδας, ποῦ δονοῦσαν κάθε ἑλληνικὴ καρδιά. Καὶ τὸ πρῶτον ἐρώτημα ποῦ μᾶς ἤλθε στὸ νοῦ ἦταν: Πόσοι ἄραγε εἴμεθα οἱ Ἕλληνες ἀνάμεσα στοὺς Τούρκους;

Εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συνομιλίας μετὰ ὁμογενεῖς, οἱ ὁποῖοι ὑπετίθετο ὅτι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των μποροῦσαν νὰ εἶναι κάπως καλὰ ἐνημερωμένοι, ἀκούσαμε νὰ λένε, πῶς οἱ Ἕλληνες Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι περνούσαμε τὰ πέντε ἑκατομμύρια. Ἐνῶ κατὰ τοὺς Τούρκους ὑπολειπόμεθα πολὺ καὶ ἀπὸ τὰ δύομισυ ἑκατομμύρια εἰς ὅλη τὴν Τουρκία.

Ἐπάνω στὴ συζήτησι ἐκείνη ὁ συνομιλητὴς μου μετὰ ὡδήγησεν εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον κλειστὸν, τοῦ ὁποῖου αὐτὸς κρατοῦσε τὰ κλειδιά. Ἄνοιξε μιὰ μεγάλη δουλάπα καὶ μ' ἔδειξε σωρείαν ἀπὸ μεγάλους ὀγκῶδεις φακέλους, ποῦ περιεῖχαν κατὰ Μητροπόλεις καὶ Κοινοτήτας τὸν πληθυσμὸν τῶν Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ὀλοκλήρου τῆς τότε Ἐπικρατείας. Λέγω τῶν Ἑλλήνων καὶ ὄχι τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, εἰς τοὺς ὁποῖους συγκαταριθμοῦντο μέχρι τὸ 1908 καὶ οἱ ἐν Θράκῃ ἐγκατεστημένοι τότε Βούλγαροι, διότι ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ Βουλγαρικὰ χωριά καὶ οἱ συνοικισμοὶ των, εὐθύς μετὰ τὴν Ὀθωμανικὴν μεταπολίτευσιν, προσεκολλήθησαν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν των, τῆς ὁποίας ἡ ἔδρα ἦτο παράπλευρα εἰς τὸ Πατριαρχεῖο μας.

Ἐζήτησα νὰ ρίξω μιὰ ματιὰ τοῦλάχιστο στὶς περιφέρειες, ποῦ εἶχαν ἀπομείνει στοὺς Τούρκους μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους. Ἀλλὰ ἡ ὥρα ἦτο περασμένη καὶ τὸ ἄλλο βράδυ ἔπρεπε νὰ πάρω τὸ τραῖνο γιὰ τὴν Ἀδριανούπολι καὶ τὸ δρόμο γιὰ τὸ Λαλαῖ—πασᾶ. Τὸ Ἑλληνικὸν ποτε Δρογγίλιον. Ἡ ἄδειά μου εἶχε λήξει καὶ εἶχα εἰδοποιηθῆ νὰ εὔρεθῶ στὴ θέσι μου τὸ γρηγορότερο.

Μοῦ ἔμενε μόνο τὸ πρῶινὸ τῆς αὔριον γιὰ νὰ ξαναπάγω στὸ Πατριαρχεῖο καὶ ν' ἀντιγράψω ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴν ἐκείνην στατιστικὴν καὶ ἀπὸ τίς λεπτομέρειές της ὅ,τι θὰ ἐπρόφθανα.

Αὐτὸ καὶ ἔγινεν, ὅπως ἐκτίθενται εἰς τοὺς κατωτέρω πίνακας. Εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς πίνακας δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἀλφαβητικὴ κατάξαξις ποῦ παρατίθεται ἐδῶ δι' εὐκολίαν τοῦ ἀναγνώστου.

Ἀργότερα, μετὰ τὴν καταστροφὴν, ὅταν ἐπέρασε στὰ χέρια μου ἡ Μαύρη Βίβλος διωγμῶν καὶ μαρτυριῶν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ 1914–1918 καταρτισθεῖσα ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὲρ τῶν μετατοπισθέντων Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ὅπως τιτλοφορεῖται, Ἐπιτροπῆς συγκροτηθείσης ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ τότε Μητροπολίτου Αἴνου Ἰωακείμ ἐκ τῶν: Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Διονυσίου Μηνᾶ, ὑπογραμματέως τῆς αὐτῆς Συνόδου Γερμανοῦ Ἀθανασιάδου καὶ τῶν κ.κ. Στεφ. Καραθεοδωρῆ καὶ Μιχ. Θεοτοκά, διεπίστωσα ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα περὶ πληθυσμῶν καὶ κοινοτήτων τὰ περιεχόμενα εἰς ἐκείνην, ἥτις ἐτυπώθη εἰς τὸ Πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1919, ἐλήφθησαν ἐκ τῶν πινάκων τῆς στατιστικῆς αὐτῆς.

ΠΙΝΑΞ Α΄.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ

Ἀρχιεπισκοπὴ ἐπὶ τῆς Θρακικῆς ἀκτῆς		Κοινότητες	Κάτοικοι
	1	39	161.928
Μητροπόλεις εἰς τὴν Θράκην	15	377	408.634
» » Μ. Ἀσίαν	17	570	932.863
» » τὸν Πόντον	6	891	408.696
» » Προικόνησον	1	13	31.400
» » Μοσχονήσια	1	1	6.000
Σύνολον	41	1.891	1.949.521

ΠΙΝΑΞ Β΄.

Μητροπόλεις	Κοιότητες	Κάτοικοι
1. Ἀγκύρας Μ. Α.	7	10.598
2. Ἀδριανουπόλεως	52	51.196
3. Αἴνου	17	10.057
4. Ἀνέων Μ. Α.	18	31.036
5. Ἀμασειας Π.	340	131.181
6. Βιζύης	25	28.783
7. Γάνου καὶ Χώρας	11	14.861
8. Δαρδανελλίων Μ. Α.	27	27.257
9. Δέρκων	36	25.937
10. Διδυμοτείχου	53	51.136
11. Ἐφέσου Μ. Α.	85	164.467
12. Ἡλιουπόλεως Μ. Α.	50	54.2.9
13. Ἡρακλείας	81	74.036
14. Ἴκονίου Μ. Α.	42	50.300
15. Καισαρείας Μ. Α.	52	34.000
16. Καλλιουπόλεως	11	32.825
17. Κολωνίας Π.	91	52.855
18. Κρήνης Μ. Α.	31	60.496
19. Κυδωνιῶν Μ. Α.	6	26.387
20. Κυζίκου Μ. Α.	43	41.331
21. Μαρωνείας	20	25.912
22. Μετρῶν	11	9.007

ΠΙΝΑΞ Β'. (συνέχεια)

Μητροπόλεις	Κοινότητες	Κάτοικοι
23. Μοσχονησιῶν	1	6.000
24. Μυριοφύτου καὶ Περιστασεως	10	17.594
25. Νεοκαισαρείας Π.	195	67.424
26. Νικαίας Μ. Α.	26	33.470
27. Νικομηδείας Μ. Α.	67	54.031
28. Πισσιδείας* Μ. Α.	15	32.784
29. Προικονήσου	13	31.400
30. Προύσης Μ. Α.	14	27.524
31. Ροδοπόλεως Π.	47	20.657
32. Σαράντα Ἐκκλησιῶν	12	25.427
33. Σηλυβρίας	12	13.878
34. Σμύρνης Μ. Α.	24	200.570
35. Σωζοαγαθουπόλεως	7	11.250
36. Τραπεζοῦντος Π.	73	58.732
37. Τυρολόης	18	16.735
38. Φιλαδελφείας Μ. Α.	29	21.138
39. Χαλδείας* Π.	145	77.845
40. Χαλκηδόνος Μ. Α.	34	63.557

* Αἱ Πισιδίας καὶ Χαλδαίας γράφονται ὅπως ἦσαν εἰς τοὺς Π. Πίνακας.
Μ. Α.: Μικρᾶς Ἀσίας. Π.: Πόντου.

Π Ι Ν Α Ξ Γ΄.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Α΄. Ἀδριανουπόλεως	Ἀδριανούπολις	52	51.196
1. Ἄστυ		22. Κερατοσχανέ (συνοικία τῆς πόλεως)	
2. Ἀϊβαλή		23. Κούελι	
3. Ἀλεπλή		24. Κουμαρλή	
4. Ἀμπαλάρ		25. Κούμ—Μεχαλέ (Συνοικία τῆς πόλεως)	
5. Ἀρναούτκιοῖ		26. Λουλέ—Μπουργάζ	
6. Βαβάεσκι (Μπ.)		27. Μαράσια	
7. Βοζνοχώρι		28. Μιχαλήτσι	
8. Γιαλιά		29. Μουσούλτσα	
9. Γενίκιοῖ		30. Μουσούμπεη	
10. Γκερδελη		31. Μουσταφᾶ—πασᾶ	
11. Δεμηρδές		32. Μπάρρα	
12. Δημηρχανέ		33. Μπεκτασίδες	
13. Δημητρίκιοῖ		34. Μπέστεπε	
14. Δογάντσα		35. Μουσούλτσα	
15. Ἰμάμπαζαρ		36. Ναδηρλή	
16. Ἰλδριμ (Γιλ.) Συνοικία τῆς πόλεως		37. Ὀλμπασα	
17. Καδήκιοῖ		38. Ὀρταξή	
18. Κάραγατς		39. Ὀσκανλή	
19. Καράγιουσουφ		40. Πασᾶ—Μεχαλέ	
20. Καράμπαγ		41. Ρίζια	
21. Κιγίκιον (Συνοικία τῆς πόλεως)		42. Σαρήγιαρ	

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

43. Σκούταρι	48. Χάβαρις
44. Τρούμπεϊ	49. Χάσκιοϊ
45. Τσενέ—Τατάρκιοϊ	50. Χάφσα
46. Τσερέκιοϊ	51. Χεϊμπελέρ
47. Φικελή	52. Χηδήραγα

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Β'. Αϊνου	Ἄλεξανδρούπολις { Δεδέαγατς }	17	10.057

1. Ἁγιάσμα	10. Κήζκαπαν
2. Αἶνος	11. Κόζκαρη
3. Ἄμυδαλιὰ	12. Μαῖστρος
4. Ἄρβανίτες	13. Παφάπρα
5. Ἄχούρια	14. Πασμακτοή
6. Δεδέαγατς	15. Ρουμτζοῦκι
7. Διασόρνη	16. Τσελεμπή
8. Καβατζήκι	17. Φέρραι
9. Κεμερλή	

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Γ'. Βιζύης καὶ Μηδείας	Βιζύη	25	28.783

1. Ἅγιος Γεώργιος	8. Γιοβαλή
2. » Ἰωάννης	9. Καβάκ
3. » Στέφανος	10. Κρυόνερον
4. Ἄξιτζήμιον	11. Μαγκριώτισα
5. Ἄχμέτμπεη	12. Μεσήνη
6. Βιζύη	13. Μήδεια
7. Γιάτρος	14. Μουσελήμ

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

15. Όργας	21. Τρουλλιά
16. Σαμοκόβιον	22. Τσακλή
17. Σαρακίνη	23. Τσιφλίκιοι
18. Σεράγιον	24. Τσόγκαρα
19. Σοφίδες	25. Χασμπουά.
20. Τοπτσήκιοι	

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Δ'. Γάνου και Χώρας	Χώρα	11	14.811

1. Αύδημιον	7. Μηλιό
2. Γάνος	8. Νεοχώριον
3. Είρηνοχώριον	9. Παλαμούτιον
4. Ίντζέκιοι	10. Σενδούκιον
5. Καστάμπολις	11. Χώρα
6. Κερασιά	

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Ε'. Δέρκων	Θεραπειά	36	25.937

1. Άβάσκιοι	7. Άμπαρλή
2. Άγιασματάκι	8. Άρναούτκιοι
3. Άγιος Γεώργιος (τουρκ. Άζατλή)	9. Βαθυρρύαξ (τουρκ. Μπου- γιούκδερε)
4. Άγιος Στέφανος	10. Βαξέκιοι (Μπαξέκιοι)
5. Άγιοι Πάντες	11. Βογάζκιοι (Μπογ.)
6. Άγαλανι	12. Γαλατάρια

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

13. Γενή—Μεχαλέ	25. Λίτρες
14. Γρύπα (καὶ Ἴσιφούτ— Μπουργάζ)	26. Μακροχώριον
15. Δέρκοι (καὶ Δέρκων)	27. Μικρὸς Τσεκμετζές
16. Δομούζδερε	28. Νιχωράκι
17. Ἑρμενίκιοι	29. Νύμφες
18. Θεραπειά	30. Ὀκλαλή (Κλαλή)
19. Ἰμβροχώριον	31. Πύργος
20. Καλλιῶ	32. Σαφρᾶς
21. Καλφᾶς	33. Τζελέπκιοι
22. Καστανέαι	34. Τζεμπετζή
23. Κιουτσούκιοι	35. Τσιφλίκιοι
24. Λαζάρκιοι	36. Φαναράκι

Ὄνομα	Ἔδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
ΣΤ'. Διδυμοτείχου	Διδυμότειχον	53	51.136

1. Ἀζατλή	12. Ζαλουφάκι
2. Ἀκμπουνάρ	13. Ἴντζέκιοι
3. Ἀσβεστάδες	14. Ἰμβλιδίνιον (Ἰμπλεντίν)
4. Ἀσλαάν	15. Καβακλή
5. Βουλγάρκιοι	16. Καδήκιοι
6. Γιακούπ	17. Καπουτζή
7. Δαδιά	18. Καραίλε
8. Διδυμότειχον	19. Καρακάσμη
9. Δουαντζή	20. Καραμπεϊλή
10. Δουδακτσή—Γενίκιοι	21. Καρασουκλή
11. Ἑσκήκιοι	22. Καραμτζα

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

23. Καρλή	39. Πετράδες
24. Κιουπλίον	40. Πραγγή
25. Κορνοφωλιά	41. Σαλτήκι
26. Κουλακλή	42. Σαραπλάρ
27. Κούλελη—μπουργάζ	43. Σκουρτοχώρι
28. Κουρουτζή	44. Σουφλίον
29. Κούρτη	45. Τατάρκιοι
30. Κουστή	46. Τοκμάκιοι
31. Κουφόβουνο	47. Τσαλή
32. Λούλη	48. Τζαμπάζ
33. Μάνδρα	49. Τσαουσλή
34. Μανδρίτσα	50. Τσιονή—Καράμπουναρ
35. Μέγα Ζαλοῦφι	51. Τσιφλικάκι
36. Παζαρλή	52. Τσομπανλή
37. Παλιοῦρι	53. Ψαθάδες
38. Πασᾶ—Γενιτζέ	

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Ζ' Ἡρακλείας	Ραιδεστός	81	74.036

1. Ἀλτήντας	9. Δεβετζήκιοι
2. Ἀμηντζαλή	10. Δερέκιοι
3. Βαϊραμίτση	11. Δερβενάκι
4. Βάρνιτσα	12. Δογάνκιοι
5. Γιουσοῦσκιοι	13. Δογαντζή
6. Γραμβούνα	14. Δολοῦκιοι
7. Δαουδελέ	15. Ἐξαμίλιον
8. Δεβερίκιοι	16. Ἡράκλεια

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

17. Θυμίτκιοῖ	45α. Μάλτεπε
18. Ἴλανλή	46. Μαστανάρι
19. Ἴμπρίκτεπε	47. Μαῦρες
20. Καβατζήκι	48. Μαχμούτκιοῖ
21. Καδήκιοῖ (Κεσσάνης)	49. Μπασαίτη
22. Καδήκιοῖ (Οὐζοῦν Κιοπρ.)	50. Μουζαλή
23. Καλαυρή	51. Μεγαρίσιον
24. Καλύβια	52. Μπεγενδίκιοῖ
25. Καράμπουναρ	53. Ναϊπκιοῖ
26. ΚαρατζᾶΧαλήλ(Οὐζ Κιοπ)	54. Οὐζοῦν—Κιοπροῦ
27. Καρατζᾶ Χαλήλ (Μαλγ.)	55. Παζάρδερε
28. Καρατέπες	56. Πάνιδον
29. Καρατσαλη	57. Πασάκιοῖ
30. Καρλήκιοῖ	58. Ραιδεστός
31. Καρυὰ	59. Σαζλήδερε
32. Κασήμπασα	60. Σαχήνκιοῖ
33. Κατικέλη	61. Σελτζήκιοῖ
34. Κεσσάνη	62. Σημιτλή
35. Κεστρίτσα	63. Σίγλη
36. Κήρκιοῖ	64. Σουλτάνκιοῖ (Ἡρακλ.)
37. Κιοσελέζ	65. Σουλτάνκιοῖ (Μαλγάρων)
38. Κιουρτλή	66. Σουμπάσκιοῖ
39. Κουλακλή	67. Σχολάριον
40. Κούμπαον	68. Τατάρκιοῖ
41. Κουρουτζούκιοῖ	69. Τετίκιοῖ
42. Κουρούτσεσμε	70. Τουράπετζι
43. Λαλάκιοῖ	71. Τσαντῶ
44. Μάλαρα	72. Τσανακτοή
45. Μαλκότση	73. Τσελίκι

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

74. Φακίρμα	78. Χάσκιοῖ (Μαλγάρων)
75. Φαρασλή	79. Χατζηγύρι
76. Χαριούπολις	80. Χηδῆρκοῖ
77. Χάσκιοῖ (Χαριουπ.)	

Σημείωσις.—Ἡ ἐπαρχία τῆς Μητροπόλεως Ἡρακλείας διεκρίνεται εἰς 6 τμήματα:

α) Εἰς τὸ τμήμα Ἡρακλείας	μέ	4	Κοινότητες
β) > > τῆς Ραιδεστοῦ	>	9	>
γ) > > Κεσσάνης	>	25	>
δ) > > Χαριουπόλεως	>	8	>
ε) > > τῶν Μαλγάρων	>	18	>
καὶ στ) > > τοῦ Οὐζοῦν—Κιοπροῦ (Μακρᾶς Γεφύρας)		με 17	Κοινότητες.

Ὄνομα	Ἔδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Η'. Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου	Καλλίπολις	11	32.825

1. Ἀγγελοχώριον	7. Μάδυτος
2. Βαΐριον	8. Νεοχώριον
3. Γαλατᾶς	9. Περγάζιον
4. Καβακλή	10. Πλαγιάριον
5. Καλλίπολις	11. Ταΐφύριον
6. Κριθιά	

Ὄνομα	Ἔδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Θ'. Μαρωνείας	Κομοτινή	20	25.912

1. Βούζιον	4. Θεολόγος
2. Γκιουμουλτζίνα(Κομοτινή)	5. Καζαβίτιον
3. Γριτζανασάρ	6. Καλή—Ράχι

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

7. Κάστρον καὶ (Γενί—χισὰρ Χαμηδιέ)	13. Μπολάτσκιοῖ
8. Κιουτσούκιοῖ	14. Παναγιὰ
9. Λιμὴν Θάσου καὶ (Ὀσ- μανιέ)	15. Ποταμιὰ
10. Μάκρη	16. Ραχώνιον
11. Μαριαὶ	17. Σαμοθράκη
12. Μαρώνεια	18. Σουσουρκιοῖ
	19. Σωτήρ
	20. Χηρκᾶς

Ὄνομα	Ἔδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
Γ'. Μετρῶν καὶ Ἀθύρων	Μέτραι	11	9.007

1. Ἄρσοῦ	7. Μεγάλος—Τσεκμετζές
2. Γαρδᾶς	8. Μέτραι
3. Δημοκράνεια	9. Νεοχώριον
4. Ἐλβασάνι	10. Πλάγια
5. Καλλικράτεια	11. Τσακῆλι (Πετροχώρι)
6. Λαγοθηῆρες	

Ὄνομα	Ἔδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
ΙΑ'. Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως	Μυριοφύτον	10	17.594

1. Γιάγατς	6. Λούπιδα
2. Γιολδζίκειον	7. Μυριοφύτον
3. Γενίκιοῖ	8. Περίστασις
4. Ἡρακλείτσα	9. Πλάτανος
5. Καλαμίτσιον	10. Στέρνα

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
ΙΒ'. Σαράντα Έκκλησιών	40 Έκκλησίοι	12	25.427

1. Βουνάρ—ισάρ	7. Κουρούδερε
2. Γέννα	8. Πέτρα
3. Γιαντζικλάρ	9. Σαράντα Έκκλησίοι
4. Ευκάριον	10. Σκεπαστός
5. Καράχαλήλ	11. Σκόπελος
6. Κουγιούνδερε	12. Σκοπός

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
ΙΓ'. Σηλυβρίας	Σηλυβρία	10	13.878

1. Αιγιαλοί	6. Κουφαρλή
2. Δελιόνες	7. Οικονομειό
3. Έξάστερο	8. Σηλυβρία
4. Έπιβάται	9. Σινεκλή
5. Καδήκιοϊ	10. Φανάρι

Όνομα	Έδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
ΙΔ'. Σωζοαγαθου- πόλεως	Άγαθούπολις	7	11.250

1. Άγαθούπολις	5. Παλαιός Βασιλικός
2. Γαλατσάκη	6. Προδίβον
3. Κωσιτή	7. Σωζούπολις
4. Νέος Βασιλικός	

ΠΙΝΑΞ Γ'. (συνέχεια)

Ὄνομα	Ἑδρα	Κοινότητες	Κάτοικοι
ΙΕ'. Τυρολόης καὶ Σερεντζίου	Τυρολόη	22	16.735
1. Ἀβλάμβη		12. Ὁξούσκοι	
2. Ἀρμάσα		13. Ὁμουρτζά	
3. Ἀσκὸς		14. Ὁφλάξ	
4. Βελιγράδι		15. Πασᾶ—Λαχανά	
5. Δάγ—Γενίκιοϊ		16. Σατσαρπλή	
6. Καραδζάκιοϊ		17. Σεϊμένι	
7. Καρασινιτ		18. Στράντζα	
8. Κερμένι		19. Τσαουσλή	
9. Κιόπρουτζε		20. Τσεγκερλή	
10. Μουσελήμ		21. Τσιγκοῦρ τσεγκέλ	
11. Μπεδζελερ		22. Τυρολόη	

Παραβάλλοντες τὴν στατιστικὴν τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχομεν λόγους νὰ πιστεῦωμεν ὡς ἀνελικρινῆ ἢ περισσότερο ἐλαττωματικὴν ἀπὸ κάθε ἄλλην ἀπογραφὴν πληθυσμοῦ, ἢ ὁποία θὰ ἐλάμβανε τυχὸν χώρα τότε εἰς τὴν Τουρκίαν διὰ Κρατικῆς ἐπιστάσεως, πρὸς τὰς στατιστικάς, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1923 μέχρι τοῦ 1928 εἴτε παρὰ τοῦ Κράτους εἴτε καὶ παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, οἱ ὅποιοι λόγῳ τῆς Μικρασιατικῆς συμφορᾶς καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν κατέφυγον εἰς τὴν ἐλεύθερην Ἑλληνικὴν Πατρίδα, μποροῦμε νὰ σχηματίσουμε σαφῆ καὶ ἀσφαλῆ κατὰ προσέγγισιν ἰδέα καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ τιμήματος εἰς αἷμα τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων ἀνταλλαξιμῶν κατὰ τὴν μαρτυρικὴν ἐκείνην δεκαετῆ περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκινήθησαν τὰ πολλαπλᾶ ἐκκρεμῆ Εὐρωπαϊκὰ προβλήματα καὶ αἱ ἐποφθαλμιάσεις ὠρισμένων ἐκ τῶν μεγάλων ἐν Εὐρώπῃ Δυνάμεων.

Προβλήματα, τὰ ὁποῖα μὲ πολλὴν εὐφυΐαν δι' ἐκφραστικωτάτης γελοιογραφίας ἀπεικόνισεν ἐγκαίρως τὸ περιζήτητον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἰταλικὸν σατυρικὸν φύλλον «Παπαγάλος» μὲ ἀρχιμουσικὸν τὸν τότε αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Γουλιέλμον τὸν Β' καὶ τῶν ὁποίων προανάκρουσμα ὑπῆρξαν ἡ προσάρτησις τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης ἀπὸ τὴν Αὐстро—Οὐγγαρίαν, ἡ Ἰταλικὴ ἐπιδρομὴ εἰς τὰς Ἀφρικανικὰς κτήσεις τῆς Τουρκίας καὶ οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι.

Ἐναυσμα δὲ διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τῶν οἱ εὐστοχεῖς σφαῖρες τοῦ νεαροῦ Κροάτου εἰς τὸ δρᾶμα τοῦ Σεράγιεβου.

* *

Ἡ κατὰ τὸ 1923 γενομένη ἐν Ἑλλάδι ἀπογραφὴ τῶν προσφύγων πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, καθ' ὅσον γνωρίζω, δὲν ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ἐλέχθη ὁμως τότε ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν περιστρέφετο εἰς τὰς ὀκτακοσίας χιλιάδας.

Μολονότι εἰς δημοσιευθεῖσας εἰς τὸν Ἀθηναϊκὸν τύπον δηλώσεις κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον ἐπὶ τοῦ Συνταγματάρχου τότε Νικ. Πλαστήρα, ὁ τότε πρωθυπουργὸς κ. Στυλ. Γονατᾶς ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀνταλλαγέντων πληθυσμῶν τοὺς ὑπελόγισεν εἰς ἑν ἑκατομμύριον τετρακοσίας χιλιάδας περίπου.

Θετικὰς πληροφορίας εὐρίσκομεν μόνον εἰς τοὺς στατιστικοὺς πίνακας τοὺς ὁποίους κατήρτισεν ἡ Ε.Α.Π.

Κατὰ τὴν γενικὴν ἀπογραφὴν τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου τῆς 15ης Μαΐου 1928 τὴν γενομένην παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστά-

σεως οἱ ἐκ Τουρκίας περισωθέντες καὶ ζῶντες κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο Ἕλληνες ἀνήρχοντο εἰς ἓν ἑκατομμύριον ἑκατὸν τέσσαρας χιλιάδας καὶ διακοσίους δέκα ἕξ (1.104.216).

Προήρχοντο δὲ ὡς ἀκολούθως :

Ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας	626.954	
» Θράκης	256.635	
» Πόντου	182.169	
καὶ » Κων/πόλεως	38.458	
Σύνολον		1.104.216

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν ἐκείνην κατεγράφησαν ὡς πρόσφυγες καὶ ἔτυχον τῆς μερίμνης τῆς Ε.Α.Π. καὶ οἱ κάτωθι Ἕλληνες προερχόμενοι ἐξ ἄλλων χωρῶν ὡς ἀκολούθως :

Ἐκ Βουλγαρίας	49.027
» τοῦ Καυκάσου	47.091
» τῆς λοιπῆς Ρωσίας	11.436

καὶ ἐκ διαφόρων ἄλλων
(Ἀλβανίας, Σερβίας, Δωδεκανήσων κλ.)

	10.080	
Σύνολον	117.634	117.634
" Ἀθροισμα		1.221.850 (*)

Παραβάλλον ὁ κάθε ἀμερόληπτος τὰς δύο στατιστικάς, τοῦ 1911 καὶ τοῦ 1928 διερωτᾶται ἀσφαλῶς :

Τί ἀπέγινεν ἄρα γε, ἐντὸς τῆς δεκαπενταετίας ἐκείνης, ὁ ἐπίλοιπος θαυμάσιος καὶ ζωτικὸς πληθυσμὸς τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι τὸ 1911 ἦσαν ἐγκατεστημένοι ὡς Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἰσηγήσει τοῦ Νορβηγοῦ ἐξερευνητοῦ τῶν Πολικῶν χωρῶν Φρίτιοφ Νάνσεν, εὑρισκομένου τότε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς μακαρία τῆ λήξει Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν κατεδικάσθησαν ὑπὸ

(*) Συλλογὴ τῶν κυριωτέρων στατιστικῶν ἀφορωσῶν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν προσφυγικὴν ἀποκατάστασιν. *Α. Α. Πάλλη* μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ε. Α. Π. Ἀθῆναι 1929 σελ. 4 πίναξ 1.

των Μεγάλων Δυνάμεων διὰ μιᾶς ἐπαισχύντου πράξεώς των εἰς τὴν Λωζάννην κατὰ τὸ 1923, εἰς ἄμεσον καταναγκαστικὸν ἐκπατρισμόν ;

Διότι καὶ ἂν ἀκόμη δεχθῶμεν ὅτι καὶ οἱ μὴ ἐκ Τουρκίας, ἀλλ' ἐξ ἄλλων χωρῶν προσελθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς πρόσφυγες εἶναι ὅλοι ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν ἀνταλλαξίμων. Ὑπόθεσις ἐλάχιστα πιθανή. Ἄλλ' ἔστω. Προβαίνοντες δὲ ἔτι περαιτέρω εἰς ὑποθέσεις δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἰσάριθμοι ἐκ τῶν ἀνταλλαξίμων, καίτοι καταφυγόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἦλθον δι' οἰονδήποτε λόγον εἰς ἐπαφήν μὲ τὰ Γραφεῖα τῆς Ε.Α.Π., μᾶς ὑπολείπεται ὁ τεράστιος ἀριθμὸς τῶν τραγικῶς ἐξολοθρευθέντων κατὰ τὴν χρονικὴν ἐκείνην περίοδον ὑπὲρ ἑξακοσίων χιλιάδων ἀδελφῶν μας !

*
*
*

Λαμβάνοντες, εἰς τὰ μαγευτικὰ τοπία τῆς λίμνης τῆς Γενεύης, οἱ τότε ἰσχυροὶ τῆς Γῆς τὴν σκληρὰν καὶ ἀπάνθρωπον ἀπόφασίν των, διὰ τῆς ὁποίας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς προστασίας Ἑλληνικῶν καὶ Τουρκικῶν πληθυσμῶν, τῆς ἐξασφαλίσεως δῆθεν εἰρήνης εἰς τὰ Βαλκάνια, ἐξερρίζωσαν καὶ ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὰς ἐπὶ χιλιετηρίδας προγονικὰς ἐστίαις του σύμπαντα σχεδὸν τὸν ὀρθόδοξον Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ συγχρόνως ἐθέσπισαν τὸν ἀπαίσιον *πολιτικὸν θεσμὸν τῆς μισαλλοδοξίας*, διὰ τῆς καθιερώσεως ὡς μέσου εἰρηνεύσεως καὶ σταθεροποιήσεως πολιτειακῶν συγκροτημάτων, τὴν ἀναγκαστικὴν ἐκτόπισιν καὶ τὸν ὄλεθρον ὀλοκλήρων λαῶν, τὴν σύγχρονον αὐτὴν μάλιστα τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ εἶχαν ἄρα γε ὡς ὑπόδειγμα τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 πρωτόκολλον τὸ προσηρητημένον εἰς τὴν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας ὑπογραφεῖσαν τὸ 1913, εὐθὺς μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ ὅποῖον καθώριζεν ἀμοιβαίαν ἀναγκαστικὴν ἀνταλλαγὴν τῶν κατοίκων παραμεθορίων τινῶν συνοικισμῶν των ἢ ἀπέβλεπον εἰς ἴδια ἀνομολόγητα συμφέροντα ;

Ἡ ἱστορία θὰ ὀμιλήσῃ ἴσως κἄποτε πόσον ἀκριβὰ ἐπλήρωσεν ἢ ἀνθρωπότης τὰ πρῶτα ἐκεῖνα πολιτικά στραβοπατήματα τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων εἰς βᾶρος τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς.

Νέα Σμύρνη Μάϊος 1955.

ΜΙΑΤ. ΣΑΡΑΝΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΤΑ ΚΕΧΑΓΙΑΛΙΚΙΑ ΤΗΣ ΤΣΕΝΤΩΣ

ΦΩΤΙΟΥ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ, Συμβολαιογράφου

Πολλοί από τους κατοίκους της Τσεντώσ ειχανε κύριον ἐπάγγελμά τους τὴν κτηνοτροφία, κ' ἔτρεφαν συνήθως πρόβατα ἐνωμένοι οὐδὲ ομάδες κτηνοτρόφων κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο :

Ἐπὶ ἔκει μερικοὶ μεγάλοι κτηνοτρόφοι, ποὺ λέγονταν κεχαγιαδες, καὶ εἶχε ὁ καθένας τους 500, 1000 ἢ καὶ παραπάνω πρόβατα. Κάθε κεχαγιας λοιπὸν ἔπαιρνε ἐγκαίρως μὲ τὸ νοικί τῆ βοσκῆ ἑνὸς ἀπὸ τὰ μεγάλα τοιφλίκια τῆς περιφερείας ἢ γειτονικοῦ χωριοῦ. Κ' ἐπειδὴ οἱ βοσκῆς εἶχανε συνήθως ἀρκετὴ ἔκταση, γιὰ νὰ βόσκουνε συνεχῶς 2000—3000 πρόβατα, ὁ κεχαγιας συντρόφευε ἀναγκαστικῶς μὲ κάμποσους μικροτέρους κτηνοτρόφους, ἔσμιγαν κι' αὐτοὶ τὰ πρόβατά τους, κ' ἔτσι συμπληρώνουνταν ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς προβάτων ποὺ χωροῦσε ἡ βοσκῆ, γιὰ νὰ τοὺς ἔρχεται φθηνότερο τὸ νοικί, ὅσο ἐπέτρεπε βεβαίως ἡ ἀνάγκη νὰ τραφοῦν καλὰ τὰ πρόβατα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο συστήνουνταν μιὰ ἀστικὴ ἐταιρία μὲ κύρια κεφάλαια τὰ πρόβατα τῶν συνεταίρων κτηνοτρόφων καὶ μὲ σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν προβάτων γιὰ συντήρηση καὶ κέρδος. Ἡ διάρκεια τῆς ἐταιρίας ὀρίζουνταν γιὰ ἕνα χρόνον, ποὺ ἄρχιζε στίς 8 Σεπτεμβρίου, ἔληγε στίς 7 Σεπτεμβρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους καὶ μπορούσε κάθε φορὰ νὰ παρατείνεται γιὰ ἕνα χρόνον ἀκόμη, πάλιν

Σημ. «Θρακιῶν». Ὁ ἐκλεκτὸς Θράξ Συμβολαιογράφος ἐν Ξάνθῃ κ. Φώτιος Γ. Ἀποστολίδης μᾶς ἀπέστειλε πρὸ καιροῦ τὴν ἀνωτέρω μελέτην ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Θράκης, δεῖγμα ἀπὸ τῆς τιμιότητος καὶ τῆς εὐθύτητος τῶν παλαιότερων Θρακῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ πρακτικοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον διηυθύνοντο ἐπιχειρήσεις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διαχειριζόμεναι σημαντικώτατα ποσά.

Ἐπειδὴ ὁ οἰκονομικὸς οὗτος θεσμὸς, τὰ «κεχαγιαλίκια», ἴσχυε τόσον κατὰ τὴν παλαιότεραν ὅσον καὶ τὴν νεωτέραν ζωὴν τῆς Θράκης κρίνομεν σκόπιμον νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὸν παρόντα τόμον τῶν «Θρακιῶν».

ἀπὸ τὴν ἴδια ἡμερομηνία, ποὺ ἀποτελοῦσε χρονικὸ σταθμὸ στὴ Θράκη γιὰ διάφορες συμβάσεις. Τὰ ἔξοδα ποὺ ἀπαιτοῦσε ἡ θεραπεία τῶν ποικίλων ἀναγκῶν τῆς ἐταιρίας τὰ κατέβαλλε ὁ κεχαγιάς ἀπὸ δικά του χρήματα ἢ ἀπὸ τὶς προκαταβολές ποὺ εἰσέπραττε, ὅταν προπωλοῦσε προϊόντα τῆς ἐταιρίας. Τὰ κυριώτερα ἔξοδα τῆς ἐταιρίας εἴτανε τὸ νοίκι τῆς βοσκῆς, ἡ ἀξία τοῦ ἀλεύρου ποὺ καταναλώνονταν στὸ ἀγῆλι γιὰ τὸ ψωμί τῶν συνεταίρων, τὸ ἀντίτιμο τοῦ κριθαριοῦ, ποὺ τὰ γιζαν τὸ χειμῶνα τὰ πρόβατα ὅταν δὲν ὑπῆρχε χορτάρι, ἡ ἀξία τῆς τροφῆς τῶν ἀλόγων καὶ γαῖδουριῶν ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ τσομπάνηδες, οἱ μισθοὶ τῶν βοσκῶν ποὺ προσελάμβανε προσθέτως ἡ ἐταιρία γιὰ νὰ φυλάγονται πῶς σίγουρα τὰ πρόβατα, καὶ τέλος τὰ διάφορα μικροἔξοδα τοῦ ἀγῆλιου, δηλαδὴ τῆς ἔδρας τῆς ἐταιρίας.

Ἄ γ ἡ λ ι.

Τὸ ἀγῆλι ἦταν ἓνα συγκρότημα ἀπὸ ποιμενικὲς ἐγκαταστάσεις, στημένο σὲ κεντρικὸ μέρος τῆς βοσκῆς, ποὺ εἶχε στὸ κέντρο του ἓνα εὐρύχωρο ἰσόγειο οἶκημα γιὰ τὴ διαμονὴ τῶν συνεταίρων, πλάγι του συνεχομένη ἀποθήκη σιτηρῶν καὶ τροφίμων, παραπλάγι ἀχερῶνα μὲ σταῦλο καὶ δλόγουρα χειμωνιάτικες μάντρες γιὰ τὰ πρόβατα. Τὸ κεντρικὸ διαμέρισμα τοῦ ἀγῆλιου εἶχε στὴ μέση ἓνα μεγάλο τετράγωνο τζάκι, σύρριζα μὲ τοὺς πλευρικοὺς τοίχους τῆς οἰκοδομῆς τὰ κερεβέτια, δηλαδὴ τὰ ἀψηλὰ ξύλινα κρεβάτια τοῦ κεχαγιά καὶ τῶν κυριωτέρων σμιχτῶν, ἐπάνω ἀπὸ τὸ τζάκι κρεμασμένη στὴ στέγη μὲ τὸ τσεγκέλι τὴν μπακήρα, ὅπου ἔβραζαν οἱ κτηνοτρόφοι τὸ φαγί τους, ἀπάνω μέσα σ' ἓνα κοίλωμα σκαμμένο στὸν τοῖχο τὸ εἰκονοστάσι τοῦ ἀγῆλιου μὲ τὴν καντήλα καὶ μερικὰ εἰκονίσματα, ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν πόρτα μπαίνοντας οἱ λαγῆνες σὲ ἰδιαίτερη θέση καμωμένη μὲ ξύλα, καὶ παρέκει ἡ σεντούκα μὲ τὰ ψωμιά, πλάγι τὰ σακκιά μὲ τὸ ἀλεύρι καὶ διάφορα ἄλλα χρήσιμα πράγματα.

Ἡ κυριώτερη φροντίδα τῆς ἐταιρίας εἴτανε πῶς θὰ τὰ κατέφερνε πρῶτα νὰ γεννηθοῦν εὐκόλα τ' ἄρνια. Πρὸς τοῦτο οἱ κτηνοτρόφοι ἀπολούσανε τὰ κότσια νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν γεννητήσιαν ὀρμὴ τους τὸν Αὐγούστο. Κ' ἐπειδὴ ἡ ἐγκυμοσύνη τῶν προβάτων διαρκεῖ πέντε μῆνες, οἱ προβατίνες γεννοῦσανε τὸν Ἰανουάριο, ποὺ γι' αὐτὸ ὠνομάσθηκε Γεννάρης ἀπὸ παρετυμολογία. Τὸ ἄρνι ποὺ γεννιοῦνταν πρῶιμότερα θεωροῦνταν αἴσιο σημάδι, καὶ ὑπῆρχε συνήθεια νὰ τὸ περιφέρῃ στὰ μαγαζιά τοῦ χωριοῦ ἓνα παιδί, γιὰ νὰ χαρῆ ὁ κτηνοτροφικὸς κόσμος, καὶ νὰ μαζέψῃ χρηματικὰ φιλοδωρή-

ματα. Ἄν δὲν ἔκαμνε μέσα στὸν Γεννάρη βαρυχειμωνιά, καὶ τελείωνε μὲ καλὸ ἢ γέννα, ἢ ἔταιρία περνοῦσε τὴν κρισιμώτερη περίοδο τῆς κτηνοτροφικῆς χρονιάς χωρὶς νὰ ξοδέψῃ ἀκριβὸ κριθάρι γιὰ νὰ θρέψῃ τὰ κοπάδια ὅταν χιόνιζε, κ' ἔτσι ἐξασφάλιζε γερὰ ἀρνιά καὶ ἱκανοποιητικὴ ἀπόδοση σὲ γάλα, ποῦ ἀποτελοῦσε τὸ σημαντικώτερο ἀπὸ τὰ προϊόντα της.

Οἱ ἐργασίες τῆς κτηνοτροφικῆς ἐταιρίας γίνονταν τὸν χειμῶνα στὰ ἀγῆλια κυρίως, ὅπου συγκεντρώνονταν, συνέτρωγαν καὶ κοιμοῦνταν οἱ συνεταῖροι. Κατὰ τοὺς φθινοπωρινούς μῆνες τὰ κοπάδια μεταφέρουνταν στοὺς κησιλάδες, ἰδιαιτέρως χειμερινές βοσκές σὲ ὑψηλότερα μέρη. Τὸ καλοκαίρι τὰ φέρνανε πίσω καὶ τὰ διαμοίραζαν στὶς μάντρες τους, ὅπου ἄρμεγαν τὶς προβατίνες. Τὰ πρόβατα εἴτανε χωρισμένα σὲ διάφορα κοπάδια ἀπὸ κησιρία ἢ στέρφα, ἀπὸ σαγμάλια δηλαδή γαλάρια καὶ ἀπὸ μπραγαντιά, δηλαδή κατώτερα. Αὐτὰ τὰ πουλοῦσαν ἢ τὰ ἔσφαζαν τὸ καλοκαίρι, γιὰ νὰ κάμουν σουτζούκια, καὶ ὅταν τὰ πρόβατα τῶν κτηνοτρόφων λιγόστευαν, τὰ συμπλήρωναν μὲ τ' ἀνοιξιὰτικα πρόβατα, τὰ μπαχάρια ὅπως τ'ἄλεγαν, ποῦ τ' ἀγόραζαν ἀπὸ τὴ βορεινὴ Θράκη ἢ κι' ἀπὸ τὴν Βουλγαρία. Ἡ ἀγορὰ μπαχαριῶν εἴτανε ἐπικίνδυνη ἐπιχείρηση, διότι δὲν ὑπῆρχε ἀσφάλεια ζωῆς στὴν ὕπαιθρο, καὶ τὰ ἔφερναν ἀπὸ τὶς βορεινές περιοχές οἱ τολμηροὶ τζελέπηδες—ζωέμποροι.

Κάθε μεγάλο κοπάδι τὸ φύλαγε ἕνας πεπειραμένος τσομπάνης κ' ἕνα παιδί ὡς βοηθός, ποῦ ἀκολουθοῦσε πίσω μὲ τὰ ἀνάλογα σκυλλιά. Τὰ τσομπανόσκυλλα ποῦ εἴταν ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἀπόκρουση τῶν λύκων ἀποτελοῦσανε τρόπον τινὰ τὸ κατώτερο ὑπηρετικὸ προσωπικὸ τῆς ἐταιρίας, κ' ἔπαιρναν μισὴ μερίδα ψωμιοῦ κατὰ τοὺς ἄγραφους ποιμενικοὺς κανονισμούς.

Οἱ μάντρες φράσσονταν ὀλόγυρα μὲ εὐλύγιστα ξύλα φιλά, τοὺς μπαγλαμάδες, ποῦ τὰ περνοῦσαν ἀνάμεσα στοὺς μπηγμένους πασσάλους. Οἱ καλοκαιρινές μάντρες χωρίζονταν ἐσωτερικῶς σὲ μικρότερα διαμερίσματα, μὲ ἰδιαιτέρως ἐσωτερικοὺς φράχτες, ποῦ διακόπτονταν ἀπὸ στενὰ περάσματα, ὥστε κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ἀρμέγματος μόνον ἕνα πρόβατο μποροῦσε νὰ περάσῃ, κι' ἄμα ἄρμεγε ἐκεῖνο, ἔπαιρνε ἄλλο ὁ ἀρμεχτής.

Γ ι α γ ο ὑ ρ τ ι α.

Τὸ γάλα ὅλης γενικῶς τῆς παραγωγῆς τοῦ κτηνοτροφικοῦ ἔτους προπουλιούντανε συνολικῶς στοὺς γιαγουρτσηδες, ποῦ τὸ προαγόραζαν πρὶν ἀκόμη ἀρχίσουν νὰ γεννοῦν οἱ προβατίνες ἀναλόγως

τῆς ἀνάγκης χρημάτων, πού εἶχε ὁ κεχαγιάς, γιά νά βαστάξῃ τὰ ἔξοδα τῆς ἐταιρίας. Γιαγουρτσηδες λέγονταν οἱ ἔμποροι τῶν παραλιακῶν κέντρων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης πρὸς τὴν Πόλη, πού ἀγόραζαν τὸ γάλα τῶν προβάτων τῶν πέριξ βοσκῶν, τὸ μετέφεραν σὲ ἰδιαίτερα καταστήματα, τοὺς γιαγουρτχανάδες, μέσα σὲ εἰδικὰ χάλκινα δοχεῖα, τὰ γκιουγιούμια, τὸ ἔβραζαν καὶ τῶκαμναν αὐθήμερὸν γιαγούρτι μέσα σὲ ταβάδες ἀνοιχτοὺς καὶ τὸ ἔστελναν καθημερινῶς μὲ τὰ καΐκια στὴν Πόλη. Οἱ περισσότεροι γιαγουρτχανάδες βρίσκονταν στὴ Σηλύβρια, ὅπου μὲ σπάνια τέχνη γίνονταν ἀπὸ μαστόρους εἰδικοὺς τὸ περίφημο Σηλυβριανὸ γιαγούρτι, πού εἶχε ὄνομα στὴν Πόλη, καὶ δὲν μπορεῖ ἄλλοῦ νὰ ξαναγίῃ ὁμοίό του, διότι καθὼς λένε, δὲν μοιάζουνε μὲ τὰ ἐκεῖ τὰ ἐδῶ τὰ χῶματα, τὰ πρόβατα καὶ τὰ χορτάρια. Τ' ἄλλα προϊόντα τῆς ἐταιρίας, πού πουλοῦσε τὸ πλεόνασμά τους ὁ κεχαγιάς εἶτανε τὰ μαλλιά, πού ἔβγαζαν τὸ Μάη κάθε χρόνο κουρεύοντας τὰ πρόβατα, ἔπειτα τὰ ἄρνιά, τὸ τυρὶ καὶ οἱ προβιές τῶν σφαζομένων προβάτων. Τὸ τυρὶ ἀφοῦ ἔπηζε μέσα σὲ κατάλληλες ἐπίπεδες σκάφες, τὸ ἔβαζαν μὲ τὸ ἀπαιτούμενο ἄλας στὰ τουλούμια, καὶ γίνονταν νόστιμο πολὺ.

Τὶς ἀγορὲς τῶν ἀπαιτούμενων πραγμάτων καθὼς καὶ τὶς πωλήσεις τῶν προϊόντων τὶς ἔκαμνε ὁ κεχαγιάς, πού εἶχε τὴν γενικὴ διεύθυνση τῆς ἐταιρίας, διότι εἶτανε ὁ μεγαλύτερος καταθέτης καὶ μέτοχος, καὶ ὁ ἀρμοδιώτερος νὰ διαχειρισθῇ τὰ διάφορα ζητήματα. Ἀλλὰ ὁ εὐσυνειδήτος κεχαγιάς δὲν διαχειρίζονταν κατὰ βούληση τὰ μεγάλα ἐταιρικά ζητήματα πού ἐνδιέφεραν ὅλα τὰ μέλη, παρὰ συεννοοῦντανε γι' αὐτὰ μὲ τοὺς κυριωτέρους συνεταιροὺς κτηνοτρόφους, πού εἶταν ἐπίσης μέτοχοι καὶ καταθέτες, καὶ εἶχανε ἐξ ἴσου συμφέρο κοινὸ νὰ γίνεταὶ ἡ ἐπιχείρηση μὲ τὰ μικρότερα ἔξοδα καὶ τὶς μεγαλύτερες εἰσπράξεις. Ἀλλως τε κι' αὐτοὶ παραμένανε διαρκῶς στὸ ἀγῆλι, ἐκτελοῦσανε διάφορες κοινὲς ἐργασίες, ἄλλοι ἀκολουθοῦσαν τὰ κοπάδια στὴ βοσκῇ, κι' ὅλοι συσκέπτονταν ἔχοντας τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφέρουνε γνώμη γιά τὶς δουλειὲς τῆς ἐταιρίας. Ὁ κεχαγιάς, οἱ μεγαλύτεροι σμίχτες, πού ἔτρεχαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καθὼς καὶ οἱ ἐταῖροι πού ἔβοσκαν τὰ πρόβατα, ὅλοι τέλος πάντων οἱ ἐργαζόμενοι στὴν κοινὴ ἐπιχείρηση ἔπαιρναν ἰδιαίτερο χρονιάτικο μισθὸ γιά τὴν προσωπικὴ τους ἐργασία.

Μὲ τὴν πρόχειρη αὐτὴν περιγραφὴ δὲν τελειώνει βέβαια τὸ ζήτημα τοῦ κεχαγιαλικιοῦ, πού ἀποτελοῦσε ἕνα σημαντικὸ οἰκονομικὸ σύνδεσμο, καὶ εἶτανε ἀπάνω κάτω ἕνα εἶδος κτηνοτροφικοῦ συνεταιρισμοῦ μὲ περιορισμένη οὐσιαστικῶς τὴν εὐθύνη. Διότι, ἂν ἡ ἐταιρία ζημίωνε, καὶ ἔμνισκε κανένας συνétairos χρεωμένος στὸν κεχα-

γιά, θὰ τοῦ ἄφινε πρὸς ἐξόφληση τοῦ χρέους του τὸ πολὺ πολὺ μερικὰ ἀπὸ τὰ πρόβατά του, καὶ τελείωνε ἡ ὑπόθεση. Σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια εἶχαν οἱ δανειστὲς τὴν ἠθικὴ δύναμη νὰ περιορίζουν τὶς ἀπαιτήσεις τους, γιὰ νὰ μὴ φαίνονται σκληροί, καὶ νὰ μὴν ἐρεθίζουν τὴν κοινὴ γνώμη, ποὺ ζητᾶ πάντοτε ἀφορμὴ νὰ κακίσῃ τοὺς πλουσίους κι' ὅταν ἀκόμη ἔχουν δίκιο κατὰ νόμο.

Ἡ ἐταιρία εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ πολλὰ πράγματα, γιὰ νὰ φέρῃ σὲ καλὸ τέλος τὸν σκοπὸ τῆς. Ἀπαραίτητη ἀπὸ τὰ πρῶτα εἶταν ἡ προετοιμασία τοῦ ἀρνολίβαδου, ἡ ἐξεύρεση τοῦ ἀπαιτουμένου σαζιοῦ γιὰ τὸ σκέπασμα τῶν μαντριῶν καὶ τῶν ξύλων γιὰ φράχτες καὶ γιὰ κάψιμο, ὁ καταμερισμὸς τῶν ἐταιρικῶν ἐργασιῶν, ἡ ἀνάθεση τῆς περιφορᾶς καὶ τῆς βόσκησης τῶν κοπαδιῶν σὲ πεπειραμένους βοσκούς, ἡ θεραπεία τῶν ἀρρώστων προβάτων, ἡ προμήθεια διαφόρων τροφίμων καὶ ἄπειρες ἄλλες φροντίδες.

Γνώρισα κάπως τὴ ζωὴ τῶν κτηνοτρόφων τῆς Τσεντῶς, καὶ κοιμήθηκα πολλάκις σὲ ἀγῆλι. Διότι ὁ πατέρας μου ὁ Ληγοράσκος εἶτανε κεχαγιάς, καὶ ὅταν ἐγὼ εἴμουνα μαθητῆς, μὲ πῆγαινε κάθε Αὐγουστο στὸ ἀγῆλι του, γιὰ νὰ κάμω τὶς ἀπαιτούμενες ἀριθμητικὲς πράξεις καὶ γενικὰ νὰ τὸν βοηθήσω στὴ θεώρηση τῶν ἐταιρικῶν λογαριασμῶν τῆς χρονιάς, ποὺ γίνονταν ὡς ἐξῆς: Μαζεύαμε πρῶτα σ' ἓνα μέρος τὰ ἔξοδα τῆς ἐταιρίας, δηλαδὴ τὸ νοίκι τῆς βοσκῆς, τὴν ἀξία τῶν δημητριακῶν, ποὺ εἶχανε φάγει ἄνθρωποι καὶ ζῶα, δηλαδὴ τὰ πρόβατα, τὰ ἄλογα τῶν μεγάλων σμιχτῶν, τὰ γαϊδουράκια τῶν βοσκῶν καὶ τὰ σκυλλιά τῶν κοπαδιῶν, τὸ ἀντίτιμο τῶν διαφορῶν χρειωδῶν, ποὺ ξοδεύθηκαν ὅλο τὸ χρόνον στὸ ἀγῆλι, τοὺς μισθοὺς ἢ τὰ δίκια, ὅπως ἔλεγαν, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν βοηθῶν τους καὶ τελευταῖα σὲ ἰδιαιτέρο μεγάλο κοντύλι τὸ ἄθροισμα τῶν διαφορῶν μικροεξόδων, ποὺ οἱ ἀμίμητοι σὲ τέτοιους χαρακτηρισμοὺς Τοῦρκοι τὰ ἔλεγαν παραστατικώτατα «καράχαρτς», ἥτοι μαῦρα—καταραμένα ἔξοδα, ἴσως διότι, ἐνῶ δὲν κάμνουν αἴσθηση, ὅταν γίνονται ἀπὸ ἓνα-ἓνα χωριστά, ἀποτελοῦνε στὸ στέλος ἓνα φοβερὸ σύνολο. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος λογαριάζαμε τὶς εἰσπράξεις ἀπὸ τὴν πούληση τοῦ γαλατιοῦ, ποὺ εἶτανε τὸ μεγαλύτερο ἔσοδο τῆς ἐταιρίας, κ' ἔπρεπε νὰ καλύψῃ τὰ ἐταιρικὰ ἔξοδα, διὰ νὰ μείνουν ὡς κέρδος στοὺς κτηνοτρόφους ὅ,τι θὰ εἰσέπρατταν ἀπὸ τὴν πώληση τῶν ἄλλων προϊόντων. Ἄν τὰ ποσὰ τῶν δύο στηλῶν συνολικῶς εἶτανε ἄνισα, ἡ διαφορὰ τῶν δύο ἄθροισμάτων φανέρωνε ἀμέσως ἂν ἡ ἐταιρία εἶχε κατ' ἐκεῖνο τὸ χρόνο γενικῶς κέρδος ἢ ζημίαν ἀπὸ τὴν ἐπιχειρήσῃ τῆς.

Διαιρούσαμε κατόπι τὸ ἄθροισμα τῶν ἐξόδων μὲ τὸν ἀριθμὸ

ὄλων τῶν προβάτων τῆς βοσκῆς καὶ τὸ ἀντίτιμο τοῦ γαλατιοῦ μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν γαλαριῶν, κ' ἔτσι βρῖσκαμε πόσο ἔξοδο ἀναλογοῦσε σὲ κάθε πρόβατο καὶ πόσο ἔσοδο σὲ κάθε γαλάρι. Οἱ πράξεις αὐτὲς εἴταν ἀπαραίτητες γιὰ τὴν κατάστροφη τῶν ἀτομικῶν λογαριασμῶν τῶν σμιχτῶν καὶ τῶν μικροτέρων βοσκῶν. Κάθε ἀτομικὸς λογαριασμός ἀποτελοῦνταν ἀπὸ δύο στήλες, τῶν ἐξόδων καὶ τῶν ἐσόδων, τοῦ λαβεῖν καὶ τοῦ δοῦναι. Στὴ στήλη τῶν ἐξόδων ἀναγράφονταν τὸ παθητικὸ τοῦ σμίχτη, ποῦ τὸ ἀποτελοῦσε πρῶτα τὸ ἀνάλογό του ἀπὸ τὰ γενικὰ ἔξοδα, τὸ γινόμενο τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προβάτων του ἐπὶ τὸ ποσοστὸ τῶν γενικῶν ἐξόδων, κ' ἔπειτα ὅ,τι ὁ σμίχτης εἶχεν ἀποσύρει ἀπὸ τὸν κεχαγιά γιὰ τὴν συντήρησή του κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐταιρικῆς χρονιάς, καὶ ξόδευε γιὰ δικό του λογαριασμό. Ἀντίκρᾳ στὴ στήλη τῶν ἐσόδων ἀναγράφονταν τὸ ἐνεργητικὸ του, δηλαδὴ πρῶτα τὸ μερίδιό του ἀπὸ τὸ γενικὸ κέρδος, ἀπὸ τίς εἰσπράξεις τοῦ γαλατιοῦ, ποῦ βρῖσκονταν ἅμα πολλαπλασιάζονταν ὁ ἀριθμὸς τῶν γαλαριῶν του ἐπὶ τὸ ποσοστὸ τοῦ κέρδους ἀπὸ τὸ γάλα, ἔπειτα ἀναγράφονταν μὲ τὴν σειρά οἱ εἰσπράξεις ἀπὸ τὴν πώληση ἀρνιῶν, μαλλιῶν καὶ τυριῶν του, ὁ μισθός του καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχε συνεισφέρει γιὰ τὸν κοινὸ σκοπὸ. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο στηλῶν, τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀπὸ τὸ παθητικὸ ἔδειχνε τὴν οἰκονομικὴν κατάσταση τοῦ σμίχτη. Ἄν τὸ ἐνεργητικὸ του εἴτανε παραπάνω ἀπὸ τὸ παθητικὸ, ὁ τοσοπάνης εἶχε κέρδος, κ' ἔπαιρνε τὸ περίσσευμα ἀπὸ τὸν κεχαγιά. Ἐάν ὅμως τὸ ἐνεργητικὸ εἴτανε μικρότερο, ἡ διαφορὰ του ἀπὸ τὸ παθητικὸ ἔδειχνε τὸ χρέος τοῦ σμίχτη πρὸς τὴν ἐταιρίαν καὶ προσωπικῶς πρὸς τὸν διαχειριστὴ τῆς, τὸν κεχαγιά, ποῦ ἀναγκάζονταν πρὸς ἐξόφλησίν του νὰ τοῦ ἀφίση μερικὰ ἀπὸ τὰ πρόβατά του, ἔάν ἤθελε νὰ πάρῃ τὰ ὑπόλοιπα καὶ νὰ τὰ πάγῃ σ' ἄλλο κεχαγιαλίκι. Μὲ ἄλλα λόγια θεωροῦνταν ἐπέγγυα τὰ ἐκεῖ πρόβατά του κατ' ἀπαρασάλευτο καὶ ἰσχυρὸ ἔθιμο, ποῦ ἐφαρμόζονταν ἀδιαμαρτύρητα σάν νόμος.

Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημεῖωτο στὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον θεσμό εἶναι ὅτι τὰ ἐταιρικὰ ζητήματα τοῦ κεχαγιαλικιοῦ κανονίζονταν σύμφωνα μὲ τὴν καθιερωμένη συνήθεια, τὸ οὐσιαστικὸ δίκαιο καὶ τὴν καλὴ πίστη τῶν ἀνθρώπων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ποῦ δὲν ἀπέχει ἀπὸ μᾶς χρονικῶς, ἀλλὰ διαφέρει πολὺ στὰ συναλλακτικὰ ἤθη. Σήμερα οἱ ἄνθρωποι συμβουλευοῦνται δικηγόρους ὅταν θὰ προβοῦν σὲ δικαιοπραξίες, κατοχυρώνουν τίς συμφωνίες τους μὲ συμβολαιογραφικὲς πράξεις καὶ θέτουν λεπτομερεῖς ὅρους, τσακώνονται ὅμως κατόπι, καὶ καταφεύγουν στὰ δικαστήρια. Ὅπως τὸ ἀντίθετο συνέβαινε τότε. Τὰ χαρτιά εἴταν ἀγνωστα. Ἐνοικιαστήριο συμβόλαιο δὲν ὑπῆρχε

συνήθως. Τὸ γάλα τῆς χρονιᾶς προπουλιούντανε καὶ καπαρώνουνταν ἀπὸ τὸν γιαγουρτσὴ μὲ προφορικὴ συμφωνία. Οἱ σμίχτες κρατούσανε λογαριασμὸ μὲ τὴ μνήμη τους. Μολαταῦτα δὲν ἀκούστηκε νὰ δικασθῆ ποτὲ κανένας κεχαγιάς μὲ τὸ σμίχτη του. Κι' ἂν προέκυπτε κάποτε καμμιά διαφορά, κανονίζονταν ὅπως κι' ὅπως μὲ τὴ λογικὴ καὶ μὲ τὴν μεσολάβηση τῶν ψυχραιμότερων κτηνοτρόφων.

Ξάνθη 12-10-1953

ΦΩΤΙΟΣ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΠΕΝΘΗ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΤΕΦ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ
ΕΦΟΠΛΙΣΤΗΣ
ΕΚ ΡΑΙΔΕΣΤΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Έκλεκτός πολίτης, διαπρεπές μέλος της Θρακικής οικογενείας και γνωστός επιχειρηματίας διακριθείς εις τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ κυρίως μεταξύ τοῦ ναυτιλιακοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως τὴν 1ην Μαΐου 1955 εἰς ἡλικίαν 62 ἐτῶν.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Σ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία, σύσσωμος ὁ Θρακικὸς κόσμος, οἱ πολυπληθεῖς γνώριμοι καὶ φίλοι του καὶ ἡ ὀλομέλεια τοῦ ναυτιλιακοῦ κόσμου τοῦ Πειραιῶς, μὲ πολλὴν συγκίνησιν καὶ βαθυτάτην θλίψιν ἐπληροφορήθησαν τὸν πρόωρον καὶ αἰφνίδιον θάνατον τοῦ Ἀθανασίου Μανουηλίδου, γνωστοτάτου καὶ ἀγαπητοῦ συμπολίτου καὶ ἐπιχειρηματίου, ὅστις τὴν παραμονὴν ἀκόμη τοῦ θανάτου του, πλήρης σφρίγους καὶ δραστηριότητος, διηύθυνε μετὰ πανθομολογουμένης ἐπιτυχίας, τὰς ἐργασίας τῆς Α.Ε. Ἑλληνικαὶ Μεσογειακαὶ Γραμμαί.

Τὰ «Θρακικά» θεωροῦν ὑποχρέωσίν των νὰ ἐξάρουν τὴν πολυετῆ εὐδόκιμον δρᾶσιν εἰς πλείστους κλάδους καὶ τὸ δαιμόνιον τῆς ἐπιχειρηματικότητος τοῦ ἐκλιπόντος ἀνδρὸς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου ἐτιμήθη τὸ Θρακικὸν καὶ γενικώτερον τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Ὁ ἀλησμόνητος συμπολίτης συγκατελέγετο μετὰ τῶν ἰδρυτῶν καὶ δωρητῶν τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» δὲν παρέλειπε δὲ εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδεικνύῃ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα μας Θράκην καὶ ἰδίως τὴν γενέτειράν του Ραιδεστόν, στοργικόν του ἐνδιαφέρον, καὶ ἀπετέλει τὸ καύχημα, μετὰ τῶν ἐκ τῆς Θράκης διακριθέντων ἐξαιρετικῶν πολιτῶν καὶ εἰς ποικίλους κλάδους εὐδοκίμως δρασάντων ἐκλεκτῶν συμπατριωτῶν μας.

Ὁ Ἀθανάσιος Μανουηλίδης γεννηθεὶς εἰς Ραιδεστόν τῆς Θράκης, ἀπετέλεσε μέλος πολυμελεστοῦ οἰκογενείας καὶ ἀνετράφη μὲ χριστιανικὰς ἀρχὰς καὶ μὲ τὰς παραδόσεις τῆς Θρακικῆς μας πατρίδος. Ἀφοῦ διήκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα εἰς τὴν σχολὴν τῆς γενετείρας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐφοίτησεν ἐπὶ τριετίαν εἰς Γερμανικὴν σχολὴν, ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς σχολὴν τοῦ Ἀμβούργου καὶ κατέληξεν ἐπὶ ἓν ἔτος πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν εἰς ναυτιλιακὰ γραφεῖα τοῦ Λονδίνου. Ἦτο κάτοχος ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς, τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Γερμανικῆς γλώσσης.

Μετὰ τὴν τοιαύτην κατάρτισίν του, πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν, μετέβη εἰς τὰ ἐν Βατοῦμ τῆς Ρωσσίας γραφεῖα τοῦ μεγαλυτέρου ἀδελφοῦ του, ἰδρυτοῦ σημαντικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸν Καύκασον μὲ ὑποκαταστήματα εἰς Τσιατούραν, Τυφλίδα κλπ. ἀσχο-

λούμενα με έξαγωγάς σημαντικῶν ποσοτήτων μεταλλευμάτων (μαγ-
κανέζας) με εὐρύτατον κύκλον καὶ ἄλλων ἐπιχειρήσεων καὶ με ἰδιό-
κτητον ἀτμόπλοϊόν των, τὸ γνωστὸν «Ἑλενα Μ», ὅπερ κατόπιν μετέ-
φεραν εἰς τὴν ἐν Πειραιεῖ ἀκτοπλοῖαν των. Ὁ Οἶκος οὗτος τοῦ Βα-
τούμ ἀντεπροσώπευε καὶ σημαντικὰς ἀτμοπλοϊκὰς ἐταιρίας ὡς ἡ
Cunard Line, ἡ American Export κλπ. Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Οἴκου τούτου
Ἑμμανουὴλ Μανουηλίδης, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς ἐκτιμῆσεως ἧς ἀπή-
λαυε καὶ τῶν ἐκτεταμένων ἐργασιῶν του, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διετέλε-
σεν καὶ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Βατούμ. Τὰ γραφεῖα ταῦτα διηύ-
θουν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὁ Ἄθανάσιος Μανουηλίδης, μετὰ τὴν ἐπι-
κράτησιν δὲ τοῦ κομμουνισμοῦ ἐν Ρωσσίᾳ, αἱ ἐργασίαι αὐταὶ μετε-
φέρθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ παρέμειναν οἱ δύο ἐκ
τῶν τεσσάρων ἀδελφοὶ (τῶν ἐτέρων δύο ἀποθανόντων ἐν τῷ μεταξύ),
οὔτοι δὲ καὶ μετέφεραν ἐκεῖθεν τὴν ἔδραν τῶν ἐπιχειρήσεων των εἰς
Πειραιᾶ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὴν Ἑλλάδα
καὶ τῶν γραφείων των εἰς τὸν Πειραιᾶ, νέος εὐρύτατος ὀρίζων ποι-
κιλομόρφου δράσεως καὶ διοργανώσεως διαφόρων ἐπιχειρήσεων δια-
νοίγεται εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Μανουηλίδη, εἰς τὴν ἐξέλιξιν δὲ τῶν
ἐπιχειρήσεων τούτων θριαμβεῦει ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ ἀκούραστος
δραστηριότης τοῦ ἐκλιπόντος Ἄθανασίου Μανουηλίδου, ὅστις προ-
κισμένος με σκέψιν βαθεῖαν, με θέλησιν ἰσχυράν, με θετικὴν ἀντιμετώ-
πισιν τῆς πραγματικότητος καὶ με μίαν ἄφθαστον, ἀκαταπόνητον καὶ
ἀξιοθαύμαστον, πανθομολογουμένως, ἐργατικὴν, διαπρέπει, ἐπιβάλλ-
εται καὶ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλον, ἄνευ ἐξαιρέσεως, τὸν ναυτιλιακὸν
καὶ ἐφοπλιστικὸν κόσμον τοῦ Πειραιῶς, ὡς μία ἐξέχουσα φυσιολογία,
ἣτις συνετέλεσεν, ὥστε νὰ χαραχθοῦν νέοι ὀρίζοντες πολιτισμοῦ καὶ
προόδου εἰς τὴν ἀκτοπλοϊκὴν καὶ ἐν γένει ἐπιβατικὴν κίνησιν τοῦ
τόπου.

Ἡ τοιαύτη πρωτοφανὴς φιλοπονία καὶ ἐργατικότης τοῦ τιμω-
μένου νεκροῦ εἶχε καὶ ἓνα ἄλλο χαρακτηριστικὸν ἀποτέλεσμα διὰ
τὴν τελείαν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τὴν προσωπικὴν του ἐποπτεῖαν εὐρι-
σκομένων ἔργων. Διότι ὁ ἴδιος μὴ φειδόμενος κόπων καὶ μὴ ὑπολο-
γίζων εἰς ὄρας ἐργασίας, πρῶτος κατήρχετο τὰς πρωϊνάς ὄρας εἰς
Πειραιᾶ καὶ εἰργάζετο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπηρεσιῶν του, διημέρευε
δὲ πολλάκις καὶ ἐντὸς τῶν ἀτμοπλοίων ὅταν ταῦτα εἶχον μετα-
σκευὰς ἢ ἐπισκευὰς, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἔδιδε τὸ παράδειγμα
εἰς τοὺς ὑφισταμένους του καὶ εἰς τοὺς ἐργάτας καὶ ἐπέβαλε χωρὶς
δυσφορίαν τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν πρόθυμον ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόν-
των του εἰς τὸ πολυπληθὲς προσωπικὸν τῶν ἐταιριῶν.

“Όταν κατά πρῶτον μὲ τὰ δύο ἀτμοπλοϊκὰ σκάφη «Μαίρη Μ» καὶ «Ἐλενα Μ», κατόπιν δὲ μὲ τὸ πολυτελὲς θαλαμηγόν «Ἡρα Μ» ἐνεφανίσθη ἡ Α.Ε. Ἀδελφῶν Μανουηλίδου, ἡ ἀκτοπλοϊκὴ μας κίνησις δὲν εὐρίσκετο εἰς ἀξιόζηλον θέσιν. Τὰ ὡς ἄνω τρία ἀτμόπλοια μὲ τὴν διακριθεῖσαν διὰ τὴν ἀκρίβειαν τακτικὴν δρομολογιακὴν τῶν ἀναχωρήσεων καὶ ἐπιστροφῶν συγκοινωνίαν, μὲ τὴν ἄμεμπτον καθαριότητά των, μὲ τὴν εὐγενῆ συμπεριφορὰν καὶ πρόθυμον ἐξυπηρέτησιν τοῦ προσωπικοῦ των, μὲ τὴν παρεχομένην ἄφθονον καὶ καθαρὰν τροφήν καὶ μὲ τὰς ἄλλας συγχρονισμένας καινοτομίας των, κατέπληξαν τὸ ταξιδεῦον κοινόν, προσεῖλκυσαν ἀθρόαν τὴν προτίμησιν, καὶ ἐδημιούργησαν εὐγενῆ ἄμιλλαν συναγωνισμοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ βελτιωθῇ σημαντικῶς ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἡ ἀκτοπλοϊκὴ μας συγκοινωνία καὶ νὰ παύσουν εἰς μέγιστον βαθμὸν αἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θλιβεραὶ καὶ ἀπολίτιστοι συνθηκαὶ, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξηναγκάζετο νὰ ταξιδεύῃ ἀνά τὰς νήσους καὶ τὴν λοιπὴν παραλιακὴν Ἑλλάδα, τὸ καταδικασμένον εἰς ταλαιπωρίας πολυπληθὲς κοινόν. Ἡ τοιαύτη ἐπιτυχὴς ἐπίδοσις καὶ ἡ κτηθεῖσα ἀγαθὴ φήμη, ἐδημιούργησαν τὸν συνασπισμὸν καὶ τὴν σύστασιν τῆς Ἀκτοπλοῖας τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ὑπὸ τὴν πνοὴν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀθανασίου Μανουηλίδου ἐσημείωσεν ἱστορικὸν σταθμὸν διὰ τὰς ἑλληνικὰς ἀκτοπλοϊκὰς ἐπιχειρήσεις, διὰ τὸν ναυτιλλόμενον κόσμον καὶ διὰ τὸ ταξιδεῦον κοινόν. Βραδύτερον μετὰ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου προξενηθείσας βαρείας ζημίας καὶ σημαντικὰς καταστροφάς, πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ὁποίων αἱ κατὰ καιροὺς ἑλληνικαὶ κυβερνήσεις δὲν ἐπέδειξαν τὸ ὀφειλόμενον ἐνδιαφέρον, ὃ ἐκλιπὼν κατέπνιξε τὴν πικρίαν, ἣν ἠσθάνετο ἐκ τῆς τοιαύτης ἀστόργου μεταχειρίσεως, χωρὶς δὲ νὰ ἀποθαρρυνθῇ, μετέσχε εἰς τὴν ἴδρυσιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν «Ἑλληνικῶν Μεσογειακῶν Γραμμῶν» (ΕΛΜΕΣ).

Ὡς Διευθύνων Σύμβουλος αὐτῶν, ἐπέτυχεν, ὑπὸ περιστάσεις μᾶλλον δυσμενεῖς, τὴν ἐδραίωσιν καὶ ἔναρξιν τακτικῶν γραμμῶν Πειραιῶς—Γένοβας—Μασσαλίας καὶ Πειραιῶς—Ἀλεξανδρείας—Βυρητιοῦ—Κύπρου—Πόρτ Σάϊδ, ἥτοι γενικώτερον Πειραιῶς—Μέσης Ἀνατολῆς. Χαρακτηριστικὸν τυγχάνει ὅτι, ὅταν μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς μεταπολεμικῆς εἰρηνικῆς περιόδου, ἤρχισαν νὰ ἐμφανίζονται εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ἄλλα ναυπηγηθέντα ἀτμόπλοια μεγάλων κρατῶν, μὲ τελειότερας ἀνέσεις καὶ μεγαλυτέραν ταχύτητα καὶ ὅπερ σπουδαιότερον μὲ γενναίας ἐπιχορηγήσεις τῶν κυβερνήσεων των, πάλιν τὰ Ἑλληνικὰ σκάφη τῆς ΕΛΜΕΣ χάρις εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν διοργάνωσίν των, διετήρησαν τὴν πελατεῖαν των καὶ ἐπροτιμῶντο ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλοὺς

ξένους. Ἡ ζωτικότητα ἐν τούτοις καὶ ἡ ἀνήσυχος ἐπιχειρηματικότης τοῦ Ἀθανασίου Μανουηλίδου δὲν εἶχεν ὄρια καὶ δὲν ἠρέσκετο νὰ τερματίσῃ ἐκεῖ ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι ὑπῆρχεν ἀκόμη στάδιον ἐπεκτάσεως. Συνέλαβε συνεπῶς καὶ ἐδημιούργησε τὴν νέαν γραμμὴν Αὐστραλίας μὲ τὸ ἐπιβατηγὸν ἀτμόπλοιον «Κηρύνεια» καὶ ἡ Ἑλληνικὴ σημαία διὰ πρώτην φοράν ἐπετέλεσε τὸ θαῦμα νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τοὺς μακρυνοὺς Αὐστραλιακοὺς λιμένας. Ὅτι δὲ ἡ πρωτοβουλία αὕτη ἦτο ἐπιτυχής, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι διὰ τὴν αὐτὴν γραμμὴν ἠγοράσθη ἤδη καὶ τὸ νέον Δηζελοκίνητον ἐπιβατηγὸν πλοῖον «Τασμάνια», ὅπερ δύναται νὰ μεταφέρῃ ἀνέτως 1.200 ἐπιβάτας, οὕτω δὲ καὶ τὸ δρομολόγιον τοῦτο Ἑλλάδος—Αὐστραλίας καθίσταται τακτικὸν καὶ ἐξυπηρετούμενον διὰ δύο καταλλήλων ἐπιβατηγῶν σκαφῶν.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, δύναται νὰ λεχθῇ ἄνευ ὑπερβολῶν ὅτι ὁ Ἀθανάσιος Μανουηλίδης κατὰ γενικὴν ἀναγνώρισιν, ὑπῆρξεν ὁ μέγας ἀνακαινιστὴς τῆς ἀκτοπλοΐκῆς καὶ ἐν γένει ἐπιβατικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, συγχρόνως δὲ καὶ ἀκτοπλοΐκῆς συνειδήσεως. Ἐάν δὲ αἱ περιστάσεις τοῦ ἐπέτρεπον νὰ ἀναπτύξῃ ἐπὶ εὐρυτέρου πεδίου πέραν τῆς Μεσογείου τὴν πειρὰν του καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν του δραστηριότητα, ἦτο καθ' ὅλα κατηρτισμένος νὰ ἀνέλθῃ καὶ εἰς ὑψηλοτέρας βαθμίδας τῶν ἐφοπλιστικῶν κατακτήσεων.

Ἐκ παραλλήλου ἡ δραστηριότης καὶ ἐπιχειρηματικότης τοῦ ἀλχημονήτου νεκροῦ ἐπεξετάθη καὶ εἰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Χαλκιδικὴν ὅπου διενηργεῖτο ἡ ρητινοσυλλογὴ τῶν πευκοδασῶν αὐτῆς, ἐν Χρούσφ δὲ Κασσάνδρας ἰδρύθη ἐργοστάσιον ἐπεξεργασίας τῆς ρητίνης διὰ παραγωγὴν κολοφωνίου καὶ τερεβυνθελαίου, ὡς καὶ τοιοῦτον ἐν Ἐλευσίνι μὲ ἀξιόλογον ἀνάπτυξιν κινήσεως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῶν προϊόντων αὐτῶν.

Ἐκ τῆς ἄνω σκιαγραφίας τῶν ἔργων καὶ τῆς ζωῆς τοῦ προῶρος ἐκλιπόντος Ἀθανασίου Μανουηλίδου ἀποδεικνύεται πόσον χρησιμὸς ἀπέβη ἡ σταδιοδρομία αὐτοῦ καὶ πόσον δικαίως κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων. Διότι ὁ Ἀθανάσιος Μανουηλίδης, ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω χαρισμάτων του περιεκοσμεῖτο μὲ τὰς ἀρετὰς τοῦ καλοῦ χριστιανοῦ, τοῦ στοργικοῦ οἰκογενειάρχου καὶ τοῦ ἐξαιρέτου ἀνθρώπου. Δὲν ἦτο μόνον προστάτης τῶν συγγενῶν, ἀλλ' ἤκουε μὲ προθυμίαν καὶ καλωσύνην πάντα συμπατριώτην ἢ καὶ οἰονδήποτε δυσπραγοῦντα, ὅστις κατέφευγεν εἰς αὐτόν, μὲ τὸ μείδιμα δὲ εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὴν εὐγένειαν εἰς τοὺς τρόπους κατέκτα τὴν συμπάθειαν καὶ ἐκείνων ἀκόμη, ὧν τὰ αἰτήματα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἰκανοποιηθοῦν. Ἡ φιλοξενία τοῦ σπιτιοῦ

του θά παραμείνη παροιμιώδης, ὁ κύκλος δὲ τῶν κοινωνικῶν του γνωριμιῶν ἦτο ἐκλεκτός καὶ εὐρύτατος. Ἦτο ἐπόμενον συνεπῶς ὁ θάνατός του νὰ προξενήσῃ εἰλικρινῆ θλίψιν, ἢ δὲ κηδεῖα του, ἣτις ἐγένετο τὴν 2αν Μαΐου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Καρύστη, νὰ ἀποτελέσῃ συναγεμὸν ἐκδηλώσεως αἰσθημάτων ἐξαιρετικῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς. Ὅλαι αἱ πολυπληθεῖς ναυτιλιακαὶ ὀργανώσεις τοῦ Πειραιῶς κατέθηκαν στεφάνους, ἐξέδωκαν ψηφίσματα καὶ ἀντεπροσωπεύθησαν διὰ τῶν Διοικητικῶν τῶν Συμβουλίῶν καὶ τοῦ ἔργατικοῦ τῶν προσωπικοῦ. Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, ἣτις τὸν ἐτίμησε διὰ τῶν παρασῆμων: Χρυσοῦ Σταυροῦ Τάγματος τοῦ Φοίνικος, Χρυσοῦ Σταυροῦ Τάγματος Γεωργίου Α', Χρυσοῦ Μεταλλίου Παναγίου Τάφου.

ἀντεπροσωπεύθη παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας καὶ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ ἰδίου Ὑπουργείου. Εἰς τὴν κηδεῖαν προσῆλθε καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Φ.Δ.Ε. κ. Σ. Βενιζέλος, καθὼς καὶ πλεῖστοι βουλευταὶ, πολιτευταὶ, ἀνώτεροι κρατικοὶ λειτουργοὶ καὶ ὅ,τι ἐκλεκτὸν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ὁ ἐφοπλιστικὸς καὶ ναυτιλιακὸς κόσμος καὶ ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία. Τὸν νεκρὸν ἀπεχαιρέτησε πρῶτος ὁ πρῶην Ὑπουργὸς καὶ Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Φ. Μανουηλίδης διὰ τῶν ἑξῆς:

«Ἐξ ὀνόματος τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» οὔτινος ὑπῆρξες ἐκ τῶν ἰδρυτῶν καὶ δωρητῶν καὶ ἀπὸ μέρους ὀλοκλήρου τῆς Θρακικῆς οἰκογενείας, ἣς ἀπετέλεσες ἐπίλεκτον καὶ διακεκριμένον μέλος, σοῦ ἀπευθύνω τὸν ὕστατον χαιρετισμὸν ἀγαπητῆ Θανάση Μανουηλίδη.

Ὁ αἰφνίδιος καὶ πρόωρος θάνατός σου μᾶς προξενεῖ εἰλικρινῆ θλίψιν καὶ βαθυτάτην συγκίνησιν.

Μὲ ἐφόδια τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις τῆς κοινῆς μας πατρίδος Παιδεστοῦ προικισμένος μὲ εὐφυΐαν καὶ νοημοσύνην, κυρίως δὲ μὲ ἐξαιρετικὴν φιλοπονίαν καὶ ἀξιοθαύμαστον, ἀκαταπόνητον ἐργατικότητα, ἐξεκίνησες ἀπὸ νεωρᾶς ἡλικίας πρὸς τὴν ξένην καὶ ἐπεδόθης μετὰ τῶν μεγαλυτέρων ἀδελφῶν σου εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀργότερον δὲ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἄλλ' ἐκεῖ ὅπου διέπρεψες κατὰ τρόπον ὑποδειγματικὸν ἦσαν αἱ περὶ τὰ ναυτιλιακὰ ἐνασχολήσεις, εἰς ἃς μὲ ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμὸν κατηνάλωσες τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς σου. Εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀκτοπλοΐας καὶ τῶν Μεσογειακῶν συγκοινωνιῶν ἔδωκες μὲ σπατάλην καὶ τῆς ὑγείας σου ὅλην τὴν δημιουργικὴν σου πνοὴν καὶ ἐχάραξες νέους φωτεινοὺς δρόμους συγχρονισμένου, ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Μὲ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν δρομολογιῶν, τὴν ἀμεμπτον καθαριότητα τῶν

ἀτμοπλοίων, τὴν ἀσυναγώνιστον περιποίησιν καὶ τροφήν ἀνεγνωρίσθη καὶ μεταξύ τῶν ξένων ἢ ὑπεροχὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἀκτοπλοίας προπολεμικῶς, μεταπολεμικῶς δὲ τῶν Ἑλληνικῶν Μεσογειακῶν Γραμμῶν, ἢ δὲ ἐνδοξος σημαία μας κατέλαβε τὴν ἀρμόζουσαν ἐξέχουσαν θέσιν. Τὸ ὄνομά σου ὡς πρωτοπόρου καὶ δημιουργοῦ, παρὰ τὰς ἀντιξοότητας τῶν πολέμων, θὰ ἀναφέρεται πάντοτε μὲ ἀναγνώρισιν καὶ σεβασμὸν εἰς τοὺς ἐφοπλιστικούς κύκλους τοῦ Πειραιῶς μεταξὺ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν συναδέλφων σου.

Ὡς οἰκογενειάρχης ἐσκόρπισες τοὺς ἀνεξαντλήτους θησαυροὺς τῆς τρυφεροῦς σου ἀγάπης πρὸς τὴν ἀπαρηγόρητον πεφιλημένην σύζυγον καὶ τὰς ἀγαπητάς σου θυγατέρας. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἀπειροπληθεῖς γνωρίμους, οἵτινες κατέφευγον πρὸς σὲ ἢ σο ὁ πρόθυμος καὶ εὐγενὴς συμπαροσάτης, ἢ καλωσύνη σου δὲ καὶ ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη θὰ παραμείνουν ἀλησμόνητα καὶ θὰ ἀποτελοῦν ἀξιομίμητον ὑπόδειγμα ἀνωτέρου κοινωνικοῦ ἀνθρώπου.

Εἰς τὸ πένθος καὶ τὰ δάκρυα τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν συγγενῶν σου, ἐνώνομεν καὶ τὰ ἰδικά μας καὶ σὲ συνοδεύομεν εἰς τὴν τελευταίαν σου κατοικίαν, ἀγαπητέ μας Θανάση, ἀδελφικῆ φίλε καὶ πολύτιμε συμπολίτα μὲ αἰσθήματα θερμότητος ἀγάπης καὶ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν θὰ παύσωμεν νὰ σὲ ἐνθυμούμεθα πάντοτε».

Ἐπίσης ἀπὸ μέρους τοῦ Μαλλιοπουλείου Παιδικοῦ Ἀσύλου Κυψέλης, οὗτινος ὁ ἀποθανὼν ἦτο εὐεργέτης, τὸν ἀπεχαιρέτισεν ὁ πρῶν Ὑπουργὸς κ. Λαμπρόπουλος, ἐκ μέρους τοῦ προσωπικοῦ τῆς ΕΛΜΕΣ ὁ κ. Πανάρετος καὶ ἐκ μέρους τοῦ ναυτιλιακοῦ κόσμου ὁ κ. Νομικός. Σύσσωμος δὲ ὁ τύπος τοῦ Πειραιῶς ἀφίερωσε ἰδιαίτερα ἄρθρα μετὰ βιογραφικῶν σημειώσεων, καθὼς καὶ αἱ Ἀθηναϊκαὶ ἐφημερίδες.

Τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» ἀποτίον φόρον τιμῆς καὶ ἀγάπης πρὸς ἐκλεκτὸν καὶ διακεκριμένον μέλος του καὶ πρὸς τὸν συμπατριώτην τὸν τιμήσαντα τὸ Θρακικὸν ὄνομα, ἀφιερώνει εἰς τὴν μνήμην του κατὰ καθῆκον τὰς γραμμάς ταύτας μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ λησμονηθῇ ὁ ἀγαπητὸς νεκρὸς καὶ μὲ τὴν εὐχὴν ὅπως τὸ παράδειγμά του εὖρη μιμητὰς μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων.

† ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΟΥΥΤΣΑΣ

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΚΑΒΕΙΡΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

*Αί ἀρχαιότητες καὶ τὸ μέγα ἔργον τοῦ Ἀμερικανοῦ καθηγητοῦ
Καρόλου Leman.—Ἡ τελετὴ τῆς παραδόσεως
τοῦ Μουσειῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας.*

Αἱ ἐφημερίδες τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως τοῦ Αὐγούστου 1955 ἀφιερῶσι στήλας ὀλοκλήρους διὰ τὴν σεμνὴν ἑορτὴν ἣ τὰ ἐγκαίνια, ὅπως ὀνομάζουσι τὴν παράδοσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσειῶν παρὰ τῆς Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυριότητα. Καὶ ὅμως οὐδὲ λέξιν ἔγραψε περὶ τούτου ὁ Ἀθην. Τύπος!

Εἰς τοὺς Ἑλλαδικοὺς ἢ μετέωρος αὐτὴ νῆσος, ἡ κυριαρχοῦσα τοῦ Αἰγαίου καὶ διὰ τοῦ ὕψους αὐτῆς τοῦ ἀποτόμου ἀμιλλωμένης πρὸς τὸν ὑψικάρηνον Ἄθωνα, μετροῦσα περὶ τὰ 1700 μέτρα, διατελεῖ οὔσα ἄγνωστος. Δυστυχῶς ὁ ἀλησμόνητος Ἴων Δραγούμης, ὅστις ἔγραψε τὴν «Σαμοθράκην» ὡς ἀναμνηστικὸν τῆς εἰς Ἀλεξανδρούπολιν προξενικῆς του θητείας (1909), δὲν εὔρε μιμητάς, καίτοι τὸ ὠραῖον βιβλίον ἐξεδόθη καὶ εἰς δευτέραν μετὰ θάνατον ἔκδοσιν («Σαμοθράκη», Ἀθήνα, 1926, σ. 135) ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του κ. Φ. Δραγούμη. Καὶ ἡ ἀπεμειονωμένη νησίς μένει ἀγνώριστος εἰς τοὺς συγχρόνους Ἕλληνας, ὅπως ἐπὶ τῆς Πελασγικῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Ἀναγινώσκω εἰς τὸν Δραγούμην τὴν πρώτην του ἐντύπωσιν, μόλις ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῆς «ἱερᾶς νήσου». «Τὸ ὄνομα αὐτὸ—Σαμοθράκη—πάντα ἀντιλαλοῦσε στ' αὐτί μου εὐγενικό, σὰ χρυσαφένιο καὶ μ' ἄρесе ἢ μορφὴ τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τότε, πού πρώτη φορά ἀπὸ τὸ Ὄρος τὴν ἀντίκρυσσε τὸ μάτι μου'. Ἡ μορφὴ ἐνὸς τόπου αὐτῆ θὰ πλάθη καὶ

1. Ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς μεταφέρει ἑαυτὸν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος διὰ νὰ θαυμάσῃ ἐξ ἀπόπτου τὴν νῆσον, ὅπως καὶ ὁ Σοῦτσος ἔπραξεν εἰς τὸν «Ὀδοιπόρον» του, οὗ ἡ σκηνὴ τίθεται ἐν Ἀθῶν. ἀλλὰ συλλαμβάνεται ἐπ' αὐτοφῶρῳ, ὅτι κατὰ φαντασίαν ἔγραψεν, ὅταν λέγῃ ὅτι ἤκουσε τὸν βελασμὸν καὶ τὰ κουδούνια τῶν προβάτων! ἀγνοῶν ὅτι θηλυκὰ ζῶα ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουσιν. Καὶ ὁ Δραγούμης ταῦτα γράφων ἀναιρεῖ ἑαυτὸν ἐν σ. 110 εἰς τὸν θαυμάσιον μὲ τὸ καλογεροπαῖδι τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς Ἰβήρων διάλογον εἰπὼν: «στὸ Ἅγιον Ὄρος δὲν πῆγα καὶ θὰ ἤθελα νὰ μάθω τί φτιάνετε αὐτοῦ». Ἐφαντάσθη καὶ αὐτὸς ὅπως καὶ ὁ Σοῦτσος χωρὶς νὰ μεταβῆ καὶ ὀμιλεῖ ἀκριβῶς ἐνταῦθα περὶ φαντασίας: «Φαντασία ἔχω καὶ γὼ καὶ μπορῶ νὰ φανταστῶ κόσμους ἄπειρους».

τὴν ἱστορία του «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ» (ἄγαν ρεαλιστικὴ προϋπόθεσις). Καὶ ἀπὸ τῆ στεριά καὶ ἀπὸ τῆ θάλασσα τὸ εἶχα δεῖ ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, ἀπ' ὅξω τὸ νησί καὶ πόθησα νὰ τὸ γνωρίσω καὶ ἀπὸ κοντά. Ἡ μορφή του καὶ τ' ὄνομά του μὲ μάγεψαν, χωρὶς νὰ ξέρω τὴν ἱστορία του. "Ἐτσι θὰ μάγεψε ἡ Σαμοθράκη καὶ τοὺς περασμένους ἀνθρώπους» (σ. 23).

Εἰς αὐτὰς τὰς ὀλίγας γραμμὰς ἀναγινώσκω τῇ ἀληθείᾳ ἐμὲ αὐτόν, ὅστις ἀπὸ 12ετῆς παιδίον ποῦ ἐπάτησα τὰ ἱερὰ χρώματα τῆς Μεγίστης Λαύρας μέχρι γήρατος ἀντίκρυζα διαρκῶς εἰς τὸ ἀναπεπταμένον πέλαγος τὴν Σαμοθράκην, ἠλιόλουστον καὶ σπανίως καλυπτομένην ὑπὸ νεφελογενοῦς πετάσου, ὡς ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὸ τῆς αἰγίδος. καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο ἦτο ἀσφαλὲς καταγίδος προμήνυμα, ὅθεν καὶ τὴν κλήσιν ἔσχε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ἐνοστάλουν δι' ὅλου τοῦ βίου νὰ τὴν ἴδω καὶ ἐκ τοῦ πλησίον, προνόμιον, ὅπερ μόνον οἱ Ἰβηροῖται ἔχουσι, χάρις εἰς τὸ ἐκεῖ μετόχιον, ὅπου διατηροῦσι τὸ ποίμνιον. Ἡξιώθη ἐπὶ τέλους νὰ διέλθω ἐκεῖθεν ἀτμοπλοικῶς τὸ 1924. Εἶδον καὶ ἔθαύμασα ἐκ τοῦ πλησίον τὴν γόεσσαν παρθενικὴν αὐτῆς φύσιν καὶ ἀποδίδω πλῆρες τὸ δίκαιον εἰς ὅσα γράφει ὁ ἔνθους προσκυνητῆς Ἴων Δραγοῦμης. *Εἶναι φύσις καὶ θεσίς προνομιοῦχος, ὅπως οἱ Δελφοὶ καὶ ἡ Ὀλυμπία, προορισθεῖσα νὰ φιλοξενήσῃ τοὺς προσωποποιημένους θεοὺς τῶν προῖστορικῶν χρόνων καὶ νὰ καταστήτῃ διὰ τῶν Καβειρίων μυστηρίων τὸ πρότυπον ὄντως τῶν Ἐλευσινίων.*

Ἡ νύμφη αὕτη τοῦ Αἰγαίου ἦν ἀξίεραστος καὶ ὄντως κατέστη προσφιλεστάτη, ὅταν αὐτὴν ἐγνώρισαν οἱ πανέλληνες. Ἦτο οὐ μόνον πανάρχαιον ἱερόν τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν, τῆς Ρέας ἢ Κυβέλης, ἀλλὰ κέντρον μυστηριῶδες καὶ διδασκαλεῖον τῶν ἀπορρήτων τῆς γονιμοποιήσεως ἰδίως ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας μυστηρίων. Αἱ γινόμεναι ἀνασκαφαὶ θὰ ἀποκαλύψωσιν τὰς πραγματικὰς σχέσεις πρὸς τὰ τῆς Ἐλευσίνος μυστήρια, ἅπερ οἱ Θραῖκες Εὐμολπίδαι καὶ οἱ Ὀρφικοὶ θίασοι τῶν Διονυσιακῶν ὀργίων μετέφερον ἐν Ἐλευσίνι καὶ ἐδίδαξαν εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους κατοίκους τῆς Ἀττικῆς. εἰς τὰ μυστήρια τῆς Σαμοθράκης ἀπαραιτήτως παρίσταται καὶ ὁ Ὀρφεύς, ὅπερ ἐπικυροῖ τὴν θρακικὴν καταγωγὴν αὐτῶν, καὶ εἶναι ὁ κύριος μυσταγωγός. Ἐνταῦθα δὲ ὑπῆρχε καὶ μαντεῖον, ἴσως μοναδικὸν ἐν Θράκῃ, ὅπου προσῆλθε καὶ ὁ Λύσανδρος. Διὰ συγκριτικῆς μελέτης θ' ἀποσαφηνισθῶσι σύμβολα καὶ λέξεις αἰνιγματώδεις τῶν ἐν Ἐλευσίνι δρωμένων. Ὁ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἱεροφάντου ἐμφανιζόμενος κομῶν στάχυς, σύμβολον τῆς γονιμότητος, ἐνταῦθα παρίσταται ἐν τῇ ὤμῃ πραγματικότητι προπετῆς θεὸς ὀλόγυμνος ὀργῶν... ἦτοι Ἰθυφαλλικός. *Οἱ Πελασγοὶ ἔξω τὸν φυσικὸν τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων βίον καὶ εἰς τὴν*

φυσικὴν αὐτὴν μορφήν παρίστανον καὶ τοὺς θεοὺς ἐστερημένους πάσης αἰδημοσύνης, ἦν εἰσήγαγον ἔπειτα ἐν Ἐλευσίνι οἱ ἐξηγυγισμένοι Ἕλληνες καλύπτοντες τὰ πραγματικά. ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον ἰθυφαλλικὸν στοιχεῖον διετηρήθη κατὰ τὴν ἱεράν πομπὴν τῶν Ἐλευσινίων. Ταύτης προηγούντο νέοι ἰθυφαλλικοὶ μύσται βαδίζοντες οὕτω γυμνοὶ ἀπ' Ἀθηνῶν μέχρις Ἐλευσίνος, τετράωρον διάστημα, ἀληθινοὶ Κάβειροι. ἀλλὰ τὸ στοιχεῖον τοῦτο παραδίδεται παρ' Ἡροδότου ὡς Πελασγικὸν καὶ ἐτηρεῖτο εἰς τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑρμοῦ, παρισταμένου πάντοτε εἰς τὰ Καβείρια, «τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιοῦντες οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι, ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ἄλλοι . . . ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρήϊκες ἐπιτελέουσι, παραλαβόντες παρὰ τῶν Πελασγῶν, οὗτος ἀνὴρ οἶδε τὸ λέγω τὴν μὲν Σαμοθρηϊκὴν οἴκεον πρότερον Πελασγοί . . .» (II, 51). Ἐκεῖθεν οὐτομετῴκησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν. ἐν τούτοις καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Θουκυδίδου ἐσώζοντο ἐνιαῦθα ὡς καὶ ἐν Ἀθῶνι καὶ Δήμῳ Πελασοὶ ὁμιλοῦντες τὴν παναρχαίαν αὐτῶν γλῶσσαν, ἦν καὶ ἔγραφον, ὡς μαρτυρεῖ ἡ περιλάλητος Πελασγικὴ τῆς Δήμου ἐπιγραφὴ'. Ἐν Σαμοθράκῃ ἐξαιρετικῶς εἰς τὰ μυστήρια ἐγίνοντο δε-

(1) Βλ. Alf. Torp, Die vorgriechische Inschrift von Lemnos. Christiania 1903, σ. 70 εἰς 8ον μέγ. μετὰ πανομοι. πίνακος τῆς λημνίας ἐπιγραφῆς, ἥτις ἀπὸ δωρεᾶς τοῦ Λημνίου Παντελίδου εὑρίσκεται νῦν ἐν τῷ κεντρ. Μουσείῳ (ἀνάτ. ἐκ τοῦ Christiania Videnskabs—Selskabs Skrifter. Hist. filos. Klasse 1903, No 4). Τὴν ἐπιγραφὴν ἐρμηνεύσας τῇ βοήθειά μου διὰ τῆς Ἀλβανικῆς ὁ μακ. J. Θωμόπουλος, ἰατρός ἐν Ἀθήναις ἐξέδoto ὀγκώδη τόμον τῷ 1912 ἐκ σ. 974 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Πελασγικὰ ἦτοι περὶ τῆς γλώσσης τῶν Πελασγῶν. Ἀρχαῖαι Πελασγικαὶ ἐπιγραφαὶ Δήμου, Κρήτης κλπ. ἐρμηνευόμεναι διὰ τῆς σημερινῆς πελασγικῆς ἀλβανικῆς καὶ ἑλληνικῆς» (ἐν τέλει τοῦ προλόγου φωτογραφία τῆς ἐπιγραφῆς). Πρὶν τελευτήσῃ ἐπὶ Κατοχῆς ἔφερον εἰς πέρας καὶ τὸν Β' τόμον, ὅστις ἤρχισεν ἐκτυπούμενος τῷ 1934 περὶ τῆς γλώσσης τῶν Σουμερίων ἢ Χετταίων, ὃν δὲν προῦλαβε νὰ κυκλοφορήσῃ (διότι δὲν εἶχεν ἐκτυπωθῆ ὁ πρόλογος). Ἀπέδειξε τὴν καταπληκτικὴν συγγένειαν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀλβανικὴν καὶ τοὺς Ἑτεόκρητας τοῦ Ὀμήρου (Χετταίους Κρήτας) καὶ ἔγραψεν, ὅτι οἱ περίφημοι δίσκοι τῆς Κνωσοῦ δύνανται διὰ τῆς ἀλβανικῆς νὰ ἐρμηνευθῶσι. Οἱ ἔξυπνοὶ Ἕλληνες ἐκούνησαν τὴν κεφαλὴν καὶ ἐχαρκτήρισαν ταῦτα ὡς ἀερολογήματα καὶ ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Φιλοσ. σχολῇ νὰ θεωρῆται ὁ ἀκαταπόνητος καὶ γλωσσομαθέστατος ἀνὴρ ὡς παιδρὸν πρόσωπον! Ἄλλ' αἱ περισπούδαστοὶ τοῦ μελέται εὐρον ζωηράν ἀπήχησιν παρὰ τοῖς ξένοις γλωσσολόγοις. Ὁ Σουηδὸς Ἀλέξ. Πέρσον, ἀποθανὼν τῷ 1951, εἶναι γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι ἀρχαιολόγος καὶ ἐπὶ Κατοχῆς διηύθυνε τὸ ἐνταῦθα Σουηδικὸν Ἰνστιτούτον καὶ τὸν Ἑρυθρὸν Σταυρὸν. ὡς ὑφηγητῆς εἰς «Ὠκεστρεμ τῆς

καὶ καὶ γυναῖκες καὶ μάλιστα παρθένοι μούμεναι εἰς τὰ μυστήρια τοῦ συζυγικοῦ βίου, καὶ ὁ Φίλιππος ἐνταῦθα εἶδε τὸ πρῶτον τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ ἠράσθη αὐτῆς. Αὕτη τακτικῶς ἐπιφοιτῶσα ἐν τοῖς Καβειρίοις καὶ βραδύνασα νὰ γεννήσῃ ἐπέμεινε δεομένη εἰς τὸν ἐκεῖ νανὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὅστις ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως παραπλεύρως τοῦ ἱεροῦ τῶν «μεγάλων Καβείρων» θεῶν, καὶ ὠραματίσθη κατὰ Πλούταρχον φλόγα ἐξερχομένην ἐκ τῆς κοιλίας τῆς καὶ ἔτεκε τὸν φλογερὸν καὶ φωτεινὸν ἦρωα Ἀλέξανδρον. Εἰς τὰ Καβείρια ὁ Κάσμιλος μέγας θεὸς τοῦ ἔρωτος παριστάμενος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Διονύσου καὶ ἐνίοτε διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἑρωτος, ἦν ὁ διακοσμητὴς τοῦ σύμπαντος, ὁ γήϊνος γεννήτωρ. εἶναι ὁ Ἴμερος (=πόθος ἐρωτικὸς) Ἑρμῆς, ὅστις ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν Ἴμβρον¹.

Οὐψάλας ἀνέλαβε τὰς ἀνασκαφὰς εἰς τὰ Δεντρά τοῦ Ἄργους τῷ 1926—7, ἐκδοὺς τὰ πεπραγμένα ἀγγλιστὶ τῷ 1931 ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ βασιλικοὶ τάφοι εἰς τὰ Δεντρά πλησίον τῆς Μιδέας». Τῷ 1951 ἀνεκάλυψεν εἰς τὸ Μπερμπάτι τὸ ἐργαστήριον ἀγγειοπλαστικῆς τῆς Ἀργολίδος διευθύνων ἅμα καὶ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Πυλίας καὶ τοῦ Δωρίου τῆς Τριφυλλίας, ὅπου ἐξέμαθε καὶ τὴν Ἀλβανικὴν παρὰ τῶν κατοίκων ἀπὸ τοῦ 1926 *Εἰδήμων ἄρα τῆς Ἀλβανικῆς ἀνεκοίνωσε τὴν «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Κρητῶν» διατριβὴν τοῦ ἐπιτιυχῶν τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἄλλων κρητ. ἐπιγραφῶν—ἀφοῦ εἶχεν ἀναγνώσει τινὰς τῆ βοήθεια τῆς κυπριακῆς γραφῆς—μὲ τὴν τελείαν γνώσιν τῆς Ἀλβανικῆς, ὡς διεκήρυξεν. 15 ο/ο λέξεις εἶναι ἄλβανικαί, διότι εἰς οὐδεμίαν τῶν ἐνδοευρωπαϊκῶν καλουμένων γλωσσῶν εὐρίσκονται καὶ αἵτινες ἦσαν τέως ἀνερμήνευτοι καὶ ἐπεξέτεινε μὲ κλεῖδα τὴν Ἀλβανικὴν τὰς προσπαθείας καὶ ἐπιτύχησε τὸν ἀριθμὸν τοῦτον κατὰ τὸν δόκτορα Χ. Σόενημσερ Στέγκλις (βλ. περιοδ. «Ἡλιος» τόμ. 19, 1951, ἀριθ. 356, σ. 955).*

1. Ἴμβρος νήσός ἐστι Θράκης ἱερὰ Καβείρων καὶ Ἑρμοῦ, ὃν Ἴμβρασον λέγουσι Κᾶρες». Στεφ. Βυζαντίου Ἐθνικά, σ. 331. Καὶ ἡ Λήμνος ὁμοίως, ὡς ἐστὶν Καβείρων ἐλέγετο ἱερὰ, ὡς γράφει ὁ Ἡσύχιος: «Κάβειροι, καρκῖνοι. πάντ' ἐτιμῶντο οὗτοι ἐν Λήμνῳ ὡς θεοί». Κάβουρος κοινῶς καὶ καρβοῦρι λέγεται νῦν ὁ καρκῖνος. τὸ ἐπωνύμιον δὲ Καβουρίδης ἐπιχωριάζει ἐν Λήμνῳ καὶ τῷ Ἑλλησπόντῳ (Μάδυτος). Κατὰ Φερεκύδην «ἐκ Καβύρης τῆς Πρωτεύως καὶ Ἠφαίστου Καβείρους τρεῖς καὶ Νύμφας τρεῖς Καβειρίθας· ἑκατέρους δ' ἱερὰ γενέσθαι· μάλιστα μὲν οἶν ἐν Λήμνῳ καὶ Ἴμβρῳ τοὺς Καβείρους τιμᾶσθαι συμβέβηκε... τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν μυστικά ἐστι» (Car, Müller, *Fragm. hist. graec.* I, ἀποσπ. 6, σ. 71) Περὶ τῶν ἄκατονομάστων εἰς τὰ Καβείρια ὁ ἀείμνηστος καὶ διάσημος ἀσκληπιάδης Θεωμόπουλος γράφει τὰδε, ἅπερ, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιστημ. ἀληθείᾳ οὐδὲν ἄρρητον καὶ αἰσχρὸν ὑπάρχει, θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ ν' ἀναδημοσιεύσω ἐπὶ λέξει (μιμούμενος τὸν Σαμοθράκην καὶ δὴ τὸν Κουρτίδην. οἵτινες ἀπεριφράστως καὶ ἄνευ ὑπαιγιγμῶν ἔγραψαν). Γράφει δὲ οὗτος ἐν σ. ιη' σημ. 1 τῶν «Πελασγικῶν» τὰ ἐξῆς δηλωτικά: «Τὰ δὲ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (B', 51) περὶ τοῦ τρόπου τῆς

Παρεκινήθημεν οὐχί ἐξ ἀπλῆς διαθέσεως χάριν τῶν φιλοπεριέργων νά χαράξωμεν ταῦτα τὰ ἀπροσδιόνυσα ὁμολογουμένως πρὸς τὸ ἱερατικὸν ἡμῶν ἀξίωμα (—ἀλλ' ἔχομεν τὸν ἱερὸν Φῶτιον συνένοχον, ὃν οὐκ ἄνευ ἐρυθρίασεως ἀναγινώσκει τις), ἵνα ἀποδείξωμεν, ὅτι *τὰ πρωτόλεια τοῦ προϊστορικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς πρὸς τὰ τοῦ γάμου προβλήματα, ὀφείλονται εἰς τὰ Καβείρια μυστήρια.* "Ὅταν οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι τῆς τρίτης π.Χ. χιλιετηρίδος ἐγκατέλιπον τὰς στέππας τῆς Νοτ. Ρωσίας καὶ τὰ βραχῶδη μέρη καὶ τοὺς δρυμοὺς τῶν Σκανδιναυτῶν καὶ κατέληξαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν, *πρώτη φροντίς ἦτο νά συγκροτήσωσι τὴν οἰκογένειαν.* καὶ δὴ πρὸς διατήρησιν τῆς γενεᾶς τῶν ἡρώων, τοῦ καθ' Ἡρόδοτον «χρυσοῦ γένους» ἔδει πάσῃ θυσίᾳ νά ἐξασφαλίσωσι τὴν εὐγονίαν ἀπὸ τοῦ κινδύνου τοῦ ἐκφυλισμοῦ". Ἔθεσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν τὸν γάμον, ὅστις ἔταξε τὸ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» ὡς ἱερὸν ἐπίταγμα τῆς διαιωνίσεως τοῦ γένους. Ὁ Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὥρισε φρουροὺς τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως πρὸς τὸ ὑψηλὸν καθῆκον τῆς ἐνώσεως τῶν φύλων πρὸς ἰσχυρὰν ἀνσπαραγωγὴν. Οἱ ἄρχοντες ἐξέλεγον τὰ ζεύγη, οἷς ἀπόκειται νά συνεχίσωσι τὸ μέγα ὄντως ἔργον τῆς δημιουργίας, τὴν διατήρησιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ ἀνθρώπινου γένους. «Μέγα τὸ μυστήριον τοῦτο» φωνάζει ὁ Παῦλος. Ἐν Σπάρτῃ πρὸς παραγωγὴν ἰσχυρῶν τέκνων, ὅταν ὁ φιλοξενούμενος διεκρίνετο ὡς ἰσχυρότερος πρὸς τοῦτο τοῦ οἰκοδεσπότου, ὑπεχρεῖτο νά κατακλιθῆ μετὰ τῆς οἰκοδεσποίνης. τὸ ἴδιον παρατηροῦμεν καὶ εἰς τοὺς βιβλικοὺς ἄρχοντας καὶ δὴ τὸν Ἀβραάμ, «τὸν πατέρα τῶν ἐθνῶν». Ἡ ἐκκλησία διὰ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐφρόντισε ν' ἀποφύγη τὴν αἰμομιξίαν μέχρις ἔκτου βαθμοῦ κτλ. Τί πράττει ἡ Πολιτεία; Τοῦτο πρῶτον

παραστάσεως τῶν τοῦ Ἑρμοῦ ἀγαλμάτων... παραβαλλόμενα πρὸς τὴν παρ' Ἑρμού σημασίαν τοῦ Κάβηλος» (ὁ «Ἑρως ἐλέγετο οὕτως ἐν Σαμοθράκῃ καὶ Κάμιλος καὶ Κάσμιλος) καὶ ἐπιφέρει ὁ συγγραφεὺς, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ σοβαρώτερος Ἀθηναῖος τῆς ἐποχῆς του: «(πρβλ. καὶ καυλὸς καὶ τὸ ἀπὸ τούτου παράγωγον ἡμέτερον κοινὸν ρῆμα) παρέχουσι σαφῆ νύξιν τί ἐσήμαινον τὰ ἐν Σαμοθράκῃ ὄργια τῶν Καβείρων»...

1. Πῶς κατήντησεν ἔπειτα ὁ ἱερὸς οὗτος θεσμὸς εἰς χυδαιολογίαν καὶ διητηρεῖτο ἐν Θράκῃ εἰς τὴν γεωπονίαν, ἀπεδείξαμεν εἰς τὰ ἀρχαῖα γεωργικὰ καὶ γεωπονικὰ ἐπιγράμματα, ἅπερ μετεφράσαμεν εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν καὶ ἱκανῶς ἐσχολιάσαμεν. Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἰθυφαλλικὰ καὶ ἀναφέρονται εἰς Πρίαπον (ἔθεν καὶ ὁ πριαπισμὸς), ὅστις ἦν φρουρὸς τῶν ἀμπέλων, τῶν λαχανοκήπων καὶ δενδροκήπων, ὀπωρικῶν. Ὁ βουλούμενος ἀναγνῶτω τὸ μοναδικὸν βιβλίον μας «Δασονομία καὶ γεωπονία πάλαι τε καὶ νῦν...» Ἀθῆναι 1935, σ. 226—262.

τῶν Πελασγῶν τὸ κατόρθωμα. *Δεύτερον ἐθεμελίωσαν τὴν θρησκείαν ὡς θεσμὸν ἱερὸν καὶ ἀπαράβατον τῆς κοινωνίας.* Τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν, ὡς εἶδομεν, διετήρουν μυστικά «ἔπειτα δὲ χρόνου πολλοῦ διελθόντος ἐπύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπιγμένα τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν τῶν ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο» (Ἡροδ. Β', 52)¹. Εἶναι δὲ γνωστὸν καὶ *παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τῆς Βίβλου ὁ θεὸς ἦν ἀκατονόμαστος*² διό εἶχον ἐπινοήσει τὸ τετραγράμματον, ὅπερ νῦν συμπληροῦται ὡς Ἰεχωβάς (τὸ ζάγβε).

Τοῦ μεγάλου σεβασμοῦ, οὗ ἀπήλαυον παρὰ πάντων τὰ Καβείρια, εἶναι δεῖγμα, ὅτι ἐπεσκέψαντο αὐτὰ οὐκ ὀλίγοι ἐπίσημοι ἄνδρες ἵνα προσκυνήσωσι τὴν Μητέρα τῶν θεῶν, τὴν Ῥέαν.—Ἐγράψαμεν δὲ ἀνωτέρω, ὅτι πελώριον ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἀνεῦρεν ὁ ἀρχαιολόγος Dumont εἰς τὰ Γανόχωρα διατηρούμενον εἰς κατακόμβην, ὅπου ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς Παναγία, μήτηρ τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τούτου τοῦ σεβασμοῦ ἀνεγνωρίσθη ἔπειτα ἀπὸ τῶν κλασσικῶν χρόνων καὶ ὡς *ἄσυλον ἢ νῆσος καὶ ὄντως ἱερά, εἰς ἣν προσέφευγον, ἵνα σωθῶσιν πολλοὶ ἐκπεσόντες τῆς ἀρχῆς καὶ διωκόμενοι βασιλεῖς τε καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες*³. Εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τῆς ἀρχαι-

1. Πολλὰ ἐγράφησαν περὶ τῆς ἐκ τῆς ἀλβανικῆς ἐτυμολογίας τῶν ὀνομάτων τῶν θεῶν βλ. *La grèce avant les grecs* par Louis Ben loew 1877, Paris σ. 100, 162—182, περὶ Ἀθηνᾶς 177. Περὶ ἧς ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν τόμον «Ἀλβανικαὶ μελέται» Θεσσαλονίκη 1933, σ. 162—169 ἱκανά.

2. Μεταξὺ τῶν ἐστεμμένων προσωπικοτήτων συγκαταλέγονται: *Πτολεμαῖος ὁ Φούσκων* υἱὸς τοῦ Πτολεμαίου Ἐπιφανοῦς, ὅστις ἀρχομένου τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος κατέφυγεν ἐνταῦθα κομίζων τὸ θησαυροφυλάκιόν του, ἐνῶ ὁ ἀδελφός του Πτολεμαῖος Γ' ὁ Φιλοπάτωρ ἦν αἰχμάλωτος Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, βασιλέως τῆς Συρίας. Ἄρσινότης, σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου Φιλιδέλφου, ἵνα σωθῆ ἐκ τῆς μαχαίρας τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ τῆς Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὅστις κατέσφαξε ἐν Κασσανδρεία, ὅπου ἐκεῖνη διέμενε ὡς χήρα, τὰ τέκνα τῆς. Αὕτη θυγάτηρ Πτολεμαίου Λάγου, τοῦ γενάρχου τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων καὶ τῆς Βερενίκης, εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας εἶχε νυμφευθῆ *Λυσίμαχον τὸν βασιλέα τῆς Θράκης*. Εἰς τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἄρσινότης ὀφείλεται τὸ περικαλλές ἐκεῖνο ἴδρυμα, τὸ Ἄρσινόειον, οὗ θαυμάζομεν νῦν ἐν Σαμοθράκῃ τὰ εἱρεῖπια. Τέλος παραλείπων ἄλλους ἔρχομαι εἰς τὸν τελευταῖον τῶν Μακεδόνων βασιλέα, τὸν ἀτυχή *Περσέα*. Οὗτος μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ ἡττάν του τῷ 168 π. Χ. φεύγων τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ῥωμαίων κατέφυγεν ἐν Σαμοθράκῃ μετὰ 2009 ταλάντων (κολοσσιαία περιουσία) καὶ ἄλλων θησαυρῶν. Ὅμως οἱ θεοὶ Καβείριοι ἀπέπεμψαν αὐτὸν ὡς φονέα. Ἄλλὰ δωροδοκήσας τὸν ἱεροφάντην Θεώνδα ἀπηλλάγη τῆς ἀποδιδόμενης αὐτῷ μαιφονίας. τότε ἐξηγέρθησαν οἱ κάτοικοι καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ φύγη, ἀλλὰ μὴ κατορθώσας νὰ δραπετεύσῃ ἠχμαλωτίσθη καὶ οὕτως ἐκόσμησε τὸν θρίαμβον τοῦ Αἰμιλίου Παύλου διαπομπευθεὶς ἐν Ῥώμῃ μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, οἵτινες κατὰ παράδοξον τῆς τύχης εἰρωνεῖαν ἔφερον τὰ ὀνόματα Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος, sic transit gloria!

όητος έκορυφώθη ή δόξα τής Σαμοθράκης, διότι Δημήτριος ό Πολι-
ορκητής νικήσας παρά τήν Κύπρον τόν βασιλέα τής Αιγύπτου Πτο-
λεμαίον απέδωκε τήν νίκην εις τούς θεούς Καβείρους καί άφιέρωσεν
εις αυτούς τήν πεφημισμένην «*Νίκην τής Σαμοθράκης*», πτερωτήν
θεάν, ήτις από τοῦ 1863 κοσμεῖ τὸ έν Παρισίοις μουσεῖον τοῦ Λού-
βρου, τὸ σπουδαιότερον άγαλμα τοῦ μουσείου μετά τήν Ἐφροδίτην
τής Μήλου. Εἰς τήν Νίκην ταύτην ή Μοῦσα τοῦ Δραγούμη έκσπᾶ εις
λυρισμόν καί ψάλλει τόν θαυμάσιον παιᾶνά της. καί ώνειροπόλησεν
ό έξάιρετος οὔτος έθνικός άνήρ τήν έλληνικήν νίκην τοῦ 1912, ήτις
απέδωκε τήν νήσον τής Μητρὸς τῶν θεῶν εις τήν Μητέρα Ἑλλάδα,
όταν γράφη: «Ἡ Νίκη προβαίνει σάν τόν άνεμο, κανένα εμπόδιο δέν
τήν βαστά, γιατί έχει φτερά (είναι ή καλλιτέρα έξήγησις τής πτερο-
έσσης Νίκης) καί ό άγέρας παίρνει τὰ φορέματά της καί δείχνει τοῦ
στερεοῦ κορμιοῦ της τήν μορφή τήν τέλεια...» (σ. 57) «προβαίνει σάν
τόν άνεμο»! Εἶναι ή νέα περί τής νίκης αντίληψις τῶν μακεδονικῶν
χρόνων, ήν συνέλαβεν ό μεγαλοφυέστερος τῶν έπιγόνων τοῦ Μεγ.
Ἄλεξάνδρου καί ύπηγόρευσεν εις τόν καλλιτέχνην. *Εἶναι ή αντίθε-
σις τῶν μεγαλοπραγμάτων Μακεδόνων πρὸς τούς τότε στασίμους καί
άπραγμονας Ἀθηναίους, οἵτινες έστησαν τήν «Ἄπιτερον Νίκην»*¹.

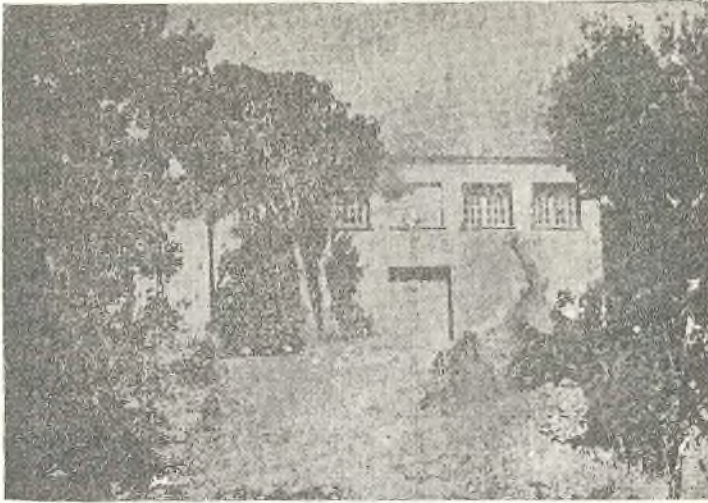
Εἶχον τελειώσει τὸ άρθρον. ότε δι' άλλο βιβλίον μεταβάς εις
τήν βιβλιοθήκην τής Βουλῆς, έζήτησα, ίνα ἴδω τί ύπάρχει περί Σα-
μοθράκης. Εὔρον τὸ βιβλίον: Conze-Hauser-Benndorf-Nieman, «Ar-
chaeologische Untersuchungen auf Samothrake» εις δύο εις φύλλον
τόμους μετά 79 πινάκων έκδοθέν εις τὰ 1875—1880. Ὁ Conze ήτο
πρόξενος τής Αὔστριας έν Κωνσταντινουπόλει. Μετ' αυτόν ειργά-
σθη ή Γαλλική αρχαιολογική σχολή καί έπειτα πάλιν ό Conze τῷ
1875. Τελευταίον δέ ή Ἀμερικανική διὰ τοῦ Leman (περί οὔ οὔδέν
εὔρον). Ὁ Α. Conze ήρχισε τὰς άνασκαφὰς τῷ 1858, όπότε εξέδωκε
καί τὸ βιβλίον του «Reise auf den Inseln des thrakischen Meeres».
Διεδέξατο αυτόν ό τής Γαλλίας έν Κωνσταντινουπόλει πρόξενος
Champoiseau μετά τοῦ Deville καί Coquart, όστις καί απέστειλε
πάντα τὰ άνακαλυφθέντα άγάλματα εις τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου.
Οἱ παλαιότεροι έκ τῶν ὑπὸ τοῦ Πλινίου (Βιβλ. IV, 23) γραφέντων
μετά θαυμασμοῦ, όστις όνομάζει τήν νήσον «Omnium imperio-
sissimam» καί τῶν έπιγραφῶν, ἄς έφερον εις φῶς ό έξ Ἀγκῶνος

1. Περί τής Νίκης τής Σαμοθράκης βλ. Δρουσεν. Ἱστορία τῶν έπιγό-
νων τοῦ Μ. Ἄλεξάνδρου τόμ. III, Ἀθήναι 1903, σ. 714 (μεταφρ. Ι. Δελλίου
έν τῇ βιβλιοθ. Μαρασλή).

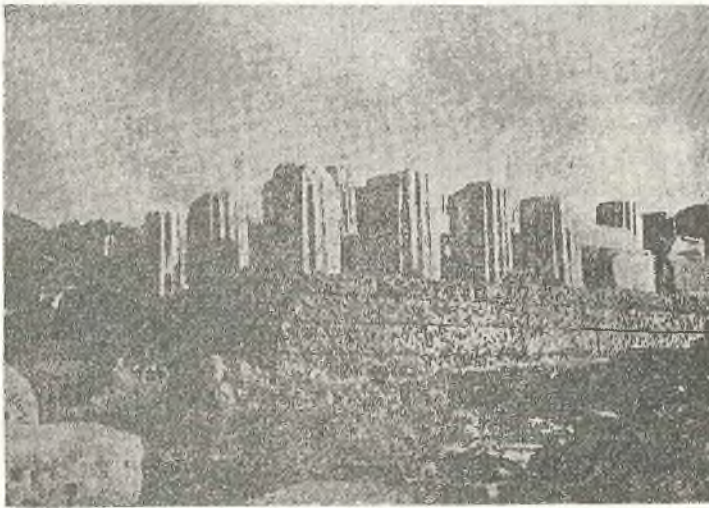
Ἕλληνας (ἐκ τῶν πρώτων περιηγητῶν), ὁ γνωστός Κυριακός, ἐθεώρουσαν καθήκον νὰ ἐπισκέπτονται καὶ τὴν Σαμοθράκην. Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ὁ Αἰμίλιος Isambert, εἰς τὴν Περιήγησίν του ἐν ὀλίγοις ἔγραψεν ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου (βλ. *Itinéraire descriptif, historique et archéologique de l' Orient tom. première. Grèce et Turquie d' Europe*. Paris 1873, σ. 668—671). Τὰ δὲ Καβείρια μυστήρια ἐν πλάτει καὶ θαυμασίως ἐξιτόρησεν ὁ δεινὸς ἑλληνιστὴς Lobeck τῷ 1829 εἰς τὸν *Aglaophamus*, τόμ. II, σ. 1221—1347 (τὸ ἐξαιρετὸν τοῦτο ἔργον, ὅπερ πραγματεύεται περὶ ὅλων τῶν ἀρχαίων μυστηρίων, εἶδε τὸ φῶς διὰ τοῦ τύπου ἐν *Regimentum Prussorum*).

Ἱστορίαν πλήρη τῆς νήσου εἰσέτι δὲν ἔχομεν. Ἐκεῖνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ γράψῃ πολλὰ ἤτο ὁ ἀρκούντως γνωστὸς λόγιος ἐγγύριος Νικ. Φαρδύς, ὁ ἀφιέρωσας τὸν βίον του εἰς τὰ τῆς Κορσικῆς, ἀλλὰ περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν νομισμάτων τῆς νήσου, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ τοῦ Σβορώνου «*Journal international d' archéologie numismatique*» 1898, σ. 252 ἔ. Ἡλπίζομεν πάντες εἰς τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν πολυσχιδῆ μὲν μορφῶσιν τοῦ μακ. ἀσκληπιάδου Ἀχιλλέως Σαμοθράκου, ὅστις ἐπίσης περὶ ἄλλα ἀσχάλλων μόλις κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἐν τῷ ΙΗ', (1943) τόμῳ τῶν «*Θρακικῶν*» ἀξιόλογον «*Σύντομον ἱστορικὴν ἐπισκόπησιν τῆς νήσου Σαμοθράκης*» (σ. 1—49). Δὲν ἐπέζησε δυστυχῶς τῆς βροτολοιοῦ Κατοχῆς. Ἀνωτέρα παντὸς ἐπαίνου εἶναι τοῦ Κων. Κουρτίδου «*Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ μυστήρια ἦτοι τὰ Καβείρια—Διονύσια—Ὀρφικά καὶ Ἐλευσίνια*», Ἀθήναι 1934, σ. 226.

1. Καὶ εἰς τὸ παράδοξον βιβλίον του «*Περὶ αἰῶνος καὶ ἀπνευματιστοῦ γραφῆς*» γενόμενος ὁ πρόδρομος τοῦ νῦν καθηγητοῦ τῆς Φιλολογίας ἐν Θ/νίκῃ Ι. Κακριδῆ.

Ἀπομυκτὸ τοῦ ἄρτι ἀνεγερθέντος Μουσείου Σαμοθράκης

Ἐρείπια τοῦ ἱεροῦ τῶν Καβείρων θεῶν Σαμοθράκης

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ "ΘΡΑΚΙΚΩΝ,"

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν προσφάτων ἐγκαινίων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἐξ ἀνασκαφῶν πολυτίμων ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων τῆς νήσου Σαμοθράκης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, παρεκάλεσε τὸν σοφὸν καθηγητὴν καὶ ιστοριοδίφην Μητροπολίτην Κορυτσᾶς Κων. Εὐλόγιον Κουρίλαν, ὅστις εὐηρεστήθη νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τὸ ὡς ἄνω δημοσιευόμενον περισπούδαστον ἄρθρον περὶ τῶν Καβειρίων μυστηρίων. Τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἐκφράζει τὰς θερμὰς του εὐχαριστίας πρὸς τὸν σεβαστὸν καθηγητὴν καὶ πολύτιμον συνεργάτην του.

Ἡ ὑπόθεσις ἐν τούτοις τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Σαμοθράκης, ἡ πραγματοποιηθεῖσα κατόπιν πολυετῶν προσπαθειῶν καὶ μόχθων τοῦ ἀρχαιολόγου τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης κ. Καρόλου Λέμαν, δαπάναις τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως, δὲν τερματίζεται μὲ τὰ δημοσιευόμενα εἰς τὸ παρὸν τεύχος, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος τοῦ ζητήματος, θὰ ἀπασχολῆσιν καὶ προσεχεῖς ἐκδόσεις τῶν «Θρακικῶν». Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐζητήθη ἤδη τὸ παρὰ τοῦ κ. Λέμαν ἐκδοθὲν σχετικὸν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Σαμοθράκη», μὲ πληροφορίας ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῶν εὐρημάτων, ἅτινα περισυλλεγέντα, ἀπετέλεσαν τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἰδρυθέντος ἐπὶ τόπου Μουσείου. Θὰ ἀσχοληθῶμεν δὲ εἰς τὸ μέλλον ἐκτενέστερον, διότι τὸ πρᾶγμα ἔχει δύο ἀξιοσημειώτους πλευράς. Τὴν σπουδαιότητα ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως τῶν ἀνακαλυφθέντων θησαυρῶν τῶν Καβειρίων θεῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς θέσεως τῆς ὠραίας νήσου Σαμοθράκης μὲ τὰς φυσικὰς ἀπαραμίλλους ἐν τῇ ἀγριότητι των καλλονὰς καὶ τὴν ἐξέλιξιν, ἣν πρέπει νὰ λάβῃ ἢ ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς κυβερνήσεις ἐγκαταλειμμένη νήσος, μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε παρεξηγουμένη ἢ τοιαύτη ἐγκατάλειψις νὰ δημιουργῇ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ Σαμοθράκη δὲν ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ μικρὸ καὶ ἀπομεμακρυσμένο αὐτὸ νησί τοῦ Αἰγαίου περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐπραγματεύθη τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐκτὸς τοῦ ἀλησμόνητου Ἰωνος Δραγοῦμη, ὑπῆρξεν κέντρον πολιτισμοῦ ποῦ ἤκμασεν εἰς τὸ παρελθόν. Ἀπόδειξις τοῦ ἀρχαίου τούτου πολιτισμοῦ

εἶναι τὰ ἀριστουργήματα, ἅτινα ἐλάξευσαν οἱ καλλιτέχνη με τὴν σμίλην των καὶ τὰ πολλὰ ἀγάλματα, με τὰ ὅποια ἦτο γεμάτος ὁ μικρὸς χῶρος τοῦ νησιοῦ, τὸν ὅποτον ἐξέλεξαν οἱ θεοί, διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ναῶν πρὸς λατρείαν τῶν Καβείρων καὶ διὰ προσκύνημα βασιλέων καὶ μεγάλων ἀρχόντων. Ἐπῆλθεν ὁμως τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐλησμονήθη ἡ λατρεία τῶν ἀρχαίων θεῶν, οἱ σοφοὶ καὶ καλλιτέχνη ἤλλαξαν κατοικίαν καὶ οἱ κάτοικοι ἐγένοντο χριστιανοί. Καὶ ἔκτοτε με τὰς ἀλλεπαλλήλους μεταβολὰς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς νήσου ἐξεχάσθησαν ὅλα καὶ οἱ κάτοικοι ἐγκαταλειφθέντες εἰς τὴν τύχην των χωρὶς καμμίαν προστασίαν καὶ στοργὴν περιωρίσθησαν με μακαρίαν ἀμεριμνησίαν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς βιοπάλης καὶ τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν, με τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνεπαρκῶν γαιῶν των, με τὴν ἀλιείαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν τῶν φημισμένων κατσικιῶν τῆς Σαμοθράκης. Ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἔλλειψις οἰασδῆποτε καθοδηγήσεως ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου ὥστε τὰ ἀνακαλυπτόμενα ἀγάλματα νὰ ρίχνωνται εἰς τοὺς φούρνους διὰ τὴν παραγωγὴν ἀσβέστου. Δὲν ἐγνώρισαν ἐν τούτοις τὴν δουλείαν τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ δι' αὐτὸ μαζί με τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν διετήρησαν τὴν γενναιότητα καὶ τὸ βουνίσιο θάρρος τῶν ἀνθρώπων τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν ἀποκρήμων τοποθεσιῶν τῆς με ὀλίγην παραλίαν καὶ πολλοὺς βράχους νήσου. Ἡ Σαμοθράκη ὁμως ἔχει καὶ τὸ εὐεργετικὸν προσὸν τῶν ἐξαιρέτων ἱαματικῶν πηγῶν της, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὁποίων γίνεται καὶ πάλιν, λόγῳ ἔλλειψεως ἀρμοδίων φροντίδων, με τὸν πλέον πρωτόγονον καὶ ἀπολίτιστον τρόπον. Τὰ ἱαματικὰ ἐν τούτοις ταῦτα λουτρά, ἔχουν πολυτίμους θεραπευτικὰς ἰδιότητας καὶ ἡμποροῦν νὰ συντελέσουν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀτυχοῦς νήσου. Πρώτην φορὰν χάρις εἰς τὴν δαπάνην καὶ φροντίδα τῶν Ἀμερικανῶν καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τοῦ ἱδρυθέντος Μουσείου, ἡ Σαμοθράκη ηὐτύχησε νὰ δεχθῆ τὴν ἐπίσκεψιν τεσσάρων Ὑπουργῶν, τῶν Πρεσβευτῶν Ἀμερικῆς καὶ Γερμανίας καὶ ἄλλων ἐπισήμων. Ἐπαινετὴ δὲ εἶναι ἡ χάρις εἰς τὰς φροντίδας τοῦ Ὑπουργείου Τουρισμοῦ ἱδρυσις τουριστικοῦ Περιπτέρου καὶ ξενῶνος κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν καὶ εἰς ἄλλους ἀρχαιολογικοὺς καὶ τουριστικοὺς χώρους πρὸ καιροῦ ἐπιτευχθεισῶν ὁμοίων ἐγκαταστάσεων διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ προσέλκυσις ξένων καὶ ἐντοπίων, ἐφ' ὅσον θὰ καταβληθῆ φροντίς καὶ διὰ μίαν ἀσφαλῆ τακτικὴν συγκοινωνίαν ἣτις καὶ αὐτὴ ἔλλειπε μέχρι τοῦδε. Νὰ ἐλπῶμεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπαρχὴ καὶ ἡ κατανόησις ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων θὰ συνεχισθῆ; Ἡ νῆσος δύναται νὰ ἀναζωογονηθῆ καὶ οἱ κάτοικοι της νὰ ἀναπνεύσουν καὶ νὰ ζήσουν ἀνθρωπινότερον, ἐὰν τὸ

Κράτος καὶ ὁ τουρισμὸς φροντίσουν διὰ στοιχειώδη πράγματα, τῶν ὁποίων στερεῖται ἡ βασανισμένη Σαμοθράκη.

Μία ἐνέργεια, ἣτις θὰ εἶχε ἀνυπολόγιστον σημασίαν διὰ τὴν τοιαύτην πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς νήσου, θὰ ἦτο καὶ ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἐκπάγλου καλλονῆς καὶ τέχνης ἀγάλματος τῆς «Νίκης τῆς Σαμοθράκης» εἰς τὸν τόπον ἀπὸ τὸν ὅποτον ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις τὸ μετέφερεν φροντίδι τοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει Γάλλου Προξένου εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου τῆς Γαλλικῆς πρωτευούσης. Τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐζήτησε παρὰ τῶν Ὑπουργείων Παιδείας καὶ Ἐξωτερικῶν, νὰ καταβληθοῦν αἱ δέουσαι ἐνέργειαι παρὰ τῆ Γαλλικῆ Κυβερνήσει διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ γλυπτοῦ τούτου ἀριστουργήματος εἰς τὸν γνῶριμόν του τόπον, ἀπὸ ὅπου ἀφηρέθη πρὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος, διότι διὰ τὴν κατακράτησιν του οὐδεμία πλέον ὑφίσταται δικαιολογία, ἐφ' ὅσον μὲ τὴν ἴδρυσιν τοπικοῦ Μουσείου καὶ τὴν συνέχισιν τῶν ἀνασκαφῶν παρὰ τοῦ κ. Λέμαν, δὲν ὑπάρχει πλέον κίνδυνος διὰ τὴν ἐπιμελῆ διατήρησιν καὶ φύλαξιν τοῦ ἀγάλματος τούτου. Πρὸς τὸν κ. Λέμαν καὶ τὴν εὐγενῆ σύζυγόν του ἐξεδηλώθη παντοιοτρόπως ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν κατοίκων τῆς Σαμοθράκης καθὼς καὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρουπόλει παροικίας τῶν Σαμοθρακῶν κατὰ τὴν ἐκεῖθεν διέλευσίν των. Τὸ Θρακικὸν Κέντρον αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συμμετάσχη εἰς τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας καὶ ἐκφράζει ἀπὸ μέρους τῶν ἀπανταχοῦ Θρακῶν εὐχαριστίας καὶ θαυμασμὸν πρὸς τὸν μοχθήσαντα διαπρεπῆ ξένον καὶ τὴν Κυβέρνησιν αὐτοῦ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀνακοίνωσις Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς Θρακικοῦ Κέντρου ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ 23ου τόμου τῶν Θρακικῶν Σελ.	3— 5
Ἰωάννου Παπαδοπούλου Καθηγητοῦ: Ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη »	7— 9
Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου Καθηγητοῦ: Παλαιογραφικὴ ἔκδρομὴ εἰς τὴν μονὴν Μπατσκόβου.—(Κριτικὴ Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου) »	10— 16
† Κορυσσᾶς Εὐλόγιου Κουρίλα Καθηγητοῦ: Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν Ἡρακλείας . . »	17— 46
Γεωργίου Λαμπουσιάδου: Ἐκκλησία Ἡρακλείας »	47— 65
† Κορυσσᾶς Εὐλόγιου Κουρίλα Καθηγητοῦ: Βιβλιογραφία »	66— 72
† Μητροπολίτου Σάμου καὶ Ἰκαρίας Εἰρηναίου: Ἡ Δημοκρατικὴ διοίκησις τοῦ ὑποδούλου Γένους . . »	73— 77
Κων/τίνου Γ. Κουρτίδου Γερουσιαστοῦ· Ἰατροῦ: Ἱστορι- κὰ Σημειώματα.—Ἡ Θράκη καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς »	79— 96
Εἰκῶν τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ Στηρηνοπούλου »	97
Τὸ Πολιτικὸν Μνημόσυνον τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων— Ὁμιλία Φ. Μανουηλίδου »	99—113
Ὁμιλία Α. Α. Πάλλη »	113—122
Ἡ Τεσσαρακονταετηρὶς ἐν Λονδίῳ τοῦ Μητροπολίτου Θυ- ατείρων Γερμανοῦ »	123
Προσφώνησις Μ. Ἀρχιμανδρίτου Μιχαὴλ Κων- σταντινίδου »	123—126
Ἐμμετρος προσφώνησις τοῦ Μ. Οἰκονόμου Κων- σταντίνου Καλλινίκου »	127—130

Ἐντιφώνησις Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ	Σελ. 130—134
Ἐπόσπασμα διαθήκης τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ	» 135—136
<i>†</i> Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως Ἰωακείμ: Ἐφιεροῦται εἰς τὴν ἀλησμόνητον πατρίδα μου Σηλυβρίαν	» 137—146
Ἀλεξάνδρου Παπαδοπούλου: Ἡ Θράκη	» 147—148
A. Ταμβακίδου Καθηγητοῦ: Λαογραφικά. — Σαραντακκλησιώτικα. — Θρακιώτικα.	
Τσουπροῦλαμ	» 149
Τὸ Γειρηνάκι	» 150
Ἀπὸ τὸ Ὀρτάκιοι τῆς Βουλγαροκρατουμένης Θράκης	» 150—151
Ἀπ' τὸ Κρουονέρι τῆς Ἀνατ. Θράκης—Χριστούγεννα	» 151
Ἀπὸ τὰ Μάλαρα τῆς Ἀνατ. Θράκης	» 152
Τραγοῦδι ἀπὸ τὴν ξακουσμένη Ἀδριανούπολι τῆς Ἀνατ. Θράκης	» 153
Τραγοῦδι ἀπὸ τὴ Σαρακήνα τῆς Ἀνατ. Θράκης	» 154
Παράδοσις	» 155
Τὰ Λειβάδια	» 156
Πᾶν τ' ἄρνιᾶ	» 156
Μάννα καὶ γυιὸς	» 157
Στὴν Πόλη παένει	» 157
Μιλτιάδου Σαραντιῆ: Ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς κατὰ τὸ ἔτος 1911 εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους	» 158—175
Φωτίου Γ. Ἀποστολίδου: Ἀπὸ τὴν Οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Θράκης.—Τὰ Κεχαγιαλίκια τῆς Τσεντῶς	» 176—182
Πένθη. Εἰκὼν Ἀθανασίου Στεφ. Μανουηλίδου	» 183

Ἀθανάσιος Σ. Μανουηλίδης (Νεκρολογία)	»	185—190
† <i>Ἐθολογίου Κορίθα Μητροπολίτου Κορινθῶν</i> : Σαμο- θράκη καὶ Καβείρια μυστήρια	»	191—196
Εἰκόνες: Νεοῖδρυθέντος μουσείου καὶ ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τῶν Καβείρων θεῶν Σαμοθράκης	»	197
Σημείωσις Συντάξεως «Θρακικῶν». — Σαμοθράκη καὶ Κα- βείρια μυστήρια	»	201—203
Πίναξ τῶν περιεχομένων	»	205—207